eseuri V D KUDRYAVTSEVA-PLATONOVA TOM TREI CERCETĂRI ȘI ARTICOLE DE COSMOLOGIE ȘI PSIHOLOGIE RAȚIONALĂ PRIMA PROBLEMA Publicarea Frăției Sfântului Serhiy =l tipografie (Sì Șl (енииръё-й (ъ (esrgiiiyumъ· Niosa^g fflacKaSvK gyr) ESEUL , ȘI KUDRYAVTSEVA-PLYTONOVA V D KUDRYAVTSEVA-PLATONOVA, ✓ " DOCTOR IN TEOLOGIE, PROFESOR DE FILOZOFIE ÎN ACADEMIA SPIRITUALĂ DE LA MOSCOVA VOLUMUL TREI STUDII ȘI ARTICOLE DE COSMOLOGIE ȘI PSIHOLOGIE RAȚIONALĂ Publicarea Frăţiei Sfântului Serghie " l A Serghiev Posad c/ЇCuno col iu % k, (eirgii'&o m/ъ T/Ioca^iъ Sector Lias (r)"l? IC SS obsp, SSS g CONŢINUT Țară Atomismul materialist - Independența începutului vieții organice - Despre originea ființelor organice Teoria transformării - Din lecturi despre cosmologie Originea lumii - I Teoria materialistă a originii lumii - - II Teorii dualiste și panteiste ale originii lumii - - III Rezolvarea problemei originea lumii din punct de vedere al teismului - - IV Încercările de a reconcilia doctrina teistă a creației cu alte teorii ale originii lumii - Teoria originii regresivă și progresivă măsura - ATOMISM MATERIALIST *) Materialismul, așa cum arată chiar numele său, recunoaște esența și principiul absolut al întregii materie existente Deci, conceptul de materie este fundamental și esențial pentru materialism; de corectitudinea sau incorectitudinea acestui concept ar trebui să depindă în cele din urmă soarta acestei tendințe filosofice și validitatea sau inconsecvența sa în rezolvarea unor întrebări ulterioare, mai specifice Prin urmare, în critica științifică a acestei tendințe, din păcate atât de răspândită în vremea noastră, este în primul rând și cel mai important să investigăm în ce măsură însuși fundamentul materialismului, conceptul său de materie, este stabil De îndată ce s-ar dovedi că această fundație este departe de a fi solidă, că întregul edificiu vast al materialismului este de fapt construit nu pe piatră solidă, ci pe nisip, atunci acest lucru ar fi suficient pentru a pronunța un verdict strict și decisiv asupra întregului sistem de materialism Din acest verdict nu ar fi fost salvat de cele mai strălucite, aparent uneori atât de fascinante, experimente ale sale de rezolvare a unor întrebări speciale referitoare la natură și la om; pentru că doar frivolitatea poate fi dusă de detalii, decorarea exterioară și decorarea unei clădiri care amenință să se prăbușească la prima lovitură la fundație Problema materiei, ca substrat al ființei senzoriale, nu este ') Acest articol a fost plasat în "Girib la Creativitate Sfântul Părinte" pentru , Partea XXVI SOCH V KUDRYAVTSEV T Sh există un fel de apartenență specială a materialismului modern; este una dintre cele mai vechi întrebări ale minții filozofatoare Natura, cu o privire directă asupra ei, ne prezintă o multitudine nenumărată de obiecte individuale cu cele mai diverse proprietăți de figură, mărime, culoare, miros etc Dar această diversitate nu este ceva constant și neschimbător; sub ochii noștri în fiecare minut are loc cea mai diversă schimbare de obiecte, fenomene, proprietăți, stări Lumea fizică ne apare ca un tărâm de fenomene, constant fluid și schimbător; dar diversitatea cere unitate; dar apararile si schimbarile presupun ceva ce apare si se schimba Prin urmare, de îndată ce mintea umană a depășit granițele contemplării directe a fenomenelor naturale, de îndată ce primul gând filozofic s-a trezit în ea când privea natura, imediat a apărut o încercare de a reduce această varietate infinită de fenomene, în care gândirea s-a pierdut , la unitate, pentru a găsi un substrat comun neschimbător sau o bază a lumii fizice O motivație mai profundă pentru o astfel de încercare, desigur, își are rădăcinile în esențial, servind drept motiv al filosofiei în sine, cerința gândirii - de a căuta unitatea între diversitatea obiectelor și fenomenelor, prima și

principala cauză dintre cauzele particular și secundar Întreaga afacere a cunoașterii constă în reducerea pluralului, incoerentului la simplu, definit și fundamental - iar acest scop a fost prezentat instinctiv minții primilor gânditori în străduința lor de a găsi primul principiu al natură Această cerință pur teoretică, filosofică a minții, la rândul său, s-a alăturat originalului, desigur, foarte superficial, dar, cu toate acestea, având o influență foarte puternică asupra excitării și justificării acestei cerințe, observațiile empirice Cele mai simple observații ar fi trebuit să-i conducă deja pe filosofi la ideea că la baza diferitelor obiecte ale naturii trebuie să existe ceva mai simplu și mai uniform, din care apar și în ceea ce se transformă Deci de exemplu au observat că planta s-a ofilit, a putrezit, s-a prăbușit, s-a transformat în pământ Desigur, s-a ajuns la ideea că pământul, de exemplu și există acel substrat original sau materialul din care se formează astfel de plante eterogene Apoi, și fără cercetări chimice, observarea directă a fost suficientă pentru a arăta că pământul, la rândul său, nu este ceva simplu și omogen, că trebuie să fie format și din câteva elemente mai simple și mai omogene; în plus, că nu toate obiectele naturii, precum plantele, se descompun fără reziduuri în pământ și iau naștere din acesta De aici încercările de a găsi o bază mai universală și mai originală a ființei, care să servească drept element primar atât al pământului, cât și al tuturor celorlalte obiecte Astfel, atât datorită eforturilor de unitate în cunoaștere, aparținând în esență minții, cât și datorită observațiilor empirice directe, inevitabil s-a ridicat întrebarea despre esența care stă la baza diversității fenomenelor naturale și care formează baza acestora Dar întrucât fenomenele care au apărut minții în primele etape ale dezvoltării ei filosofice au fost fenomene fizice, întrucât din cercul acestor fenomene cele psihice nu au fost încă scoase în evidență, ca fiind esențial opuse acestora, problema principiului fundamental a naturii se referă în general la toate fenomenele, atât lumea fizică, cât și cea spirituală este indiferentă Acest principiu fundamental, acest substrat al fenomenelor, întrucât atenția primilor gânditori s-a îndreptat în principal asupra fenomenelor fizice, a fost prezentat de ei după modelul principalului și care li s-a părut mai semnificativ în economia naturii obiectelor fizice , doar în mai mare generalitate și simplitate Pentru a determina principiul fundamental al schimbării ființei, primii filozofi s-au îndreptat către natura foarte vizibilă și, folosind observațiile disponibile la acea vreme, au încercat să găsească printre diversele obiecte ale naturii unul care să intre, ca să spunem așa, în toate celelalte obiecte a acestuia, ar constitui o condiție necesară pentru existența tuturor acestora și, prin urmare, mai mult ar corespunde conceptului de necesitate, universalitate, originalitate, care era cerut de ideea primului fundament al ființei Unul dintre filozofi (Thales) părea să fie un astfel de obiect, o astfel de materie, apă, un alt aer (Diogenes Apollonian), altul (Heraclit) foc; alții, considerând nesatisfăcător să explice diversitatea * genuri dintr-unul dintre aceste elemente, recunoscut ca începutul naturii, sau un amestec nedefinit al tuturor, sau al tuturor acestor substanțe, dar adăugând la ele, unele pământ, altele eter Din aceasta, încetul cu încetul (în final de către Empedocle), s-a format cunoscuta doctrină a celor patru elemente, care a avut o existență atât de lungă, atât în domeniul filosofiei, cât și al științelor naturii O trăsătură caracteristică comună tuturor acestor idei despre materie, a căror dezvoltare aparține în principal școlii ionice, așa-zis fiziologice, constă a) în faptul că materia părea a fi un substrat al

fenomenelor determinate calitativ și, în plus, de analogie cu un obiect real, vizibil pentru noi, al naturii, de ex apă, aer, foc Calitatea era o trăsătură necesară a materiei, fără de care ea nu putea fi nimic definit, concret concepibil sau, mai precis, imaginabil Acest caracter calitativ al materiei a rămas inevitabil, în ciuda eforturilor unor filozofi de a rafina, ca să spunem așa, acest lucru, gândiți-vă pe cât posibil pentru a elimina ideea de obiecte și fenomene vizuale, de exemplu despre apa obișnuită, focul obișnuit etc b) Al doilea semn caracteristic al conceptului de materie pe care îl luăm în considerare este că era reprezentat ca ceva continuu, conectat și extins continuu peste tot, fără goluri care să umple spațiul lumii O analogie senzuală pentru o astfel de idee a materiei ar putea fi aerul sau apa Materia, folosind termenul acceptat pentru aceasta în filozofie, conform acestei concepții asupra ei, este un continuum, adică o ființă complet extinsă O explicație a originii obiectelor dintr-o astfel de materie este posibilă numai în ipoteza compresibilității și expansibilității sale; un grad mai mare sau mai mic de condensare și rarefiere a materiei produce diverse obiecte ale naturii Într-adevăr, vedem că conceptul de condensare și rarefacție joacă un rol esențial în cosmologia filozofilor ionieni Dar, împreună cu această concepție despre materie, apare o alta în filosofia antică, care este destinată să aibă un impact uriaș asupra cursului științelor naturale în viitor - aceasta teoria atomistă Ea reprezintă complet opusul teoriei materiei ca continuum definit calitativ Spre deosebire de opinia despre certitudinea calitativă a substanței primare, există o idee despre lipsa sa completă de calitate Materia în sine nu are nici una dintre acele proprietăți calitative sau similare care caracterizează obiectele reale ale naturii Aparține numai definițiilor cantitative, geometrice; particulele originale de materie pot diferi doar în mărime și formă Contrar opiniei despre extinderea continuă a materiei, ideea se naște din fragmentarea sa absolută în cele mai mici particule indivizibile, separate prin goluri goale; materia este prezentată nu ca un continuum, ci ca atomi Atomismul este o doctrină străveche extraordinară Scriitorii greci *) au păstrat tradiția că patria sa era în Orient; ei atribuie începutul teoriei atomiste unor fenicieni, Moskh sau Okh, care se presupune că au trăit chiar înainte de războiul troian Dar mult mai important și mai adevărat decât această tradiție obscure este faptul că în India, în vremuri străvechi, se regăsește într-adevăr doctrina atomistă și, mai mult, sub forma unei teorii filozofice destul de dezvoltate Este expusă în sistemul filozofic al lui Vaisesika, al cărui autor este recunoscut de Canada Totuși, Canada permite complexitatea atomistică doar pentru obiectele lumii materiale; principiul spiritual, Mintea infinită, este al doilea principiu independent al ființei Canada vine la ideea existenței atomilor ca urmare a imposibilității metafizice de a permite continuarea divizibilității la infinit "Dacă fiecare corp", spune el, ar fi compus dintr-un număr infinit de particule sau, în caz contrar, dacă ar fi divizibil, atunci nu ar exista nicio diferență între un grăunte mic și un munte mare, pentru că infinitul din unul ar fi egal la infinit în celălalt "Pe această bază, el recunoaște materia în general ca fiind compusă din particule sau atomi eterni indivizibili, indestructibili Atomii nu pot fi subiectul observației senzoriale, deoarece în aceea *) Posidonius, Strabon (Lib DIV), Sextus Empiricus* (Abv Mathem), etc caz în care nu ar fi principii adevărate, dar, ca și alte obiecte materiale care acționează asupra organelor noastre de simț, ar fi supuse schimbării și distrugerii Fiecare dintre elementele principale ale naturii este format din atomi de un fel special; există

atomi de pământ, aer, lumină etc Combinarea atomilor în timpul formării corpurilor și separarea lor în timpul distrugerii nu are loc întâmplător, ci după legi corecte, neschimbate, pe care apoi filosofia Canadei încearcă să le determine Nu este nevoie, urmând exemplul unor oameni de știință, să aducem acest atomism oriental într-o legătură istorică înrudită cu filosofia greacă a lui Leucip și Democrit, bazată pe legendele despre călătoriile acestor filozofi în Orient Atomistica greacă, asupra căreia, ca cele cunoscute, nu ne oprim aici, ar fi putut să apară independent, ca urmare a conștiinței nesatisfăcătoarei ideilor foste ionice despre materie Acest lucru este destul de probabil, deși, odată cu deficitul general de informații despre filosofia presocratică, istoria filozofiei nu ne indică clar motivele apariției filozofiei lui Leucip în succesiunea altor sisteme, astfel încât la prima vedere pare să fi apărut pe neaşteptate, fără motive speciale, ceea ce poate să fi fost un motiv să-l considerăm rodul împrumutării din Orient Ideea conexiunii genetice a atomismului cu sistemele grecești, și nu cu cele orientale, este confirmată și de faptul că primele începuturi ale acestei doctrine sunt deja remarcate în filosofia lui Empedocle și în special a lui Anaxagoras Omiomerii acestora din urmă, în esență, sunt aceiași atomi, doar cu caracter calitativ, nu atomi în general, diferind doar ca mărime și formă, ci atomi ai anumitor substanțe, de exemplu apă, aur, carne, oase etc Îndepărtează omiomerii lui Anaxagora de caracterul lor calitativ și vei obține atomii lui Leucip și Democrit Caracterul distinctiv al doctrinei materiei de către majoritatea gânditorilor presocratici (ionieni) a constat în faptul că ei au înțeles-o ca principiu fundamental nu numai al acelei ființe pe care o numim materială, ci al tuturor ființelor în general; au produs de la originea lor nu numai fenomene fizice, ci și psihice Dar la fel ca primii filozofi nu ar putea părea convenabil să se producă din principii pur materiale asemenea fenomene ca, de exemplu raționalitatea, viața, conștiința, apoi au eliminat această dificultate prin faptul că prima lor materie este la egalitate cu proprietățile fizice, de exemplu compresibilitatea și expansibilitatea, le-au atribuit și pe cele spirituale, de exemplu minte Focul lui Heraclit, aerul lui Anaximenes și Diogenes erau principii vii, active, inteligente, se numeau mintea, Zeus; aceasta este doctrina animarii materiei - hilozoism Când, din vremea lui Anaxagoras, principiul rațional și spiritual era clar distins de material și i se opunea ca opus, atunci a fost definit mai precis conceptul de materie ca principiu pasiv, nerezonabil Ambele principii au fost stabilite ca două condiții de ființă egale, originale și la fel de necesare; de aici dualismul Dar defectele dualismului nu puteau fi ascunse unor astfel de gânditori astuți precum Platon și Aristotel În filosofia lor găsim o străduință, dacă nu complet, de a distruge conceptul de originalitate a materiei (ceea ce era imposibil datorită caracterului fundamental al filosofiei grecești, care era străin acelui idealism hotărâtor și consistent ce aparține noii filosofii), apoi cel puțin pentru a rafina până la ultima posibilitate ideea acesteia pentru a subjuga sensul independent C!I Deci Platon, în comparație cu a fi ideal, cu lumea ideilor nemateriale, o numește ceva inexistent (pi¡ òr); Aristotel o definește ca fiind posibilă sau posibilă Dar în sistemele gânditorilor care urmează acești luminari ai filozofiei grecești, nu mai observăm experimente în dezvoltarea ulterioară a conceptului de materie pe baza principiilor enunțate de Platon și Aristotel, ci o scădere a gândirii, o întoarcere la ideile foste presocratice despre aceasta Astfel, dintre cele mai influente două școli după Aristotel, epicureanul dezvoltă

doctrina atomilor lui Democrit, iar stoicul se concentrează pe focul hilozoic al lui Heraclit, ca principiu fundamental al ființei În filosofia medievală, prin însăși natura ei, doctrina materiei nu putea trezi un mare interes S-a oprit în punctul de vedere în care stătea Aristotel, iar unii au rău filozofii veacurilor nu au mers mai departe decât doctrina celor patru elemente, pe care le-au recunoscut ca fiind primele elemente ale naturii materiale create de Dumnezeu Odată cu reînnoirea filosofiei de către Descartes și Bacon, două concepte fundamentale ale materiei antici sunt reînnoite - reprezentarea ei sub forma unui continuum continuu și sub formă de atomi Descartes a înțeles materia ca extensie și a considerat extinderea și gândirea ca două substanțe create, prima fundație a lumii fizice, a doua a lumii spirituale Bacon, în general, a lăudat viziunea atomistă a lui Epikur, fără să intre el însuși într-o explicație a problemei esenței materiei Gassendi, filozoful secolului al XV-lea, este de obicei considerat a fi inovatorul sistemului atomismului din timpurile moderne Comună multor gânditori ai vremii, direcția polemică împotriva lui Aristotel - filozofia scolastică, care l-a condus pe contemporanul său Descartes pe calea idealismului, l-a îndreptat pe Gassendi pe calea empirismului Că, în interesul cunoașterii empirice, Gassendi, ca și Bacon, s-a răzvrătit împotriva lui Aristotel, cel mai empiric filozof al antichității, se datorează neînțelegerii că ambele filosofii scolastice, ostile cunoașterii pozitive, erau considerate cu adevărat aristotelice Dar oricum ar fi, necunoscând adevăratul spirit al empirismului aristotelic, Gassendi, în interesul acestuia din urmă, a apelat la teoria atomistă de mult uitată, pe care a actualizat-o pentru vremea lui în opera sa: de vita et moribus Epicuri Cu toate acestea, atomismul lui Gassendi era străin de acel caracter materialist cu care apare printre atomiştii din vechime şi cei mai noi materialişti; atomii săi nu servesc ca principiu fundamental al oricărei ființe în general, ci doar al ființei materiale Ca însăși existența atomilor, la fel și legile combinării și mișcării lor Gassendi derivă din atotputernicia lui Dumnezeu*) Dar reînnoit, deși modificat în caracterul său esențial, atomismul antic nu a rămas, totuși, în mișcarea generală a gândirii filozofice propriu-zise *) La fel ca Robert Boyle ( ), fondatorul chimiei în noul timp Atomismul lui Gassendi pare a fi un fenomen sporadic fără alte rezultate Reînnoirea teoriei atomiste în viitorul apropiat a avut loc inițial nu în domeniul filosofiei, ci în domeniul științelor naturii și a procedat atât de treptat la dezvoltarea lor treptată, încât este imposibil de a indica un singur nume specific cu care s-ar putea conecta ideea restabilirii atomismului *) La început, teoria atomilor apare ca cea mai convenabilă ipoteză pentru explicarea relațiilor chimice strict asemănătoare legii, bazate pe proporționalitatea exactă a greutății și volumului, a relațiilor chimice ale substanțelor Încă nu este deloc legat de cutare sau cutare tendință filosofică și este complet indiferentă față de concluziile pe care filosofia le poate trage din ea cu privire la întrebarea esenței materiei, sau chiar mai abstractă întrebare despre esența și începutul ființei în general Ulterior, atomismului, ca într-o ipoteză care a fost suficient de stabilită în domeniul științelor naturale **), se alătură viziunea materialistă asupra lumii, încercând să-și găsească fundamente empirice în el și, în final, se contopește atât de organic cu ea în învățăturile cei mai noi materialişti: Focht, Moleschott şi alţii, că pentru minţile filosofice insuficient dezvoltate, atomismul pare să fie sinonim cu materialismul, doctrina cu acesta este complet identică Dar teoria atomismului, în ciuda răspândirii sale extinse printre oamenii

de știință naturală, nu s-a bucurat niciodată de simpatie în lumea filozofiei adecvate Cu excepția materialiștilor, care au aderat necondiționat la el, putem număra doar câteva, și chiar și atunci departe de a fi primordiale, numele de filozofi care i-ar fi apărătorii Cu această ocazie, unul dintre ei (Fechner) remarcă pe bună dreptate că problema atomilor poate fi un punct în care *) Pentru informații referitoare la istoria atomismului modern, vezi Lange, în Geschichte des Materialismus V p şi urm ; de asemenea Fechner, Atomenlehre, p urm *) Aproape toate cele mai înalte autorități din domeniul fizicii și chimiei sunt decisiv de partea teoriei atomiste: Biot, Cauchy, Poisson, Mo-agnot, Arago, Berzellius, Graham, Liebig, W Weber și alții Vezi Ulrici , Goti und Natur - rom științele naturii moderne și filosofia modernă intră în cea mai puternică ciocnire între ele și mai ales se depărtează una de alta *) Într-adevăr, pornind de la luminarii ultimei filosofii: Kant, Schelling, Hegel, până la filozofii secundari moderni, cei mai mulți dintre ei fie au o atitudine categoric nefavorabilă față de atomism, fie, deși sub presiunea autorității științelor naturii, o acceptă (de exemplu, Ulrici), dar într-o formă atât de modificată și de înmuiată, încât își pierde complet caracterul materialist Cât despre filozofii de direcție strict idealistă, de exemplu Fichte, Schelling, Hegel, este clar că, prin însăși natura filozofiei lor, problema materiei, ca început independent al unei game speciale de fenomene, a dispărut pentru ei odată cu derivarea idealistă a tot ceea ce există de la un început, absolutul În sistemele filozofilor, străine de idealismul unilateral, observăm în prezent două vederi principale asupra materiei Unul este dinamic, al cărui fondator este Kant, conform căruia baza așa-numitei lumi materiale nu este materia, ci forțele, ale căror relații diverse determină diversitatea fenomenelor naturale Celălalt este monadologic, care, în ciuda trăsăturilor sale particulare, stă la baza ideilor despre esența ființei din Leibniz și Herbart Monadele lui Leibniz și realitățile simple ale lui Herbart sunt fundamentele indivizibile, imateriale, primare ale ființei, atât lumea fizică, cât și cea spirituală Din schița pe care am prezentat-o a diferitelor concepte de materie, se poate deja ghici la care dintre ele ar trebui să se oprească materialismul modern Că nici conceptul idealist al materiei, nici dinamismul, nici monadismul nu sunt potrivite pentru materialism, este de la sine înțeles Astfel, doar două dintre conceptele prezentate de noi despre materie ar putea servi ca bază a unei viziuni materialiste despre lume: ideea acesteia ca un continuum, o substanță care umple complet spațiul și ideea atomistă a acesteia De ce s-a oprit materialismul la acesta din urmă și nu *) Fechner, Despre fizică si philos Atoraelehre - pe primul, care îi putea servi în egală măsură scopului, aceasta depindea parțial de tradiția istorică și mai mult de importanța pe care o are teoria atomistă în prezent în domeniul științelor naturale Pe de o parte, toți materialiștii remarcabili ai lumii antice și noi (Democrit, Epicur, Lucretius, Condillac, Holbach, Helvetius) au fost atomiști, pe de altă parte, teoria atomistă este singura care, apărând inițial în domeniul filosofiei, este acceptat de știința naturii ca fiind cerințele cele mai satisfăcătoare Pentru materialism, cu slăbiciunea argumentelor pur filozofice în favoarea lui, desigur, era foarte avantajos să-i lege interesele de interesele științelor naturii, atât de respectate în vremea noastră, și să punem lucrurile în așa fel ca și cum recunoașterea sau respingerea datelor incontestabile ale științelor naturii era în esență legată de recunoașterea sau respingerea materialismului Dar, în realitate, această legătură este imaginară, nu

reală Atât în vremurile trecute, cât și în prezent, atomismul nu este neapărat legat de materialism; au existat atât în antichitate, cât și în timpurile moderne materialiști, nu atomiști; au existat și există apărători ai atomismului, complet străini de materialism, de exemplu Gassendi, Newton și în vremea noastră Fechner Și în prezent, departe de toți oamenii de știință natural sunt materialiști, în ciuda faptului că aproape toți admit doctrina atomilor ca fiind cea mai satisfăcătoare ipoteză pentru explicarea fenomenelor cunoscute ale naturii Din aceasta este clar că trebuie să facem distincția între atomism, ca o teorie binecunoscută a materiei, și atomismul materialist, care va face obiectul investigației noastre Atomismul capătă un caracter materialist în cazul în care atomii a sunt recunoscuți ca principiu fundamental al ființei nu numai materiale, ci și spirituale, când dintr-o combinație diversă a acestora încearcă să explice nu numai fenomenele fizice, ci și psihice; b , când, de altfel, ele sunt recunoscute ca principiu fundamental, originar, neapărut, etern și singurul început al ființei, - într-un cuvânt, - începutul absolutului Dar este evident că ambele aceste presupuneri nu sunt încă în nicio legătură esențială cu doctrina atomilor înșiși Presupunând existența atomilor sau materiei în această determinare a acesteia, noi - Concepția atomilor, indiferent de ideile străine introduse aici, nu putem trage nicio concluzie dacă sunt originali și originali sau creați de o putere superioară, dacă servesc ca bază a tuturor ființelor în general sau numai materiale Soluția acestor întrebări depășește granițele atomismului pur și, în general, nu este direct legată de cutare sau cutare teorie a materiei Dacă materialismul rezolvă aceste întrebări într-un mod propriu și particular, atunci, așa cum se poate observa deja din schița istorică pe care am prezentat-o și pe care sperăm să o arătăm mai clar mai târziu, motivul pentru aceasta nu constă în atomism în sine, ci în conceptele pur metafizice alăturate acestuia În studiul de față ne propunem să luăm în considerare teoria atomistă în sine, indiferent de aplicațiile pe care materialismul le face din ea pentru rezolvarea întrebărilor despre originea și structura universului Condiția principală a oricărei teorii care are pretenția de a fi valabilă în lumea filosofică trebuie, desigur, să fie aceea că principiul ei de bază să aparțină numărului de concepte ferm stabilite și consistente Dacă materialismul, dintre ideile existente despre materie (care, după cum am văzut, sunt foarte diverse), ia tocmai sistemul atomist pentru a-și fundamenta sistemul, atunci, desigur, acesta, cel puțin în comparație cu altele, trebuie să aibă mai mult fermitate și soliditate Acest lucru este cu atât mai necesar cu cât pentru materialism întrebarea aici nu este doar despre substratul ființei senzuale sau fizice, ci despre începutul absolut a tot ceea ce există, că, cu ideea acestui substrat pentru el, nu numai soluția întrebărilor referitoare la natura vizibilului, structura lui, compoziția este legată, dar și răspunsul la cele mai vitale întrebări religioase, psihologice și morale Conceptul său despre materie ar trebui să fie nu numai principiul explicării naturii (ca în știința naturii), ci explicația a tot ceea ce există, principiul unei întregi viziuni filozofice asupra lumii Dar este teoria atomistă în sine astfel încât să poată fi pusă la baza unei astfel de viziuni asupra lumii? Esența teoriei atomiste, dacă o facem abstracție din acele aplicații speciale variate pentru explicarea diferitelor fenomene fizice și chimice ale naturii pe care le obține în știința naturii, este foarte simplă și are avantajul incontestabil al clarității și clarității față de alte reprezentări de materie La baza diferitelor obiecte și fenomene ale naturii se află un

set infinit de particule de materie discrete, originale, omogene, absolut indivizibile, inaccesibile datorită micimii lor extreme, - atomi Acești atomi, separați unul de altul prin goluri goale, ca urmare a abordării și separării reciproce, determinate de acțiunea forțelor inerente lor, produc toate corpurile și toată varietatea fenomenelor naturale pe care le observăm Deși atomii, ca ultimii, imaginabili de noi, fundamentele ființei, sunt în esență omogene, dar pentru o explicație mai convenabilă a fenomenelor naturii, teoria atomistă presupune o diferență între atomii grei și cei fără greutate Atomii cu greutate sunt ultimele particule elementare ale corpurilor fizice ale naturii care ne apar în mod sensibil; cei imperceptibili umplu cu ei înșiși atât golurile dintre atomii grei din compoziția corpurilor, cât și spațiile lumii între corpuri mondiale separate; ele formează acel tip de materie care se numește în mod obișnuit eter În timp ce atomii grei, datorită forței lor inerente de atracție (afinitate chimică etc), într-o anumită măsură pentru fiecare produc corpuri de un fel diferit, atomi fără greutate, având o forță de respingere și înconjurând atomii grei cu o înveliș eteric, nu permit convergenţa lor absolută În plus, atomii imponderabili servesc ca mediu de transmisie atât pentru mișcarea mecanică între corpurile lumii, cât și pentru acțiunea așa-numitelor forțe tranzitorii: lumină, căldură, electricitate, magnetism Moleculele se disting de atomi de majoritatea oamenilor de știință natural Diferența dintre atomi și molecule este de obicei presupusă că atomii sunt ultimele particule de materie, absolut indivizibile, iar moleculele sunt particule care sunt deja compuse din aceste ultime particule Deci de exemplu ultimele, cele mai mici particule indivizibile de oxigen și apă - - fel (presupunând că oxigenul și hidrogenul sunt corpuri simple) vor fi atomi, iar ultimele particule mici de apă vor fi molecule, deoarece aceste particule mai mici sunt deja compuse din atomi de oxigen și hidrogen Dovezile în favoarea existenței atomilor, ca formă originală a materiei, sunt de două feluri Unele se bazează pe observarea reală a proceselor fizice și chimice ale naturii și, prin urmare, pot fi numite empirice; altele înseamnă cerințele teoretice ale gândirii, care se presupune că nu admit altă concepție despre materie decât cea atomistă Să ne concentrăm pe acestea și pe altele Cifrele imparțiale din domeniul științelor naturale pure propun de obicei principalul motiv pentru a recunoaște teoria atomistă a materiei că această teorie, mai mult decât oricare alta, este potrivită pentru explicarea fenomenelor fizice și chimice; Aproape toți oamenii de știință natural sunt de acord cu acest lucru Și într-adevăr, în această preferință pentru o teorie atomistă față de oricare alta, în cele mai multe cazuri, nu există nicio influență a vreunei tendințe filozofice subiacente Vorbim aici despre știința naturală pură, și nu despre materialism, ca sistem filozofic, pentru care recunoașterea bazei materiale a ființei tocmai sub formă de atomi, desigur, este condiționată nu numai de cerințele științifice naturale, ci și de interesele perspectivei sale asupra lumii Dar, în ciuda semnificației speciale pe care atomismul trebuie să o aibă pentru această viziune asupra lumii, cu toate acestea nu a găsit și nu a prezentat nicio dovadă nouă sau mai puternică în favoarea sa, cu excepția celor date de naturaliștii care sunt străini de direcția materialistă *) a) Prima și cea mai clară dintre aceste dovezi provine din fizică O astfel de dovadă este faptul compresibilității materiei și a corpurilor elastice Această compresibilitate arată exact că corpurile sunt poroase, adică cele mai mici particule ') Când am prezentat dovezi empirice, am avut în vedere în principal Atomenlehre a lui Fechner, ed

a II-a ; cf Vezi și: Frohschammer, Ueber die Aufgabe d Naturphilosophie - ; Ulrici, Goti und Natur, - sunt astfel aranjate între ele încât există goluri între ele, care pot crește și scădea din cauza presiunii corpului, căldură, frig etc Vedem, de exemplu, că un fir sau fir, dacă este întins treptat, se întinde din ce în ce mai mult și, în cele din urmă, se rupe Acest fenomen poate fi explicat doar presupunând atomi, adică particule de materie care se separă și se separă unele de altele După viziunea opusă a materiei, care vede în ea o substanță complet extinsă (continuum), firul de la început până la sfârșit trebuie prezentat ca solid și a-l întinde înseamnă a-i reduce doar densitatea; dar într-un astfel de caz, oricât de tare ai strânge tensiunea, chiar și la infinit, rezultatul va fi același la fel - doar o scădere infinită a densității Ruperea firului și începutul divizibilității sale este diametral opusă acestei vederi; întrucât, după viziunea atomistă, acest fenomen se explică foarte simplu, și anume, distanța dintre atomi, la început insesizabilă, crescând treptat prin intermediul unei forțe de tragere, ajunge în punctul în care în cele din urmă devine vizibilă într-un loc, un are loc pauza La fel de exact, fără ajutorul teoriei atomiste, nu putem explica cum este posibil nu numai să sfâșii corpul, ci și să-l zdrobim Dacă ne imaginăm o substanță ca o masă continuă extinsă în mod continuu, atunci sub presiune ne-am aștepta doar la o compactare treptată a masei și, prin urmare, la subțierea acesteia Teoria atomistă, dimpotrivă, explică cu ușurință cum legătura particulelor individuale, în funcție de locația lor, poate fi distrusă de presiune, cum densitatea poate crește în direcția presiunii, dimpotrivă, în direcția perpendiculară ajunge la zero ACEASTA d b) A doua bază pentru recunoașterea atomilor este dată de chimie Atomii, conform chimiștilor, ar trebui acceptați pentru că ei explică cel mai bine proporțiile corecte în care sunt combinate corpurile, echivalentele și multiplii lor Substanțele chimice sunt amestecate constant între ele în anumite părți constante de greutate și în rapoarte, care se numesc echivalenți și care - - rya sunt atât de constante încât ele însele servesc drept criterii pentru analizele chimice De exemplu oxigenul se combină întotdeauna cu alte substanțe în părți în greutate; prin urmare, este echivalentul său definit; hidrogenul este constant într-o parte a greutății, deci este echivalentul său; sulf în , mercur în , azot în , carbon în , clor în etc Aceste părți de greutate sunt numite echivalente sau echivalente deoarece, în raport cu acțiunea chimică, atracție, amestecare, au aceeași valoare sau aceeași acțiune Deci de exemplu părți în greutate de sulf sunt echivalente, ceea ce înseamnă, de asemenea, că părți în greutate de mercur, adică doar părți în greutate de sulf se leagă sau se combină cu părți în greutate de mercur; doar o parte din greutate de hidrogen se combină cu părți de oxigen Astfel, substanțele chimice se combină între ele în mod constant numai în aceste rapoarte de greutate sau echivalente bine definite Prin urmare, atunci când se întâmplă că într-un compus chimic, de exemplu, există relativ mai mult oxigen decât părți în greutate, atunci aceasta este mai mult, această adăugare, pentru a forma un nou compus chimic, nu ar trebui să se mai extindă la , , etc parte a greutății, dar întotdeauna dublul sau triplul echivalentului a lui Prin urmare, de exemplu în trei tipuri de compuși ai sulfului cu oxigen:) acidul sulfuros conține părți sulf și părți oxigen;) acid sulfuric - părți de sulf și (adică +) părți de oxigen;) acid sulfuric - părți de sulf și (adică + +) părți de oxigen Acești echivalenți dublați și triplati în compușii chimici se numesc înmulțiri De unde vine acest fenomen? Chimiștii susțin că constanța și

invarianța acestor echivalenți și înmulțiri pot fi explicate doar prin recunoașterea atomilor de diferite greutăți în diferite substanțe Această greutate diferită este exprimată prin echivalenții lor diferiți, constituind, parcă, unități, care sunt apoi combinate în doi și trei în amestecuri chimice Deci de exemplu echivalent sulf și echivalent oxigen ; înseamnă că atomi de oxigen în greutate înseamnă cât - - atomi de sulf sau de atomi de mercur sau atomi de azot etc Este doar pentru că echivalenții formează o unitate indivizibilă care decurge din invarianța particulelor de bază ale materiei și se poate explica de ce compușii chimici au în mod constant un loc în părți strict definite, proporționale în ƀsa și de ce, de îndată ce greutatea echivalentului într-un compus este depășită, acest lucru se face nu de nicio parte a acestuia, ci în mod constant de întreaga greutate echivalentă; de ce papr pentru a adăuga oxigen la sulf pentru a forma un nou corp chimic, trebuie să adăugați nu sau părți la (echivalent oxigen), ci fie , fie Aceasta vine tocmai din faptul că atomii, ca unități solide și neschimbate, corespund unor echivalente de greutate și după esența lor nu pot fi divizibile, astfel încât combinația chimică a corpurilor are loc pentru un atom întreg al fiecărei substanțe care se combină, și nu pentru o parte sau jumătate din acesta Deci de exemplu în apă, un atom de hidrogen, care are o greutate de în comparație cu alte substanțe, se combină cu un atom de oxigen, care are o greutate de În cinabru, atom de sulf, care are o greutate relativă de , se combină cu unul atom de mercur, care are o greutate de Prin urmare, în plus, dacă ar fi necesar să se combine un atom de sulf cu doi atomi de mercur, atunci această combinație ar avea loc în raport de părți din greutatea sulfului la părți de mercur Evident, în demonstrarea existenței atomilor în acest fel, chimiștii pleacă de la presupunerea că atomii diferitelor substanțe au greutăți diferite și că tocmai echivalenții în care sunt amestecate aceste substanțe sunt cei care exprimă greutatea corespunzătoare a atomilor înșiși Desigur, acest lucru nu poate fi dovedit cu exactitate, deoarece este imposibil să atârnați atomii individuali pentru a decide dacă au greutăți egale sau diferite Dar în favoarea presupunerii unei diferențe în greutatea atomilor, pe lângă claritatea și simplitatea cu care proporțiile în care sunt combinate diferite substanțe, aparent, vorbește despre raportul comparativ al volumului de substanțe Și anume, dacă suntem substanțe chimice elementare, dintre care unele pot fi ușor aduse în formă gazoasă, concluzionăm în egală măsură - volumul recipientului și apoi cântărit și prin aceasta obținem greutatea relativă a gazelor cu același volum, apoi constatăm (cel puțin în multe cazuri) că greutatea specifică a diferitelor substanțe cu același volum este în raport exact cu acestea echivalente De exemplu clorul și hidrogenul sunt amestecate în raport cu echivalenții lor ca (hidrogen) și , (clorul); aceleași volume de clor și hidrogen gazos exprimă și raportul dintre greutățile lor *) c) Dovezi suplimentare pentru existența atomilor se găsesc în fenomenul de cristalizare Se știe că unele substanțe se amestecă în timpul cristalizării, altele nu Deci de exemplu sare de masă și sulf, dacă soluțiile lor sunt amestecate, fiecare substanță cristalizează din acest amestec separat și fiecare într-un mod special Pe de altă parte, sarea amară și sulfatul de zinc, atunci când sunt amestecate, cristalizează împreună, iar particulele ambelor substanțe nu ies în evidență sub formă de cristale speciale Cauza probabilă a acestui fenomen se găsește în faptul că sulful și sarea de masă constau din particule inițiale (atomi) de aspect și formă diferită, care, prin urmare, nu se pot atrage între ele și nu pot fi amestecate între ele;

dimpotrivă, sarea amară și vitriolul de zinc sunt formați din atomi de aceeași formă, care, prin urmare, în timpul cristalizării se pot amesteca și se pot stratifica unul peste altul Și într-adevăr, vedem că ambele substanțe cristalizează în formă exact în același mod, chiar dacă fiecare a fost cristalizată separat; cristalele lor diferă doar prin culoare De aceea sunt numite hipomorfe Sarea și sulful, pe de altă parte, cristalizează sub diferite forme Prin urmare, pare probabil ca substanțele în atracția și amestecarea lor *) Volume identice de clor gazos și hidrogen sunt într-un raport specific de greutate, cum ar fi , : , Și astfel ambele volume sunt legate între ele, ca ambele echivalente; acest lucru se vede clar, de îndată ce împărțim greutatea volumului de clor gazos la volumul de hidrogen; obținem numărul , , care este echivalentul clorului (Liebig, Chem Br ,) Din relația dintre echivalenți și căldura specifică a corpurilor, unii chimiști trag și concluzia în favoarea atomismului Vezi Froh-schamnier, Ueber d Aufgabe d Naturphil p - - - sunt în concordanță cu forma originală a particulelor lor elementare constitutive Astfel, trebuie să admitem astfel de forme originale neschimbate ale materiei, adică atomii *) d) O nouă dovadă în favoarea existenței atomilor este așa-numita izomerie Există substanțe compuse, care constau din exact aceleași substanțe simple, în exact aceleași proporții, și totuși ne prezintă forme și proprietăți interne foarte diferite; astfel de substanțe se numesc izomeri De exemplu amidonul, zahărul și lemnul constau din exact aceleași părți constitutive, dar sunt complet diferite ca aspect și calitate; cauciucul, uleiul de munte și gazul de iluminat sunt la fel de izbitor de diferite, deși compoziția lor chimică este aceeași cu cea pe care o vedem în cărbune, grafit și diamant Această diferență, cu aceeași compoziție chimică, poate fi explicată *) Observațiile au arătat însă că uniformitatea formei atomilor nu este singurul motiv pentru cristalizarea în comun a substanțelor Cristal de exemplu amoniacul are aceeași figură geometrică ca și cristalul de alaun; dar intre timp, din acelasi amestec lichid, se cristalizeaza separat Acest fenomen pare să vorbească împotriva celui precedent și distruge puterea dovezilor bazate pe acesta în favoarea atomilor Dar chimia explică cauza acestui ultim fenomen în așa fel încât să nu-l contrazică pe primul Se observă că substanțele amestecate cristalizante au întotdeauna o compoziție chimică similară; deci vitriolul de zinc (alb), sarea amară etc au un număr complet egal de atomi constitutivi Dimpotrivă, între amoniac și alaun, deși cristalele lor sunt de aceeași formă, există o mare diferență în compoziția lor chimică Și anume, un atom (de fapt molecule) de amoniac conține în părțile sale constitutive doar atomi pliați împreună, iar alaun - Această diferență de compoziție explică de ce nu se pot cristaliza împreună Astfel, împrejurarea prezentată de noi nu poate servi ca obiecție la demonstrația în favoarea atomilor bazată pe izomorfism Desigur, există cazuri când substanțele neizomorfe cristalizează împreună, dar apoi cristalizează constant sub forma substanței predominante Forța și semnificația egală cu cele prezentate de noi sunt uneori citate dovezi bazate pe schimbul de substanțe izomorfe din unele cristale și pe același raport de specific numerele de greutăți ale substanțelor izomorfe și echivalentele acestora Vezi Liebig, Chem Br Auf B ! Froschammer, lib cit p - - numai prin faptul că în aceste substanțe aceleași particule sau atomi inițiali sunt aranjați diferit unul față de celălalt În același timp, există substanțe izomerice care diferă foarte puternic între ele în acțiuni chimice și fiziologice și există alte substanțe care nu diferă în nimic altceva decât că cristalele lor (cu toate

acestea, sunt complet egale - omiomerice) nu pot fi suprapuse una peste alta și se acoperă reciproc - mănușile din dreapta și din stânga nu se potrivesc una cu cealaltă, cu toată asemănarea lor; o altă diferență este că planul de polarizare a luminii din ele are loc în direcția opusă, adică pentru unii la dreapta, pentru alții la stânga Ambele fenomene, aparent, pot fi explicate doar prin stratificarea inversă a particulelor sau atomilor lor elementari e) În sfârșit, în favoarea teoriei atomilor, se adaugă fenomenul de propagare a luminii și căldurii "Refracția luminii în corpuri", spune Fechner, "în principal poate fi explicată la fel de bine atât cu o viziune dinamică, cât și cu o viziune atomistă Nu numai fenomenul de refracție a luminii în sine, ci și faptul că la refracția simplă există o relație constantă între sinusul incidenței și refracția, chiar și fenomenele generale ale refracției duble, pot fi la fel de legal explicate din punctul de vedere al ambelor vederi Totuși, principalul fenomen al refracției luminii este faptul că fasciculul alb refractat se propagă în nuanțe înguste de lumină sub formă de ventilator, deoarece refracția diferitelor raze de culoare este oarecum diferită De mult timp a fost recunoscut de către cei mai amănunți matematicieni și fizicieni că această împrăștiere a culorilor nu este compatibilă cu teoria oscilațiilor sub formă de undă ale luminii (Undulationstheorie) și, în această împrejurare, a fost singurul motiv pentru care mulți dintre această teorie au preferat-o pe cealaltă , propagarea rectilinie a luminii (Emissionstheorie), - teorie în toate privințele mai puțin probabilă și în prezent abandonată complet din multe motive întemeiate Dar acum noile cercetări ale lui Cauchy au arătat că această inexplicabilitate a împrăștierii culorilor din punctul de vedere al mișcării ondulatorii a luminii - rămâne doar atâta timp cât se acceptă că undele luminoase se propagă prin eter, ca printr-un mediu continuu, continuum, că, dimpotrivă, legile împrăștierii culorilor pot fi pe deplin și consecvente în concordanță cu legile refracției din punct din punctul de vedere al teoriei mișcării ondulatorii a luminii, cât de repede ne imaginăm particulele de eter discrete; în același timp, împrăștierea culorii în timpul refracției se va dovedi a fi un fenomen la fel de necesar ca și refracția în sine Astfel, întrebarea dacă să recunoaștem atomii sau nu este o întrebare vitală pentru teoria mișcării ondulatorii a luminii, la fel ca întrebarea dacă să recunoaștem sau nu această teorie este o întrebare vitală pentru fizică "*) În mod similar, în favoarea teoriei atomiste, este citat și fenomenul de polarizare a luminii, care, în teoria mișcării ondulatorii a luminii, poate fi explicat doar dacă particulele de eter sunt discrete Mai mult, pentru a confirma această teorie, ele se referă și la fenomenul conform căruia transferul sau distribuția căldurii prin corpuri și distribuția acesteia prin radiația de căldură par a fi foarte diferite, dar, așa cum a demonstrat Fourier, ambele tipuri de distribuție a căldurii pot fi adus sub o singură lege și sub o singură explicație, cât de curând vom reprezenta corpurile grele ca fiind formate din particule discrete de materie, adică atomi În sfârșit, faptul că căldura radiază cel mai puternic într-o direcție perpendiculară pe suprafața corpurilor vorbește în favoarea atomilor, dar dimpotrivă, în direcții indirecte, radiația este mai slabă Acest fenomen este o consecință naturală a stratificării corpurilor atomilor lor; dimpotrivă, reprezentând materia ca fiind continuă, nu vom găsi cheia explicației acestui fenomen fizic **) Am prezentat toate dovezile empirice importante în favoarea atomismului Acum trebuie să le facem o evaluare critică și să vedem dacă demonstrează cu adevărat ce înseamnă

atomismul materialist pentru a demonstra, și anume, că esența materiei constă din dis- *) Fechner's, Atomenlehre, p , **) Pentru o expunere detaliată a acestor argumente și a altor câteva argumente în favoarea atomismului, vezi Fechner în Atomenlehre, pp - - - particule cristalizate, absolut indivizibile, numite atomi, și că aceste particule constituie absolut prima bază substanțială a tuturor ființelor A Prima proprietate caracteristică a atomilor, care este indicată prin însuși numele lor și fără de care încetează să mai fie atomi, este, desigur, indivizibilitatea lor Dar, analizând cu atenție esența dovezilor pe care le-am prezentat, constatăm că toate dovedesc mult mai puțin decât ar trebui să demonstreze Dintre toate fenomenele fizice și chimice menționate mai sus, rezultă strict logic doar că, în măsura în care se poate aprecia pe baza observațiilor, materia în forma sa cea mai rudimentară și simplă ar trebui să fie formată din particule discrete, inaccesibile la descompunerea ulterioară cu forma dată mijloace ale științei și date fiind acum existente, condițiile naturii Dar din aceasta nu rezultă în niciun caz că aceste părți discrete ale materiei au fost inițial și absolut indivizibile; nu este altceva decât o presupunere care nu a fost încă demonstrată Dar nicio observație empirică nu ne poate oferi în mod evident o asemenea dovadă, deoarece presupușii atomi, prin însăși natura lor, nu pot fi accesibili unei astfel de observații, nu pot fi percepuți, măsurați, cântăriți în forma lor izolată, nu pot fi, prin urmare, și supuși investigațiilor fie că sunt divizibile sau nu De fapt, experimentele pot fi efectuate numai pe cantități relativ mari de materie, iar determinările numerice se pot referi în general doar la părți discrete ale materiei, și nu la atomi Indiferent dacă aceste părți discrete, din care provin fizica și chimia, constituie ceva original și absolut neschimbabil, sau dacă sunt capabile să se rezolve și să se schimbe de formă mecanic sau chimic, acest lucru rămâne complet necunoscut empiriei, iar mintea, care aici este un substitut pentru experiența imposibilă, dimpotrivă, nu poate înlătura gândurile despre posibilitatea unei diviziuni ulterioare, chiar dacă este cea mai mică parte a materiei *) *) În general, despre indivizibilitatea atomilor și indestructibilitatea lor, care este dogma de bază a materialismului, au exprimat atomiștii imparțiali - - b A doua idee necesară, legată de ideea materiei ca substrat absolut original al ființei sensibile, este că acest substrat trebuie să fie complet simplu și omogen, deoarece toate tipurile și formele ulterioare de ființă materială, oricât de simple ar fi ele , sunt deja ceva derivat, aparut ulterior, si nu original Dacă recunoaștem materia ca nu absolut omogenă, ci inițial diferită în diferitele sale părți, fie ca calitate, fie ca formă, atunci nu vom mai avea materie în sensul exact și filozofic al cuvântului, ci materie și substanță diferite Dar cu o asemenea recunoaștere, se va pierde și orice sens al teoriei filosofice a materiei, pentru că, în locul unității dorite și al principiului fundamental al ființei senzuale, vom avea mai multe principii materiale, care, desigur, nu vor corespund acelei dorințe a minții pentru unitatea principiului explicării naturii, care a pus întrebări despre materie Aplicând acum această cerință la teoria atomilor, trebuie se înghesuie destul de atent și reținut "Ultimii atomi", spune Fechner (Atomenlehre,), sunt fie în ei înșiși indivizibili și indestructibili, fie cel puțin în domeniul fizicii și chimiei nu există nicio modalitate de a-i distruge și nu există dovezi care să sugereze în viitor lor distrugere sau descompunere Alții (ca Liebig, de exemplu) spun direct că indivizibilitatea atomilor nu este absolută, ci doar faptică; înseamnă doar că ele nu pot fi separate în condițiile actuale

ale naturii și că indivizibilitatea lor trebuie să fie dată cel puțin pământului, sau sferei de ființă a universului care este accesibilă observației noastre Atomiștilor le place adesea să compare atomii, semnificația lor în natură și relația lor reciprocă, cu corpurile cerești, care, de asemenea, în felul lor constituie unități indivizibile, existente și mișcându-se la anumite distanțe unele de altele; întregul cosmic sau universul este reprezentat aici ca un corp, ai cărui atomi sau părți indivizibile sunt corpuri cerești, separate prin distanțe intermediare periferice într-un întreg mare, așa cum atomii acționează unul asupra celuilalt nu prin contact direct și prin transmiterea mișcării, ci la o distanță, da, dar un gen similar de analogie sugerează în mod natural divizibilitatea atomilor Dacă corpurile cerești, care, ca și atomii, constituie unități mondiale, separate prin intervale goale, în ciuda acestui caracter, sunt un întreg divizibil, atunci de ce atomii nu pot avea aceeași proprietate, în ciuda infinitei diferențe de mărime care distinge cea mai mare unitate mondială (corp ceresc) din cel mai mic (atom)? Proprietățile materiei p în mare și în mic trebuie să fie aceleași - - să presupunem că dacă atomii sunt într-adevăr ceea ce numim materie în sensul filozofic al cuvântului, adică ceva original și simplu, atunci ei trebuie să fie perfect omogene, identici și egali Doar astfel de atomi pot fi importanți pentru o filozofie care recunoaște atomismul, de exemplu pentru materialism Altfel, adică dacă recunoaștem atomii ca fiind inegali în proprietăți chimice și fizice, atunci se pune întrebarea: de ce a apărut această diferență? Atomii nu vor mai fi baza universală și originală a ființei, ci ceva derivat și secundar, iar începutul principal și adevărat al ființei va fi deja în spatele lor și deasupra lor; va consta în acea forță care a produs diferența de atomi, cu alte cuvinte, a produs materie Dacă ne întoarcem acum la dovezile empirice pe care le-am prezentat în favoarea atomismului, vom vedea din nou că nu numai că nu spun nimic în favoarea omogenității atomilor, dar sugerează de fapt contrariul, adică eterogenitatea lor Deci de exemplu ipoteza esențială a dovezii, împrumutată din proporții echivalente, este că atomii au greutăți diferite; aceasta este o presupunere necesară a chimiei, deși permite explicarea diferitelor fenomene existența altor atomi imponderabili Dar greutatea diferită a atomilor poate depinde doar de mărimea lor, și astfel chimia presupune dimensiunea inițială, diferită a atomilor; această presupunere de mărime variabilă servește la explicarea fenomenelor de izomorfism În plus, când vorbește despre fenomenele de cristalizare și explică de ce unele corpuri cristalizează împreună, altele nu, ea presupune că atomii au inițial o formă sau o formă diferită Mai mult, atunci când distinge între atomi și molecule, se presupune că inițial nu există doar atomi în general, ci atomi de diferite calități, constituind corpuri chimice simple, adică acceptă, așa cum a fost dat inițial, atomi, de exemplu oxigen, hidrogen, azot etc Deci este evident că așa-numitele dovezi empirice în favoarea atomismului nu conduc la recunoașterea atomilor în sensul exact al cuvântului, adică omogene, egali și absolut primii - unitatea materiei, ci numai la recunoașterea existenței sale reale sub formă de particule separate având greutate, dimensiune, formă diferite, proprietăți chimice diferite Observarea nu depășește și nu poate depăși aceste particule; nu spune nimic dacă această diferență de mărime, formă, greutate este primară sau derivată, cu alte cuvinte, dacă aceste părți discrete, așa-numiții atomi, sunt atomi reali, adică forma originală a materiei, sau dacă sunt deja ceva secundare şi formate prin acţiunea unei forţe superioare a naturii Soluția unei astfel de

întrebări, desigur, nu este necesară în scopurile științei naturale pure, deoarece pentru explicarea fenomenelor fizice și chimice este indiferent dacă admitem, de exemplu, corpurile chimice simple sunt absolut primele elemente ale naturii sau nu Dar pentru filozofie, pentru filozofia materialistă la fel de bine ca și pentru oricare alta, recunoașterea diversității absolute ca început al lucrurilor nu este de conceput și, în favoarea uniformității atomilor necesare pentru aceasta, știința naturii, așa cum am văzut, nu oferă nicio dovadă V A treia, cea mai importantă proprietate a atomilor pentru atomismul materialist, conform căreia ei trebuie să satisfacă conceptul de început absolut al ființei, este că nu sunt originați, absolut primele începuturi Din ele rezultă doar că atomii sunt ultima formă de materie pe care știința naturală are dreptul să o presupună pe baza observațiilor cunoscute; dar este acolo această formă este absolut ultima sau este ceva care a ieșit dintr-o formă mai primară - experiența nu spune nimic și nu poate spune Dimpotrivă, dacă ținem cont de faptul că dovezile prezentate sugerează că atomii sunt eterogene ca compoziție, că au greutate, formă, mărime diferite, atunci pe baza datelor empirice în sine, ar trebui mai degrabă să ajungem la concluzia că starea atomistă a materiei nu este originală, deoarece diversitatea trebuie să fie precedată de unitate, că diferența de atomi trebuie să se datoreze unor necunoscute - - deocamdată, pentru experiență, prin forță sau prin lege, care a format materia sub formă de atomi Atomii din lumea anorganică, ca unități independente care alcătuiesc corpul, pot avea aceeași valoare în realitate ca, de exemplu celulele din lumea organică, care sunt pentru corpul organic ceea ce atomii sunt pentru anorganic Și în procesele anorganice, particulele (atomii) discrete pot apărea, forma, transforma și dispărea exact în același mod, așa cum moleculele organice (celulele) se formează în procesele organice, astfel încât ultimele, rămânând constante, particulele nu pot fi, de asemenea, în de fapt, deoarece există constant rezidente, molecule organice neschimbabile, deși, de fapt, acestea din urmă se află în mod constant în organisme Cu atât mai puțin, pe baza dovezilor empirice prezentate de noi, poate materialismul atomist să-și fundamenteze poziția conform căreia atomii constituie principiul și esența fundamentală a oricărei ființe, nu numai senzual care ni se arată, material, ci și spiritual Observațiile prezentate de noi nu spun nimic despre asta Dimpotrivă, peste tot se vorbește doar despre fenomene fizice și chimice și, mai mult, despre natură anorganică, neînsuflețită; nu numai fenomenele psihice, ci și organice nu sunt nici pe departe sugerate; astfel încât chiar dacă presupunem că aceste observații dovedesc fără îndoială existența atomilor, atunci concluzia strict logică din aceasta ar putea fi doar că atomii constituie principiul și esența fundamentală a lumii materiale și a fenomenelor sale, nu mai mult Dacă, pe de altă parte, materialismul extinde această concluzie la fenomene ale vieții organice și psihice care nu sunt absolut omogene cu acestea, atunci se face un pas cu totul arbitrar, pentru care datele empirice nu o autorizează deloc Dacă, prin urmare, nici una dintre propozițiile esențiale pentru atomismul materialist nu este susținută de dovezile empirice existente, atunci, evident, meritul general al atomismului, adesea prezentat de apărătorii săi, că această teorie a materiei trebuie acceptată ca fiind fără îndoială adevărată, deoarece este mai bun decât oricare altul, ~ capabil să explice fenomene fizice și chimice și că, din această cauză, este una dintre toate celelalte teorii acceptate de știința naturală modernă Într-adevăr, această semnificație a teoriei atomiste pentru știința naturii

poate uneori să mituiască în favoarea materialismului persoane care sunt incapabile de o analiză filozofică mai fină și care nu se pot da seama de măsura în care o ipoteză este valoroasă pentru explicarea fenomenelor cunoscute în o sferă de cunoaștere niya, obligatorie pentru alta și pentru a explica fenomene de alt fel Este suficient să spunem că o astfel de doctrină a fost adoptată de știința naturii pentru a face să credem în adevărul ei absolut și pentru a o aplica la rezolvarea unor astfel de întrebări, la care știința naturii nici nu s-a gândit Dar, de fapt, filosofia materialistă acordă mai multă valoare atomismului decât știința naturală însăși; ea stă la baza explicaţiei filosofice a naturii o astfel de doctrină, căreia însăşi ştiinţa naturii nu dă mai multă semnificaţie decât ipotezele În primul rând, cea mai strălucită aplicare a oricărei teorii la explicarea unei anumite game de fenomene nu garantează încă adevărul neîndoielnic al teoriei în sine, dacă nu conține în sine bazele solide ale adevărului ei și acest adevăr este presupusă doar pe baza explicației sale cu succes a fenomenelor O astfel de teorie nu poate fi decât o ipoteză bună, nimic mai mult Absolut, corect remarcă Lange: "diviziunea materiei în particule (atomi) discrete nu este deloc dovedită pe cât ar părea, judecând după triumfurile științelor naturii, deoarece în toate teoriile atomiste atomii sunt deja presupuși și, prin urmare, în mod natural , sunt din nou în fenomene, dintre care sunt explicate Forța reală, logică a teoriei atomiste, conform principiilor metodei ipotetico-deductive, poate fi formulată astfel: dacă materia este formată din particule discrete, atunci aceste particule trebuie să aibă astfel de proprietăți Dar dacă acum consecința care se deduce din teorie este confirmată prin experimente, atunci din aceasta, conform legilor logicii, adevărul însăși ipoteza din care este dedusă nu este deloc dovedit Se poate concluziona prin intermediul modus ponens de la o condiție la alta - - nomu, dar nu pe revers *) Cu deducerea inversă, va rămâne întotdeauna posibilitatea ca aceleași consecințe să vină din alte principii și ipoteze O teorie care explică corect faptele dintr-o ipoteză dată poate, desigur, să câștige atât de mult în probabilitate încât se poate apropia foarte mult de certitudine pentru convingerea noastră subiectivă, dar numai întotdeauna din ipoteza că nu poate exista altă teorie care ar putea avea a făcut la fel și a explicat altfel aceste fenomene" **) Dar posibilitatea asumată aici a unei alte explicații a fenomenelor fizice și chimice, în afară de cea atomistică, nu este doar o posibilitate abstractă sau de imaginat, deși conform legilor logicii ar fi suficient să coborâm teoria atomistă de pe acel piedestal al absolutului adevăr asupra căruia să-și ridice materialismul, la gradul de ipoteză simplă De fapt, există și alte teorii ale materiei, pe lângă cea atomistă, care, chiar și după admiterea apărătorilor imparțiali ai atomismului, pot explica și multe dintre fenomenele prezentate de noi ca dovadă a atomismului Deci, cel mai zelos dintre acești apărători din vremea noastră, Fechner este nevoit să admită că fenomenul de compresiune și ruptură, proporții simple în care corpurile sunt combinate chimic, mișcarea în spațiu, pot fi explicate chiar și cu o viziune dinamică a esenței materie ***) Prin urmare, vorbind indiscutabil în favoarea atomismului, el nu recunoaște decât acele fenomene care, în opinia sa, nu pot fi explicate în niciun fel din principiile dinamismului; astfel sunt fenomenele de propagare a luminii și legătura legală a fenomenelor magnetice și electrice cu altele Takim *) Adică, logica permite să se concluzioneze de la o rațiune la o consecință, în timp ce interzice concluzia inversă de la adevărul consecinței la adevărul motivului, deoarece consecința nu

poate veni doar dintr-un motiv dat De exemplu se poate concluziona: dacă aragazul este încălzit, atunci este cald în cameră, dar este imposibil de concluzionat invers: este cald în cameră, în continuare soba este încălzită, deoarece căldura din cameră poate proveni (de exemplu, vara) de la mai mult decât o sobă subțire **) Lange, Geschichte des Materialisinus V p , - ***) Web d fizică u phil Atomenlehre, - - Astfel, numărul dovezilor incontestabile este redus de el la un număr foarte mic Dar ideea este că principala forță de probă a lui Fechner a unor astfel de fenomene în favoarea atomismului este de natură negativă, polemică Teoria atomistă trebuie acceptată deoarece explică fenomenele naturii la fel de bine sau mai bine decât cea dinamică Fechner nu ascunde slăbiciunile atomismului, dar chiar și aici se consolează cu faptul că dinamismul este incapabil să explice și fenomene care sunt inexplicabile pentru atomism (de exemplu, diferența calitativă a atomilor) *) Dar slăbiciunea și inconsecvența unei teorii nu vorbește încă în favoarea adevărului celeilalte O astfel de concluzie ar fi posibilă dacă am avea în fața noastră doar două teorii radical opuse ale materiei: cea atomistă și cea dinamică; într-un asemenea caz, falsitatea unuia ar duce, desigur, la o concluzie despre adevărul celuilalt Dar, pe de o parte, Fechner nu a dovedit deloc falsitatea dinamismului, ci doar satisfacția sa mai mică de a explica anumite fenomene naturale; pe de altă parte, pe lângă cea dinamică, există și alte puncte de vedere asupra materiei, de exemplu monadologice sau reprezentarea sa ca continuum Nu vedem niciun motiv pentru care ceea ce este inaccesibil explicației în dinamism să nu poată fi explicat din punctul de vedere al unei alte teorii În general, atomismul pare să abuzeze prea mult în avantajul său de neputința altor teorii ale materiei de a explica fenomenele naturii Dar acest lucru poate depinde nu atât de impotența reală a acestor teorii, cât de natura lor nedezvoltată și nedezvoltată în prezent Teoria atomistă din timpul nostru este cea dominantă în știința naturii; este strâns legată de interesele sale și, prin urmare, atent dezvoltată și aplicată la explicarea fenomenelor speciale ale naturii de către oamenii de știință a naturii Alte teorii aparțin în principal filosofilor, pentru care nu există un interes deosebit, pornind de la o doctrină generală, pur filozofică a materiei, de a duce această doctrină la o explicație concretă a unor fenomene naturale particulare Experiența eșecului este ideală *) Atomenlehre, p , - treizeci - filozofia naturală a lui Schelling și Hegel îi poate opri și mai mult pe această cale Dar acest lucru nu înseamnă deloc că alte teorii ale materiei aflate în mâinile oamenilor de știință natural cu experiență nu ar putea servi drept un început și mai fructuos pentru explicarea unor fenomene particulare decât atomismul Dar, în ciuda evaluării exagerate a teoriei atomiste în comparație cu altele, apărătorii imparțiali ai atomismului sunt departe de a-i acorda acea semnificație absolută, ca principiu al explicării a tot ceea ce există, pe care materialismul este gata să i-o atribuie Ei o recunosc direct nu mai mult decât ca o ipoteză probabilă pentru explicarea unei anumite game de fenomene *) Ei admit sincer că "atomismul fizic este în prezent încă într-o stare de mare imperfecțiune și conține multe probleme de nerezolvat Oricine nu vrea să-și spună părerea despre lucruri ca lucruri în sine trebuie să recunoască cu modestie că nu se poate spune nimic cert despre figura, mărimea, densitatea, structura finală a atomilor, despre legea exactă a forțelor lor Aceste neajunsuri ale atomismului, recunoscute de atomiștii înșiși, posibilitatea de a explica fenomenele naturii cu alte concepte de materie, și mai ales teama de teorii care depășesc limitele

experienței pure, la care atomismul le poate da naștere (temeri care au fost justificate în filosofia materialistă), au fost motivul pentru care unii *) "Atomistică, spune Fechner, noi înșine nu vrem să trecem drept ceva absolut sigur, nici în sensul, cum spun unii filozofi despre certitudinea absolută a sistemelor lor, nici în același sens ca pentru noi, direct sigur dat imediat la noi prin experienţă Şi în teoria atomistă mai este loc pentru credință, care în toate lucrurile superioare și finale trebuie să suplimenteze cunoașterea - în domeniul obiectelor materiale nu mai puțin decât în domeniul obiectelor spirituale Cred doar că, în încercarea de a explica fenomenele materiale, trebuie să aderăm la atomism, ca doctrină cea mai probabilă, până când se găsește ceva mai probabil și mai suficient " Atomenlehre, p **) Atomenlehre, p Cf ibid , p , , - - oamenii de știință naturii competenți, contrar părerii majorității, s-au pronunțat direct împotriva teoriei atomiste, cum ar fi, de exemplu Karsten, Faraday, Sheinbein, Snell și alții*) Deoarece nimeni nu poate dovedi că negarea atomismului în rândul acestor oameni de știință a servit în vreun fel în detrimentul opiniilor lor științifice, se poate observa deja din aceasta că legătura dintre teoria atomistă și știința naturii nu este la fel de puternică și decisivă ca materialismul sugerează În același mod, părerea des exprimată că toate marile achiziții natural-științifice ale timpurilor moderne au fost realizate grație teoriei atomiste este complet lipsită de fundament Cele mai mari descoperiri ale lui Copernic, Kepler, Galileo, Newton, Harvey, Linnaeus, Herschel și alții nu își datorează deloc originea atomismului În același mod, descoperirea inițială a anumitor relații ale amestecurilor chimice, care au servit drept bază chimiei moderne **, nu a venit din domeniul atomismului Din tot ce am spus, este evident că atomismul material își caută în zadar sprijinul ferm în știința naturii Am văzut că tocmai acele proprietăți ale atomilor sunt deosebit de valoroase și importante pentru filozofie, care recunoaște *) Sunt enumerate de Fechner, în Atomenlehre, p *·) Carsten a dovedit că Richter, fondatorul acestei doctrine, era un oponent al viziunii atomiste asupra naturii și că, complet împotriva gândirii sale, Dalton a profitat de descoperirea sa pentru a da atomisticii un fundament pseudoștiințific (Athenäum,) Ideea independenței succeselor științei naturale moderne față de atomism este dezvăluită pe detaliu de Branis în articolul său: üeber atomistische und dynamische Naturauf'fassung El demonstrează că atomismul de fapt nu a făcut nimic pentru științele naturii și, într-adevăr, nu poate face nimic, din moment ce nu oferă niciun concept definit de materie, nicio viziune asupra esenței ei Prin urmare, influența sa asupra științei naturii nu poate fi numită în niciun caz favorabilă progresului său, ci mai degrabă dăunătoare; pentru că ideea de atomi, deși nu împiedică progresul științei naturii, dar, nu mai puțin, îi distrage atenția de la o investigație științifică mai profundă a principiilor naturii Desigur, notează Branis cu amărăciune, atomismul a făcut ceva, deși nu în domeniul științelor naturale Prin predica sa despre un mecanism care ucide toată viața din natură, el, deși nu în mod intenționat, a oferit materialismului brut oportunitatea de a transforma sufletul și spiritul în materie grosieră și de a trece acest lucru direct ca rezultat al științei naturale - - materia ca început absolut al fiinţei (despre originalitatea, omogenitatea, indivizibilitatea lor etc), ştiinţa naturală exactă ştie cel mai puţin de toate Şi ar fi zadarnic să sperăm la ajutor din partea științei naturii pentru a rezolva problema acestor ultime proprietăți metafizice ale atomilor, atât pentru că această soluție se află dincolo de

limitele experienței, cât și pentru că nu constituie o nevoie esențială pentru știința naturii Aplicarea teoriei atomiste la explicarea fenomenelor fizice și chimice nu va avea de suferit câtuși de puțin și nu va pierde din claritate și vizibilitate din faptul că știința nu va cunoaște aceste ultime proprietăți ale atomilor Pentru știința naturii, așa cum am observat, nu atomii sunt importanți, ci părțile discrete ale materiei desemnate cu acest nume, ca anumite unități ale acesteia Astfel, fizica are nevoie de fapt nu de atomi, ci de molecule, iar toate fenomenele fizice sunt la fel de convenabil explicate cu ajutorul celor din urmă, fără a avea nevoie de primul *) Pentru chimie sunt importante anumite relații dintre substanțe și legile combinației lor, și nu problema divizibilității sau indivizibilității, originalității sau derivativității acelor elemente ale materiei, pe care le consideră indecompuse și, prin urmare, își asumă prima în cercetarea sa De aceea, cuvântul: atom, în chimie, este ușor și convenabil înlocuit cu cuvântul: share, care înseamnă doar cantitatea relativă a unei anumite materie Putem, desigur, să numim aceste unități unitare ale materiei, conform terminologiei general acceptate, atomi, dar nu trebuie să uităm că această expresie, în măsura în care ne limităm doar la sfera experienței, nu poate avea sensul că teoria materialistă o asociază filozofie, și anume semnificațiile de absolut primul, indivizibil omogen *) Despre valoarea scăzută a atomilor proprii fizicii și despre neînțelegerile care pot apărea în ea printr-o aplicare strictă a teoriei atomiste, vezi opinia lui Helmholtz în Lange în Gesch-ul său d Materialism Având în vedere faptul că în prezent nu atomii, ci moleculele sunt importante pentru fizică și chimie, Lange remarcă că, prin urmare, "nu este nimic de surprins că pentru fizicienii și chimiștii noștri moleculele devin din ce în ce mai cunoscute, atomii, dimpotrivă, în același timp toate necunoscute și îndoielnice (p) - - nyh în esență particule materiale *) În general, trebuie să facem distincție între atom în sensul natural științific și filozofic al cuvântului Prin numele atomului, în primul sens, trebuie să înțelegem unitatea materiei care nu se descompune cu ajutorul mijloacelor științifice, care există de fapt în condițiile actuale ale naturii, o parte discretă a materiei, numită corp simplu a naturii, în timp ce problema originii, divizibilitatea inițială sau indivizibilitatea acestei părți nu este încă predeterminată, care numai în scopul investigațiilor noastre se presupune că este indivizibilă Din punct de vedere filosofic, un atom este o particulă de materie, considerată a fi cu adevărat indivizibilă, originală și identică cu altele, a cărei totalitate constituie materia în general Dar experiența, după cum am văzut, nu oferă nicio bază pentru recunoașterea unor astfel de atomi, astfel încât, în această privință, legătura materialismului cu știința naturii, prin care se gândește să dea autoritate învățăturii sale, se dovedește a fi imaginară și nu real II , Am văzut că dovezile empirice în favoarea teoriei atomiste sunt departe de a da acele concluzii definitive despre esenţa materiei pe care o caută orice teorie filozofică a materiei şi care ar fi deosebit de dezirabilă pentru materialism Știința naturii empirică, aderând cu strictețe la limitele sale, ne prezintă atomismul doar ca o ipoteză probabilă, utilă în claritatea sa pentru explicarea diferitelor fenomene fizice *) Cu aceasta, în esență, multe autorități din domeniul chimiei sunt de acord Deci nair Kecule, adică a trasa granițe clare între ipoteză și fapt în această știință, spune: numerele reale, care exprimă proporțiile amestecării substanțelor chimice, au semnificația faptelor și este clar să ne uităm la terminologia sau litera lui formule chimice doar ca

expresie cea mai simplă a acestor fapte Dar de îndată ce literelor acestor formule, exprimate în limbaj chimic, li se atribuie un alt sens, de îndată ce sunt considerate ca o desemnare și expresie a atomilor înșiși și a greutății atomice a elementelor, așa cum este cazul pentru cea mai mare parte în prezent, atunci imediat apare întrebarea: cât de mari sau cât de grei sunt atomii Dar din moment ce atomii nu pot fi nici măsurați, nici cântăriți, este evident că numai speculația, și nu experiența, poate duce la recunoașterea ipotetică a unei anumite greutăți a atomilor (cuvintele lui Kekűle în Lange, în a lui: Geschichte d Materialismus T) SOCH V KUDRYAVTSEV, vol ui - - și procesele chimice ale naturii - nu mai mult Dar adevărata esență a atomilor este pentru el o problemă, a cărei soluție depășește limitele experienței Deci, poate, ce știința naturii nu spune, ne va spune știința super-experimentală (metafizică) - filozofia? Poate că din dovezile filozofice avem dreptul să ne așteptăm la rezolvarea acelor întrebări referitoare la esența însăși a teoriei atomiste, întrebări pe care știința naturii refuză să le rezolve? Asemenea așteptări, desigur, au o bază Atomismul este de fapt o teorie mai filozofică decât empirică, nu numai pentru că filozofii i-au fost fondatorii, ci și în însăși esența materiei, deoarece în experiență vedem doar fenomene, și nu însuși substratul care le servește intern, inaccesibil simţurile bază *) Ce poate spune filosofia în favoarea atomismului? Principala dovadă teoretică care poate fi dată în favoarea acestei teorii este imposibilitatea gândirii de a forma conceptul de corp complex fără asumarea unor corpuri simple Toate lucrurile materiale pe care le vedem, după cum arată experiența, sunt complexe; pot fi separate mecanic, atâta timp cât instrumentele noastre permit; poate fi descompus chimic Dar conceptul de corp complex presupune în mod necesar conceptul de unul simplu, și unul necondiționat simplu, la care duce divizarea continuă a complexului, chiar dacă numai în gândire, este ceva deja indivizibil, atomul Într-adevăr, ce este un corp complex? Cel mai apropiat răspuns este că este ceva format din părți Aceste părți în lor *) Deja primul întemeietor al atomismului, Democrit, a văzut limpede ceea ce deseori nu vor să vadă ultimii materialişti, care asigură că teoria atomistă este rezultatul necesar şi final al studiului empiric al naturii Democrit a făcut distincţia între două feluri de chemare: autentică și obscure Primul ne spune adevărul și este dobândit de rațiune; a doua, referitoare la proprietățile exterioare ale lucrurilor, este dată de simțuri Cunoașterea senzuală, empirică, nu este de încredere și nu ne oferă cunoștințe despre esența reală a lucrurilor Cunoașterea mentală investighează fundamentele invizibile ale fenomenelor: atomii și golul care le separă sunt tocmai aceste fundații, la care o persoană ajunge nu cu ajutorul cunoașterii senzoriale (deoarece atomii și golul dintre ei sunt invizibili), ci prin autentice, cunoașterea mentală - - Cozile sunt grele sau nu? Dacă sunt complexe, atunci trebuie să fie formate și din părți; aceste părți, dacă le considerăm din nou complexe, trebuie să fie din nou compuse din părți și așa mai departe Dar, evident, nu putem continua o astfel de diviziune la infinit; cu toate acestea, vom fi nevoiți să ne oprim undeva și să spunem că ultima parte complexă trebuie să fie în cele din urmă să fie formată din părți necomplicate, deci deja simple, care nu pot fi complexe, pentru că altfel se va prăbuși însuși conceptul de corp complex Trebuie să ne oprim la ceva final, final, simplu și indivizibil, care este atomul Aparent, o astfel de dovadă este convingătoare, dar începe imediat să se clatine, de îndată ce ne îndreptăm atenția către o altă presupunere, nu mai puțin convingătoare,

de a gândi la posibilitatea diviziunii infinite a materiei Nu putem în niciun fel respinge ideea că oricât de mică ar fi o anumită particulă de materie, ea poate fi împărțită în părți mai mici și așa mai departe la infinit Nu ne putem imagina nimic simplu și indivizibil de îndată ce ocupă orice spațiu, chiar și cel mai mic, are orice dimensiune Tot ceea ce este extins, oricât de neînsemnată ar fi această extindere, admite întotdeauna în gând posibilitatea unei diviziuni ulterioare Vedem deci că cerința prin gândirea la particule absolut simple pentru a face posibil conceptul de corp complex nu are importanța decisivă în favoarea atomismului, care i se atribuie acestuia Cel puțin, ea poate fi înaintată cu drepturi egale la cererea opusă, divizibilitatea infinită a materiei Dacă, pentru a ne rezolva nedumerirea, care dintre cele două cerințe egale ale gândirii - cerințele părților inițial simple, ca fundamente ale complexității și cerința divizibilității infinite - ar trebui să o recunoaștem ca fiind mai legitimă, să ne întoarcem la experiență, atunci vom vedea cu ușurință că se înclină mai mult în favoarea celui din urmă decât a celui dintâi Din experiență nu ajungem niciodată la ultimele particule indivizibile de materie - atomii; dimpotriva, de fapt, putem macina si imparti substante pana la limite nedefinite, in masura in care - - atunci instrumentele ne permit Dar, ceea ce este mai important, natura ne prezintă astfel de fapte uimitoare ale divizibilității materiei, care, aparent, distrug complet speranța de a ajunge la ceva indivizibil spațial Deci de exemplu Câteva picături de mosc umplu toată casa cu particulele lor mirositoare, fără nicio scădere vizibilă a greutății lor Un câine de vânătoare poate simți mirosul de vânat pe o piatră netedă la de ore după ce animalul a trecut peste ea Un grăunte de carmin patează douăzeci de kilograme de apă încă vizibile pentru ochi O placă de argint de 'D inch grosime și inch lungime, acoperită cu o uncie de aur, poate face un fir de leghe lungime, suprapus peste tot cu un strat de aur în linia '/ / Pe baza unor fapte de acest fel *) aproape nelimitată aproape divizibilitatea materiei, chiar și materialiștii decisivi (de exemplu, Buchner) sunt uneori forțați să abandoneze ideea existenței unor corpuri absolut indivizibile Și într-adevăr, dacă deducem în mod similar din proprietățile cunoscute și evidente ale materiei la forma sa originală, atunci pe baza experienței putem presupune mai degrabă că este divizibilă și în acele părți microscopice care elud observația noastră decât că această divizare are limite în existenţa atomilor Potrivit și indiferent de experiență, dovezile prezentate mai sus în favoarea atomismului nu rezistă examinării Conceptul de corp compus, spun ei, presupune conceptul de unul simplu, iar cel necondiționat simplu nu are atom Conceptul de corp compus, desigur, presupune părțile din care este compus; dar nu necesită ca aceste părți, chiar dacă împărțirea este cât mai lungă posibil, să fie absolut simple Conceptul de corp compus nu se schimbă dacă presupunem că aceste părți sunt doar niște părți mai simple sau relativ mai puțin complexe, dar nu, fără îndoială, simple Conceptul de simplu, ca bază a complexului, nu poate fi decât un concept relativ, iar simplul, exprimat prin acesta, nu este decât simplu presupus sau imaginabil, precum sfârșitul sau sfârșitul *) Bohner, Materialism au point de vue d științele naturii, p , - - a diviziunii noastre empirice sau mentale Faptul că acest relativ sau posibil de simplu, ca bază a complexului, este de fapt simplu în sensul de atom sau indivizibil, adică nu este deja format din părți, este încă supus unei mari îndoieli Recunoașterea unei astfel de indivizibilitate este împiedicată decisiv de conceptul de extensie, ca atribut necesar al tot ceea ce este material, oricât de mic ar fi acesta Conceptul de

simplu, în sens propriu, în natură, nu poate corespunde cu nimic; acest concept poate fi doar portabil și împrumutat din domeniul ființei spirituale pentru a desemna o natură relativ simplă, mai simplă Simplu în sensul că nu mai constă din părți, în continuare din ceva dilimago prin natura sa, de fapt, nu poate fi niciodată materie, decât dacă "începem să-l reprezentăm ca ceva neextins și non-spațial, dar împreună cu ceva care se contrazice Dacă materialul, oricât de mic ne-am imagina, de fapt trebuie să fie întotdeauna extins spațial, în continuare și divizibil, atunci conceptul de simplu în acest tărâm al ființei nu poate avea nicio aplicație și sens real Așadar, concluzia doctrinei atomilor din propoziția conform căreia complexul trebuie să fie compus din simplul inițial nu poate fi recunoscută ca adevărată, deoarece ar dovedi mai mult decât ar trebui, și anume că fundamentele inițial simple ale ființei, ceea ce ni se pare materiale, sunt imateriale simple și non-spațiale, așadar, unități; atomii ar deveni monade A doua dovadă teoretică în favoarea atomismului este că, presupunând divizibilitatea infinită a materiei și negând particulele sau atomii primari absolut simple din ea, este imposibil să-și explice singur greutatea corpurilor și, prin urmare, însăși proprietatea fundamentală a materiei Recunoscând divizibilitatea infinită a materiei, se spune că trebuie să admitem în mod evident că materia constă din particule infinit de mici Dar aceste părți infinit de mici nu pot avea nicio greutate și, prin urmare, nu pot constitui niciodată materie care are greutate; milioane de astfel de particule fără greutate, atunci când sunt pliate împreună, nu ar putea avea mai multă greutate decât o particulă infinitezimală, adică nu ar putea avea nicio greutate Dar nici această obiecție față de divizibilitatea infinită a materiei nu poate fi numită suficient de puternică Particulele infinit de mici nu pot fi considerate ca neavând deloc greutate (dacă numai greutatea este o proprietate esențială a materiei), dar ele pot sau trebuie să aibă o greutate infinit de mică; prin urmare, dacă multe părți infinit de mici ne dau o particulă mare, atunci multe cantități infinitezimale de greutate ne pot da o greutate mai mare Particulele infinit de mici vor fi, desigur, lipsite de greutate, dar de aici nu rezultă că sunt lipsite de greutate; vor fi la fel de infinit de mici pe cât sunt infinit de mici Spunem toate acestea presupunând că expresia particule infinitezimale poate avea un sens real Această expresie admite uneori atomismul pentru a elimina ideea, inevitabilă cu conceptul de materie, a posibilității divizării atomului ca întreg spațial Atomiștii definesc uneori atomul ca o parte infinit de mică a materiei, pornind de la presupunerea că infinitul mic nu poate fi și mai mic, în continuare divizibil Dar o astfel de idee nu salvează atomismul și infirmarea lui în același concept al greutății corpurilor, care a fost indicat mai sus De fapt, de ce poate exista o greutate diferită a corpurilor? Desigur, din gravitația lor diferită, adică conform teoriei atomismului, din faptul că un anumit corp conține fie mai mulți atomi, fie tot atâtea ca altul, dar atomi cu o gravitație mai mare Atomismul, după cum am văzut, presupune o greutate diferită a atomilor Dar de ce depinde greutatea diferită a atomilor? Evident, poate depinde doar de diferitele mărimi ale acestora; atomul mai mare este mai greu decât atomul mai mic Acest lucru, după cum știm, este clar admis de chimie Dar dacă un atom este mai mare decât altul, atunci, desigur, în raport cu atomul mai mic nu mai este infinit de mic; are o anumită, mare valoare În general, trebuie remarcat că, fie că aderăm la teoria atomistă sau la vreo altă teorie a materiei, conceptul de micime infinită nu poate avea o aplicație exactă și

riguroasă la materie, așa cum conceptul a iertat - - Mai mult, această expresie nu poate fi luată în sens literal sub ipoteza divizibilității absolute a materiei Fiecare parte a materiei nu este infinit de mică, doar pentru că este divizibilă, ceea ce ne poate oferi părți și mai mici Expresia: particule infinit de mici pot fi folosite doar pentru a desemna continuitatea fluxului de divizibilitate și în contrast cu teoria atomistică, care permite limitarea la o limită cunoscută Dar, de fapt, acest lucru nu afirmă deloc existența reală a particulelor infinit de mici, tocmai pentru motivul că "particulele infinit de mici înțelese literal ar fi atât de neconceput de mici, cât și, strict vorbind, imposibil de mici, deoarece ar eluda, deoarece au fost, din conceptul de finit, la fel și concepibilitatea Al treilea argument, care este uneori dat în favoarea atomismului, este deja cunoscut în filosofia antică, deși nu a fost folosit acolo în acest scop și are un caracter mai sofistic decât științific Constă în aceasta, că, presupunând divizibilitatea infinită a materiei, trebuie să presupunem un număr infinit de părți în fiecare lucru și, admițând acest lucru, nu vom putea deosebi un corp mare de unul mic, deoarece ambele vor constau în mod egal dintr-un număr infinit de părți Evident, această dovadă este aceeași cu cea care a fost avansată în apărarea atomismului de către vechiul filozof indian Canada, care spunea că dacă materia ar fi divizibilă la infinit, nu ar exista nicio diferență între un munte mare și un bob mic, deoarece ambele ar fi în mod egal consta dintr-un număr infinit de particule Dar în același timp ei uită că dimensiunea relativă și micimea unui obiect este determinată nu de numărul simplu al părților sale constitutive, ci și de dimensiunea lor; prin urmare, corpul mai mare va rămâne întotdeauna mare, iar cel mai mic mai mic, de îndată ce părțile în sine sunt mai mari în prima și mai mici în a doua Prin urmare, și odată cu divizibilitatea infinită a materiei, un corp, care era mare, va rămâne mare, iar cel mai mic va rămâne mai mic, deși al șaselea a presupus că sunt formați din același, adică dintr-un număr infinit de părți Dar acordând atenție numărului de părți și lăsând deoparte magnitudinea lor relativă, putem ajunge - concluzie absurdă, chiar fără a presupune divizibilitatea absolută a materiei Pe asta, de exemplu pe baza că un obiect atât de mare este alcătuit din de părți, iar unul atât de mic și din de părți, vom putea concluziona că ambele sunt egale, deoarece au același număr de părți În mod similar, este absurd, din faptul că două corpuri inegale au același număr infinit de particule, să tragem concluzia că sunt egale Iată principalele argumente teoretice în favoarea atomismului Caracterul lor general este că indică dificultățile care apar gândirii odată cu recunoașterea divizibilității absolute a materiei, dar, desigur, nu pot fi numite dovezi pozitive în favoarea teoriei atomiste Nu susținem că ideea de divizibilitate infinită prezintă unele dificultăți pentru gândire și că mintea noastră se străduiește într-adevăr în fluxul acestei divizibilitati să se oprească mai întâi la ceva, adică nu mai departe Dar această dificultate se bazează nu pe esența materiei în sine, ci pe nevoia subiectivă a gândirii noastre Ea provine din confuzia uneori involuntară a condițiilor cunoașterii noastre limitate cu condițiile ființei însăși și transferul conceptelor primului la realitatea însăși Cunoștințele noastre în investigațiile noastre ale ultimelor fundamente ale fenomenelor, pentru a nu merge la infinit, trebuie, desigur, să se oprească la ceva primul și inițial, ca la punctul de plecare în explicarea naturii, și în aceasta stau drepturile a atomismului, ca ipoteză științifică naturală Dar dacă trebuie să începem cu ceva în investigațiile noastre, să presupunem că o anumită stare a materiei

este prima și dată, atunci aceasta nu spune deloc că de fapt, și nu în singurul nostru gând, ar trebui să recunoaștem existența unora absolut întâi particule indivizibile de materie - atomi Dimpotrivă, presupunând existența reală a atomilor, ne confruntăm inevitabil cu dificultăți mult mai importante decât cele care pot reprezenta conceptul de divizibilitate infinită și care, după cum am văzut, sunt ușor de eliminat Că tot ceea ce este spațial și material trebuie să fie divizibil - aceasta este o minte de netăgăduit și de neînlăturat exigențele gândirii noastre; nu numai că nu întâmpină nicio infirmare în experiment, dar, după cum am văzut, este pe deplin confirmată de faptele divizibilității reale a materiei Atomismul contrazice această cerință și nu se scapă de această contradicție nici prin numirea atomilor infiniti mici (sub ipoteza că infinit mic nu poate fi chiar mai mic și, prin urmare, divizibil), nici prin presupunerea din spatele atomilor a unor particule încă mai mici de materie care alcătuiesc atomii înșiși, cărora unii atomiști le dau numele de atomi de ordinul al treilea (atomi de ordinul întâi - au molecule), apoi ultimatumurile materiei *) O substanță, în cantități mici sau mari, este una și aceeași și cu aceleași proprietăți de extensie și divizibilitate și ar fi o naivitate să credem că, atribuindu-i cea mai mică mărime, o vom salva de divizibilitate Un alt, incomod pentru gândirea filozofică, presupunerea atomismului este ideea de spații goale care separă atomii Că atomii trebuie separați *) Deși atomii, spune unul dintre apărătorii atomismului, sunt particule de ordin mai înalt decât moleculele, totuși nu sunt, totuși, ultimele, cele mai mici particule Dimpotrivă, se pare că, la fel cum masele unei extensii mari, accesibile simțurilor noastre, sunt formate din molecule, molecule sau părți dintr-o masă de ordinul întâi, sunt compuse din atomi sau părți dintr-o masă de a doua deci exact atomii, la rândul lor, constau dintr-o combinație de particule cu o masă de ordin al treilea, superior Această viziune este deja condusă de considerația că, dacă atomii ar fi cantități neschimbabile, indivizibile, atunci ar trebui să acceptăm atâtea tipuri de materie elementară diferite câte știm despre elemente chimice simple Dar existența a sau mai multe materii primare esențial diferite este în sine foarte puțin probabilă Dar devine și mai puțin probabil când avem în vedere anumite proprietăți ale atomilor, între care relațiile reciproce, care se regăsesc în greutatea atomică a diferitelor elemente, sunt deosebit de demne de remarcat (L Meyer, Die mod Theorien d Chemie §) Împotriva unei astfel de presupuneri, Lange remarcă foarte potrivit: "Se poate presupune foarte puternic că atomii de ordinul al treilea, chiar dacă ar fi atomi de materie primară reală, la o examinare mai atentă, se vor rezolva din nou în atomi de ordinul al patrulea etc Dar toate astfel de procese mergând la infinit arată că în aceste chestiuni ne ocupăm doar de condițiile necesare ale gândirii noastre, și nu de faptul că lucrurile sunt în sine și fără nicio legătură cu cunoștințele noastre" (Gesch d Materialismus) IL) - unul de altul, aceasta este, desigur, presupunerea esențială a atomismului Dar ce se află în intervalele dintre ele? Dacă atomii alcătuiesc toată materia, iar materia alcătuiește tot ceea ce există și toată ființa este epuizată de conceptul ei, atunci între ei trebuie să recunoaștem golul absolut, neantul Dar un astfel de nimic absolut este absolut de neconceput și de neimaginat pentru noi Să nu vorbim nici măcar despre contradicția unei astfel de idei cu o viziune empirică directă, conform căreia întreaga zonă a ființei fizice, în măsura în care este accesibilă observației noastre, este complet plină de un fel de substanță; prin urmare, în mod analog, avem dreptul de a concluziona că

acele regiuni ale universului care sunt inaccesibile pentru observația noastră sunt, de asemenea, în întregime pline de materie În plus, recunoașterea vidului absolut între atomi, în timp ce recunoașterea acțiunii lor efective unul asupra celuilalt, conduce în mod necesar la presupunerea așa-numitei acțiuni la distanță (în distanță), nu numai fără contact reciproc, ci și fără un mediu de servire ca conductor al mișcării Dar o astfel de presupunere duce la cele mai mari dificultăți în explicarea mișcării mecanice Din experiență vedem că forțele în mișcare ale naturii acționează fie prin contactul corpurilor, fie prin intermediul unui impuls transmis de un corp altuia Nu vedem un exemplu în care un corp poate muta pe altul întins departe de el, sau fără apropierea directă de el sau fără ajutorul vreunui mediu care să servească drept transmițător de mișcare Dar recunoscând că atomii sunt separați unii de alții prin goluri goale, nimic perfect, ar trebui să permitem o posibilitate, ciudată pentru lumea materială, de a acționa un obiect material (oricât de mic ar fi, nu contează) asupra altuia fără nicio mediere și contactul, ca să spunem așa, de voință sau dorință interioară de a-l aduce mai aproape sau mai departe de el În general, este greu de explicat atât atracția și repulsia atomilor, motiv pentru care se formează corpuri simple și complexe, cât și atracția reciprocă a unităților lumii, corpurilor cerești, sub presupunerea discretității absolute a materiei Pot fi Această dificultate este simțită chiar de atomiști, dar ceea ce cred ei pentru a o înlătura cu greu ajută cauza Este - - ei se gândesc la firul ei în faptul că, pe lângă atomii grei ai corpurilor, ei recunosc atomi încă imponderabile, eterice, umplând atât golurile dintre primul fel de atomi, cât și spațiile cerești dintre corpurile lumii; acești atomi imperceptibili trebuie să servească și ca mediu și conductori de mișcare și, în general, de acțiunea forțelor tranzitorii - lumină, căldură etc Dar nu este greu de observat că o astfel de soluție la dificultatea care decurge din recunoașterea absolutului golul dintre atomi este imaginar și nu real Distincția dintre atomii cu greutate și cea fără greutate poate fi destul de oportună în domeniul științelor naturii, dar nu aduce niciun beneficiu înțelegerii metafizice a materiei sub formă de atomi și nu elimină contradicția conținută în ea, deoarece calitatea de gravitația sau imponderabilitate nu schimbă câtuși de puțin ființa atomilor ca particule discrete; iar atomii imponderabili, la fel ca si cei grei, sunt extinsi si separati unul de altul prin goluri goale *) Și în privința lor, așadar, întrebarea este posibilă și rămâne fără răspuns: ce este între ei și care este conducătorul acțiunilor lor unul asupra celuilalt? "Spațiu absolut gol" despre care vorbește Fechner? Dar spațiul este o formă de existență a lucrurilor finite: spațiul este spațiul a ceva; fără ca lucrurile să umple spațiul, este un concept pur abstract care nu poate servi drept mediu pentru acțiunea presupusului obiecte reale unele pe altele ce sunt atomii Nu se poate spune că atomiştii mai perspicace nu au simţit neajunsurile teoriei lor despre materie indicate de noi şi nu au încercat să le elimine, mai ales, să reconcilieze conceptul de indivizibilitate a atomilor cu conceptul de divizibilitate a materiei Dar, pe de o parte, aceste încercări nu pot fi numite reușite; pe de altă parte, ele sunt de așa natură încât fie direct, fie prin rezultatele lor, distrug caracterul materialist al atomismului Așadar, Newton găsește reconcilierea conceptelor de divizibilitate și indivizibilitate a atomilor în voința atotputernică a Creatorului El a fost de acord ·) Acest lucru este declarat direct de către Fechner Atomenlehre, b - - se crede că trebuie să reprezentăm în mod necesar

materia în sine ca infinit divizibilă în posibilitate; dar în acelaşi timp recunoaşte că această divizibilitate a primit o limită printr-un act creator al voinţei supreme "Consider că este probabil", spune el, că Dumnezeu a creat materia la început sub formă de particule dense, dure, impenetrabile, mobile, de asemenea dimensiuni, forme, proprietăți și în relație cu spațiul, așa cum era necesar pentru scopul pentru care au fost create; că aceste particule originare sunt incomparabil mai dure decât toate corpurile poroase din care sunt compuse, chiar atât de dure încât nu pot fi niciodată împărțite în părți, pentru că nicio forță nu poate separa ceea ce Dumnezeu a creat întreg *) ' O astfel de viziune asupra motivului săptămânii atomilor și asupra originii excelentelor lor deosebite excelente, condamnându-le pe cele diferite, desigur, suficient de suficientă pentru om de știință naturală, maternalism extraterestru, dar, în același timp, problemele pur probleme metafizice despre esența mamei, nefiind necesare pentru empiric II YAVAVIE Dar filosoful cu greu va fi mulțumit de ea, deoarece elimină complet acele studii care au importanță pentru filozofie; din această perspectivă, se presupune că starea cunoscută a materiei și formele ei de bază sunt date, create de Dumnezeu și nu se presupune că nu se mai pune întrebări despre originea acestor forme Între timp, problema esenței materiei, ca substrat unic și simplu al fenomenelor fizice, se pune în mod necesar pentru gândirea filozofică, care nu se poate opri la diversitatea originară, ca ceva dat, ci se străduiește să reducă această diversitate la o unitate superioară Această întrebare este ridicată nu numai de o cerință pur filozofică, ci și de cea mai empirică viziune asupra naturii, care în viața ei reprezintă un proces constant , apariția complexului din mai simplu și mai original Dacă toate obiectele naturii, atât anorganice cât și organice, nu există de la început, ci s-au format treptat, așa cum arată geologia și paleontologia, atunci se naște involuntar ideea că substanța chimică *) Optica Vezi Strakhova, The World as a Whole, p - Aceste diferențe ale elementelor simple ale naturii și relațiile lor reciproce nu sunt, de asemenea, originale, ci provin din punct de vedere juridic dintr-un element mai simplu, pe care îl numim materie în general Alți apărători ai atomismului, inclusiv celebrul chimist modern Liebig, găsesc o reconciliere între divizibilitatea materiei și indivizibilitatea atomilor sub presupunerea unei forțe speciale a naturii Liebig este de acord că trebuie să concepem materia ca fiind infinit divizibilă "Este absolut imposibil pentru înțelegere", spune el, "să conceapă cele mai mici particule de materie care ar fi absolut indivizibile În sens matematic, atomii nu pot fi infinit de mici, fără nicio extensie, doar pentru că au greutate Oricât de mică ar fi o particulă, nu putem considera că este imposibil să o împărțim în două jumătăți, trei sau o sută de părți Dar ne putem imagina că acești atomi sunt doar fizic indivizibili și că numai în experimentele noastre ei apar ca și cum ar fi incapabili de o altă diviziune Atomul fizic, în acest sens, este un grup de particule mult mai mici, care sunt conectate printr-o anumită forță, mai puternică decât toate forțele care se află pe glob și pe care le-am putea folosi pentru a-l separa Prin urmare, fără a respinge divizibilitatea infinită a materiei, chimistul nu recunoaște decât temelia solidă, temeiul solid al științei sale, atunci când consideră existența atomilor fizici ca un adevăr incontestabil *)" Astfel, în timp ce Newton găsește motivul care oprește fluxul de divizibilitate a materiei în atomi în forța divină atotputernică, Liebig îl descoperă în unele, desigur, forțe fizice, pe care nicio altă forță a naturii nu o poate depăși Nu se poate să nu constate că, în ciuda insuficienței

explicației lui Newton în termeni filozofici, ea este mult mai satisfăcătoare, deoarece oferă un motiv mai suficient pentru explicarea fenomenului decât cel al lui Liebig Este de înțeles faptul că puterea Creatorului atotputernic ar putea ridica o barieră în divizibilitatea materiei Dar ce *) Litere chimice - - astfel de mare forță de indivizibilitate a lui Liebig, de ce acționează atât de necondiționat și invincibil în cele mai mici particule de materie, rămâne pentru noi în întuneric complet și este pentru noi atât de misterios, cu cât ne uităm mai mult în acțiunea sa, complet spre deosebire de acțiune și alte forte fizice Deja pare ciudat că tocmai în cele mai mici particule ar trebui să fie conținută cea mai mare forță (sau tensiunea forței naturii) - o forță pe care nicio altă forță nu o poate distruge și, cu atât mai uimitoare și minunată, această forță ar trebui să o învingă , distruge proprietatea esențială a materialității - de a face divizibilitatea și divizibilul în sine indivizibil? Substratul material (atomul) este cel mai mic lucru care poate exista, iar forța și energia conținute în el este cel mai mare lucru care acționează numai pe pământ, deoarece nu poate fi depășit de nicio altă forță, deci aici este forța și materia stă în relaţie opusă În simpla apropiere excesivă în care părțile atomului se află între ele, această forță irezistibilă, care împiedică divizibilitatea, cu greu poate fi cuprinsă; nu o putem privi ca o forță imanentă a gravitației în atomi, deoarece, prin însăși natura lucrurilor, această forță de atracție, cu un substrat atât de mic, ar trebui să fie infinit de mică în raport cu celelalte forțe ale naturii Însăși micimea și, prin urmare, inaccesibilitatea ei față de alte forțe ale naturii, poate fi, de asemenea, cu greu cauza indivizibilității, deoarece această mică și evazivă există numai pentru noi, și nu pentru natura însăși; nu există niciun motiv să presupunem că acţiunea forţelor naturii este oprită de micimea, precum şi de măreţia, a masei materiei Astfel, forța fizică irezistibilă care înfrânează divizibilitatea naturală a lui Liebig rămâne complet inexplicabilă și de neînțeles *) Cu imposibilitatea evidentă a modului de a explica indivizibilitatea atomilor prin acțiunea unei forțe necunoscute a naturii și, în general, de a păstra această indivizibilitate în reprezentări Frohsohämmer, Ueb d Aufgabe d Naturph - materialitatea atomilor, mulți apărători ai atomismului sunt gata să facă o concesie importantă și semnificativă - să abandoneze însuși conceptul de materialitate a atomilor Dacă atomii, prin însuși conceptul lor, trebuie să fie indivizibili și tot ceea ce materialul nu poate fi așa, atunci este necesar, în interesul științei naturii însăși, să reținem conceptul contradictoriu al materialității atomilor? Nu este posibil să ne imaginăm atomii ca puncte sau centre simple, nemateriale, din care pornesc acțiunile forțelor naturii, centre care nu au extensie, urmă și materialitatea în sensul exact al cuvântului? Acest tip de atomism, deoarece se bazează pe analogia particulelor elementare de materie cu punctele matematice, poate fi numit, așa cum se numește uneori, atomism matematic Doctrina atomilor, ca puncte fără spațiu, este susținută în timpul nostru de mulți filozofi și oameni de știință naturală Astfel, după definiția lui Fechner, celebrul apărător al atomismului, atomii sunt entități simple (Wesen), care au doar un loc, dar nici o extensie, deși prin distanța lor admit că corpurile compuse din ei pot avea extensie; atomii în esența lor sunt mai mult decât eterici; sunt aproape la fel cu propozițiile matematice *) Mulți matematicieni și fizicieni cunoscuți sunt, de asemenea, de acord că ei reprezintă materie formată din elemente simple, puncte, fără extensie și dimensiune, cu alte cuvinte, din centre simple de acțiune a

forțelor**) Dar este ușor de observat că această teorie, care înlocuiește atomii fizici cu cei matematici, trebuie recunoscută ca fiind unilaterală și nesatisfăcătoare În primul rând, nu distinge suficient de clar între aspectele matematice și fizice în studiul naturii Matematicianul, desigur, are dreptul să nu recurgă la niciun atom extins; punctele abstracte, neextinse sunt suficiente pentru el, chiar sunt necesare pentru acuratețea calculelor Parţial *) Atomenlehre, p etc **) Fechner îi arată pe Boskovich, Ampère, Cauchy, Séguin, Moignot și alții ca apărători ai unei astfel de opinii (Atomenlehre,) - - fizica se poate descurca fără astfel de atomi, în ce măsură se bazează pe calculul matematic; pentru ea sunt suficiente puncte simple de forţe, cu efecte atractive şi respingătoare Dar matematica și fizica matematică studiază doar un aspect al fenomenelor naturale Într-un studiu strict fizic, ca să nu mai vorbim chimic, al obiectelor naturii, în orice caz, este necesar să se prezinte particule sau molecule extinse care au o anumită dimensiune și greutate, iar față de opinia pe care o luăm în considerare, se remarcă pe bună dreptate că este imposibil de explicat materialitatea obiectelor din ea, deoarece nu poate fi format un corp extins, iar punctele matematice care nu au greutate nu pot forma un obiect care are greutate Adevărat, față de aceasta, apărătorii teoriei pe care o luăm în considerare (de exemplu, Fechner) obiectează că extensia nu are nimic de-a face cu greutatea și că greutatea depinde de un singur raport de particule materiale, și nu de proprietatea lor absolută *) Totuși, deși extensia, ca atare, nu are nimic de-a face cu greutatea (pentru că imposibilul trebuie în orice caz să aibă extensie), aceasta încă nu explică deloc cum acele elemente sau atomi din care se formează corpurile întinse și grele, ele înșiși poate fi fără extensie și greutate Nu se poate spune că atomii matematici primesc proprietatea greutății și gravitației din faptul că se combină și se formează prin acele mase mari, la fel cum o multitudine de particule mici de materie împrăștiate (de exemplu, particule de praf, vapori) pot fi invizibile pentru ochiul, iar copularea lor la o masă mare le conferă proprietatea de vizibilitate O astfel de explicație nu ne face deloc mai ușor să înțelegem problema, deoarece invizibilitatea celor mai mici particule nu este absolută, ci doar relativă la proprietățile și puterea vederii noastre; particule absolut invizibile și din combinația lor nu vor deveni vizibile De asemenea, este cert că ceea ce este lipsit de greutate în sine nu poate primi gravitația din unire, iar dacă gravitația este o proprietate dominantă a materiei pretutindeni, atunci un mic ') Atomenlehre, r - - particulele sale trebuie să aibă și ele această proprietate Astfel, încercarea de a înlocui atomii cu puncte matematice nu poate satisface știința naturii Și mai puțin satisfăcătoare este teoria atomismului matematic din punct de vedere filozofic Vrea să producă realitatea reală, ceea ce sunt obiectele materiale, din puncte neextinse, matematice Însă un punct matematic este ceva numai imaginabil, inteligibil, dar nu real; in realitate nu exista Cum, atunci, ceva real poate veni dintr-un concept pur mental? Din puncte matematice, oricât de mult le-ar crește numărul, în același mod nu se poate alcătui nimic, ca din numere aritmetice imaginabile, oricât le-am aduna, obiecte reale numărabile În aceste puncte matematice, numite atomi, ceea ce este drag apărătorilor lor este că acești atomi nu sunt extinși, nu sunt materiale și, prin urmare, sunt într-adevăr, esențial indivizibili, ceea ce nu poate fi spus fără contradicție despre atomii obișnuiți, materiali Dar această indivizibilitate este doar mentală, căreia în realitate nimic nu îi poate corespunde Cu adevărat indivizibilă, dar în

același timp reală, nu poate exista decât o singură ființă - spirituală, în virtutea simplității și necomplicațiilor sale, și nicidecum un punct matematic Astfel, atomii neextinși, dacă e să-i acceptăm, nu pot fi decât entități spirituale, iar atomismul matematic trebuie să treacă într-o reprezentare monadologică a materiei SOCH V KUDRYAVTSEV T Sh INDEPENDENȚA ÎNCEPUTULUI VIAȚA ORGANICĂ *) Pentru a explica și unifica ființa, care ne apare în mod sensibil ca o lume infinit diversă de obiecte și fenomene numite fizice, știința presupune existența unui substrat sau a unei baze comune pentru aceste obiecte și fenomene - materia cu forțe fizice și chimice imanente acesteia Dar toate fenomenele naturii pot fi deduse și explicate din această bază? Printre obiectele naturii întâlnim, desigur, un număr foarte mare dintre cele care pot fi, ca să spunem așa, complet descompuse în materie și forțe fizico-chimice, astfel încât existența lor actuală este în întregime rezultatul acestor principii ale existenței sensibile Acestea sunt obiecte de natură anorganică Dar pe tărâmul naturii, observăm și alte obiecte care diferă de obiectele anorganice prin trăsături atât de ascuțite și caracteristice încât, aparent, nu pot fi recunoscute ca o simplă combinație de materie și anumite forțe care acționează în lumea fizică Numim obiecte de acest fel, distincte de cele anorganice, ființe organice, iar totalitatea lor un regat sau o lume organică Pornind de la cele mai de jos ființe organizate, care se disting prin trăsături subtile ·) Acest articol a fost plasat în "Prib la Creativitate Sfântul Părinte" pentru , părțile XXVII și XXIII - se bazează pe compuși anorganici, cum ar fi, de exemplu corali și organisme vegetale inferioare, constând dintr-o simplă combinație de celule, acest regat urcă prin etape extrem de numeroase de genuri și specii de plante și animale până la organismul uman, cea mai perfectă dintre toate formațiunile organice pe care le cunoaștem de pe glob Întrebarea filozofică care ne ocupă atunci când privim aceste ființe atât de diverse este, în primul rând, dacă este necesar să explicăm existența lor și trăsăturile caracteristice care le deosebesc de obiectele anorganice, să recunoaștem că sunt deosebite, diferite de cele care acționează în anorganice natura a forțelor fizice, a forțelor imateriale, sau nu sunt ele altceva decât un fel de joc al acelorași forțe care ni se par acționând în natura materială? Întrebarea principiului care condiționează viața ființelor organice, pe care deocamdată, în lipsa unui nume mai bun, vom începe să-l numim denumirea folosită în mod obișnuit de forță vitală, are nu numai semnificație și interes științific independent, ci și constă într-o legătură esenţială, aparent insuficient apreciată de unii filozofi, cu problema sufletului uman Doctrina esenței sufletului uman nu este deloc indiferentă față de cutare sau cutare soluție a problemei vitalității pe cât se crede uneori Se crede (de exemplu, Descartes, Lotze) că negarea independenței începutului vieții organice nu zdruncina în niciun fel independența principiului spiritual în om, care se presupune că diferă prin trăsături atât de ascuțite și caracteristice de fenomenele pur și simplu viața organică a corpului că nu contează dacă considerăm că această viață este un produs al jocului forțelor materiale ale naturii, sau pentru a permite unui alt început să o explice Adevărat, viața organică la nivelurile ei inferioare seamănă prea puțin cu viața psihică; dar în formele sale superioare, de exemplu în viața animalelor cele mai apropiate de om, multe dintre fenomenele sale, atribuite de obicei de noi instinctului, prezintă o asemănare atât de izbitoare cu fenomenele din sfera inferioară a vieții mentale, încât cineva ne vine în minte involuntar, dacă nu identitate apoi o asemănare semnificativă

a principiilor care determină că * si altul În această stare de fapt, negarea independenței principiului vital, de exemplu la animale, zdruncina involuntar si natural doctrina independentei principiului psihic la om În mod involuntar, apare nedumerirea: dacă la animale ceea ce numim instinct, inteligență, inteligență, viclenie, artă etc , poate fi produsul unei combinații de elemente și forțe materiale, atunci de ce nu poate fi și fenomenul psihic al naturii umane produs al acelorași cauze care aparent diferă doar în grad și perfecțiune de fenomene similare de natură animală? Dacă natura lipsită de viață ar putea produce obiecte atât de diverse, atât de bine aranjate ale lumii organice, în cele din urmă, ceea ce numim sufletul animalelor, atunci de ce nu ar produce și sufletul omului cu toate fenomenele sale? După ce am făcut o concesie materialismului cu privire la chestiunea esenței forței organice, putem fi ușor forțați să facem concesii semnificative cu privire la forța psihică Că există o diferență de netăgăduit, clară între ființele vii și obiectele fizice nevii, aceasta este convinsă nu numai de conștiința obișnuită nonștiințifică pe baza semnelor vizuale, evidente pentru toată lumea, de viață și lipsă de viață, care le deosebesc de ceilalți , dar și de știința naturii, care, prin urmare, împarte obiectele naturii în două clase: organice și anorganice Dar ideea este că această diferență este atât de semnificativă încât să necesite principii diferite pentru explicarea naturii anorganice și organice? În răspunsul la această întrebare, nu numai oamenii de știință naturală, ci și filozofii sunt complet împărțiți În timp ce unii dintre ei, pentru a explica caracteristicile vieții organice, consideră că este necesar să se admită un început aparte și o forță specială (vitalisti), alții resping nevoia unei astfel de forțe și consideră obișnuitul, cunoscut de noi, fizic și forțele chimice care acționează în natura anorganică pentru a fi destul de suficiente pentru a explica viața organică (apărătorii așa-numitei concepții mecanice despre viața organică) Deci, acum trebuie să ne oprim atenția asupra trăsăturilor care disting ființele organice de ființele non-organice organice și să vedem dacă aceste trăsături sunt atât de esențiale încât să permită o forță vitală specială care să le explice? Se notează trăsături care deosebesc fiinţele organice de obiectele anorganice: a , în compoziţia lor materială; b , în combinația de particule de material într-o formă cunoscută; c , în procesul existenţei lor şi în final g , în corelarea reciprocă a tuturor acestor trăsături în vederea atingerii unui anumit scop al existenţei Vom numi aceste caracteristici: materiale, formale, genetice și teleologice a) În ceea ce privește compoziția materială a obiectelor organice și anorganice, pentru prima dată nu pare să existe o diferență semnificativă și vizibilă între una și alta Aceleași elemente chimice simple sunt incluse în compoziția atât a corpurilor organice, cât și a celor anorganice Particularitatea primei este doar că nu conțin toate cele de elemente simple ale chimiei moderne Corpul de ex omul este alcătuit din corpuri simple, între care în el, ca în toate celelalte organisme, carbonul, oxigenul, hidrogenul și azotul, precum și sulful, joacă decisiv rolul principal, astfel încât restul corpurilor simple alcătuiesc un nesemnificativ, parte aproape imperceptibilă Între cele cinci elemente pe care le-am numit, carbonul are o preponderență decisivă; se găsește în toate părțile masei organice Majoritatea corpurilor organice, împreună cu carbonul, conțin hidrogen, foarte puține, în plus, oxigen; azotul și sulful apar relativ mai rar Dar, dacă în raport cu elementele chimice simple nu există o diferență semnificativă între obiectele organice și anorganice, atunci există o diferență remarcabilă și caracteristică în

combinarea ulterioară a acestor elemente simple În organisme, ca trăsătură esențială, știința descoperă astfel de combinații chimice de corpuri simple pe care nu le găsim în natura anorganică Ce fel de compuși sunt aceștia, în special, nu trebuie spus în scopul nostru; chimia organică este angajată în studiul lor Caracterul general al acestor compuși știința definește după cum urmează "În părțile constitutive ale tuturor - - compușii organici este carbonul Dar carbonul dintr-un compus organic nu se combină direct cu alte elemente, ci în primul rând cu una sau mai multe substanțe simple, formează un corp complex care preia rolul unui element (adică un corp simplu din punct de vedere chimic) și are capacitatea pentru a se combina cu alte elemente simple, de ce această componentă cea mai apropiată se numește radical compus Între timp, deoarece în substanțele anorganice un element se combină cu altul și compoziția derivată din acesta poate intra din nou în combinație cu compusul complex corespunzător, în compușii organici radicalul complex din ele are proprietatea de a se combina numai cu elemente simple, separate, și nu cu compuși de ordinul cel mai înalt Prin urmare, chimia organică este de fapt chimia radicalilor complecși care conțin carbon o *)" Astfel, principala diferență chimică dintre corpurile organice și cele anorganice este, de fapt, că așa-numiții radicali complecși de natură anorganică sunt combinați nu numai cu substanțe simple, ci și cu substanțe complexe, în timp ce radicalii organici complecși sunt combinați chimic cu un singur element simplu Chimia indică alte trăsături între corpurile organice și cele anorganice, dar nu sunt deosebit de importante **) Deci, este un fapt indubitabil al științei că în termeni chimici, corpurile organice diferă de cele anorganice prin aceea că primele includ astfel de compuși chimici care nu se găsesc nicăieri în natura anorganică Pe baza caracteristicilor compoziției compușilor organici și anorganici, chimia este împărțită în anorganici *) Kekule la Ulrici în al său Goti und die Natur, ed p În general, un radical complex poate fi definit ca o moleculă compusă chimic din multe substanțe simple, dar care, în ciuda complexității sale, are toată semnificația și joacă rolul unui corp chimic simplu; atunci când acest radical se combină chimic cu alte substanțe simple sau complexe, nu își pierde propriul compus chimic sau compoziția definită Ibid **) dintre ei vezi Ulrici, lib cit R - chesky și organic Acum întrebarea este dacă, pentru a explica originea acestor compuși organic-chimici speciali, este necesar să recunoaștem o forță specială care nu funcționează în natură anorganică sau nu? Legat de aceasta este o altă întrebare: este organismul, chiar dacă îl privim doar din punct de vedere chimic, un produs de natură anorganică, sau presupune pentru formarea sa, pe lângă forțele care acționează în această natură, un nou sistem , pe care noi am numit-o viață? Înainte se credea că așa-numiții compuși organici nu se puteau forma direct din elemente anorganice, că, prin urmare, ei puteau fi formați numai în organism și prin forța organismului însuși Dar în prezent, chimia a reușit să producă artificial unele substanțe organice, de exemplu acizi: formic, uree, oxalic și unii alte Dar trebuie remarcat că însuși faptul posibilității de a produce anumite substanțe organice direct și direct din elemente anorganice nu aparține încă general recunoscut și neîndoielnic celebru de ex chimistul Liebig nu credea într-o asemenea posibilitate Iată cuvintele lui: "Putem direcționa forța care acționează în atomii compușilor organici în diverse moduri, putem schimba, întări și distruge; prin combinarea a doi, trei, patru atomi organici complexi putem produce atomi! de ordin superior; le putem descompune pe cele complexe în altele simple: deci din lemn și amidon

putem face zahăr, din zahăr - acizi: oxalic, lactic, acetic, formic, aldehidă, alcool; dar nu putem forma unul dintre acești compuși direct din elementele sale constitutive Adică, potrivit lui Liebig, dacă chimia poate produce niște compuși organici, atunci poate fi doar din compuși deja organici dați, doar prin descompunerea și combinarea lor în diverse moduri Totuși, și lăsând deoparte, ca încă controversată, întrebarea dacă unii compuși organici pot fi produși direct din elemente anorganice sau numai *) Scrisori despre chimie Transl Aleksiev - - Cu ajutorul acestor compuși deja organici, cu ajutorul adăugării și descompunerii lor, trebuie să remarcăm că acești compuși artificiali în niciun caz nu pot duce la ideea identității principiilor naturii anorganice și organice În primul rând, compușii organici produși artificial nu sunt în general numeroși și nu joacă niciun rol deosebit și important în viața regnului organic *) În ceea ce privește posibilitatea, pe baza experimentelor de producere a acestor substanțe organice simple, de a produce vreodată în mod artificial și fără mijlocirea compușilor organici dați anterior, orice compuși care joacă vreun rol important în organism, atunci acesta, judecând după eșec dintre toate încercările făcute până acum, este absolut de necrezut Toți chimiștii care se bazează pe temeiuri strict științifice și nu sunt infectați de tendința materialismului ajung la această concluzie "Un chimist", spune Liebig, "poate pregăti în laboratorul său anumite substanțe care sunt produse numai de o plantă sau de un animal într-un organism În același mod putem obține chinină, cofeină, coloranți vegetali și toți compușii care au proprietăți nu vitale, ci doar chimice, adică astfel de compuși, dintre care particulele cele mai mici iau forma de cristale; formele cristalelor nu depind de forţa organică Dar chimistul nu va putea niciodată să pregătească în laboratorul său o celulă, o fibră musculară, un nerv, într-un cuvânt, o parte cu adevărat organică a organismului, înzestrată cu proprietăți vitale "**) Dar să presupunem incredibilul - și anume că chimistul cândva într-un viitor îndepărtat va putea obține artificial, pe lângă cei descoperiți până acum, și alți compuși organici superiori În primul rând, aceste produse artificiale nu vor fi încă organisme sau *) Chiar și apărătorii perspectivei mecanice asupra vieții sunt de acord cu asta, de exemplu Strekker Potrivit lui Lotze, substanțele organice pe care le poate produce chimia nu aparțin substanțelor superioare care îndeplinesc funcțiile vitale ale organismului, ci sunt doar în general clasificate ca organice ulrici, lib cit R ·*) Scrisori despre chimie T părți din ele, ci numai produse moarte ale lumii organice, nu corpuri vii, ci corpuri în termeni chimici, nu diferă de elementele anorganice, în ciuda diferenței de compoziție În plus, apărătorii posibilității producerii artificiale a anumitor compuși organici din substanțe anorganice înșiși nu neagă faptul că astfel de compuși în natură în forma lor naturală nu se găsesc niciodată nicăieri, că pot fi produși numai prin arta unui chimist, după știință Ce urmează de aici? Este evident că natura anorganică însăși, cu forțele ei, nu ar putea și nu poate produce nimic ca organicul; că, dacă vreodată și oriunde ar putea apărea în ea compuși organici, atunci numai sub influența unei forțe analoge acelei forțe, care chiar și acum îi poate produce uneori direct din elemente anorganice, adică o forță asemănătoare forței și minții omului, care a conectat elementele anorganice într-un mod în care nu se combină niciodată în natura anorganică Și aceasta, analogă forței și voinței raționale a omului, deși acționează inconștient, este așa-numita forță vitală Pe lângă diferența de compoziție chimică, o diferență, aparent nesemnificativă, dar, după cum am văzut,

inexplicabilă numai prin forțe fizice și chimice, corpurile organice se deosebesc de corpurile anorganice și într-un mod special în care sunt detectate proprietățile chimice ale substanțelor în ele, ceea ce implică din nou acţiunea în organisme a unei forţe speciale , care determină această metodă şi subjugă elementele chimice "Procesul care are loc într-o plantă", spune Liebig, este complet opus unui proces anorganic În natura anorganică, funcționează legile mecanicii și chimiei; degradarea pietrelor, distrugerea munților, se bazează pe acțiunea căldurii, apei și aerului; acțiunea chimică a oxigenului, imediat după încetarea vieții, transformă ființele organice înapoi în acei compuși de bază din care s-a format corpul Dar în organismul unei plante vii, aerul, apa, oxigenul și dioxidul de carbon își pierd caracterul chimic, astfel încât atât masa, cât și afinitatea lor își pierd semnificația Din sfera forțelor, dey - - prezent în plantă, oxigenul își dezvăluie afinitatea puternică pentru elementele combustibile, pentru carbon și hidrogen; în interiorul plantei este excretat din apă și din acidul carbonic, iar din frunze în aer sub formă de oxigen; procesul vital al unei plante este un proces de restaurare, opus procesului de oxidare care are loc în natura anorganică"*) Din faptele prezentate de noi, reiese clar că pentru a explica existența în natură a compușilor organici care deosebesc organismele de corpurile anorganice, trebuie probabil să recunoaștem o forță specială, necunoscută în natura anorganică, o forță care acționează numai în organisme și nicăieri altundeva, și pe care, prin urmare, avem dreptul să-l numim organic Dar compușii chimico-mecanici ai materiei, care diferă de compușii anorganici, în sine, sunt doar mijloace materiale și condiții pentru existența organismelor; sunt aceleași, deși ciudate, corpuri chimice Mult mai importante și esențiale sunt acele trăsături în care se exprimă natura proprie a ființelor organice, în diferența lor față de obiectele neînsuflețite Unele dintre aceste diferențe, așa cum am spus, se referă la forma sau structura ființelor organice, altele la procesul existenței lor b) Compoziția corpurilor anorganice · știința se imaginează ca o simplă combinație mecanică de particule elementare separate, omogene, numite atomi sau molecule Aceste particule, deși în unele combinații deosebite, intră, după cum am văzut, în compoziția corpurilor organice; dar forma în care sunt combinate aici este complet diferită de modul în care elementele sunt combinate în corpurile anorganice Forma de bază, cea mai simplă a lumii anorganice este un cristal; materia care face parte din organisme ne apare întotdeauna sub formă de bule microscopice, separate spațial unele de altele, așa-numitele celule O celulă nu este altceva decât un bob înconjurat de muc ') Scrisori despre chimie T p masă granulară, așa-numita protoplasmă, care este acoperită cu o piele delicată *) Protoplasma cu boabele sale se află într-o mișcare fluidă foarte diversă În timp ce în corpurile anorganice creșterea lor în volum are loc printr-o simplă apropiere mecanică a unei molecule de alta, prin stratificarea lor una peste alta, în corpurile organice creșterea lor, pe care trebuie să o numim creștere, se realizează într-un mod complet diferit cale Conținutul în mișcare al celulei, cel mai adesea, boabele sale sunt împărțite în două părți, între care se formează un perete, ceva ca o membrană Astfel, dintr-o celulă apar două **) Prin diviziunea din ce în ce mai ulterioară și formarea de pereți sau bariere în celulele existente, treptat apar celule noi și noi, sunt aranjate conform legilor cunoscute, sunt grupate și combinate în vase speciale care au anumite funcții Cu cât organismele sunt mai complexe, cu atât funcțiile mai speciale pe care

anumite combinații de celule trebuie să le îndeplinească Aceste combinații de celule formează pt *) Totuși, pe baza ultimelor cercetări, unii oameni cred că celula nu este încă cel mai simplu element organizat Botanistul Cohn a observat zoospori și anterozoizi de ferigi, elemente mai simple decât celulele în sensul că sunt formate dintr-o masă goală de protoplasmă, fără coajă Celula, după cum se dovedește, este deja un element complicat Punctul de plecare al formelor organizate este masa protoplasmei Primul grad de complicație este formarea unui miez, al doilea este formarea unui strat exterior compactat, o coajă Celula apare ca o pungă cu un nucleu și protoplasmă în interior Cu toate acestea, există motive să credem că această masă fără formă, granulară de protoplasmă, în ciuda omogenității sale aparente, este foarte complexă și că nici măcar protoplasma nu este ultima limită până la care ajunge analiza microscopică a lumii organizate Dar teoria complexității structurii protoplasmei (teoria plastidulară) nu a primit încă o dezvoltare suficientă (Am mâncat, lucrările lui C Bernard Rusek Știri Mai, p) **) În unele cazuri, însă, există un alt mod de reproducere a celulelor, așa-numita formare liberă a acestora, - în celula mamă sau în celula originală apar alte celule sub formă de bule mici, cresc puțin încet și umple întreaga celulă originală - mama, percepând în sine și formând tot conținutul său - - organele, adică instrumentele, fiecare dintre ele având propria sa sarcină definită, să servească la conservarea întregului organism Din aceasta se poate observa că organismul în compoziția sa este exact opusul corpului anorganic; în timp ce acesta din urmă este un agregat de particule moarte, compuse mecanic, organismul este format din elemente vii numite celule și se formează prin dezvoltarea lor internă și reproducerea una de la alta Prin urmare, o celulă poate fi numită moleculă vie sau atom biologic de natură organică În celula originală, celula mamă, a fost deja pus un întreg organism, care constă fie dintr-o singură celulă (așa-numitele organisme unicelulare, de exemplu, multe alge), fie crește din interior prin diviziunea continuă a celui original celula (organisme pluricelulare) și ceea ce este dificil de structura sa, cu atât trece mai multe stadii de dezvoltare și cu atât țesuturile și organele pe care le produce conform planului pentru anumite funcții sunt mai diverse Dar fiind elemente care alcătuiesc alcătuirea unui organism întreg, unificat și complet, fiecare dintre celule se bucură în același timp de o relativă independență și reprezintă, într-o formă microscopică și simplă, un organism aparte "Fiecare celulă din organism, spune Lewis, este independentă; se naște, crește, se înmulțește, moare, ca o plantă sau un animal unicelular Creșterea și moartea unui organ este ca creșterea și moartea unui popor sau a unui copac; celulele individuale care alcătuiesc un organ cresc și mor, la fel cum indivizii dintr-un popor cresc și mor, frunzele individuale dintr-un copac Există o anumită unitate generală aici, dar este alcătuită din unități separate Așa cum viața unui popor sau a unui copac este suma totală a vieților tuturor părților sale speciale, la fel și viața unui organism este suma vieților celulelor sale individuale*) Așa cum forma particulelor elementare care alcătuiesc obiectele anorganice și organice este diferită, la fel este și forma externă a particulelor formate din aceste particule ') Fiziologie vol viaţă M T produse "Corpurile anorganice sunt forme matematice; ele nu sunt doar conturate după un anumit tip sau schemă, ci sunt aceleași în întreaga lor construcție; ele sunt conturate exclusiv prin mărimi matematice: plane, drepte și puncte Corpurile organice ale naturii, dimpotrivă, deși au la bază o schemă matematică, dar, conform

contururilor lor exterioare, nu au niciodată o certitudine matematică, sunt complet deosebite, în continuare esența unui plan pur organic; nu există linii matematice sau puncte matematice în ele "*) Prin această trăsătură, formele unei ființe organice diferă semnificativ nu numai de obiectele anorganice obișnuite, ci și de cele care, după semnificația pentru ele, formează, aparent , abordare mai aproape de cele organice, ne referim la cristale În cristale, stratificarea atomilor, deși provine dintr-un punct dat din interior sub controlul unei anumite legi a formării lor, dar într-un mod pur extern; structură uniformă, geometrică regulată Dimpotrivă, corpurile organice, în aparență, sunt lipsite de unghiuri, nervuri, linii regulate și sunt limitate doar la forme rotunjite Această diferență de formă a ființelor organice față de anorganică nu poate fi explicată din forțele fizice care acționează; corpuri organice, notează Liebig, trebuie să existe în mod necesar un motiv special pentru care linia dreaptă a corpurilor anorganice se îndoaie într-o curbă "**) De asemenea, găsim aceeași diferență între corpurile anorganice și ființele organice în ceea ce privește semnificația formei lor pentru ambele În primul rând, forma lor în raport cu obiectele în sine este nesemnificativă și accidentală, în timp ce pentru corpurile organice este atât de esențială încât, după distrugerea sa, obiectul însuși este distrus Pentru un obiect anorganic, forma sa nu este înnăscută, nu *) Burineistcr, Gesch d Schopfüng cf ··) Scrisori despre chimie T - - cauzat din interior prin însăși esența sa, dar impus din exterior, cauzat de o forță străină acestuia și depinde adesea de voința întâmplării; asa este de ex forma unui nor, a unei cascade, a unui munte, a unei bucăți de piatră Pentru dintre toate aceste obiecte, forma lor este complet indiferentă; norul rămâne același nor, oricât de capricios i-ar da vântul; o piatră dintr-o rasă cunoscută va rămâne aceeași piatră, fie că o rupeți în o mie de bucăți, fie că o dați prin finisarea oricărei varietăți de formă și figură; apa dupa compozitia chimica rămâne aceeași apă, fie că curge într-un râu, fie că ia forma solidă a unei bucăți de gheață sau se transformă în vapori imperceptibili Observăm un fenomen cu totul diferit în regnul organic; ia de la o plantă sau un animal forma ei, zdrobește-o mecanic și vor înceta să mai fie ceea ce au fost, o plantă, un animal Ținând cont de semnificația esențială a formei pentru ființele organice, le putem defini astfel: ființele organice sunt acelea pentru care materia este indiferentă, iar forma este esențială sau cele care își păstrează forma substanțială odată cu schimbarea neîncetată a substanțelor care intră în lor compoziţie Adevărat, există și obiecte de natură anorganică, pentru care forma pare a fi ceva esenţial; astea sunt cristalele Nu vorbim despre faptul că cristalele constituie trecerea de la regnul anorganic la cel organic; că însuși fenomenul de cristalizare este oarecum misterios și cu greu poate fi explicat prin acțiunea forțelor mecanice care domină numai natura; că, prin însăși exclusivitatea sa, nu poate servi drept semn general, caracteristic pentru întregul regat anorganic Și în sine nu servește deloc ca dovadă a inseparabilității și legăturii esențiale a formei cu conținutul, chiar și pentru acele produse de natură anorganică în care are loc cristalizarea, deoarece același corp al naturii poate lua atât o formă cristalină, cât și nu ; poate avea uneori diverse forme cristaline; sera de ex există nu numai în octaedre rombice, ci și în cele amorfe (nu cristaline pieptene) formă, în stare solidă și topită, fără a înceta să fie gri *) c , chiar mai importante și remarcabile decât diferențele formale sau morfologice dintre ființele organice și corpurile anorganice, acele trăsături pe care le-am numit genetice,

referitoare la însuși modul de a-și continua existența Fiecare corp anorganic nu conține deloc impulsuri interioare la orice schimbare a stării pe care și-a asumat-o cândva; toate schimbările în ea apar din exterior, din acțiunea asupra ei a acelor sau altor forțe sau obiecte ale naturii Protejați-l, dacă este posibil, de aceste influențe exterioare care îl schimbă și va rămâne veacuri într-o poziție neschimbată; salva de ex o piatră, o bucată de aur de la intemperii, de la rugină, de la acțiunea aerului, a umezelii - și aceste obiecte vor rămâne pentru totdeauna aceleași Dar este o altă chestiune pentru o ființă organică; toți în existența lor fac un ciclu al existenței lor independent de influențele externe; se nasc, cresc, mor; și indiferent de ce influențe externe favorabile le furnizăm, ele vor completa în mod inevitabil acest ciclu, în mod evident depinzând nu de aceste influențe, ci de însăși natura lor aa) Primul dintre momentele acestui ciclu, pe care îl numim viață, în contrast cu existența simplă anorganică, este originea ființelor organice Originea anorganicului substanțele sunt în întregime dependente de combinațiile cunoscute de forțe fizice și chimice ale naturii; de aceea, cunoscand compozitia cutare sau aceluia corp si metoda de formare a lui in natura, combinam intr-un anumit fel substantele si fortele naturii in stiinta noastra *) În plus, dimorfismul și izomorfismul dovedesc că forma cristalină a substanțelor anorganice nu poate fi în niciun caz considerată forma lor esențială Sulful cristalizează umed în octaedre rombice, iar când este răcit din starea topită în prisme alungite Carbonatul de var cristalizează în același mod ca carbonatul de oxid de zinc (Zynkoxyd) în romboedre Prin urmare, aceste forme nu sunt atributele lor specifice esențiale, ci accidente accidentale Vezi Liebmann, Zur Analysis d Wirklichkeit, p treizeci - În experimente putem produce în mod artificial unele produse anorganice, de exemplu substanțe chimice cunoscute, chiar și cristale Dar nu putem face nimic de acest fel cu privire la organisme; nu numai plantele sau animalele de cele mai simple forme, ci chiar și celula originală, nu suntem capabili să producem artificial din substanțe anorganice, chiar dacă am cunoaște bine și exact toate elementele chimice care compun compoziția unui anumit organism și toate forțele fizice care acționează în ea Numai aceasta arată clar că substanțele care intră în compoziția organismului și forțele chimice și fizice care acționează în el nu sunt suficiente pentru formarea lui, dar că o nouă condiție sau o forță specială este încă necesară pentru aceasta În general, la ora actuală se poate recunoaște ca un adevăr neîndoielnic și dovedit că organismele nu apar niciodată fără sămânță sau fără organisme anterioare, nu apar niciodată doar din acțiunea forțelor anorganice "Forțele anorganice, spune Liebig, produc întotdeauna numai substanțe anorganice; materia organică, cu proprietăţile sale vitale, cu forma sa particulară, diferită de cea cristalină, provine dintr-o forţă superioară care acţionează într-un corp viu, unde îi sunt supuse forţe anorganice În urmă cu o sută de ani, se credea că peștii și broaștele se puteau forma singure în apă și mlaștini; că plantele și animalele mici se pot naște de la sine în lichide care fermentează și putrezesc, în rumeguș umed Dacă acest lucru ar fi cu adevărat adevărat, atunci ar trebui să fie de acord cu faptul că în astfel de circumstanțe o persoană s-ar putea întâmpla vreodată Dar un studiu exact al naturii a arătat că toate aceste opinii, considerate adevărate, se bazau pe observații false și inexacte; în toate cazurile investigate s-au găsit embrioni și semințe pentru plante, ouă pentru animale, din care s-au dezvoltat corpuri într-o substanță putrezită; dar oul şi sămânţa provin din organism "*

Dar Liebig aparţine binecunoscutilor apărători ai forţei vitale ') Scrisori despre chimie, T p - - teoria dietetică, dar, cu toate acestea, faptul incontestabil al diferenței dintre ființele anorganice și cele organice, după modul de proveniență, sunt nevoiți să-i facă concesii involuntare "Ar putea stârni nedumerire, spune Firchow, că permit expresia: forță de viață (Lebenskraft), pe care am evitat-o anterior Nu neg că această expresie poate stârni nedumerire, dar nu atât despre mine, cât despre alții care îmbină cu acest cuvânt o cu totul altă gândire decât mine Dar, în cele din urmă, este nevoie de o anumită expresie și este aproape imposibil să găsești una care să nu poată fi interpretată sau înțeleasă greșit Nicăieri nu am sugerat că forța vieții ar fi o forță simplă, o forță care este în mod specific distinctă de alte forțe ale naturii; dimpotrivă, m-am pronunțat mereu și cu insistență în favoarea posibilității originii sale mecanice Dar, în cele din urmă, într-o zi trebuie să lași deoparte încăpățânarea naturală de a vedea în procesele vieții nu mai mult de un rezultat al forțelor moleculare inerente particulelor materiale care compun corpurile Cât de puțin este mișcat ghiulrul de forțele care sunt singure în sine și cât de puțină este forța cu care lovește alte corpuri, este simplu rezultatul proprietăților propriei sale substanțe; cât de puțin se mișcă corpurile cerești de la sine și cât de puțină puterea mișcării lor poate fi produsă doar din forma sau compoziția lor chimică; la fel de putin, iar fenomenele vitale pot fi explicate numai din proprietatile substantelor care alcatuiesc partile lor separate Formulez doctrina originii vietii in spiritul patologiei celulare astfel: onmis cellula a cellula Nu cunosc nicio viață pentru care să nu fie necesar să caut o mamă sau o formă de mamă O celulă transferă mișcarea vieții către alta și forța acestei mișcări, care - ceea ce este foarte posibil, chiar destul de probabil - este o forță foarte complexă, și eu o numesc forța vitală" *) Nu se poate spune, desigur, că această opinie despre viață *) Cuvintele lui Firchov din arhiv fiir patolog Anatomie u Fiziologie VIII, și sq vezi y Frogshammer in a lui: Ueb d Aufgabe d Naturphilosophie p , V KUDRYAVTSEVA, voi - - forța cunoscută a celebrului fiziolog era în deplină armonie cu ea însăși, întrucât, pe de o parte, el afirmă imposibilitatea ca procesele vieții să fie rezultatul mecanic al forțelor moleculare, iar pe de altă parte, în același timp, o consideră foarte posibil, chiar probabil, ca forța vieții să fie de origine mecanică și să nu se deosebească în nimic de alte forțe similare ale naturii În mod similar, este imposibil să nu vedem o contradicție în faptul că el consideră forța vitală, adică forța mișcării celulei, ca fiind o forță foarte complexă Apare din nou întrebarea: ce fel de forțe se adaugă forței vitale generale și ce forță nouă le obligă să se formeze? Ne este suficient ca Virchow să vorbească destul de clar împotriva posibilității originii organismelor doar prin intermediul forțelor fizice și chimice Și mai remarcabilă este recunoașterea de către Burmeister, forțată de fapte evidente, a unei diferențe semnificative în modul de proveniență al obiectelor organice și anorganice Originea creaturilor organice, spune el, cel puțin în prezent, nu depinde de o simplă amestecare a constituenților lor principali, așa cum se întâmplă în corpurile anorganice, ci este determinată de o altă influență, complet necunoscută nouă, care, prin urmare, nu putem indica Această influență pare să fie produsă doar de un organism viu similar; dar nu este pur arbitrar, ci este supus lanțurilor imuabile; de aceea rămânem în deplină ignoranță a primei origini a ființelor organice pe pământ"*) Dar, în ciuda acestei recunoașteri, Burmeister ia hotărât partea așa-numitei generatìo

aequivoca, adică vorbește în favoarea originii originale a organismelor din amestecul și modificarea elementelor anorganice sub influența condițiilor speciale care au prevalat atunci Motivul acestei contradicții ciudate cu propria sa părere este doar prejudecata sa materialistă; potrivit lui, dacă nu permitem originea arbitrară a organismelor, atunci trebuie să explicăm apariția lor numai pe pământ *) Geschidite d Scliõpfung, b și mp - - intervenția directă a unei puteri superioare, în timp ce niciun motiv din întreaga istorie a dezvoltării globului nu vorbește în favoarea acestei presupuneri bb) Așa cum ființele anorganice și organice sunt diferite ca origine, tot așa sunt exact diferite în ceea ce privește continuarea existenței lor Am observat că proprietatea esențială a corpurilor anorganice este imuabilitatea lor constantă în formă și părți constitutive, o prezență permanentă în starea pe care și-au asumat-o cândva Într-o ființă organică, dimpotrivă, continuarea existenței sale este condiționată de consumul constant al părților sale constitutive și de reînnoirea celor consumate cu substanțe noi În organism are loc un metabolism constant cu ajutorul nutriției Nutriția constă în acceptarea de către organism a substanțelor din mediul său și în transformarea acestora în componentele de intrare ale organismului Această hrană servește în mod constant doar scopului întregului; nicio parte a organismului nu poate percepe și asimila substanțele pentru sine și fără legătură cu întregul Dar în același timp cu care organismul asimilează constant substanțe din exterior, separă și părțile constitutive consumate de el însuși, iar această înlocuire constantă a unei substanțe cu alta, această schimbare continuă a substanței, determină conservarea organismului Nu găsim nimic de acest fel în corpurile anorganice Corpul anorganic rămâne fără nicio modificare internă și rămâne până când este distrus de influențele externe; procesul de viață interioară de nutriție și schimbarea constantă a substanțelor îi este complet străin În paralel cu alimentația, care condiționează conservarea vieții individului, există în el un alt proces intern de creștere periodică și apoi slăbire a vitalității Fiecare ființă organică este supusă unor faze definite de dezvoltare, pe care le numim vârste; din nou nu observăm nimic de acest fel în obiectele anorganice c) La fel ca originea și continuarea vieții, tot așa și sfârșitul unei ființe organice este un fenomen cu totul aparte și străin de natura neînsuflețită Corp organic și indiferent de ciocnirea cu agenți externi * - - și nu din puterea lor pur distructivă, ci datorită legii naturii lor interioare, trebuie să piară în mod inevitabil Poate continua procesul de viață de nutriție și metabolism doar pentru un anumit timp, special diferit pentru fiecare rasă în parte Numai pentru acest timp determinat forța vitală guvernează afinitatea chimică a elementelor constitutive ale organismului; de îndată ce perioada vieții se termină, se instalează moartea, afinitatea chimică acapara din nou materia organizată și, printr-o serie de procese de putrefacție și fermentație, o transformă din nou în materie anorganică; organismul se dizolvă în părțile sale constitutive elementare, care, după proprietățile lor, intră între ele în diverși compuși chimici sau sunt folosite pentru formarea și alimentația altor organisme Nu găsim nimic care să corespundă fenomenului morții în obiectele anorganice; pot exista așa cum sunt, atâta timp cât agenții externi îi lasă neatinse Fenomenul misterios al morții, oricât de radical ar părea opus conceptului de viață, este în însăși esența sa un fenomen vital, străin de lumea anorganică și inexplicabil din acțiunea forțelor sale "Întrebarea de ce dispar corpurile organice", spune celebrul fiziolog Miller, sau de ce forța

organică trece din părțile productive în noi produse vii, în timp ce vechile părți productive se sting, această întrebare este una dintre cele mai dificile din fiziologie și noi nu sunt în măsură să rezolve această ghicitoare Ar fi nesatisfăcător să răspundem că influențele anorganice, încetul cu încetul, distrug viața, pentru că într-un asemenea caz forța organică ar trebui să slăbească chiar de la început, odată cu prima generație a ființei organice Dar, după cum se știe, se intensifică și, în timpul curajului, este într-un asemenea grad de perfecțiune încât este capabil să se înmulțească, să formeze noi embrioni De asemenea, s-ar putea presupune că decrepitudinea care se dezvoltă la bătrânețe se datorează acumulării treptate a anumitor substanțe în organism, a căror afinitate selectivă intră în echilibru cu forţa vitală; dar chiar şi în acest caz, forţa vitală ar trebui să slăbească din nou chiar de la început " În general, după Mil - Lera, suntem în situația de a nu înțelege adevărata cauză a morții, ci doar de a ne imagina succesiunea fenomenelor care însoțesc distrugerea corpului Descriind apoi procesele fiziologice care însoțesc moartea unui organism, concluzionează spunând: "toate acestea seamănă cu o explicație, dar în esență reprezintă doar legătura succesivă a fenomenelor și nici atunci nu se poate spune cu siguranță că o reprezintă destul de corect" *) Într-adevăr, fenomenul morții, în ciuda faptului că pare la prima vedere a fi ceva complet opus vieții, servește drept dovadă clară a independenței principiului vital și a independenței acestuia față de materie Dacă viața este o proprietate a materiei, așa cum învață materialiștii, atunci de ce materia pierde imediat și pentru totdeauna această proprietate, cât de curând vine acel moment în procesul de a fi a unei ființe organice, pe care o numim moarte? Desigur, această proprietate este ceva special și diferit de proprietățile chimice și fizice ale materiei, deoarece acestea din urmă nu se pierd sau dispar niciodată din materie Mai mult, ceea ce a împiedicat elementele chimice, conform legilor lor de afinitate, să se descompună și să se separe și mai devreme, în timpul vieții, și ceea ce le-a reținut și le-a legat în organism, astfel încât, cel puțin parțial, să se supună altor legi, și nu celor după care urmează când sunt lăsați în voia lor? Evident, odată cu moartea organismului, a dispărut sau s-a stins o forță specială, care anterior era activă, a conectat într-un fel elementele și a dominat activitatea acestora, dirijandu-o diferit, în funcție de caracteristicile individuale ale fiecărui organism Desenând o imagine a morții și decăderii sănătății și frumuseții odată strălucitoare a corpului uman, celebrul Cuvier remarcă: "toată această distrugere este acțiunea naturală a aerului, umidității, căldurii, într-un cuvânt, a tuturor agenților externi asupra unui mort trup Cu toate acestea, corpul era deja înconjurat de ei în continuarea vieții; afinitatea lor la rândul ei *) Cuvintele lui Miller din Handbuch-ul său d Physiologie, p , sunt date de noi lucrării lui Ulrici: Dumnezeu și Natură , p , - au mai fost și tsam, și i-ar fi cedat dacă nu ar fi fost ținuți împreună de o putere mai înaltă față de afinitate, dar care a încetat să mai acționeze asupra lor în momentul morții "*) Dar ca recompensă pentru autodistrugerea internă, care este străină de obiectele anorganice, natura a dat ființelor organice un fel de putere de a continua să existe, prin producerea de noi indivizi Organismele sunt înzestrate cu capacitatea de a produce sau de a da naștere altor ființe asemănătoare lor și, prin urmare, de a păstra rasa căreia îi aparțin O astfel de continuare a rasei are loc fie cu ajutorul separării sexelor și a nașterii sexuale, fie fără aceasta Odată cu continuarea asexuată a rasei (reproducție), pe care o vedem ca

prototipul în reproducerea celulelor, cele mai simple elemente organice, un individ dat, în cea mai mare parte distrugându-se pe sine, scoate noi indivizi din el însuși Acest mod de reproducere poate avea loc în întregul regn vegetal, în timp ce în regnul animal apare doar la nivelurile sale cele mai joase Continuarea rasei prin diferenta de sexe (nastere) este modul dominant de transmitere a vietii organice in intregul regn animal si vegetal; chiar și acele organisme care se reproduc fără ajutorul diferențelor sexuale pot continua în cea mai mare parte în același timp în a doua manieră Că în natura anorganică o astfel de origine a obiectelor este exclusă, acest lucru este de la sine înțeles; noi corpuri apar aici prin intermediul unei abordări pur mecanice a acestor elemente; printr-o astfel de abordare, fie pur și simplu crește masa substanței date, fie are loc o anumită modificare chimică datorită legilor afinității și astfel apare un nou corp, spre deosebire de cel dintâi d) Dacă luăm în considerare acele trăsături ale ființelor organice despre care am vorbit până acum și pe care le-am denumit pe nume: materiale, formale și genetice, nu în fragmentarea și separarea lor, ci într-o legătură și relație comună, atunci vom constată că asta *) Buletinul rusesc mai, p - relația în sine este o trăsătură nouă și extrem de caracteristică care separă brusc ființele organice de obiectele anorganice Această trăsătură constă în faptul că toate părțile organismului se află în relația cea mai strânsă și armonioasă între ele, iar toate funcțiile acestor părți sunt îndreptate către un scop specific, care le unește și face din corp să nu fie un simplu agregat de părți indiferente unele față de altele, legate printr-o legătură chimică sau mecanică, ci tocmai un organism, un întreg unic, de sine stătător Această trăsătură caracteristică a ființelor organice este oportunitatea sau conformitatea planului lor*); semnele determinate de această trăsătură, care le deosebesc de obiectele anorganice, le-am numit teleologice O astfel de oportunitate stă în fața noastră cu o claritate egală, atât în corelarea internă a diferitelor părți, aparate și funcții din organisme, cât și în adaptarea lor specială la condițiile externe de viață Când luăm în considerare orice organism, observăm în primul rând că părțile sau organele sale individuale sunt fiecare remarcabil adaptate pentru a atinge scopul pentru care organul servește în economia generală a vieții unui anumit individ De exemplu în corpul uman, aparatul vizual este clar adaptat pentru a vedea obiectele, aparatul auzului pentru a percepe și a distinge sunetele, stomacul pentru a digera alimentele, plămânii pentru a respira, picioarele pentru a merge etc Compararea fiecărui aparat organic cu el scop, constatăm că ambele sunt nu ar putea fi mai bine și mai probabil adaptate acestui scop, astfel încât dacă o persoană *) Prenumele este mai frecvent printre foștii filozofi și fiziologi, cei din urmă - printre cei mai noi Dar, în esență, ambele exprimă același sens și înseamnă aceeași trăsătură caracteristică a ființelor organice Acolo unde orice forță acționează conform unui anumit plan, acolo îndeplinirea planului este scopul activității sale Prin urmare, activitatea corespunzătoare planului (de exemplu, un anumit tip de mișcare și combinația de particule materiale în organism), ar trebui, în mod echitabil, să fie numită conducând la scop, oportună secolul, cu toată mintea, dezvoltată de știință, și-a propus scopuri, pe care natura le are în vedere, de exemplu vederea, auzul, digestia, respirația și să-l forțeze să inventeze aparate pentru atingerea cât mai bună a acestor scopuri, atunci el, desigur, nu putea face nimic mai bun decât ceea ce a făcut natura Deci de exemplu în combinația de oase, mușchi, ligamente, găsim o aplicare atât de

pricepută a legilor mecanicii pentru a produce în cel mai mic spațiu posibil și cu cel mai mic mijloc posibil cea mai mare forță de mișcare, încât cel mai chibzuit mecanic cu greu ar fi inventat ceva mai bine decât ar putea înlocui sau corecta aparatul mecanic al naturii Dar oricât de oportun sunt aranjate aparatele organice, fiecare separat, comparându-le între ele în relația lor reciprocă, observăm curând că acțiunile pe care le produc nu constituie scopuri separate ale naturii, că fiecare dintre ele este de neconceput fără legătură cu toate alte aparate și părți ale organismului Privind un organism vegetal sau animal, vedem în el un întreg individual, compus din diverse părți sau organe, iar în raport cu aceste organe între ele și cu întregul, observăm un tip special de legătură, diferit de legătura părților în obiectele anorganice Această legătură este de așa natură încât un organ este condiționat de altul și toate împreună au scopul de a educa și menține viața unui anumit organism Un organism este un întreg în care diferitele sale părți sunt conectate și dependente în așa fel încât să nu le putem înțelege altfel decât în raport cu întregul însuși Deci de exemplu ne putem imagina existența în natură a mâinilor, ochilor, capului, oaselor fără organismul căruia îi aparțin? Evident, aceste părți nu pot fi înțelese și sunt posibile altfel decât în raport cu întregul Astfel, organismul este scopul pentru care există membrii săi, scopul pe care natura trebuie să-l fi avut în vedere când s-a format Conexiunea reciprocă a tuturor organelor din întregul organism, nimic asemănător cu cea a părților din obiectele anorganice, este atât de clară încât, pe baza nenumăratelor observații, poate fi recunoscută este o propoziție axiomatică că în ființele organice nu există un singur organ care să existe fără un anumit scop, că natura, așa cum spune Aristotel, nu produce aici nimic în zadar "Fiecare ființă vie, spune Cuvier, formează un întreg, un sistem unic și închis în care toate părțile corespund între ele și prin diferite interacțiuni contribuie la realizarea unui obiectiv Niciuna dintre aceste părți nu poate fi schimbată fără a le schimba pe celelalte și, în consecință, fiecare parte, luată separat de sine stătător, indică deja pe celelalte și le face să prezică Deci, din forma unei părți, se poate concluziona că formele tuturor celorlalte; din formă, de exemplu dintii se pot incheia si inchei cu certitudine la formele picioarelor, maxilarelor, stomacului, viscerelor Cand i se da o parte dintr-un animal, atunci cu o cunoastere temeinica a economiei animale, se poate imagina intregul animal"*) Acea oportunitate în structura organismelor despre care vorbim este de obicei numită internă, deoarece aici subiectul cel mai organic servește scopului unei anumite structuri de organe; constă în faptul că fiecare parte a organismului contribuie pe deplin la cealaltă la întreținerea vieții ca întreg, iar toate părțile sunt atât de corect și adevărat calculate una în raport cu cealaltă, încât rezultatul corelării lor armonioase este posibilitatea vieții organice a unei anumite creaturi Dar acest lucru în sine nu este încă suficient pentru a realiza această posibilitate O ființă organică, oricât de abil construită, nu este un întreg de sine stătător, care trăiește prin propria sa putere Existența sa depinde și de numeroasele condiții externe care o înconjoară, climă, sol, aer Așadar, pentru ca viața sa să fie posibilă, este necesar ca acesta să fie adaptat la aceste condiții externe O astfel de fitness o numim oportunitate externă și nu este mai puțin remarcabilă decât cea internă În structura fiecărui organism, fie el vegetal sau animal, natura și-a coordonat cu prudență organele *) Cuvier, Discurs despre revol a globului Par p - și instinctele cu mediul în care are nevoie să trăiască Deci de exemplu

găsim incisivi și colți doar la acele animale care sunt destinate să mănânce prin ruperea cărnii, gheare doar la carnivore, picioare scurte ca omoplații la cele care (de exemplu, o cârtiță) sapă în pământ, aripioare doar la cele care sunt destinate a trăi în apă și așa mai departe Unul și același organ de vedere este aranjat diferit, judecând dacă animalele duc un stil de viață în timpul zilei sau nocturnă; ochii unui pește sunt aranjați exact după legea refracției razelor de lumină în apă *) Inutil să spun că în domeniul anorganic nu observăm nimic asemănător oportunității interne și externe care apare atât de clar în structura ființelor organice; în corpuri și obiecte anorganice vedem doar părți care sunt indiferente unele față de altele, și nu organe care se condiționează reciproc și existența întregului Piatra de ex va rămâne o piatră în compoziția sa, chiar dacă o rupem în o mie de bucăți; un organism, în separarea organelor conectate reciproc, încetează să mai fie un organism O astfel de diferență izbitoare între ființele organice și ființele anorganice arată în mod clar că cauza care le-a produs este, de asemenea, diferită de cauzele pur mecanice care operează într-o natură fără suflet Cum, de fapt, să înțelegem, astfel încât cauzele pur mecanice să poată produce un întreg, în care fiecare parte poate fi înțeleasă numai în raport cu întregul, adică în care toate părțile depind de însăși ideea de întreg? Este același lucru dacă am dori să atribuim cauzelor pur mecanice producerea unei mașini sau a unui ceas complex Și dacă nu putem să nu vedem o intenție rezonabilă în aranjarea acestora din urmă și, prin urmare, să atribuim originea lor unei forțe speciale, raționale, atunci când întâlnim în natură lucrări care le sunt analoge în ceea ce privește legătura reciprocă a părților si in *) Pentru o expunere mai detaliată a doctrinei oportunității în lumea organică, precum și o analiză a obiecțiilor îndreptate împotriva acesteia de către materialiști, vezi articolul nostru: "Ideea teleologică și materialismul" (Pravoslav Revista pentru S) , ianuarie, martie, septembrie) raportul lor cu întregul (organismele), trebuie să recunoaștem aceeași analogie în cauzele acestor lucrări Aceste cauze nu pot fi forțe mecanice de natură anorganică care acționează orbește; pentru a explica oportunitatea, deci, fenomenele raționale ale vieții organice, trebuie să recunoaștem principiile speciale, care funcționează rațional, ale acestei vieți Am prezentat trăsăturile esențiale, caracteristice, care disting ființele organice de obiectele anorganice Toate fenomenele deosebite pe care le-am indicat în domeniul naturii organice diferă prea mult de fenomenele din natura anorganică pentru ca noi să avem dreptul să le reducem la lista celor din urmă și să nu căutăm un nou motiv pentru explicarea lor, care nu se regaseste in seria fortelor mecanice ale naturii fara suflet Producerea de produse chimice speciale (compuși organici) care nu se găsesc nicăieri decât în organism, subordonarea proceselor chimice la controlul principiului care acționează în organism, un mod de existență cu totul particular al ființelor organice, exprimat în origine , conservarea vieții, sfârșitul ei și continuarea rasei, în sfârșit, oportună legătura dintre părțile individuale ale organismului - toate aceste fenomene, pe care le putem numi în general vitale sau viață, presupun în mod necesar pentru explicarea lor o cauză sau o forță care este diferită de forțele cunoscute nouă și care acționează în natură anorganică, pe care, prin proprietatea generală a fenomenelor pe care le produce, le putem numi forță de viață Dar, în ciuda unor astfel de motive evidente pentru recunoașterea începutului independent al vieții organice, doctrina așa-numitei forțe vitale, vitalismul, întâlnește mulți dușmani înverșunați în știința naturală modernă Acel

materialism, pentru care negația oricărui principiu sau forță care iese din seria forțelor fizice și chimice obișnuite ale naturii, prezintă un interes esențial, a trebuit să se înarmeze cu toate forțele sale împotriva concepției vitaliste, acest lucru este firesc și de la sine înțeles Recunoașterea unui principiu non-mecanic, non-material pentru explicarea fenomenelor inferioare, organice - - nu, el, desigur, cu atât mai mult trebuia să recunoască un astfel de principiu pentru explicarea fenomenelor mentale mai înalte și mai complexe Dar printre oponenții forței vitale, în ciuda vocilor autoritare în favoarea ei a multor oameni de știință bine-cunoscuți ai naturii, există și mulți oameni de știință, chiar filozofi (de exemplu, Lotze), care sunt străini de extremele materialismului Aceasta arată că, pe lângă tendințele materialiste, există și câteva motive pentru antipatia față de vitalitate, care este destul de răspândită în vremea noastră, și acum trebuie să le acordăm atenție a) Obiecția cea mai comună și cea mai răspândită la adresa teoriei vitale este că ele indică dominația completă în organism a legilor chimice și fizice ale naturii, în timp ce se presupune că nu există loc pentru nicio altă lege și nicio altă forță decât cea obișnuită, acționând în natură anorganică, putere Știința vede în organism doar stăpânirea nelimitată a acestor forțe În ceea ce privește, în primul rând, chimia, apoi "în toate investigațiile lor, chimiștii" nu au dat niciodată peste ceva ce ar putea fi numit exclusiv organic, adică orice compus din elemente care nu se găsesc în corpurile anorganice Nimeni nu a constatat vreodată că elementele corpurilor organice, prin separare, diferă de elementele corpurilor anorganice De aici concluzia inevitabilă că, întrucât corpurile organice diferă de corpurile anorganice nu prin elementele lor constitutive, ci doar prin aranjarea și combinarea acestor elemente, atunci fenomenele care sunt exclusiv caracteristice corpurilor organice ar trebui să depindă nu de vreo forță vitală, ci doar de particularităţile în aranjarea elementelor simple *) Așa cum chimia vede în compoziția organismelor aceleași elemente ca și în natura anorganică, tot așa fizica găsește subordonarea completă a așa-numitelor mișcări organice legilor fizice Nicăieri în tărâmul organic nu observăm vreo forță care să încalce aceste legi sau J Lewis, Fiziologia vieții de zi cu zi viaţă Vol II a produs noi fenomene fizice necunoscute în restul naturii Toată această obiecție ar putea avea o oarecare semnificație numai dacă apărătorii vitalismului ar reprezenta de fapt forța vitală sub forma unui principiu special, contrar acțiunii în organism a altor forțe ale naturii sau producând în el un chesk ya fizico-chimic special, necunoscut fenomene și alte legi Adevărat, în vremurile de demult printre apărătorii vitalismului îi găsim pe cei care au înțeles acțiunea forței vitale ca o contraacțiune a forțelor fizice și chimice, au văzut în ea un principiu care era în luptă cu ele *) Dar o astfel de idee a forței vitale a fost abandonată de mult timp și, prin urmare, a opune doctrinei acesteia faptele acțiunii legale a forțelor fizice și chimice în organism înseamnă a lupta împotriva unei opinii pe care nimeni nu o apără Că forțele fizice și chimice obișnuite lucrează în organism este destul de adevărat Dar întrebarea nu este aceea, ci dacă aceste forțe epuizează într-adevăr întregul conținut al vieții organice și dacă nu există fenomene în organism care să nu poată fi explicate prin ele? Dar la această întrebare noi, ținând cont de tot ceea ce am spus despre particularitățile fenomenelor organice, care se deosebesc de cele anorganice, trebuie în mod evident să dăm un răspuns negativ Lăsând deoparte cele mai înalte dintre aceste trăsături (pe care le-am numit formal și genetic), dacă ne oprim atenția asupra

acțiunii în organism a forțelor fizice și chimice, vom vedea că această acțiune, fără a încălca propriile legi ale acestor forțe, nu este mai puțin regizat într-un mod deosebit; un agent nou domină până la un anumit, desigur, *) Deci Steel, principalul reprezentant al vitalismului în secolul trecut, în domeniul fenomenelor vieții, a respins toate explicațiile bazate pe legile mecanice, fizice și chimice ale materiei Un chimist celebru, un anatomist celebru, el a susținut că atât chimia, cât și anatomia joacă doar un rol neimportant în doctrina corpului viu Forțele fizice și chimice nu sunt numai diferite de viață, ci și în competiție cu ele; ei caută să distrugă ceea ce creează primii O viziune similară asupra scopului forței vitale, deși într-o formă mai relaxată, este susținută și de fiziologul francez Bichat Rusek Buletinul Mai, p , - - grad, peste forțele fizice și chimice și le determină să producă fenomene deosebite care nu se găsesc nicăieri decât în organism Particularitatea acțiunii forțelor fizico-chimice într-un organism este evidentă de la sine, deoarece dacă acestea ar acționa aici în niciun fel diferit de modul în care acționează în natura anorganică, atunci nu am fi capabili să distingem organismele de obiectele anorganice; dar nici antagoniştii forţei vitale nu neagă această diferenţă, ci doar o explică diferit de apărătorii ei Deci, în ceea ce privește fenomenele chimice din organism, după cum remarcă Liebig "într-un g viu, corp, unul nou intră în cauzele obișnuite ale acestor fenomene, care domină forța de coeziune și prin care elementele chimice sunt combinate în forme noi, fără a se întâlni niciodată în afara corpului Forțelor fizice li se alătură forța iritabilității (senzația) și răspunsul la stimuli externi, forța mișcării spontane la animale; această forță, deși nu încalcă legile mișcării mecanice, le controlează și servește ca un principiu nou, nemecanic al mișcării În general, o indicație a dominației forțelor fizice și chimice într-un organism ar putea avea numai atunci puterea de a infirma existența unei forțe vitale, dacă oponenții ei ar putea dovedi că atât acțiunile specifice ale acestor forțe în organism, cât și din acţiunea acestor forţe pot apărea fenomene speciale numite vitale Dar în imposibilitatea producerii acestor fenomene din forțele naturii care acum ne sunt active și cunoscute, fie din oricare, fie din combinația lor, toți chimiștii și fiziologii imparțiali sunt de acord *) "Numai cunoașterea insuficientă a forțelor anorganice", spune Liebig, este motivul pentru care unii neagă existența unei forțe speciale, active la ființele organice, de ce acțiunile sunt atribuite forțelor anorganice care sunt opuse naturii lor, contrar *) Detalii că nici forța afinității chimice, nici forța căldurii, nici forța luminii sau a electricității, nici acțiunea lor combinată nu pot produce fenomene organice, cu referiri la autoritățile din Liebig, Benecke, Rud Wagner și alții, îl văd pe Ulrici în Gott und Natur p - - legile lor , Dacă luăm în considerare mai în detaliu exact care persoane apără o astfel de opinie, atunci observăm imediat că nu sunt familiarizați cu studiul forțelor chimice și fizice și nici un singur fizician sau chimist eficient nu va fi de acord cu această opinie " *) "În ochii mei, spune Izdnikhiology Bishof, nu are sens să permită posibilitatea originii urgenței vieții organice din NS excesivă a propriei lor naturi naturale anorganice a naturii universale a naturii sau chiar să susțin că aceste forțe au fost predat numai forţelor speciale / i^ modificări; pentru că tocmai despre aceste modificări false se face cazul; dacă nu se găsesc în restul naturii, atunci, evident, ele constituie o trăsătură numai a naturii organice și, prin urmare, le pot numi forțe organice sau forțe vitale, expresie pe care și nimic altceva vreau să spun, decât că sunt de natură

deosebită, fără să mă gândesc că prin aceasta aș vrea să explic ceva * **) *) Scrisori despre chimie, p , **) Pentru cuvintele lui Bischoff, vezi Frogshammer în a lui: Ueber d Aufgabe d Natur-philosophie, p După cum știți, dovezile reale (și nu doar ipotetice) ale posibilității originii ființelor organice din forțele anorganice ale naturii sunt în prezent două fenomene:) posibilitatea producerii artificiale a unor compuși chimico-organici și) posibilitatea de origine arbitrară a infuzoriilor În ce măsură contează primul fapt pentru negația forței vitale, am spus deja În ceea ce privește al doilea fapt, fără a intra aici într-o analiză a teoriei așa-numitei generații arbitrare (remarci împotriva acestei teorii, care, după cum se dovedește, nu și-au pierdut nimic din semnificația pentru timpul nostru, am exprimat în articol: "Despre originea rasei umane" în Orthodox Review din februarie), notăm doar fenomenul că apărătorii moderni ai acestei teorii vorbesc despre faptul generației spontane cu mult mai puțină încredere decât înainte; ei găsesc posibilitatea o astfel de generație îndoielnică pentru timpul prezent și nu o permite decât pentru mult trecut Astfel, unul dintre luminarii științei naturale materialiste moderne, Haeckel, se exprimă despre acest subiect astfel: nu a observat cu deplină certitudine "Procesul care de obicei - b) Dar imposibilitatea evidentă de a produce fenomenele vieţii organice din acţiunea legilor fizice cunoscute de noi nu-i opreşte pe adversarii vitalismului Să presupunem, spun ei, că deocamdată este așa; Dar aceasta se întâmplă din faptul că, sub forma actuală a științei, pretențiile forțelor anorganice sunt neeliberate și, prin urmare, doar pe baza observației curente, nu avem dreptul să argumentăm că apariția realității mecanicului forțelor, focalizarea, pe care o numim organică, este absolut imposibilă "Până acum, nu știm despre nicio forță fizică (spune Schleiden), unde sunt limitele activității sale Și chiar dacă ar exista o forță vitală specială, este totuși destul de evident că se poate vorbi despre ea doar atunci când studiem până la limitele extreme sfera de acțiune în organismul forțelor anorganice și totul ne va fi atât de clar încât nu va mai rămâne nicio îndoială Abia atunci vom putea determina cât de mare sau mică este acea parte a întregului pe care o numim viață, care nu mai poate fi atribuită forțelor anorganice " natura anorganică nu este suficientă acum pentru a produce fenomene organice, dar acest lucru se întâmplă, în parerea lui, probabil pentru că nu cunoaștem condițiile necesare pentru aceasta, cu atât mai puțin dacă le-am putea realiza noul organism prin intermediul forțelor chimice și fizice, chiar dacă doar aceste forțe au acționat în organism numită generatio spontanea, nu a fost încă observată cu certitudine; este totuşi posibil şi chiar probabil să mai existe Până acum, experimentele făcute nu au putut dovedi şi existenţa plasmogeniei; dar, cu toate acestea, nici ei nu au putut dovedi inexistența acesteia Originea celor mai simple organisme (moneri) direct din compuși anorganici, trebuie să recunoaștem nu ca un fapt de observație empirică, ci ca o concluzie deductivă importantă " Aceste și pasaje asemănătoare din Haeckel, vezi în Kaulich în al său: System der Metaphysik, , pp , *) Schleidcn, Grundzilge d Botanik, în Ulrici, p - ce! De parcă am fi capabili în laboratorul nostru să săpăm o întreagă masă de roci și roci de piatră! De ce nu pregătim multe obiecte utile cu care natura moartă ne-a pus la dispoziție cu puțină putere? Din faptul că, chiar dacă am ști exact în ce constau aceste obiecte, tot nu ne-ar fi permis să facem asta prin mijloacele noastre slabe, scurta durată de timp pe care o putem avea De ce reușim uneori, când ne gândim la asta, să dăm viață diverselor cristale, acestor indivizi de natură moartă? Pentru că nu numai că cunoaștem condițiile

originii lor, dar știm și cum să reproducem aceste condiții Să fie date toate împrejurările sub a căror influență apar ființele organice: cine va spune că nu putem pregăti altele asemănătoare dacă am fi capabili să eliminăm aceste circumstanțe? Ideea că singurul lucru care ne împiedică să explicăm originea și caracteristicile vieții organice din forțele și elementele anorganice este faptul că nu cunoaștem circumstanțele în care au produs cândva fenomene care acum sunt neobișnuite pentru ei și imposibilitatea reproducerii ei acum, chiar dacă îi recunoaștem, este un gând favorit și cel mai răspândit în rândul materialiștilor, cât de repede sunt expuși faptelor de nerefuzat ale imposibilității de a explica viața organică și psihică din forțele anorganice în prezent Dar, în primul rând, forța logică a acestui gând, ca obiecție, este foarte neînsemnată A obiecta la faptele evidente ale imposibilității acestui fenomen prin faptul că: "poate că acest fenomen a fost posibil cândva, undeva, în orice condiții necunoscute nouă și nimănui", înseamnă în loc a infirma direct fapte, care nu există, să ne mulțumim cu goluri, ipotetice Apoi, de fapt, însăși presupunerea posibilității unor combinații extraordinare de forțe fizice, care acum nu-și au locul În experimentele noastre, putem reproduce într-o formă mică tot ceea ce este posibil și neobișnuit pentru *) Du-Boîs-Reymond, Unters ub ale lor Eleotricitat Vorrede SOCH V KUDRYAVTSEV "G SH b - - natura combinației de substanțe și forțe, putem, de exemplu crește într-un grad excesiv puterea căldurii, electricității etc , dar până acum nu a ieșit nimic din aceste combinații care să explice viața organică și nu poate ieși, deoarece existența vieții organice este posibilă tocmai cu acele singure combinații de materie și forțe, care acum își au locul Pune alte combinații, schimbă condițiile existente ale vieții organice, întărește, de exemplu grad de căldură, lumină, electricitate - și această viață va pieri*) Dacă ar exista combinații speciale, extraordinare de forțe ale naturii pentru apariția ființelor organice, atunci aceste ființe, apărând, ar fi pierit în același moment, deoarece nu ar putea continua viața în aceste condiții extraordinare Sau ar trebui să presupunem o schimbare de moment de la combinații extraordinare la condițiile obișnuite, încă existente, de viață ale organismelor? Dar oamenii de știință a naturii, desigur, nu vor fi de acord cu această transformare miraculoasă a ordinii naturii " În plus, ideea că reproducerea organismelor și fenomenelor vieții organice din condiții anorganice în prezent este împiedicată de lipsa de timp și limitată spațiu, pe care natura nu l-a cunoscut niciodată Căci o ființă organică nu este o stâncă sau o stâncă pietroasă, despre care vorbește Dubois Reymond, care necesită mii de ani și o mare masă de materie pentru a produce Această creatură nu are o amploare mare, iar ciclul originii și vieții sale este foarte limitat Dacă, așa cum crede materialismul, toate condițiile existenței sale sunt date în forțele fizice și elementele chimice și nu este necesară nicio condiție nouă dacă studiem compoziția chimică a organismului și legile forțelor fizice care acționează în el *) Împotriva lui Beneke și a altora care cred că "intensitatea extraordinară a proceselor fizico-chimice" din primele perioade ale dezvoltării pământului ar putea produce ceea ce natura acum decrepită nu este în stare să producă - R Wagner expune pe bună dreptate faptul că orice intensificare și tensiune a proceselor fizico-chimice, ridicarea căldurii, luminii, electricității peste norma acum stabilită a activității lor, nu numai că nu întărește procesul vital, ci, dimpotrivă, îl slăbește și până la un anumit nivel gradul de înălțime distruge organizația R Wagner, Kampf um die Seele, - - Dacă, în plus, după cum arată experimentele, putem combina liber aceste

substanțe și forțe în cele mai diverse combinații, atunci ni se oferă toate condițiile și posibilitatea deplină de a produce o ființă organică Dar în realitate acest lucru nu este, și într-adevăr nu poate fi, conform conștiinței materialiștilor înșiși Din ce este asta? De la faptul că aici intră un agent nou, necunoscut, în mediul agenților chimici și fizici, care nu se găsește în forțele și substanțele naturii familiare nouă Mai mult, analogia prezentată de Dubois-Reymond între incapacitatea noastră de a reproduce artificial orice corp organic și imposibilitatea de a reproduce unele corpuri anorganice este irelevantă și neadevărată în altă privință "Dacă chimia, observă pe bună dreptate Ulrici, nu a reușit să reproducă roci și roci de piatră, atunci totuși a dovedit că nu poate face acest lucru doar pentru că nu este în măsură să reproducă artificial împrejurările în care s-au produs, de exemplu un grad neobișnuit de mare de căldură, lentoare extremă la răcire etc - într-un cuvânt, pentru a reproduce toate acele stări extraordinare în care se afla globul în timpul formării rocilor "Chimia poate spune: dă-mi așa și așa și așa condiții și Eu "Voi produce o rocă Dar poate oponentul forței vitale să spună așa ceva? Poate el să indice științific condițiile în care au apărut organismele și să demonstreze că nu poate produce un organism deoarece aceste condiții sunt acum imposibile? Evident că nu "Dimpotrivă, niciunul dintre oponenții forței vitale nu a determinat măcar aproximativ care trebuie să fie acele împrejurări extraordinare sub ajutorul cărora au apărut primele organisme din materie și prin forțele naturii anorganice "și sub care următoarele ar putea apărea și acum*) Toate acestea arată că atât de răspândită și susținută de oameni de știință atât de renumiți în domeniul științelor naturii, precum Pileiden, Dubois-Reymond, Firchov etc *) Bot and Nature, G Ulrici , vol p - - obiecția față de forța vitală, bazată pe ideea că nu cunoaștem toate proprietățile forțelor fizice active și că, prin urmare, este prematur să introducem o nouă forță vitală, necunoscută, în cercul acestor forțe cunoscute - toate această obiecție este, în esență, foarte slabă În adevăratul său sens, însă, nu vorbește de fapt împotriva posibilității forței vitale; spune doar că este prematur, până când limitele acțiunii forțelor fizice au fost studiate și explorate, să se admită o nouă forță diferită de acestea Dar dacă există într-adevăr, dacă va fi necesar sau nu, atunci când studiem toate forțele naturii, dacă aceste forțe se dovedesc a fi suficiente pentru a explica fenomenele vieții, însăși obiecția la aceasta nu poate spune nimic despre asta Decide a priori că nu va fi nevoie și că atunci când vom studia mai bine toate legile naturii, cu siguranță vom explica toate fenomenele vieții, numai materialismul, care consideră că ceea ce se dorește și se aștepta, în propriile sale interese, este real, poate Mai departe; nu este deloc necesar să aşteptăm un studiu complet al posibilelor operaţii ale forţelor fizice pentru a determina dacă acestea pot produce sau nu fenomene organice Nu este deloc necesar să avem o analiză completă a tot ceea ce poate produce o anumită forță pentru a decide, în fiecare caz particular, ce nu poate produce Nicio forță nu poate produce acțiuni care se contrazic, în continuare unde în fața noastră apar moduri opuse de acțiune, Evident că la bază trebuie să stea și cauze opuse Așadar, având în vedere trăsăturile esențiale ale naturii organice și anorganice, nu se poate reproșa în niciun fel apărătorilor teoriei vitaliste că, contrar cerințelor metodei științifice naturale, prin recunoașterea forței vitale, ei înmulțesc inutil numărul de cauzele fenomenelor *) Ei ar greși, desigur, împotriva acestei cerințe dacă li s-ar arăta că introduc efectiv forța vitală fără "Trebuie să fii

economic, remarcă Lotze împotriva apărătorilor vitalismului, în recunoașterea legilor naturii și până atunci să nu se recurgă la noi principii de explicație, atâta timp cât există vreo speranță că cele vechi pot fi suficiente" Fichte, Antropologie; necesitatea ca forţele mecanice ale naturii să fie suficiente pentru a explica fenomenele organice Dar această dovadă nu a fost încă dată și nu poate fi dată, având în vedere trăsăturile caracteristice ale acestor fenomene Prin urmare, avem tot dreptul să admitem, alături de anumite forțe ale naturii, una specială, organică Pentru a ezita să admitem această forță, având în vedere cerința greșit înțeleasă de a nu multiplica inutil cauzele fenomenelor, am încălca o altă cerință a gândirii logice, care spune că efectele opuse presupun cauze opuse; și că fenomenele anorganice și cele vitale sunt în esență opuse, am văzut acest lucru și nu poate exista nicio îndoială în acest sens c , Imposibilitatea producerii fenomenelor vieții organice din acțiunea elementelor și forțelor naturii anorganice cunoscute nouă, chiar și cu o asumare largă și arbitrară a combinațiilor lor speciale în trecutul îndepărtat, nu ar putea, desigur, complet ascunde de adversarii teoriei vitaliste Prin urmare, simțindu-și slăbiciunea pe baza faptelor, ei caută un alt punct de sprijin pentru obiecțiile lor față de aceasta Acest sprijin le este servit de diferite tipuri de considerații "științifice" și preocupări cu privire la interesele științei naturale, care ar fi amenințate în cazul unei invazii a științei de un concept atât de nesatisfăcător precum conceptul de forță vitală Nu vorbim despre acele motive pur tendențioase pentru care unii sunt mai pregătiți să admită un concept evident insustenabil decât unul care trezește teama că va duce direct sau indirect la negația principiului materialist Din păcate, acest tip de motive nu numai că există, dar sunt exprimate în mod deschis chiar și de cunoscuți oameni de știință ai naturii Am văzut, de exemplu, că Boermeister, deși recunoaște pe deplin inconsecvența teoriei generației arbitrare, consideră totuși necesar să o admită, pentru că altfel ar trebui să-și asume o "invazie a unei puteri superioare" Exact în același mod, mulți oponenți ai acesteia au invocat în principal împotriva recunoașterii forței vitale considerația că odată cu introducerea acesteia în cercul forțelor "materiale" ale naturii cunoscute nouă, ceva nematerial, ideal, metafizice etc , vor fi introduse, - - ceea ce, desigur, este imposibil Asemenea obiecții la adresa forței vitale pe care avem dreptul să o lăsăm deoparte, din cauza tendinței lor evidente Mai mult decât atât, ele nu pot fi valabile decât prin asumarea adevărului principiului materialist, a cărui discuție este deplasată aici Dar este imposibil să nu sesizeze slăbiciunea teoriei materialiste în faptul că vrea să se salveze închizând deliberat ochii la faptele cele mai evidente, pentru că aceste fapte îi pot dăuna Mai importantă este remarca, adesea făcută împotriva forței vitale, că ea în sine este ceva de neînțeles, misterios, că este inaccesibilă cercetării empirice exacte, ca și alte forțe ale naturii și nu numai că nu aduce niciun beneficiu pentru explicarea vitalului proceselor, dar servește adesea ca un adevărat azil ignoran-tiae, deoarece de obicei se face referire la el atunci când nu cunosc sau nu doresc să cunoască cauzele reale ale fenomenelor Această remarcă ar avea, desigur, o anumită semnificație dacă forța vitală, în raport cu comprehensibilitatea ei, s-ar afla într-adevăr într-o contradicție atât de puternică cu alte forțe ale naturii, în care antagoniștii ei cred că o plasează, adică adică dacă alte forțe ale naturii ar fi complet clare și de înțeles pentru noi, iar aceasta ar fi o excepție Dar este chiar așa? Să presupunem că forța vitală este

cauza necunoscută a fenomenelor vieții; dar putem spune ceva mai mult despre celelalte forțe ale naturii, în ceea ce privește esența lor, decât că ele sunt cauze adecvate pentru o anumită gamă de fenomene? Ce este forța afinității chimice în sine, de ce ea acționează conform unor astfel de legi și nu altor legi atunci când aceste sau alte substanțe sunt combinate, nu știm nimic despre asta Care este forța gravitației? Știm doar legile după care funcționează și nimic mai mult Exact același lucru trebuie spus despre lumină, căldură, electricitate, magnetism Toate aceste expresii, în esență, desemnează numai cauze necunoscute, pe care știința naturii, în conformitate cu legea cauzalității, le ia ca bază a unei anumite serii de fenomene omogene, repetate Toate aceste forțe din ființa lor sunt la fel de misterioase și de neînțeles ca forța vieții; dar întunecat - nu mai puțin, nu le negăm existența pe această bază, ci facem obiectul cercetării științifice din acțiunile pe care le produc Din aceleași temeiuri, nu avem dreptul de a nega existența forței vitale Observăm în natură un tip aparte de fenomene și acțiuni care nu pot fi explicate din forțele sale mecanice și, prin urmare, recunoaștem un motiv nou, adecvat pentru ele, pe care o numim forță vitală deoarece viața este percepută de noi ca acțiunea ei Prin simpla recunoaștere a acestei forțe, desigur, nu explicăm încă viața, dar cel puțin dăm posibilitatea unei astfel de explicații Considerăm forța vitală ca un fapt care nu poate fi negat, dar care, ca și celelalte forțe ale naturii, trebuie să facă obiectul unor investigații ulterioare Dacă, așadar, conceptul de forță vitală, atât în esența sa, cât și în semnificația sa epistemologică, nu este în niciun fel diferit de conceptele altor forțe fizice, care, în ciuda misterului lor, își găsesc un loc în știința exactă, atunci unul care este adesea întâlnit, motivul negării ei din care ea, ca ieșind ♦) Cu toate acestea, unii dintre antagoniştii săi sunt de acord cu această părere a noastră că incomprehensibilitatea forţei vitale singură nu poate servi în sine drept motiv pentru negarea ei Aici, de exemplu ceea ce spune Snell: "A explica toate fenomenele organice din așa-numita forță de viață înseamnă în esență doar să te joci cu cuvintele Chiar nu este clar că a explica viața printr-o forță, despre care se știe doar că ea produce viață, înseamnă a nu explica viața deloc? Dar, în același timp, dreptul chiar pare comic când vedem că aceleași persoane care, cu o lumină strălucitoare a forțelor mecanice, fizice și chimice, încearcă să risipească întunericul terminologiei obscure din jurul lor, fără nicio timiditate folosesc expresiile : "forță chimică" sau afinitate chimică * , de parcă aceste cuvinte ar fi mai bune decât expresia: forță de viață În ciuda acestui fapt, conchide Snell, nu ar fi rezonabil să interzicem chimiștilor folosirea acestor termeni goli, fără sens, în spatele cărora se ascunde ignoranța lor Dar într-un asemenea caz, trebuie lăsat și fiziologilor refugiul și termenul lor gol, "forța de viață" Nu condescendența cere acest lucru, notăm despre aceste cuvinte împreună cu Ulrici, ci uzul științific; fenomene, acțiunea de o cauză specială se notează, iar această cauză a fost desemnată şi printr-un nume special Sueli, Streitfrage d Materialismus, p Ulrici, Gott und Natur TI , - - o serie de alte forțe, nu este nevoie pentru știința naturii, că doar interferează și împiedică studiul exact al legilor vieții organice și al condițiilor sale externe, că constituie, după cum se spune, azil ignorantiae pentru ignoranță sau pentru refuzul de a lua necazul de a studia aceste legi și condiții Dacă există vreun adevăr în această obiecție, nu cade pe doctrina forței vitale în sine, ci pe acea concepție unilaterală despre ea și pe acea utilizare greșită a acestui concept, care uneori a avut loc în vremuri trecute De acest abuz sunt

cu adevărat vinovați acei naturaliști vitaliști, care, în cazurile dificile, când nu și-au putut explica singuri procesele fizice sau chimice dificile care au loc în organism, s-au referit direct la forța vitală atotputernică ca fiind ultima soluție la toate nedumeririle*) Acest tip de utilizare greșită a conceptului de forță vitală poate influența, desigur, hotărârea unor naturaliști de a-l respinge cu totul; dar, de fapt, vorbește la fel de puțin împotriva existenței sale reale, precum și utilizarea greșită a altor concepte științifice, din care vedem numeroase exemple în istorie *) Această utilizare greșită a conceptului de forță vitală este subliniată de celebrul fiziolog Claude Bernard atunci când spune: "Principiul vital, printr-o interpretare falsă, a fost, ca să spunem așa, personificat, făcându-se așa cum ar fi din el , un muncitor al tuturor muncii organice L-au văzut ca pe un agent executiv, un muncitor rațional, care formează corpul și controlează materia inertă și ascultătoare a unei ființe vii Pentru vitaliști, baza suficientă pentru fiecare act de viață stătea în forța vitală, care nu avea nevoie de ajutorul extern al forțelor fizice și chimice, chiar luptându-se cu ele în împlinirea destinului său "În vederea acestei idei de forța vitală, C Bernard chiar admite că pentru știință mai semnificative sunt lucrările nu ale unor vitaliști de acest fel, ci ale oamenilor de știință care au văzut în organism o acțiune a forțelor chimice și fizice proprietăți noi și de prisos față de cele pe care le descoperă ei printre procesele fizice și chimice ale lumii anorganice" Dar, cu toate acestea, în ciuda acestei utilizări greșite a conceptului de forță vitală, ea nu l-a determinat pe celebrul fiziolog să o nege, ci doar la o definire mai precisă a conceptului de ea Rusă Vestnik mai, , p - - nauk Nu este, de exemplu, cea mai abundentă sursă de astfel de abuzuri în timpul nostru, conceptul de materie? Nu este deseori invocată materia pentru a explica astfel de fenomene care nu pot fi explicate de aici? Dar acest lucru nu ne dă încă dreptul, sub pretextul abuzului, să negăm însuși conceptul de materie și să luăm partea idealismului Exact același lucru trebuie spus despre conceptul de forță vitală Dacă vagul și nedefinitul acestui concept a dus la abuzuri, atunci nu este treaba științei să-l respingă, ci să-l purifice și să-l facă mai precis și mai definit printr-o distincție precisă între ceea ce în organism aparține forței reale de viață și nu se poate explica fără ea și ce rămâne atunci asupra proporției forțelor mecanice care acționează în ea · Concepția greșită despre vitalitatea timpului anterior a avut, desigur, un efect dăunător asupra cursului cercetării științifice, dar acest efect a constat nu atât într-o încetinire reală a progresului fiziologiei și biologiei, cât în faptul că a servit ca unele indirecte, acesta a fost motivul răspândirii concepțiilor materialiste asupra vieții În acest sens, putem fi pe deplin de acord cu opinia lui Liebig: "Respingând învățăturile materialiștilor, trebuie totuși să acceptăm cu respect că opiniile lor nu sunt, în esență, decât o consecință extremă a unei reacții împotriva învățăturilor care au prevalat câțiva ani acum b Fiziologiei naturfilosofice îi lipsea baza cercetării exacte, a experienței; ea a explicat toate fenomenele de nutriție, respirație, mișcare printr-o singură cauză, pe care a numit-o forța vieții Într-un corp organic, credea ea, forțele chimice și fizice nu participă; fierul de care are nevoie organismul, ca și căldura, îl produce în felul său Dar un studiu exact al naturii a arătat că, într-adevăr, toate forțele materiei iau parte la procesul organic, în timp ce reacția extremă afirmă acum, contrar părerii anterioare, că numai aceste forțe ale materiei determină fenomenele vieții și că, în general, nicio altă forţă nu acţionează în corp b Dar, așa cum foștii

filozofi ai naturii nu au putut dovedi că forța lor vitală creează totul, tot așa și materialiștii de ieri nu pot oferi dovezi - - dovezi că o astfel de acțiune aparține numai forțelor anorganice și că ele singure sunt suficiente pentru producerea unui organism, chiar și a unui spirit Toate interpretările lor, atât atunci, cât și acum, se bazează nu pe cunoaștere, ci pe ignorarea fenomenelor Adevărul este mai presus de orice unilateralitate; recunoaște în viața organică principiul formator al speciilor și ideea dominantă în forțele fizice și chimice" *) Ca unul dintre obstacolele care interzic utilizarea conceptului de forță vitală în știință, incertitudinea și complexitatea acestui concept sunt adesea subliniate "Forța vitală, spun ei, este un amalgam al celor mai diverse activități; este un concept nedefinit și vag, din care nu se poate folosi în științele naturii Este incomod deja pentru cei singuri, că este obligat să producă o mulțime de lucruri eterogene, toate prin care fenomenele organice se deosebesc de cele anorganice; dar în acest fel devine complet diferit de alte simple forțe ale naturii cu anumite legi și anumite fenomene și, astfel, este mai misterioasă și de neînțeles decât toate celelalte forțe ale naturii Ce va deveni, se întreabă ei, cu conceptul de bază al forței fizice, dacă îl înțelegem, apoi ca cauză a mișcării, apoi ca cauză a unei modificări chimice a materiei, apoi ca cauză a sentimentului sau a altor senzații"?* **) Dar sunt celelalte forțe ale naturii într-adevăr atât de simple și uniforme în acțiunile lor încât forța organică, prin diversitatea fenomenelor pe care le produce, pare să fie o excepție? Și nu acționează afinitatea chimică în moduri foarte diferite, producând corpuri chimice foarte diferite, după legi și proporții foarte diverse ale combinației de elemente? Iar electricitatea se manifestă în moduri foarte diferite: magnetizează o bandă de fier, ') Concluzia prelegerii lui Liebig despre inorgan natura și viața organică, tradus în "Materiale pentru expunerea mamelor, nihilism", **) Mulder Această obiecție este subliniată în special de K Focht, care împărtășește pe deplin opinia lui Mulder Pentru o expunere detaliată și o analiză detaliată a acesteia, vezi Frogshammer în eseul său îndreptat împotriva lui Focht; Menschen-Seele und Physiologie p et mp - uneori descompune compuși chimici (de exemplu, apa) și formează alții noi, alteori ozonează oxigenul, alteori mediază senzația în nervi și contracția în mușchi Același lucru trebuie spus despre lume; luminează, produce mișcări, provoacă modificarea chimică a substanțelor, excită la viață embrionii plantelor, încălzește, produce senzații în nervul optic Dacă în toate aceste cazuri, în ciuda diversității fenomenelor, știința nu refuză să recunoască o singură forță de afinitate chimică, forța electricității, forța luminii, atunci ea dă dreptul de a vorbi despre o singură forță vitală, în ciuda diversității a manifestărilor sale, adică dă dreptul de a desemna cu această denumire cauza acelor fenomene prin care corpurile organice se deosebesc în general de cele anorganice In orice caz, dacă într-adevăr manifestările forței organice ar fi mult mai variate și mai complexe în comparație cu acțiunile altor forțe ale naturii, atunci nu ar fi nimic surprinzător în asta Nu ar fi greu de explicat acest fenomen prin faptul că această forță, din punct de vedere al gradului de perfecțiune, este mai mare decât simplele forțe fizice, prin urmare, acțiunile sale trebuie să fie în mod natural mai complexe și mai diverse decât acțiunile forțelor mecanice ale morților natură Deci de exemplu puterea psihică, stând cu un pas deasupra puterii organice, produce fenomene mult mai complexe decât prima, dar acest lucru este firesc și de înțeles dacă ținem cont de perfecțiunea și natura superioară a acestei puteri Dar, deși nu recunoaștem obiecția

pe care am ridicat-o atât de puternic încât să submineze necesitatea recunoașterii forței vitale, suntem totuși gata să admitem că ea conține un element de adevăr Există, într-adevăr, un anumit defect în concepția obișnuită a vitalității, pe care trebuie să-l subliniem acum; acest defect constă în faptul că conceptul este prea general, larg și nedefinit, că forța vitală, așa cum o exprimă adversarii ei, este nevoită să producă prea mult și eterogen, deși într-un sens ușor diferit, așa cum o înțeleg ei Spunem: forță organică, vitală; dar ființele organice sunt nenumărate; condițiile fizice și chimice ale existenței lor sunt aproape aceleași; prin urmare, diferențele lor trebuie atribuite în principal în detrimentul forței organice? Dar cum produce o forță organică, în condiții externe uniforme, efecte atât de variate? De ce creează ea un copac aici, o insectă acolo, o pasăre acolo, un pește etc ? După ce legi funcționează și unde este motivul diversității sale? Nu știm nimic despre asta și ni se pare cu adevărat ciudat că una și aceeași forță poate produce efecte atât de eterogene, este refractă, ca să spunem așa, în milioane de fenomene deosebite! Toate acestea arată că în realitate ar trebui să acceptăm nu doar una, ci multe forțe organice independente sau principii educaționale, în funcție de numărul de genuri și specii organice individuale Cât priveşte expresia generală: forţă organică sau vitală, aceasta nu va fi altceva decât o denumire generală, abstractă şi colectivă pentru un întreg grup de forţe omogene, distincte de cele anorganice, cauze ale fiinţelor şi fenomenelor, pe care le numim vii, organice Dar este de la sine înțeles că această insuficiență și, poate, inexactitatea expresiei pe care am observat-o: forța vitală, indicând necesitatea unei dezvoltări mai precise a acestui concept, nu poate servi în nici un fel în favoarea materialismului Dacă recunoaștem o forță organică, care este împărțită conform unor legi necunoscute nouă în mii de fenomene diverse care ne apar ca diverse ființe organice, sau să recunoaștem o multitudine de forțe organice sau tipuri de ființe organice create de gândirea creativă, este o întrebare filozofică deschisă Dar, în orice caz, această forță sau forțe sunt esențial diferite de forțele de natură anorganică - și aceasta este esența materiei Nu există, așadar, nimic rău și ilegal din punct de vedere științific, dacă numim acest grup de forțe sau forță, după proprietatea caracteristică a fenomenelor sale, forță vitală, sau, după trăsătura caracteristică a celor produse ea fiind, spre deosebire de cele anorganice, prin forță organică, exprimând, în primul rând, independența și diferența esențială a acesteia față de forțele mecanice Poate chiar dacă multora nu le place un nume atât de precis, având în vedere claritatea încă insuficientă a în ce constă exact această forță, suntem de acord, - urmând exemplul unor oameni de știință a naturii, pentru a-i numi un nume mai modest: cauza necunoscută nouă a fenomenelor care apar în natura organică și care le deosebesc de fenomenele anorganice Esența problemei nu va avea de suferit de pe urma asta Din tot ce am spus, este clar cât de neîntemeiat, în infirmarea conceptului de vitalitate, se face referire la interesele științifice ale științei naturii, care ar fi amenințate de introducerea în cercul a unor forțe mai mult sau mai puțin cunoscute de natură nouă , diferit de ele ca caracter Pentru eliminarea definitivă a acestor temeri imaginare, am putea prezenta o serie întreagă de oameni de știință, care se bucură de mare faimă în domeniul științelor naturii, care, fiind forțați de fapte de necontestat ale deosebirii dintre fenomenele organice și cele anorganice, au admis necesitatea, explicați-l pe primul, pentru a recunoaște începutul independent al vieții organice, dar pentru care această recunoaștere,

desigur, nu a făcut rău în lucrările lor științifice; astfel sunt de ex Liebig, I Miller, Flourance, R Wagner, Bischof, Schmidt ș a Dar, fără a obosi atenția cititorilor noștri cu extrase și citate mai mult sau mai puțin extinse din lucrările acestor oameni de știință *), considerăm că este suficient să indicăm aici pun la îndoială părerile care ne ocupă, celebrul fiziolog recent decedat C Bernard și celebrul naturalist și antropolog Catrfage Prima opinie este cu atât mai remarcabilă pentru noi că nu se gândește deloc să se numere printre adepții teoriei vitaliste, ci încearcă, în rezolvarea problemei începutului vieții organice, să stea pe un teren strict empiric, străin la orice tendinţe filozofice Ambele cuvinte ale lui: "ne deosebim de vitalişti, căci admitem că forţa vitală, orice s-ar numi ea, nu poate face nimic singură, ci acţionează numai prin forţele generale ale naturii şi nu este capabilă să se manifeste în afara acestora Dar ne separăm la fel de materialişti, pentru că admitem că deşi manifestările vieţii sunt direct *) Părerile lor pot fi citite la Ulrici, în celebra sa lucrare: Goto și Natur T p - - - sub influența condițiilor chimico-fizice, dar aceste condiții nu ar putea, însă, de la sine să grupeze și să armonizeze fenomenele în acea ordine și succesiune, care se găsesc în mod special la ființele vii Nu este un joc accidental de fenomene fizice și chimice care construiește fiecare ființă vie după un plan și un plan, constant și prevăzut dinainte, și produce o subordonare uimitoare și o unitate armonioasă a actelor vitale Într-un corp viu există un anumit aranjament, un fel de rutină prestabilită, care nu poate fi lăsată la umbră, căci în ele se află cea mai remarcabilă trăsătură a ființelor vii Toate acestea excită involuntar în noi ideea unei cauza care guvernează armonia părților dintr-un organism și conduce fenomene separate pe calea lor, ceea ce se întâmplă în el Această cauză, considerată ca forță călăuzitoare, poate fi numită copil fiziologic sau forță vitală, și poate fi acceptată sub condiția de a fi precis definită, atribuindu-i doar ceea ce îi aparține Să admitem chiar că ideea Un astfel de aranjament este prost exprimat de cuvântul: putere, dar cuvântul aici înseamnă puțin; este suficient ca realitatea faptului să fie incontestabilă" *) Ființele organizate, spune Catrfage, au fenomene proprii, care sunt radical diferite de fenomenele anorganice, chiar opuse acestora Acestea și altele pot fi atribuite uneia sau mai multor cauze identice? Eu nu cred acest lucru De aceea, cu majoritatea oamenilor de știință, care merită cel mai mult științei moderne, recunosc că ființele organizate își datorează trăsăturile distinctive unei cauze speciale, unei forțe-viață speciale, care în ei unește forțele anorganice; de aceea consider că este legitim să le numesc, ființe vii * Adevărat, știu că mi se poate reproșa faptul că, folosind expresia: puterea vieții, introduc în știință o expresie vagă, aproape mistică Între timp, în acest concept nu există mai mult vag și mister decât în conceptul de gravitație * "Desigur că nu știm ce este viața; dar suntem la fel ·) Rusă Vestnik , mai, p , , - - De asemenea, știm puține care este forța care mișcă și ține corpurile de lumină pe orbitele lor Dacă astronomii au motive să dea denumirea de forță gravitațională acelei forțe, acelei cauze necunoscute, care informează lumea despre mișcările lor matematice, atunci naturaliștii au și dreptul de a desemna printr-un termen special cauza necunoscută care produce fenomene organice" *) Autoritățile pe care le-am citat sunt destul de suficiente pentru a ne convinge de falsitatea propoziției, adesea expusă în scrierile materialiste populare și, în mod surprinzător, susținută în ciuda evidenței de către binecunoscutul materialist K Focht, că știința și-a pronunțat de multă vreme judecata

strictă despre doctrina forței vitale , doctrina despre independența începutului vieții organice are apărători puternici în rândurile remarcabililor oameni de știință ai naturii ai timpului nostru Adevărat, nu toți sunt de acord să accepte vechiul nume: "forța vitală " sau acceptați-l cu restricții; dar "numele (să spunem în cuvintele lui C Bernard) nu înseamnă mare lucru aici; este suficient ca validitatea faptului să fie incontestabilă" Desigur, chiar și oponenții forței vitale pot, la rândul lor, să arate numele unor oameni de știință de primă clasă, cum ar fi, de exemplu, Dubois-Reymond, Ludwig, Virchow, Schleiden, Lotze și alții Dar aici trebuie să acordăm atenție unei circumstanțe foarte remarcabile, care subminează foarte mult speranțele acelor materialiști care, în negarea lor decisivă a forței vitale, s-ar gândi să se bazeze puternic asupra autorităţilor menţionate mai sus antagonişti ai perspectivei vitaliste Cert este că acești adversari ai forței vitale, cu inconsecvență involuntară cu ei înșiși, sunt adesea nevoiți, pentru a explica fenomenele organice, să admită, pe lângă forțele fizico-chimice, și o nouă condiție specială Această inconsecvență și autocontradicție a cunoscuților adversari ai vitalismului, cu pricepere deosebită și tact critic subtil, a fost clarificată de Ulrici **) Se pare că cel mai violent *) Quatrefages, L'espece humaine p , , *') În celebra sa lucrare: Dumnezeu şi natura Vezi capitolul: "Forța vitală și organismul" - - Venerabilii dușmani ai forței vitale, sub o presiune irezistibilă a faptelor, introduc pe o altă ușă și sub alt nume, același concept, pe care la început l-au alungat atât de hotărât În loc de o forță vitală, ei au fie "activitate nervoasă, care include toată activitatea organică" (Pipis), apoi "ordinea corectă a particulelor materiale" (Dubois-Reymond), apoi "o grupare specială de particule materiale în corp" (Fik), apoi "o manifestare instantanee a unei legi ascunse" (Firhov), apoi "un fel special de combinație de particule materiale", un plan organizațional, o idee etc , într-un cuvânt, sub diferite denumiri vagi și nedefinite , ceva este recunoscut pentru a explica viața organică ceva special, diferit de forțele mecanice Dar acest particular în esență este ceea ce numim forța vitală*) Lăsând deoparte aceste desemnări vagi și nedefinite ale ceva special care ar trebui să înlocuiască conceptul de forță vitală, ne vom opri aici la conceptul care este foarte răspândit printre adversarii săi materialiști: materia organică Fiind forțat de forța faptelor să admită imposibilitatea de a explica originea și viața organismelor din materia obișnuită, anorganică și din forțele ei, dar, pe de altă parte, nu dorind să admită ·) Probabil, această reținere, această precauție în explicarea fenomenelor organice, chiar și cu negarea forței vitale, printre oamenii de știință cunoscuți în domeniul științelor naturii i-au dat lui Liebig un motiv să pronunțe o sentință aspră asupra materialiștilor "Dacă te uiți cu atenție la acei oameni care susțin materialismul, vei observa imediat că ei nu aparțin sferei în care studiul forțelor chimice și fizice este o sarcină grozavă Niciun chimist sau fizician adevărat nu a fost vreodată de acord cu ei Și dacă îi întrebați pe eminentii noștri fiziologi, cărora le datorăm descoperirea faptelor care servesc drept suport pentru negatori ai forței vitale, ei vă vor spune că o astfel de concluzie, o asemenea opinie, nu se bazează pe nimic și nu este confirmat de orice Aceasta este părerea amatorilor care, mergând de-a lungul granițelor domeniului studiului naturii, își aroga dreptul de a interpreta mulțimii ignorante și credule cum a apărut lumea și viața și cât de departe a ajuns omul în studiul obiecte mai înalte, iar mulțimea le crede exact în același mod ei bine, cum credea ea în mesele de mișcare, scris și vorbit

Prelegere despre inorg, natură și organ, viață în "Materiale pentru dezvăluirea mamelor, nihilism" p - - un fel de nou agent nematerial sub formă de forță vitală, ei cred că ajută cauza recunoscând o materie specială, nu simplă, ci organică, din care, parcă, pot apărea fenomene de viață Dar ce este materia organică în contrast cu anorganică? În organism nu găsim nicio materie specială, diferită ca compoziție de cea obișnuită, anorganică; descompune organismul în ultimele sale elemente chimice și nu vei găsi în el nicio substanță specială care să nu se găsească în restul naturii; doar unele combinații ale acestor substanțe sunt diferite Din aceasta rezultă limpede că aceeași materie poate fi numită materie organică, dar numai într-un fel anume, special combinată în așa-numitele ființe organice; materia nu se află în materie, care este aceeași atât pentru corpurile organice, cât și pentru cele anorganice, ci doar într-o grupare particulară a acesteia în primul; iar o grupare particulară presupune în mod necesar o forță specială, care face ca o ființă organică să nu fie un simplu agregat de substanțe, ci un întreg viu În consecință, materia organică, dacă se dorește să asocieze vreun sens precis și definit cu acest cuvânt, este materie propriu-zisă, organizată de forța vitală; nu este altceva decât aceeași ființă organică, pentru că de îndată ce această ființă a încetat să mai trăiască, a încetat să mai fie o ființă, atunci materia organică imaginară, care o constituia, a dispărut; a devenit materie obișnuită, anorganică, supusă chimiei obișnuite procese de descompunere De aceea și originea ființelor organice din materia organică înseamnă în esență și că originea ființelor organice din materia organică nu mai este;originea ființelor organice din materia organică este o identitate care nu explică deloc materie şi nu elimină necesitatea recunoaşterii unei forţe speciale care organizează materia în fiinţe ale celor vii *)
·) Fiziologii sunt, de asemenea, de acord cu această viziune asupra semnificației conceptului de materie organică Materia organică, spune J Miller, presupune deja existența ființelor organice; nu se întâmplă de la sine SOCH V KUDRYAVTSEV, voi - - Expresia: "materie organică" poate avea sens și poate fi admisă în filosofie și în știința exactă a naturii doar ca o desemnare a elementelor organice cele mai simple și primitive, din care sunt compuse toate corpurile organice, așa cum numim materie în general atomi care alcătuiesc mamele al itemii Aceste elemente primare și cele mai simple ale fiecărui corp organic sunt, după cum am spus, celule Celula joacă același rol într-un corp organic ca un atom sau, mai exact, o moleculă joacă în obiectele anorganice Celulele, prin urmare, pot fi numite materie organică; dar, evident, ideea a ceva exclusiv material nu poate și nu trebuie să fie conectată cu această expresie Celula este deja un fel de ființă vie, organică, cu toate trăsăturile caracteristice organicului, cu toată antiteza anorganicului; pentru formarea și existența sa, ea presupune și o forță organică, ca și întregul organism Existența independentă a celulelor, ca un fel de materie specială, pe o bază egală, de exemplu cu molecule de oxigen, hidrogen și alte elemente chimice, ca un fel de materie, evident că nu putem recunoaște, deoarece, chiar și o celulă, devenind lipsită de viață, nu reprezintă tu; numai plantele vii par a fi capabile să o producă, în timp ce animalele trăiesc din materia deja formată anterior și prin ele însele nu pot produce nicio materie organică direct din elemente anorganice și, astfel, pentru existența lor, presupun existența lumii vegetale Cum au apărut primele ființe organice, cum forța, necesară formării și întreținerii materiei organice și care se găsește numai în ea, a intrat în materie, aceasta se află dincolo de orice experiență și știință Acest nod nu este

dezlegat atunci când ni se spune că forța organică este inerentă materiei din eternitate - ca și cum forța organică și materia organică nu ar fi două moduri diferite de a privi același obiect! De fapt, toate fenomenele organice sunt specifice doar anumitor combinații de elemente, iar cea mai mare materie organică capabilă de viață se dezintegrează în compuși anorganici, de îndată ce cauza fenomenelor organice, forța vieții, încetează să mai acționeze Următorul trebuie mai întâi să fim de acord că forțele care fac ființele organice vii sunt speciale și apoi să investigăm mai precis proprietățile lor " Millier, Ilandbuch d Physiol d Menschen - - un tip special de materie, dar se descompune în elemente anorganice obișnuite Dar dacă, uitând de vitalitatea și natura organică a, ca să spunem așa, celulei, ne-am gândi să o recunoaștem ca substanță sui generis, materie organică în sensul literal al cuvântului, atunci nu am câștiga absolut nimic pentru a explica organismul Pentru ca celulele să formeze un organism, trebuie să recunoaștem din nou o forță specială de organizare sau vitală care nu este conținută în ele Materia celulară din care provin toate formele organice atât de diverse este foarte uniformă, aproape fără formă; de ce și cu ce forță, aceleași celule de aici sunt pliate într-o frunză de plantă, acolo într-o rădăcină, aici într-o scoarță, acolo într-o fibră; de ce ne apar ele sub forma a mii de ființe organice, plante și animale eterogene? Evident, motivul pentru aceasta nu constă în celulele în sine, ci în forța care le face să se grupeze în diferite tipuri de ființe organice, iar în aceste ființe în organe și aparate eterogene Acele obiecții împotriva forței vitale pe care le-am considerat până acum aparțin în cea mai mare parte oamenilor de știință a naturii sau filozofilor curentului materialist, care s-au gândit să găsească sprijin pentru doctrina lor în datele științelor naturale Dar conceptul de vitalitate, ca denumire independentă a fenomenelor organice, a întâlnit adesea opoziție și între filozofii nematerialiști Motivul principal pentru această opoziție, aparent foarte respectuoasă, este dificultatea acestui principiu independent de a-și găsi un loc definit atât în domeniul ființei materiale, cât și al celui spiritual Forța vitală, dacă există ca principiu special al unui anumit tip de fenomene, nu poate fi decât materială sau spirituală; dar nici una, nici alta nu pare a fi permise Dacă este o forță materială, atunci trebuie să fie în general supusă legilor care operează în materie; prin urmare, nu poate fi o forță unică, independentă și distinctă de alte forțe ale naturii Știința naturii nu cunoaște alte forțe fizice, cu excepția celor cunoscute, deii- " - - existente în toată natura, atât organică cât și anorganică În general, când se vorbește despre o forță organică ca fiind diferită de forțele fizice și chimice cunoscute, se implică în mod natural și se presupune că această forță este imaterială, spre deosebire de alte forțe ale naturii Numai în baza acestei presupuneri are sens polemica amară a materialismului împotriva forței vitale Oponenții săi, sincer, ca unul dintre motivele vrăjmașiei lor împotriva ei, subliniază că odată cu recunoașterea acestei forțe, conceptul unui fel de forțe misterioase, nemateriale și în afara gamei de forțe fizice este introdus în știință Dar, aparent, nici forța organică nu poate fi recunoscută ca nematerială A fi nematerial nu poate fi decât ființă spirituală Dar, pe de o parte, legătura esențială a fenomenelor organice cu procesele fizice și chimice și dependența lor de acestea din urmă nu permite atribuirea forței vitale numărului de forțe spirituale; pe de altă parte, faptul că nu are trăsăturile caracteristice spiritualității: conștiință, rațiune, libertate Și așadar, dacă forța vitală nu își găsește loc nici între forțele

materiale sau spirituale, atunci de aici rezultă în mod firesc și în mod necesar că ea nu există ca început independent al unui anumit cerc de fenomene numite organice În ceea ce privește aceste fenomene în sine, deoarece în mod evident nu pot fi clasificate ca nemateriale sau spirituale, ele pot fi doar fenomene de natură materială Ființele organice sunt produse deosebite ale naturii neînsuflețite și ale forțelor sale mecanice; se deosebesc de produsele simple de natură anorganică doar prin o mai mare complexitate, prin mai mare pricepere în aranjarea lor Primul filozof care a exprimat o astfel de doctrină despre organisme, ca urmare a unei diviziuni stricte între spirit și materie, a fost Descartes Recunoscând două substanțe create: spirituală și materială, el a plasat gândirea ca o trăsătură esențială a primei, și extinderea celei de-a doua Întrucât toate organismele, începând de la cele mai de jos și urcând până la organismul uman, ne apar ca fiind - - extins, adică ca corpuri limitate de spațiu, deoarece acestea, în plus, nu sunt caracterizate de gândirea care aparține doar naturii spirituale a omului, atunci Descartes, în mod natural, a trebuit să privească toate ființele organice ca produse pur materiale ale naturii, fără suflet Potrivit acestuia, organismele "sunt automate ale naturii, supuse acelorași legi mecanice ca și alte corpuri, dar reprezentând fenomene mai uimitoare și mai diverse decât automatele artificiale, datorită complexității infinit mai mari a dispozitivului lor"*) În esență, aceeași viziune asupra vieții organice, deși într-o formă mai relaxată, este deținută de toți acei filozofi care, plecând de la opoziția substanțială dintre spirit și materie, se confruntă cu o dilemă inevitabilă: să atribuie ființe organice fie clasei spirituale sau la clasa obiectelor materiale Calea naturală de ieșire din această dilemă pentru ei, precum și pentru Descartes, este o viziune mecanică asupra vieții organice Din această perspectivă, filozofii care recunosc independența principiului spiritual sunt deplin de acord cu materialiștii și cu acei naturaliști care aderă la teoria mecanică a explicației vieții Cu toate acestea, această asemănare nu se extinde foarte departe; în esenţă nu merge mai departe decât negaţia forţei vitale Acest lucru, desigur, este de așteptat de la exact opusul viziunii asupra lumii a materialiștilor și a acelor filozofi în cauză Materialismul produce de obicei organisme dintr-un joc al forțelor naturale ale naturii și vede în ele doar o combinație de elemente anorganice și forțe fizico-chimice Având în vedere diferențele caracteristice pe care le-am prezentat între organic și anorganic, filozofii nu ar putea, desigur, să fie de acord cu o astfel de concepție Ființe organice să nu fie altceva decât automate, mecanisme foarte complexe; dar aceste mecanisme sunt atât de deosebite, atât de diferite de obiectele anorganice, încât nu pot fi simple produse de natură anorganică Ele implică așadar o specialitate *) Discurs de la Methode V - ordinea originii sale, care nu este cuprinsă în materie și forțele sale Care este motivul special? Întrucât nu poate fi cuprins în materia însăși și în forțele ei, atunci, evident, trebuie să-l căutăm în afara materiei, în acea zonă opusă acesteia, pe care o numim ființă spirituală Motivul care a aranjat din materie și forțele ei acele combinații speciale, pricepute, pe care le numim organisme, nu poate fi decât spiritual Perfecțiunea înaltă a lucrărilor organice pentru Descartes a fost un indiciu direct al atotputernicului și înalt [voinței nerezonabile a Creatorului, ca motiv pentru aceste lucrări *) Dar o asemenea referire directă la ultima și cea mai înaltă cauză a producției ecologice era prea generală, nedefinită; desfășurată secvenţial, ar putea duce la ideea unei creaţii în continuă desfăşurare

a fiinţelor organice sau, mai precis, la aranjarea mecanismelor organice din materia anorganică, ceea ce ar contrazice faptul originii lor independente, aparent, unele de altele Așadar, a fost necesară introducerea unor concepte intermediare între ultima, cea mai înaltă cauză a tuturor ființelor și acele produse pe care le numim organic - concepte care să servească la explicarea originii lor Aceste concepte sunt așa-numitele idei, tipuri primitive, arhetipuri (Urbilder), forme ale ființelor organice, cu care filozofii ulterioare, convergând cu Descartes în viziunea lor despre viața organică, se gândesc să înlocuiască conceptul de forță vitală, care este inacceptabil pentru ei, ca principiu independent al fenomenelor organice Cu o asemenea putere, în opinia lor, *) Că organismele sunt automatele mecanice ale naturii, "acest lucru, spune Descartes, nu ar trebui să pară în niciun caz ciudat cuiva care, știind câte automate și mașini în mișcare diferite, poate face arta omului folosind foarte puține piese în comparație cu uriașul multitudinea de oase, mușchi, nervi, artere, vene și alte părți care se află în corpul fiecărui animal, vor considera un astfel de corp ca pe o mașină care, fiind făcută de mâinile lui Dumnezeu, este fără comparație mai bine aranjată și are mișcări fără comparație mai uimitoare decât orice mașină aranjată de om " Discours de la Methode, partea V - - nu este nevoie; pentru a explica caracteristicile ființelor organice, este destul de suficient să presupunem că sub influența determinantă a ideilor sau prototipurilor regnului organic, încorporate în natură de către Creatorul său, forțele mecanice și elementele acestuia vor fi combinate în așa fel încât acele ființe și fenomene pe care le numim organice Alți filozofi înlocuiesc conceptul de idei sau arhetipuri cu conceptul de lege a vieții organice dat naturii de către Creatorul ei; conform definitiei acestei legi, elementele de natura materiala sunt compuse in asa fel incat sa se produca produse ecologice Alții (de exemplu, Lotze), nepermițând o forță organică specială, recunosc ca ultimă cauză a fenomenelor organice o ordine specială, prestabilită, a forțelor mecanice ale naturii, în care formațiunile organice ar trebui să fie rezultatul necesar Explicațiile de acest fel, aparent, împacă destul de cu succes viziunea mecanică a vieții organice, spre care știința naturală modernă cu o tentă materialistă este atât de înclinată, cu recunoașterea unui motiv nematerial special pentru diferența dintre fenomenele organice și cele anorganice pe care le avem înștiințare Fenomenele organice sunt la fel de mecanice și la fel de materiale ca și cele anorganice: dar motivul perfecțiunii și deosebirii lor față de cele anorganice nu constă în materia fără suflet, ci în acele idei, tipuri, planuri, în acea lege sau ordine, care sunt date lui natura de către Creatorul ei Dar un astfel de compromis între o anumită direcție a științei naturii și a filosofiei, care a avut loc cu prețul sacrificării vitalității, trezește multe nedumeriri În primul rând, cum să concepem aceste idei, tipuri sau planuri care sunt cauzele determinante ale acelor combinații deosebite de materie și forțe fizice pe care le numim ființe și fenomene organice? Desigur, ele nu sunt ceva complet abstract, agățat, ca să spunem așa, undeva în aer deasupra obiectelor organice, ca motiv pentru apariția și existența lor Nici ele nu sunt entități reale originale, asemănătoare ideilor platonice, separate de obiecte și existente prin ele însele într-o lume ideală specială Presupunând - - aceasta, nu numai că nu am elimina acea lipsă de certitudine cu care se reproșează conceptului de forță vitală, dar am introduce o mult mai mare vagitate și obscuritate în ideea de început de viață organică Dacă există idei, tipuri, planuri de viață organică, atunci trebuie să fie

idei, planuri care aparțin cuiva - și, desigur, pot fi doar idei ale celei mai înalte Ființe Cu alte cuvinte, sunt gânduri divine despre anumite lucruri, care le determină să fie *), sau determinări ale voinței Divinului, combinând forțele naturii în așa fel încât să producă fenomene pe care le numim organice Prin urmare, este destul de cu succes posibil să înlocuim cuvintele: idee, cum ar fi un cuvânt: legea ființei a ființelor organice; o lege de acest fel nu este altceva decât expresia sau determinarea voinţei Creatorului Dar dacă înțelegem începutul vieții organice în acest fel, imediat apar dificultăți insolubile Dacă coroana și ultima cauză a acelor lucrări mecanice ale naturii, pe care le numim organisme, *) Spre aceasta, singura înțelegere posibilă și consecventă a ideilor sau a tipurilor organice, pare să se încline Lotze, cel mai remarcabil apărător al concepției mecanice a vieții organice și oponent al forței vitale în prezent Potrivit lui, ceea ce numim procesul de viață este un anumit tip de aranjare (Dispoziție) a proceselor pur mecanice, iar organismul este rezultatul unui astfel de dispozitiv artificial (Eînrichtung), prin intermediul căruia este capabil să realizeze anumite, obiective precis stabilite Ideea a ceea ce trebuie să facă nu se află în el, ci în altcineva, deoarece el însuși doar acționează Inițial, această idee, această ordine predeterminată a ființelor și fenomenelor organice, noi, desigur, trebuie să căutăm numai în cauza universală a tuturor lucrurilor - în Creator Într-un mod derivat, prin gândirea noastră, punem această idee sub activitate pur mecanică (adică, fenomene organice) și ne imaginăm că ea este ea însăși principiul activ Dar în realitate este auto-amăgire; organismul, corpul, nu este altceva decât o mașină aranjată pentru scopuri determinate - și ceea ce numim proces organic, instinctul organismului etc , de fapt, în adevăr, nu există; prin numele unui organism desemnăm doar o mașină de viață artificială, predeterminată anterior, spre deosebire de alte lucrări artificiale moarte Pentru o analiză a învăţăturii lui Dotze, vezi Ulrici în scrierile sale: Gott u Natur T r - şi Leib şi Seele - Tot în Fichte, în Anthropologie , o - - constă în ideile, tipurile, determinările voinței divine, atunci cum se poate explica singur fenomenul că aceste idei și tipuri, așa cum arată experiența, nu sunt niciodată pe deplin realizate în realitate, deoarece nici un singur organism nu exprimă perfecțiunea ideală? De ce de ex animalele sau plantele unei rase date reprezintă multe exemplare, foarte diverse, și nu exprimă și repetă cel mai perfect tip al rasei lor? Cum se poate explica singuri anomaliile și diformitățile care se întâlnesc adesea în domeniul organic? Dacă cauza originală și proprie a formațiunilor organice este gândirea și voința divină (sub formă de idei, planuri), atunci nu ne putem gândi la un motiv pentru care nu ar putea fi îndeplinită sau distorsionată (de exemplu, într-o anomalie organică) Platon, admițând idei separate despre lucruri, ar putea găsi o astfel de cauză în materia autoexistentă, care limitează ideile în implementarea lor reală și împiedică manifestarea lor în plinătate și perfecțiune Dar o astfel de explicație, desigur, nu poate fi admisă de filozofii timpului nostru, care se gândesc să înlocuiască forțele organice vii cu idei abstracte și tipuri de ființe organice Astfel, compromisul propus de unii filozofi între o viziune mecanică asupra vieții organice și recunoașterea în același timp a principiilor speciale ale acestei vieți sub formă de idei, tipuri etc , trebuie considerat nereușit Materialiștii nu ezită să profite de acest eșec Dacă, spun ei, ultima și adevărata cauză a tuturor producțiilor organice ale odei ar trebui să fie mintea cea mai înaltă care a conturat acele idei și voința care

le aduce în execuție, atunci în acest caz fiecare idee, ca scop predestinat, ar trebui să fie îndeplinită ; nu există niciun motiv pentru care să nu poată fi realizat cândva și undeva, pentru că mintea cea mai înaltă trebuie să stăpânească liber materia pentru a o forma după propriile planuri Deci, cel mai mic fapt al unui scop neîmplinit în natură (de exemplu, urâțenia) respinge deja existența și puterea acestei minți cele mai înalte Singurul remediu pentru a elimina atât această obiecție, cât și dificultatea pe care am prezentat-o este să - - cunoaștere, în loc de tipuri sau idei, o forță de viață independentă Fenomenele de absență a perfectității ideale și eșecurile formațiunilor organice arată tocmai că natura organică este un început relativ independent, deși originar de la Dumnezeu; că în manifestările de această natură puterea creatoare a Divinităţii însăşi nu acţionează direct Dacă permitem acest lucru, dacă în formațiunile organice principiul producător nu este Divinitatea însăși, fie direct, fie prin ideile și arhetipurile conținute în mintea divină, ci forța inconștient rațională, vie a naturii, atunci este clar că această forță poate să fie limitată și, ca limitată, nu poate dispune de descoperirile sale complet liber și necondiționat rațional, așa cum ar dispune voința și gândul divin de ele; constrâns uneori de o stabilire specială și neașteptată a condițiilor exterioare, printre care trebuie să acționeze, produce fenomene nu tocmai perfecte, alteori incomplete și nereușite Filosofii care se gândesc să înlocuiască conceptul de forță vitală prin asumarea unor anumite tipuri sau idei de ființe organice ar putea spune că din punctul lor de vedere dificultatea prezentată poate fi rezolvată Trebuie doar să presupunem că aceste idei sau tipuri nu sunt gânduri ale minții divine în mod direct, ci tocmai esențe sau tipuri separate de ea, ca începuturi ale ființelor organice; dar, fiind astfel independente, vor fi în același timp începuturi limitate; în această condiție, imperfecțiunea produselor ecologice și eșecurile acestora, de exemplu, pot fi explicate cu ușurință în anomalii Dar care sunt ideile sau tipurile de ființe organice din afara minții divine și separate de ea? Sau sunt cu adevărat principii educaționale vii ale ființelor organice, având puterea de a forma în mod liber materia în acele forme ale acesteia, pe care le numim organisme? Dar într-un astfel de caz ideile sau tipurile sunt doar un alt nume pentru aceeași forță vitală, iar teoria tipurilor organice își pierde din valoare Sau sunt cu adevărat idei, tipuri, gânduri și nu forțe vii sau - - entități reale care au puterea de a acționa? Dar într-un astfel de caz se pune din nou întrebarea: ale cui gânduri și idei sunt acestea? Dacă obiectul real căruia îi aparțin este mintea divină, atunci jena prezentată, evident, nu este deloc eliminată Dacă sunt idei care nu aparțin nimănui, plutind parcă în aer deasupra lumii organice, atunci, în afară de inconsecvența unei astfel de idei, nu vom putea explica cu ajutorul lor originea și viața ființelor organice Împotriva unei astfel de înțelegeri a ideilor, justa remarcă a lui Lotze este îndreptată că o idee poate avea doar o forță legislativă, și nu o putere executivă - pentru a produce obiecte reale Elementele ideale de acest fel, precum tipul, planul, gândirea în general, nu pot avea forța mecanică necesară pentru a produce realitatea și mai ales pentru a mișca sau forma părțile materiale constitutive ale corpului Aceste idei sau tipuri de organizare sunt ca "umbre nevalide, neputincioase, care nu pot produce nimic real" Recunoașterea unei forțe de viață independente explică nu numai fenomenele de imperfecțiune a formațiunilor organice, ci și multe alte fenomene ale vieții organice, care nu sunt doar inexplicabile pentru apărătorii perspectivei mecanice asupra vieții, atenuate de

recunoașterea unor tipuri speciale sau ideile, ca începuturi speciale, nemateriale ale acestei vieți, dar pot duce la ele și la o contradicție clară a experienței Fără să atingem aici în detaliu toate fenomenele vieții organice, care mărturisesc nu numai procesul mecanic, ci și rațional inconștient al acestei vieți, vom evidenția doar două, mai ales remarcabile: existența așa-numitului plastic forța în organism și descoperirea vieții mentale la animale Experiența arată că natura le-a dat organismelor puterea de a compensa într-o anumită măsură daunele cauzate acestora de rănile accidentale, puterea prin care organismul poate reface singur membrii răniți, chiar pierduți, vindeca rănile, oasele rupte, în caz de afecțiuni severe deteriora ·) Cuvintele lui Lotze în Fichte în a lui: Antropologie, I - - Organele, deși parțial să își închidă funcțiile modificate de celelalte etc , la om și la animale, care sunt mai aproape de el printr-un astfel de dispozitiv, această forță nu este atât de mare și limitată la frecvența mai mare a cuprinzătoare și părți reînnoite ale pânzei și părul Dar la plante și la animalele inferioare atinge o forță uimitoare și reînnoiește părți întregi importante ale organismului *) La animalele superioare și la om, această forță de reproducere a naturii se face simțită în mod deosebit în mod deosebit în vindecarea rănilor dureroase ale unor părți ale corpului Apare aici ca o forță vindecătoare (vis medicatrix) a naturii, care de multe ori singură, fără ajutorul medicamentelor, vindecă bolile și, mai mult, atât de priceput încât mijloacele folosite de ea pot constitui un exemplu de imitație a științei**) Dar este posibil să explicăm astfel de fenomene, având în vedere că organismele nu sunt altceva decât mecanisme deosebite, deși își datorează originea nu unui simplu joc de forțe anorganice naturale, ci unei "aranjamente speciale" mai înalte de către mâna Creatorul lumii? uniformitate inevitabil, regulată și conformitate cu legea Prin urmare, deteriorarea accidentală a mecanismului nu poate fi corectată de mecanismul în sine Un ceas în care o săgeată este spartă nu poate să se repare singur sau să încerce să crească o nouă săgeată Dar noi vedeți în organisme tocmai acest tip de auto-ajutorare, autocorecție, care arată clar că nu sunt mecanice, ci posedă o putere internă, independentă a vieții Presupunând mecanicitatea organismelor, o astfel de autocorecție este de conceput doar ca o putere externă , acțiune directă a mâinii corectoare a mecanicului, adică Creatorul de organisme sau acele tipuri educaționale, idei care îi înlocuiesc locul, dar pentru a explica ·) La plantele nair, în locul unei ramuri tăiate, o alta crește în apropierea aceluiași loc, la raci, în locul unei gheare rupte, una nouă mai mică crește etc ") Pentru o analiză a obiecțiilor materialiștilor față de existența forței plastice, vezi articolul meu: "Ideea teleologică și materialismul" (Pravobozr Martie, p -) - - deci problema este cu greu decisă de nimeni și, chiar dacă ar face-o, s-ar întâlni cu o infirmare a acelor fapte care arată clar că daunele organice nu sunt întotdeauna corectate de forța plastică în cel mai bun mod absolut Acest fenomen ar fi complet inexplicabil în ipoteza unei reparații externe a daunelor organice; dar este destul de înțeles când ne amintim că forța plastică sau organică este o forță limitată și, prin urmare, nu necondiționat rațională și liberă Deși acționează conform legilor raționale, le urmează inconștient Prin urmare, sub acţiunea acestor legi, dar cu o atitudine nefavorabilă a condiţiilor exterioare, poate apărea un rezultat dăunător organismului, deoarece forţa organică nu a putut prevedea aceste condiţii nefavorabile, şi deci să le prevină sau să le evite Dar dacă în acțiunile forței plastice în organisme vedem nu o urmărire oarbă constantă a legilor mecanice, ci o adaptare la

circumstanțele speciale ale vieții organice, atingerea anumitor scopuri ale naturii, nu o singură dată pe căi întotdeauna stabilite, ci conform la diverse, adesea aleatorii condiții de viață, apoi chiar mai mult yu claritatea nu este doar un caracter mecanic, ci relativ liber și rațional al fenomenelor de viață în organismele animale în ceea ce numim instinctul lor În viața și acțiunile animalelor, vedem în mod clar nu doar un mecanism, ci o anumită alegere a mijloacelor pentru anumite scopuri, o adaptare la circumstanțe date - de fapt, o activitate analogă activității raționale a omului, deși lipsită de conștiință care aparține acestuia din urmă Aderând strict la viziunea mecanică a vieții organice, ar trebui, împreună cu Descartes, să considerăm animalele nu mai mult decât mașini, ci fenomenele vieții lor, evident analoge cu anumite fenomene mentale la om, pur mecanice Dar o asemenea viziune ar fi contrară faptelor evidente și ar duce la consecințe practic absurde *) În general, fenomenele vieții mentale ·) De exemplu cruzimea față de animale nu ar implica nimic condamnabil din acest punct de vedere Se știe că cel mai amabil ca caracter - - la animale, ele arată fără îndoială inconsecvența viziunii mecanice a vieții organice și necesitatea de a permite explicarea ei un principiu independent, analog principiului care îl animă pe om Dar, în ciuda faptelor atât de evidente, care mărturisesc independența puterii organice și analogia ei cu puterea spirituală, mulți filozofi continuă să fie împiedicați de la această concluzie despre ea de teama de a o referi direct la numărul celor spirituale Având în vedere, pe de o parte, această frică, pe de altă parte, a imposibilității de a o considera o forță materială, ei caută o ieșire din această dificultate de a-i recunoaște caracterul unei medii între material și principii spirituale Recunoscând independența forței organice, este imposibil, spun ei, să se ridice problema esenței ei în acest fel: este ea materială sau spirituală? O astfel de alternativă este nepotrivită, deoarece printr-o forță de un fel sau altul o recunoaștem, păcătuim în egală măsură împotriva adevărului Dar putem evita cu ușurință această dificultate dacă presupunem că între spirit și materie există ceva al treilea, intermediar, care nu poate fi numit nici material, nici spiritual, ci doar imaterial Un astfel de personaj trebuie să aibă o forță organică; nu este nici o substanță materială, nici spirituală, ci tocmai o forță imaterială În acest sens, nu este ceva special și excepțional în natură Și pe lângă asta, există ceva care nu poate fi numit nici materie, nici spirit, de exemplu spatiu si timp În plus, toate forțele fizice în general au același caracter Este posibil în sensul exact și literal să numim o forță materială, de exemplu? afinitate chimică, gravitație? Newton a respins categoric acest lucru în legătură cu acesta din urmă Ele pot fi numite forţe materiale numai în sensul că nu se pot manifesta fără materia în care acţionează; dar în sine ele nu sunt, evident, nimic material; nu pot fi atinse, cântărite sau văzute Și despre aceste forțe, ca și despre organice, nu se poate pune Malebranche și-a bătut fără milă câinele, cu deplina convingere că acest automat țipător nu avea nicio senzație de durere - ili - alternative: sunt materiale sau spirituale? Forța este ceva special, deosebit și nu poate fi subsumată mecanic sub rubrica materiei sau spiritului; este mai mult sau mai puţin imanent în materie, dar în sine este ceva imaterial*) Dar oricât de reuşită pare la prima vedere această rezolvare a întrebării, dificilă pentru apărătorii forţei vitale, fie că este materială sau spirituală, nu o putem considera satisfăcătoare Nu vom vorbi aici despre dificultatea care poate fi trezită în filosofie de recunoașterea între ființa spirituală și

materială a unei a treia ființe, mijlocii: nematerială mmera , căreia îi aparține explicația de mai sus, sunt aduse în discuție concepte atât de diverse ca: spațiu, timp, forță fizică și începutul vieții organice O explicație detaliată a acestei nedumeriri ne-ar duce cu mult dincolo de limitele acestui studiu special în domeniul explicării metafizice a tuturor acestor concepte Aici subliniem un dezavantaj semnificativ al acestui punct de vedere: în ea, forța organică este, în esență, clasată ca o clasă de forțe fizice ale naturii, puse în paralel cu forțele afinității chimice, gravitației, ceea ce este complet contrar experienței și propriei opinii de Frogshammer, care în cercetările sale încearcă să stea în picioare și independența și diferența esențială a acesteia față de forțele fizice obișnuite Adevărat, chiar și în cazul de față, el o deosebește de aceste forțe recunoscându-i relațiile speciale, mai libere, cu mama Dar tocmai aceste particularități implică o diferență esențială între el și forțele fizice și nu permit identificarea lor în principiu Semnul caracteristic al forțelor fizice este că ele sunt în esență legate de materie; nu există forță fără materie, nu există materie fără forță, așa cum spun materialiștii, că în aplicare la fizic ') O astfel de explicație a esenței forței organice găsim în Frogshammer, în lucrarea sa: Ueber d Aufgabe d Naturphilosophie, p - - skim forte, desigur, pe bună dreptate Dar, în propria minte a lui Frogshammer, puterea organică nu este așa; nu este o proprietate necesară a materiei; stăpâneşte asupra materiei şi a forţelor ei fizice: este mai înalt decât ele şi în manifestările ei este esenţial diferită de ele Dimpotrivă, după cum am văzut, ea are o asemănare considerabilă cu puterea spirituală și, prin urmare, trebuie concepută mai degrabă prin analogie cu cea din urmă decât cu cea dintâi Singurul motiv care îl obligă pe Frogshammer să recurgă la conceptul nedefinit de "al treilea, imaterial" *) este spectrul unei alternative: o forță organică materială sau spirituală, căreia se presupune că nu i se poate da un răspuns decisiv au văzut, i-au forțat pe unii filozofi să se sacrifice prin însăși forța organică, permițând o explicație pur materialistă a fenomenelor organice, atenuând acest sacrificiu prin asumarea unor tipuri speciale sau a unei ordini mai prestabilite a acestor fenomene Dar această alternativă nu este la fel de teribilă după cum pare Tot punctul aici este în insuficiența terminologiei filosofice, în faptul că cu cuvintele: spirit , suflet, spiritual, suntem obișnuiți să îmbinăm în gândire conceptul: conștiință, rațiune, libertate și, mai mult, în sensul hotărât al acestor predicate ale spiritului, în care le găsim în sufletul omului, singura ființă spirituală, pe care o recunoaștem direct și pe care o cunoaștem mai mult și mai bine Neobservând aceste semne la ființele organice, ne este frică să-i atribuim principiile sau forțele care le animă la numărul de forțe psihice și, în același timp, ne creăm dificultăți insolubile în a determina locul lor real în tărâmul existentului Dar adevărul este că tărâmul ființei non-materiale, pe care o numim spiritual, sub numele principiului substanțial din om, și conform experienței și conform cerinței speculației, nu avem dreptul să ne limităm la un suflet Ce este acest "al treilea, imaterial?" Ființă, esență, forță? Frog-shummer nu răspunde direct "Poate fi o relație, o energie purtată de un complex de substanțe sau molecule" (p) Nu se poate spune că un astfel de răspuns se distinge prin claritate și certitudine - - înțelege o persoană și trăsăturile esențiale ale acestei ființe tocmai în forma și sensul în care apar la o persoană Omul nu este singurul reprezentant al tărâmului spiritual din univers Dacă presupunem că tărâmul ființei spirituale se extinde deasupra și dincolo de om, că această ființă

spirituală umană superioară poartă aceleași semne ale ei, dar într-o formă mai perfectă, mai potențată; atunci putem și noi, și pe baza observațiilor avem dreptul, să presupunem că se extinde mult sub om, iar semne de spiritualitate apar și aici, dar numai într-o formă mai puțin perfectă, depotentizată Dacă în ființe, omul superior, admitem cele mai înalte grade de rațiune, conștiință, libertate, atunci de ce nu putem admite și în ființe, mai mici decât el, un grad mai scăzut și în continuă scădere al acelorași calități, un anume analogon al raționalității , senzație, va? Această regiune umană inferioară a ființei organice spirituale este lumea ființelor organice, reprezentând, totuși, stadii de dezvoltare extrem de numeroase, pornind de la animalele superioare, unde permitem, fără ezitare, un asemenea analog, până la ființe organice inferioare, unde acest analogon este doar sub forma unor funcții de viață corecte și oportune Dacă, așadar, în întregul tărâm organic observăm unele trăsături care au o analogie cu manifestările inferioare ale vieții mentale la om, dacă aceste trăsături constituie de fapt ceea ce deosebește viața organică de procesele mecanice ale naturii anorganice, atunci nu vedem niciun obstacol de ce începutul acestei vieți, forța organică, nu putea fi pus pe seama numărului de forțe psihice, spirituale, nu în sensul, desigur, al identificării cu sufletul unei persoane, ci în sensul unei anumite rudențe și asemănări cu ea şi deosebire de forţele fizice de natură pur materială Dacă, totuși, rămâne aici o oarecare ambiguitate, care poate stârni teamă pentru independența și echivalența esențială a spiritului uman de la începutul vieții organice, atunci vina acestei ambiguități poate sta, așa cum spuneam, numai în insuficiența terminologiei filozofice , conform căruia expresiile: spiritual, SOIA V KUDRYAVTSEV t sh S - - psihic, noi, în lipsa altora mai definite, trebuie să folosim pentru a desemna totalitatea fiinţei nemateriale, insensibile în diferenţa ei de materie şi forţele ei *) Dar, de fapt, nu există un astfel de pericol, de îndată ce ne imaginăm un tărâm intangibil sau spiritual format dintr-o serie, deși asemănătoare și conform acestor caracteristici similare, permițându-ne să le combinăm într-un singur grup, dar în același timp substanțial diferite feluri de ființe Dacă ne-am imagina ființa spirituală ca un principiu sau o substanță în felul de suflet al lumii unor filozofi, sau sub forma ideii hegeliane sub forma unei alte ființe, care se dezvoltă constant de la organisme inferioare la om, atunci frica a indicat de mai sus ar avea o bază Dar, ca mai sus, în ceea ce privește denumirea generală și nedeterminată: forță organică, am observat că acest nume nu afirmă câtuși de puțin unitatea principiului comun al vieții organice, ca un fel de substanță unică, ci, dimpotrivă, în realitate trebuie să ne asumăm multiplicitatea diverselor principii independente ale vieții organice, în funcție de diferența dintre genurile și speciile organice; deci și aici denumirea comună de căpcăun-picheppo-ființă spirituală nu duce câtuși de puțin la asumarea unei singure substanțe spirituale și nu exclude nu numai pluralitatea, ci și diferența substanțială dintre începuturile diferitelor ființe organizate , începând cu organismele inferioare și terminând cu omul În ce constă ca general *) Foștii filozofi nu cunoșteau acest pericol și numeau direct principiul organic la animale sufletul animalelor; există şi un nume: sufletul vegetativ Această terminologie își are originile în Aristotel El atribuie sufletul nu numai ființelor care gândesc și simt, ci și tuturor celor care au un început original de mișcare și viață El distinge sufletul vegetativ sau hrănitor (ψυχή -ρεπτικη) și sufletul animal sau simțitor (ψ άιο&ητικη, ορεκτικόν}; la om, gradul al treilea al sufletului,

rațiunea (νους), se alătură acestora câte neînțelegeri se poate apar atunci când desemnarea prin același termen a începuturilor de viață a unei persoane și a ființelor ormnice, acestea sunt îndemnate să înlocuiască acest nume: suflet, mai puțin definit; forță vitală sau organică Nu va fi de prisos să notăm că în Sfânta Scriptură începutul a vieții la animale mai este numit uneori și suflet (Gen Lev ,) - - legătura care leagă toate ființele organice într-un întreg, precum și trăsăturile substanțiale care disting grupurile individuale ale acestor ființe (regnul vegetal și animal), în special, care este diferența substanțială dintre om și animale, chiar și cele mai apropiate de el , și cum această diferență este determinată nu numai superioritatea lui asupra tuturor creaturilor pământești, ci și soarta lui specială după moarte, soluția acestor întrebări depășește sfera prezentului studiu, al cărui scop este să arate doar independența începutul vieții organice și diferența acesteia față de forțele mecanice care acționează în natura anorganică " DESPRE ORIGINEA FIINTE ORGANICE Teoria transformării *) Dintre întrebările care se învecinează între filozofie și știința naturii și care au o influență mai mult sau mai puțin semnificativă asupra determinării naturii viziunii filosofice asupra lumii, unul dintre cele mai importante locuri ține de problema originii ființelor organice În studiul nostru despre independența începutului vieții organice, am văzut că cutare sau cutare viziune asupra esenței acestui început nu este deloc atât de indiferentă în raport cu soluționarea celor mai importante probleme filosofice referitoare la începutul spiritual în om, așa cum ar părea la prima vedere; am văzut, de asemenea, că una dintre principalele dovezi în favoarea independenței începutului vieții ființelor organice și a deosebirii acesteia față de condițiile mecanice de existență a obiectelor anorganice constă în diferența caracteristică dintre acestea și altele după modul lor origine **) A elucida, așadar, mai în detaliu problema originii regatului organic, înseamnă a ilumina cu o lumină nouă, dacă nu din toate, atunci din unul dintre cele mai importante aspecte, atunci vitalistic *) Acest articol a fost plasat în "Prib la Creativitate Sf Părinte "pentru partea XXXI *'J Vezi mai sus neg și următoarele - - vedere asupra esenței vieții organice, pe care am apărat-o în studiul sus-menționat Și mai importantă este problema originii ființelor organice, de îndată ce ne amintim că printre aceste ființe, prin natura sa fizică, se numără și omul, un studiu cuprinzător al căruia este unul dintre cele mai importante subiecte ale cunoașterii filozofice și în pe care am admite un decalaj sesizabil dacă am lăsa cu totul deoparte problema originii sale Dar este imposibil de izolat problema originii regatului organic, după cum remarcă pe bună dreptate Catrfage "Orice ar fi cauza sau cauzele care au stat în fruntea nașterii și dezvoltării regnului organic, începutul tuturor ființelor organizate și vii, fără excluderea omului, trebuie să urce la ele Asemănarea tuturor fenomenelor esențiale pe care le reprezintă, identitatea legilor generale care le guvernează, nu ne permit să presupunem că ar putea fi făcută o excepție pentru oricare dintre ființele organice Problema originii omului devine astfel problema originii tuturor genurilor animale și vegetale Dar rezultatele acestei sau acelea teorii a originii comune a regnului organic nu se reflectă într-o singură întrebare despre originea omului ca ființă organică Pe baza legăturii strânse dintre viața organică și viața psihică, mulți filozofi și oameni de știință a naturii merg mai departe în concluziile lor - legile pe care le-au stabilit pentru a explica geneza fenomenelor organice, încearcă să le aplice fenomenelor superioare, psihice și

astfel subjuga spiritul uman cu dezvoltarea lui diversă b dominația acelorași legi imuabile care guvernează natura inferioară, organică Dar, de îndată ce o astfel de aplicație este permisă, o problemă specială, aparent, a științei naturii capătă brusc o semnificație specială pentru filozofie și religie, deoarece din aceasta rezultă soluția unei întrebări care este esențial importantă pentru ambii: există o persoană în el propria spiritualitate? *) Quatrefages, L'espèce humaine, , p - - natura organică este o ființă excepțională printre alte ființe pământești și, prin urmare, are un scop special pentru existența ei sau, în ciuda aparentei sale superiorități față de ele, nu mai este ca un animal, supus acelorași legi imuabile cărora restul lumea organică este supusă Evident, cutare sau cutare soluție la această întrebare are o influență decisivă asupra întregii direcții a viziunii religioase și filozofice asupra lumii, care nu va întârzia să se reflecte în viața practică; căci altfel o persoană va trăi și acționa, conducându-și genealogia de la animale, iar în rest o persoană care se recunoaște prin origine ca un fel de Dumnezeu *), creată printr-un act special nu numai de atotputernicie divină, ci și de iubire Subiectul studiului nostru va fi cea mai răspândită în epoca noastră teoria originii ființelor organice, pentru care nu există încă un nume ferm stabilit în știință, care se numește: teoria transformării (transformism), evoluție, Deszendenz- Sukzessions-Permutations, teoria, în sfârșit, darwinismul b, sub numele principalului său renovator și protector în timpul nostru, și care poate fi numită teoria transformării succesive a organismelor Ideea principală a acestei teorii este că toate speciile de plante și animale, fără a exclude omul, au apărut printr-o transformare naturală, treptată, a formelor organice inferioare și mai simple în forme mai înalte și mai perfecte Primele urme ale acestei teorii, ca toate teoriile aproape natural-științifice ale originii lumii și presupunerile ei, se regăsesc în cea mai profundă antichitate, printre filozofii greci Anaximandru și Empedocle **); dar forma științifică este semi- *) Dejan , '*) Potrivit lui Anaximandru, animalele nu au apărut brusc pe pământ în forma lor actuală La început au apărut din umezeala încălzită de soare, sub formă de creaturi sferice sau asemănătoare cu bule, îmbrăcate într-un înveliș înțepător; ajunși la o anumită vârstă, și-au rupt coaja și au ieșit pe pământ, unde, însă, nu au trăit mult; a fost necesară dezvoltarea în continuare a pământului pentru ca acesta să poată produce creaturi vii capabile de - - recent, în învățăturile naturaliștilor francezi Lamarck și Etienne Geoffroy-Sep-Hilaire, mai ales primul Teoria lui Darwin este doar o dezvoltare și o modificare ulterioară a învățăturilor lui Lamarck *) Esența teoriei lui Lamarck este aceea că; că fiecare gen de plante și animale nu a apărut decât prin transformarea următorului gen inferior și mai asemănător cu acesta De unde o astfel de transformare? Cauzele sale rezidă în influența schimbării condițiilor externe de viață, climă, hrană, localitate; în necesitatea de a se adapta la aceste noi condiții și, în sfârșit, în forța obișnuinței care se dezvoltă un fel de datorie Ultima dintre făpturile vii care au apărut pe pământ a fost un om; dar nu a apărut brusc sub o formă reală, perfectă, ci a avut inițial aspectul unui pește, până când, devenind, printr-o dezvoltare treptată, capabil de autoconservare, a fost aruncat pe pământ Empedocle distinge patru etape în dezvoltarea naturii organice: în primul rând, originea membrilor disparate ai organismului; apoi, combinația lor greșită, care a produs forme monstruoase de animale; mai departe, combinatia naturala pentru formarea raselor permanente si, in final, modul real de reproducere a acestora Ritter,

Istoria lui phil , *) Pentru învățăturile lui Lamarck și ale adepților săi, vezi Blainville în Histoire d științe natura Analiza acestei doctrine, - în Janet în a lui: Les causes finales şi sq Cu toate acestea, aproximativ jumătate a secolului trecut ( ) în Franța a apărut lucrarea lui Demelier, în care s-a realizat ideea dezvoltării succesive a unor rase organice mai perfecte prin transformarea organelor și a funcțiilor lor în rase inferioare Din ierburi apar tufe mici, dar mici, copaci din tufișuri Încercările peștilor de a sări peste apă produc pești zburători, din care apoi se formează păsările, de îndată ce o furtună le aruncă pe tufișuri sau copaci de coastă Culorile diverse, strălucitoare ale păsărilor, de ex papagalii indică originea lor din peștele zburător verde, galben, roșu, albastru Celebrul Buffon tinde, de asemenea, în parte spre teoria apariției treptate a raselor organice, dar numai într-un sens destul de contrar celor mai recente teorii ale acestui gen, deoarece produce o multitudine de specii de animale din degenerarea lor din tipurile de bază perfecte cunoscute Astfel de tipuri de bază, al căror număr depășește puțin numărul de douăzeci, de exemplu, sunt: un om, un urs, un leu, un elefant, o cârtiță etc , restul speciilor de mamifere provin din ele; foca coboară direct din semiursul înotător, iar încetul cu încetul se formează din acesta delfinul sau balena Ateneu, , - - și întărește schimbarea organelor cauzată de nevoie O schimbare a mediului, dând naștere la noi nevoi, transformă organele și, încetul cu încetul, produce noi rase de ființe organice Imaginați-vă, de exemplu o pasăre care are doar caracteristicile generale ale acestei rase de animale, dar nu a primit încă acele caracteristici care împart acum această clasă în diverse genuri și specii Dacă această primă pasăre este forțată să trăiască în locuri mlăștinoase, cu apă din abundență și să găsească hrană în cea mai mare parte pentru a înota sau a merge în mlaștină, atunci ce eforturi va face pentru a-și desfășura degetele cât mai larg pentru a înota și pentru a merge în locuri mlăștinoase, după multe secole, vor face o aranjare specială a picioarelor, vor face să apară o membrană între degete, iar acum se formează o rasă de păsări de apă cu gheare, gâște, rațe etc Eforturile pe care le va depune pentru a scoateți peștii din apă sau trageți amfibienii din mlaștină, o vor forța să-și întindă constant gâtul și apoi va apărea un gât lung, care este o caracteristică a multor păsări de apă, de exemplu barză, macara, lebădă, gâscă Solul vâscos de mlaștină, obligând pasărea să depună eforturi constante pentru a-și întinde picioarele din el, le prelungește încetul cu încetul și formează o nouă trăsătură a unor păsări de mlaștină, de exemplu barză, macara Dar aceeași primă pasăre, forțată de împrejurări să trăiască în locuri uscate, să zboare mai mult și să mănânce cereale, după multe generații, va primi un aranjament special de picioare și ciocul, la fel ca forțat să trăiască în pădure, să se agațe de ramuri, va primesc gheare deosebit de tenace și subțiri distingerea păsărilor de pădure etc Deoarece condițiile locale și climatice date nu se schimbă brusc și nu pentru toți indivizii aceleiași rase în același timp, ci o parte dintre ele într-un singur loc suferă o schimbare a acestor condiții și, ca urmare a acesteia, dobândește un anumit tip de obicei, iar cealaltă parte nu, asta explică de ce nu întregul gen cunoscut trece treptat în altul, mai înalt, ci doar o parte din acesta și de ce avem în fața noastră nu un fel de specii de plante și animale, ci o mulțime nenumărată de genuri, specii, soiuri - - Geoffroy-Saint-Hilaire a fost, de asemenea, de acord cu învățătura lui Lamarck despre originea rocilor organice existente din câteva organisme primare simple, doar că el a explicat motivele

transformării lor oarecum diferit Le-a căutat mai ales în influența asupra organismului a acelor modificări ale atmosferei care au avut loc în diferite epoci geologice ale globului și care, având un efect semnificativ asupra aparatului respirator al animalelor și asupra procesului de respirație, produse în legătură cu ea modificări în structura întregului organism Deci, cu o compoziție modificată a atmosferei, o pasăre ar fi putut evolua dintr-un animal reptil, din cauza respirației crescute și, prin urmare, modificări în compoziția și structura plămânilor și căldura crescută a sângelui; pielea, excrescentele neguoase s-ar putea transforma in pene, si astfel, dintr-o modificare a compozitiei aerului, putin cate putin, tipul original de pasare s-ar putea forma dintr-o reptila Doctrina lui Lamarck și Geoffroy-Saint-IIIler a stârnit la vremea ei o aprinsă controversă între naturaliștii francezi, care, totuși, la acea vreme s-a încheiat cu o înfrângere decisivă a noii teorii, principalul vinovat al cărei principal era celebra autoritate a științelor naturale de atunci, Cuvier Lamarck și Geoffroy-Saint-Hilaire, pe baza analogiilor în structura organismelor, au apărat unitatea planului de organizare a animalelor, relația reală a organismelor datorită originii lor comune - variabilitatea raselor Cuvier, dimpotrivă, nu a vrut să considere analogia drept o dovadă a trecerii efective a unei rase în alta, el a numit căutarea acestor analogii un joc de metaforă, în efortul de a căuta unitatea planului și originii tuturor ființe organice, a văzut o influență regretabilă panteismul german, pe baza experienței și a teoriei, a apărat rasele de independență și imuabilitate Cuvier a permis modificări ale formelor organice pe el, legate de schimbările geologice ale scoarței terestre, dar a susținut că aceste schimbări nu au fost realizate printr-o modificare pe termen lung a fostelor organisme, ci prin intermediul unei noi creații de fiecare dată *) *) I B Meyer, Philos Questions of the Time, , - - - Doctrina lui Cuvier despre imuabilitatea trăsăturilor esențiale ale rocilor odată create și ale creațiilor care se repetă de fiecare dată în următoarea după o altă epocă geologică și-a găsit o nouă confirmare în studiile lui Flurence și, apoi Agassiz Flurence a acordat o atenție deosebită faptului imuabilității existente a genurilor organice și imposibilității trecerii lor de la unul la altul; printr-o serie de observații și experimente atente, el a dovedit că copularea chiar și a celor mai apropiate rase de plante și animale nu poate produce o nouă rasă stabilă, ci că urmașii lor, nu mai mult decât în a patra generație, fie se oprește, fie revin la originea tip, astfel încât pe baza experienței se pot admite doar modificări foarte limitate ale unor caractere aleatorii, dar în niciun caz variabilitatea raselor și trecerea lor de la una la alta Doctrina noii creații în fiecare epocă geologică a fost apărată cu o forță deosebită de Agasiz; în opinia sa, perioadele geologice sunt puternic și complet separate una de cealaltă și fiecare dintre ele reprezintă o lume complet nou creată de organisme, care nu are nicio legătură genetică cu cea anterioară Sub influența puternică a loviturilor aplicate teoriei transformării organismelor de către Cuvier și alți naturaliști celebri ai vremii, această teorie a fost curând abandonată de toată lumea și aproape uitată Dimpotrivă, aproape până în cele mai moderne timpuri, ideea unei imuabilități decisive și a unei constanțe necondiționate a speciilor de plante și animale a fost considerată aproape o axiomă a științei Această idee a fost dusă la extrem Pe principiul imuabilității generice, ei nu au vrut să admită posibilitatea educației, datorită fenomenelor externe și a altora, chiar și a soiurilor nesemnificative și a trăsăturilor neimportante în

cadrul aceluiași gen Astfel, de exemplu, se știe că majoritatea naturaliștilor din acea vreme s-au opus cu hotărâre ideii unității rasei umane și originii diferențelor rasiale din ea din efectele climei, hranei și modului de viață S-a recunoscut că chiar și diferențe atât de nesemnificative, cum ar fi unele diferențe în structura craniului, în culoarea pielii, în proprietate - - părul, nu s-a putut forma ca urmare a unei modificări a unui tip original, dar au fost considerate trăsături neschimbate ale raselor sau raselor de oameni existente inițial și primordial În ceea ce privește problema originii originare a speciilor neschimbate de plante și animale, atunci, în timp ce unii dintre naturaliști au recurs la conceptul de creație directă a lor de către Dumnezeu, alții, cu o direcție materialistă, trebuie neapărat să încline spre teoria spontană generarea (generatio aequivoca) sau apariția yih direct din elemente anorganice, în ciuda tuturor dificultăților în aplicarea acestei teorii pentru a explica originea organismelor superioare și mai complexe Dar, încetul cu încetul, atât de ferm, aparent, teoria stabilită a imuabilității raselor a început să se clatine În primul rând, ultimele studii geologice și paleontologice au arătat insuportabilitatea ideii că epocile geologice sunt strict separate unele de altele și că, prin urmare, fiecare nouă epocă, neavând legătură cu cea anterioară, sugerează explicarea apariției viața organică pe ea de fiecare dată fie o nouă creație, fie o nouă generație spontană Cercetările geologilor, în special ale lui Lyell, au eliminat vechea opinie despre catastrofele bruște și modificările generale ale suprafeței globului Lyail a dovedit că catastrofele de acest fel nu pot fi decât locale și accidentale, dar că, în general, modificările scoarței terestre au avut loc succesiv și extrem de lent și că marile perioade geologice au trecut imperceptibil de la una la alta Conform acestui punct de vedere, paleontologia a arătat că flora și fauna containerului terestru s-au schimbat treptat, că nu prezentau trăsături clare pentru fiecare perioadă geologică, că unele roci aparțineau multor perioade geologice, în timp ce altele au fost găsite doar într-una din oricare dintre ei si sala in altele Desigur, aceste investigații geologice, în mod direct și în sine, nu au infirmat deloc teoriile imuabilității rocilor și nu au rezolvat problema modului de origine a acestora, dar, cu toate acestea, au sugerat involuntar - - despre posibilitatea aceleiași modificări lente, naturale și consistente a formelor organice, care a fost recunoscută de geologi pentru masa anorganică a planetei noastre Pentru prima dată, acest gând și-a găsit expresia științifică într-o lucrare anonimă apărută în Anglia în sub titlul: "Urmele istoriei naturale a creației , care, grație traducerii sale în limba germană de către K Focht ( ), a dobândit faimă tare *) În opinia autorului acestei lucrări, organismele originale și cele mai simple ar fi putut apărea prin generare arbitrară Din ele, pe parcursul a sute de mii și milioane de ani, au apărut organisme mai perfecte prin diverse schimbări Asemănarea mare dintre celulele plantelor și animalelor, precum și asemănarea embrionilor și a ouălor la animale în prima perioadă a dezvoltării lor, indică și acum rudenia tuturor organismelor după origine Transformările multor animale inferioare, metamorfozele insectelor (de exemplu, fluturii), broaștelor și altor amfibieni, și acum reprezintă o analogie cu posibilitatea de a transforma rasele Această posibilitate este susținută și de existența unor forme de tranziție între diferite rase de organisme, atât în sistemul actual al regnului organic, cât și între organismele fosile În special, autorul lucrării menționate mai sus consideră delfinul, tardigradul, liliacul, maimuța și broasca ca fiind posibile trepte de

tranziție de la animalele inferioare la om El crede mai probabil că omul a luat ființă printr-o transformare treptată a unui animal mare din genul broaștei, transformare în care a avut loc înnobilarea și spiritualizarea; dar acum nu au mai rămas urme din această broască mare Cu toate acestea, în ciuda acestei învățături, autorul necunoscut se gândește să adere la punctul de vedere teist și prezintă întreg acest proces de dezvoltare ca având loc conform dispensației divine Dar adevăratul fondator al teoriei moderne a transformării organismelor trebuie, desigur, să fie recunoscut drept Darwin, ') Vestigii de istorie naturală a, creaţiei Din limba germană, această lucrare a fost tradusă în rusă și completată cu note de Palkhovsky sub titlul "Istoria naturală a universului" M Se crede că autorul ei este celebrul naturalist al timpului nostru Haeckel - - după care poartă adesea numele de darwinism Cu traducerile existente în limba rusă ale celor mai importante lucrări ale lui Darwin, avem dreptul să ne asumăm unele cunoștințe comune despre aceasta și, prin urmare, ne vom limita aici la eseul său cel mai concis Toate rasele atât de animale, cât și de plante, conform lui Darwin, descind din patru sau cinci genuri primitive; cu toate acestea, i se pare probabil că se poate face un pas mai departe și să presupună că toate ființele organice descind dintr-una sau prima formă, în care Creatorul a suflat inițial viață Dar el nu consideră această ultimă presupunere ca fiind deosebit de importantă pentru teoria sa; poate fi acceptat și nu *) La întrebarea: cum, din atât de puține forme simple, ar fi putut să apară o varietate nenumărată de specii de plante și animale existente și moarte, răspunsul general este dat de însuși titlul lucrării lui Darwin * **) Această diversitate a apărut prin ceea ce el a numit selecția naturală sau conservarea raselor îmbunătățite în lupta pentru existență Ce trebuie înțeles acum prin denumirea acestei selecție naturale, sau mai degrabă, selecție? Termenul: selecția naturală, în primul rând, seamănă cu selecția artificială și se explică prin analogie cu aceasta din urmă Omul, cu o cultură a animalelor domestice și a plantelor pe care le cultivă, o selecție pricepută a producătorilor și izolarea exemplarelor de plante și animale de care are nevoie de la amestecarea cu altele, după cum arată experiența, poate produce cu succes soiuri utile lui, care sunt apoi consolidat și formează noi rase de plante și animale În felul acesta, el a format diverse tipuri de plante de grădină și flori și pomi fructiferi, diferându-se brusc în proprietățile rădăcinilor, florilor, fructelor din plante omogene găsite în sălbăticie; în același mod, cu ajutorul selecției artificiale, s-au întâmplat multe lucruri utile pentru oameni *■ Darwin, Despre originea speciilor Transl Rachinsky **) Titlul complet al lucrării lui Darwin, "Despre originea viței de vie în regnurile vegetal și animal prin selecția naturală a rudelor sau conservarea raselor îmbunătățite în lupta pentru existență" - - secole de rase de câini, oi, cai, porumbei etc Dar ceea ce face omul cu ajutorul artei într-un timp relativ scurt, natura face și printr-o transformare treptată, pe termen lung, a genurilor și speciilor existente de plante și animale Singura diferență aici este că omul, prin selecție artificială, provoacă și întărește acele schimbări care îi sunt utile, în timp ce natura provoacă și păstrează acele trăsături care sunt utile ființelor organice înseși, pentru păstrarea și continuarea existenței lor între alte ființe, în lupta împotriva lor pentru această existenţă Acesta este ceea ce distinge selecția naturală de selecția artificială Fiecare ființă organică are capacitatea și aspirația pentru dezvoltarea incomensurabilă, nelimitată a soiurilor și pentru răspândirea în natură Fiecare plantă, fiecare animal, dacă nu s-

ar pune limite în privința reproducerii sale de către alte plante și animale, s-ar înmulți dincolo de orice credință și ar exclude toate celelalte plante și alte animale De aici rezultă fenomenul natural care, cu o multitudine de organisme care se străduiesc să se înmulțească, nu numai indivizi diferiți, ci și rase diferite, trebuie să intre într-o luptă sau competiție între ele în privința condițiilor de conservare și creștere, în care lupta pentru existență constă în principal În această luptă vor prevala acei indivizi sau specii care vor fi organizate mai avantajos pentru a profita de relaţiile date ale naturii sau pentru a se adapta la ele; acele organisme care sunt aranjate mai puțin avantajos vor fi suprimate sau vor dispărea complet, cel puțin în acele zone ale naturii în care relațiile sunt nefavorabile pentru ele și în care, prin urmare, nu pot rezista concurenței cu alte organisme De ce atunci se produce fenomenul că unele organisme, unele rase, se dovedesc a fi cele mai puternice, în timp ce altele sunt cele mai slabe sau, ceea ce este la fel, mai puțin adaptate luptei pentru existență? Potrivit lui Darwin, din cauza dorinței fiecărei ființe organice de a produce varietăți, unele modificări foarte nesemnificative, dar utile în unele - - exemplare dintr-un anumit gen de plante sau animale Aceste mici modificări benefice servesc pentru a se asigura că organismele care le posedă sunt conservate și dezvoltate preferenţial înaintea celor care nu le au, astfel încât primele să câștige un avantaj și, încetul cu încetul, să le alunge sau să le absoarbă complet pe celelalte în lupta pentru existență , adică pentru condiţii şi mijloace la conservarea şi continuarea fiinţei în natură Aceste modificări utile, care conferă anumitor indivizi un avantaj față de alții în conservare și distribuire, se transmit prin ereditate la urmașii următori, se acumulează treptat din ce în ce mai mult și după mult timp se consolidează de generațiile următoare, formând din ele constante, determinate rase deformate de ființe organice Dar, pe lângă păstrarea și întărirea modificărilor benefice organismului, care îi conferă stabilitate în lupta pentru existență, apar, se păstrează și apoi se transmit prin moștenire și alte trăsături, care nu pot fi numite benefice în sensul exact și care Darwin explică originea într-un mod diferit Tocmai se păstrează astfel de trăsături, care, deși inutile în lupta pentru existență, dar din anumite motive sau au semnificație pentru animal, de exemplu ca un ornament care le place Pentru a explica originea unor astfel de caracteristici, de exemplu cântătoare, colorate, pene frumoase la păsări, Darwin folosește așa-numita selecție sexuală, conform căreia masculii mai frumoși sau mai puternici au mai multe șanse să lase urmași și să întărească trăsăturile binecunoscute decât cei lipsiți de aceste calități Să prezentăm acum câteva exemple pentru a explica teoria lui Darwin Insectele care se hrănesc cu frunze sunt în mare parte verzi, în timp ce cele care se hrănesc cu scoarță sunt gri sau maro Această colorare se datorează tocmai selecției naturale; astfel de culori sunt utile acestor insecte, deoarece le deosebesc mai puțin de acele părți ale plantelor pe care trăiesc, de care devin mai bine protejate de inamicii lor decât dacă ar fi vopsite cu alte culori Prin urmare, încetul cu încetul, insectele, deși de aceeași rasă, dar de culori diferite, - - au fost exterminate ca fiind mai vizibile pentru dușmanii lor, iar cele verzi, gri și maro menționate au fost lăsate intacte, datorită adaptabilității culorii lor, iar apoi culoarea lor a fost întărită ereditar În mod similar, au apărut și trăsăturile altor specii de animale Dacă potârnichia de munte este albă iarna, potârnichia roșie este de culoarea ericii, iar coasa este de culoarea pământului de turbă, atunci avem un motiv a crede că

această colorare este utilă păsărilor numite, ca protecție împotriva pericolului; toate speciile acestor păsări, colorate diferit, au pierit, ca fiind mai vizibile pentru dușmanii lor, iar prin selecție naturală, exact culoarea care este acum caracteristică acestor păsări a fost păstrată Fiarele de pradă își schimbă, de asemenea, trăsăturile în funcție de mărimea și puterea acelor animale cele mai slabe care ar trebui să le servească drept pradă Particularitățile instinctelor sunt explicate în același mod Unele albine s-au întâmplat să-și construiască fagurii din celule cu șase laturi care se ating între ele; au observat avantajul de a economisi ceara cu acest aranjament special de celule și au început, cel puțin o parte din albine, să construiască mereu în acest fel Apoi, în conformitate cu legea selecției naturale, învingătorii în lupta pentru existență au fost acele albine care și-au construit fagurii într-un mod atât de avantajos Cucul și-a pus cumva din greșeală oul în cuibul altcuiva; ea a observat beneficiul pentru ea însăși care a venit din asta; a început să o facă des sau constant; obiceiul dobândit a fost moștenit, consolidat și a constituit o caracteristică binecunoscută a cucului; restul cucilor, care nu au reușit să dobândească această trăsătură, s-au stins încetul cu încetul În mod similar, mai întâi prin apariție accidentală, iar apoi prin reținerea și transmiterea prin moștenire a trăsăturilor utile vieții organismului, în lupta sa pentru existență, din câteva forme primare simple, după părerea mea Darwin, toată varietatea de plante și animale de acum atât de diferite au apărut, în perioade de timp nemăsurat de lungi În acest sens, Darwin compară regnul vegetal și animal și speciile sale încă vii sau deja moarte cu un copac care, având rădăcini în vechime - - cel mai mic strat geologic, împinge cu ramurile și ramurile sale prin toate straturile ulterioare și întinde nenumărate ramuri pe suprafața actuală a pământului, deși multe ramuri și ramuri s-au stins deja în epocile anterioare ale naturii, la fel cum se usucă piciorul a unei ramuri pe un copac *) Apariția lucrării lui Darwin despre originea speciilor a făcut o impresie enormă în lumea științifică, ceea ce s-a reflectat într-o influență puternică și continuă până în epoca noastră, nu numai în domeniul științelor naturale (unde s-a format o mare școală de darwiniști) , dar, ceea ce este cel mai remarcabil, în diverse domenii științifice aparent destul de îndepărtate de științe naturale Teoria lui Darwin a fost aplicată de către admiratorii săi zeloși nu numai astronomiei, geologiei, ci și istoriei, politicii, explicației fenomenelor sociale și morale, chiar și filologiei Introdus de el în teoria sa a noilor termeni științifici, de exemplu "luptă pentru existență", din tărâmul păianjenilor a trecut chiar în uzul de zi cu zi Adevărat, când a trecut primul entuziasm pentru această teorie, mulți oameni de știință naturală au început încetul cu încetul să-i descopere slăbiciunile, subliniind contradicția faptelor sale în multe puncte esențiale Sub influența criticii, ea a început să experimenteze diverse modificări speciale Dar, în ciuda acestui fapt, ideea principală a darwinismului, originea ființelor organice, prin transformarea formelor inferioare în forme superioare, rămâne până astăzi ideea cea mai comună în știința naturii în explicarea dezvoltării vieții organice pe glob Această idee, nefiind darwiniști stricti, este împărtășită de mulți naturaliști remarcabili ai timpului nostru, de exemplu Wallace, Kelliker, Haeckel, Huxley, Focht și alții**) În ceea ce privește dezvoltarea cea mai recentă a acestei idei, atunci, după Catrfages, acestea pot fi împărțite în două grupe principale, întrucât unii recunosc transformarea bruscă (transformation brusque), alții lentă (tr lente) Primii admit că noi

tipuri organice pot *) Despre origine specie, trans Rachinsky , **) Sunt enumerate în Catrfages, în sa: L'espèce humaine, COP V KUDRYAVTSEV, vol în - - provin direct de la diferite creaturi, de la o rasă diferită de animale; după părerea lor, primul, de exemplu o pasăre ar putea proveni dintr-un ou depus de o reptilă; cei din urmă, după Darwin, admit că modificările organismelor trebuie să fie întotdeauna foarte lente și că între o rasă și alta existau multe tipuri intermediare care le legau; rocile s-au format cu încetineală și treptat extreme prin diferențierea progresivă a ființelor *) Această poziție a teoriei transformării în prezent ne eliberează de obligația de a adera strict la teoria lui Darwin în studiul nostru și de ordinea în care dovezile în favoarea acestei teorii sunt prezentate în lucrarea sa Scopul nostru nu este o discuție cuprinzătoare a ipotezei lui Darwin din punct de vedere naturalist Aceasta este afacerea oamenilor de știință naturală și, având în vedere literatura bogată care a fost creată pe tema darwinismului, cu greu am putea spune ceva nou aici Ne vom limita aici la o evaluare a celor mai importante și mai semnificative din punct de vedere filosofic care pot fi prezentate în favoarea teoriei transformării și să subliniem doar acele deficiențe ale teoriei lui Darwin propriu-zise, care sunt în mod incontestabil și consecvent remarcate în ea de către oamenii de știință a naturii nu numai direct ostilă, ci și împărtășind mai mult sau mai puțin ideea sa principală O evaluare imparțială a teoriei transformării în sine ne va facilita discuția ulterioară a acelor concluzii și aplicații care pot fi trase din ea în favoarea uneia sau aceleia viziuni filozofice asupra lumii și care îi conferă de fapt dreptul la atenția filozofiei Ca și în teoria lui Darwin, ca și în altele asemănătoare acesteia, trebuie în primul rând să distingem temeiurile directe, strict faptice, care pot fi prezentate în favoarea unei schimbări a raselor, de explicații speciale ulterioare ale modalităților și cauzelor acestei schimbări Este evident, de exemplu, că la Darwin așa-numita luptă pentru existență, selecția naturală și cea sexuală sunt legate de explicarea cauzelor schimbărilor în rasă și pot avea o semnificație deplină *) Quatrefages, ibid R - - numai în ipoteza că rocile se schimbă Pentru ca aceste explicații să aibă o valoare strict științifică, trebuie să presupunem că însuși faptul variabilității a fost deja dovedit anterior, pe baza unor date empirice În caz contrar, ele pot avea doar o valoare ipotetică; ne vor prezenta o explicație a posibilității de a schimba rasele, dar dacă se schimbă cu adevărat sau nu, trebuie să așteptăm un răspuns la această întrebare, bineînțeles, nu numai din aceste explicații, pentru că altfel nu ar trebui să concluzionăm logic din posibil la real Prin urmare, înainte de a ne opri asupra a ceea ce este mai puțin esențial pentru scopul nostru, la evaluarea explicațiilor ipotetice despre modul în care a avut loc transformarea raselor, vom acorda atenție principalului lucru, dacă există temeiuri solide pentru a recunoaște însuși faptul această transformare I Pentru a rezolva această întrebare, există doar două căi: fie cercetarea trecutului, calea istorică, fie investigarea prezentului, cercetare observațională, experimentală Ambele căi au fost alese în mod egal de oamenii de știință a) Cu greu ne putem înșela dacă spunem că atât apariția, cât și dezvoltarea ulterioară a teoriei transformării au fost și sunt semnificativ influențate de impresia generală a acelei secvențe ordonate pe care natura ne-o prezintă în structura generală a regnului organic Într-adevăr, în acest tărâm vedem scara corectă de ascensiune de la cele mai joase și mai simple forme organice la cele mai înalte și mai complexe, vedem un sistem viu în care fiecare membru își ocupă

locul definit și este strâns legat de ceilalți membri Nu numai că fiecare gen de animale sau plante este strâns legat de specii și soiuri de tranziție cu rase superioare și inferioare, dar întregi regate ale naturii nu sunt separate între ele de granițe atât de ascuțite pe care s-ar putea imagina la prima vedere S-au găsit legături care leagă genurile și speciile de ființe de tranziție, legându-le atât de imperceptibil încât nu mai putem spune unde este granița definită a unei clase și a regnului față de alta Cele mai apropiate observații ale zoofitelor, animalelor radiante și ciliatelor, pe de o parte, și S* - - Mișcările spontane similare ale diferitelor părți ale plantelor, pe de altă parte, fac imperceptibilă trecerea de la regnul animal la regnul vegetal, iar cele mai joase forme ale vieții animale și vegetale ușurează trecerea de la regnul organic la regnul anorganic Deci, dacă în prezent natura reprezintă un sistem armonios de ascensiune treptată de la organismele inferioare la cele superioare, atunci nu sugerează acest lucru că acest sistem nu este altceva decât o reflectare a procesului odată încheiat al naturii în producerea ființelor organice de către el ? Stadiile de perfecțiune ale formelor vegetale și animale observate acum nu sunt etapele dezvoltării efective a vieții organice pe pământ? Legătura strânsă dintre diferitele genuri și specii de ființe nu duce la ideea unei transformări treptate a unei forme organice în alta? O astfel de idee pare să fie confirmată de istoria actuală a vieții organice de pe glob Se știe că în cele mai vechi straturi există rămășițe fosile doar ale celor mai simple și mai joase forme de animale și plante Urcând din ce în ce mai departe de-a lungul straturilor geologice, întâlnim rămășițele de pești, amfibieni, mamifere într-o succesiune destul de strictă, iar în cele mai recente straturi, rămășițele unui om Iată baza generală, la fel de firească ca și filozofică a teoriei transformării *) În ce măsură această fundație este fermă, vom vedea acum Dar mai întâi nu putem decât să ne îndoim de adecvarea însuși a acestui fundament (chiar dacă presupunem corectitudinea sa reală) pentru teoria pe care o luăm în considerare Îndoiala noastră se referă în primul rând la dreptul de a trage în mod logic orice concluzie despre modul de proveniență *) Cu mult înainte de Darwin, această viziune generală asupra corelării și succesiunii dezvoltării formelor organice l-a condus pe Herder la o viziune care amintește izbitor de teoria lui Darwin; în această viziune a găsit un loc pentru acea "luptă pentru existenţă" care joacă un rol atât de important în învăţătura lui Darwin Prin urmare, Frogshammer, nu fără motiv, îl consideră pe Herder primul întemeietor al teoriei transformării Vezi sa Religionsphilo-sophie - - ființe organice din faptul succesiunii apariției lor pe glob Într-adevăr, ce rezultă strict logic din acest fapt? Ar trebui să fie nimic mai puțin decât ceea ce spun faptele - și anume că apariția formelor organice a decurs progresiv, că la început, în conformitate cu condițiile fizice ale planetei noastre, au existat, de exemplu, doar cele mai simple organisme mușchi, muguri, moluște, amfibieni din rasele inferioare; apoi treptat, pe măsură ce aceste condiții s-au schimbat, la fel s-au schimbat și genurile de plante și animale, până când regnul organic a căpătat forma pe care o are acum Și cum au avut loc aceste schimbări ale plantelor și animalelor, din care au apărut noi rase, nu ne spune nici geologia, nici paleontologia A crede că această schimbare a avut loc tocmai prin transformarea unui organism în altul, înseamnă deja a introduce în explicarea faptelor o ipoteză arbitrară, căreia faptele în sine nu-i dau încă niciun drept Apariția și originea treptată a organismelor nu este încă transformarea unuia în altul Se poate spune

că palatul provenea dintr-o casă, o casă dintr-o colibă, o colibă dintr-o colibă, în sensul că palatul a fost precedat în istoria culturii de simple case, colibe, colibe; dar asta înseamnă că coliba însăși s-a transformat într-o casă, iar aceasta din urmă într-un palat? Asumarea auto-transformării organismelor nu numai că nu este cauzată de necesitatea de a explica succesiunea în apariția formelor organice pe pământ, ci, dimpotrivă, această secvență poate fi explicată cu nu mai puțin drept prin alte presupuneri Astfel, o putem explica prin faptul că, în conformitate cu diferitele condiții fizice în schimbare ale globului, diferite rase de plante și animale au fost aduse treptat la viață prin forță creatoare, corespunzând în structura lor mediului în care se aflau destinat să trăiască într-o anumită eră a lumii Teoria generării spontane, la rândul ei, poate explica această secvență spunând că schimbarea condițiilor chimice și fizice ale planetei noastre a determinat ea însăși apariția sporadică de noi organisme pe pământ Care dintre acestea două - - mai satisfăcător, aceasta este acum o problemă secundară pentru noi Cert este că amândoi, din puncte de vedere diferite, explică succesiunea vieții organice pe pământ, lăsând neatins însăși faptul ei, și nu există temeiuri primare în acest fapt în favoarea teoriei transformării Și acest lucru este destul de natural; istoria lumii, în sine, reprezintă doar o simplă succesiune de fapte, dar nu vorbește despre cauzele care au determinat această continuitate Dar acest lucru nu este suficient Dacă ne întoarcem de la puterea logică a probei în favoarea teoriei transformării la însuși faptul care servește drept conținut al acestei dovezi, și anume la faptul succesiunii apariției ființelor organice pe pământ, vom vedea că este departe de a avea o semnificație atât de necondiționată și universală pe care i se atribuie În istoria lumii, dimpotrivă, vom găsi astfel de date care contravin teoriei pe care o avem în vedere și reprezintă obiecții puternice împotriva acesteia, care nu au fost încă eliminate de apărătorii ei În primul rând, pentru consistența acestei teorii, treptat în istoria lumii organice trebuie imaginat în așa fel încât la început să existe doar cele mai simple organisme, stând la granița dintre natura organică și cea anorganică, de exemplu alge protozoare, ciliați; dincolo de asta, primele s-au transformat, de exemplu în mușchi, acestea din urmă în zoofite sau moluște; mușchi, apoi, la plantele superioare, zoofite și moluște la pești și amfibieni, acestea din urmă la păsări și, apoi, la mamifere Dar, contrar acestei presupuneri, paleontologia deja în cele mai vechi strate geologice, unde viața organică este întâlnită pentru prima dată, găsește existența simultană și paralelă nu numai a principalelor diviziuni ale regnului animal, ci și a diferitelor specii în fiecare dintre ele *) Acest lucru *) Investigațiile științifice au dovedit fără îndoială că un animal cu corp moale sau un vertebrat nu s-a dezvoltat niciodată dintr-un animal radiant Deja în prima mare perioadă a creației organice, în așa-numita perioadă paleozoică, când încă nu exista pământ locuit și toată viața era ascunsă într-un element fluid, găsim - - îi complică pe apărătorii teoriei pe care o luăm în considerare în așa măsură încât mulți dintre ei, fără excluderea lui Darwin, sunt gata să refuze să o ducă la îndeplinire în mod consecvent și sunt de acord să admită că inițial nu a existat cea mai simplă formă organică, potrivită pentru transformarea în toate posibile genuri de plante și animale, dar prototipurile unor clase întregi mari ale acestora, de exemplu pești, amfibieni, zoofiți etc După cum am văzut, Darwin acceptă să admită cinci sau șase astfel de prototipuri, deși nu refuză presupunerea posibilității de a găsi vreodată măcar o formă organică primitivă Dar

de îndată ce astfel de prototipuri sunt admise, iar a nu le admite înseamnă a contrazice direct datele paleontologice, atunci ipoteza noastră nu mai poate fi menținută cu strictețe și trebuie să intre într-un compromis cu alte teorii Se pune inevitabil întrebarea: de unde au apărut aceste prototipuri de pești, păsări, insecte etc , care existau deja în cea mai profundă antichitate și în spatele cărora paleontologia nu mai prezintă forme mai simple? Este necesar să recunoaștem fie creația lor originală de către Dumnezeu (către care Darwin pare să încline), fie să apelăm la teoria generației spontane cu toate dificultățile ei insolubile; pentru că a explica originea direct din elementele anorganice ale primului pește, primei păsări etc , este cu greu mai ușor decât originea similară a formelor organice existente acum Nu spunem că ideea de prototipuri organice este o ipoteză pură, o schiță feminină a întregului regn animal, de vreme ce chiar și atunci ne întâlnim în animale radiante, articulate și cu corp moale și vertebrate, ai căror reprezentanți sunt la acea vreme pești (Snell, Die Schopfung d Menschen)) Burmeister gândește la fel, negând ideea de creație; și admite existența simultană a multor tipuri organice de bază, apărând brusc în diferite perioade geologice (Gesch d Schopfung) Focht însuși, care simpatizează în general cu teoria lui Darwin și constată că "părerile sale sunt mai aproape de adevăr decât oricare alții ", având în vedere faptul indicat, este forțat să admită că "se declară adeptul său, dar numai în raport a originii mai aproape unul de altul tip (K Vogt Vorles üb d Menschen, Vori) Vezi și: Buckland, Geologie et Miner, tr p Doyer T - - deloc justificată de fapte Paleontologia în cele mai vechi straturi descoperă anumite rase, specifice de organisme, cu caracteristici individuale și de specie, dar nu a descoperit încă o astfel de specie nedefinită care să poată fi numită primul pește, prima pasăre, în sensul că reprezintă doar un haotic , stare rudimentară a acelor trăsături organice, care apoi L au fost transformate sau dezvoltate în trăsături distinctive care caracterizează diversele specii ale animalelor menționate *) Mai departe, atunci când faptul succesiunii în apariția ființelor organice pe glob este invocat în favoarea teoriei transformării, trebuie să presupunem că această succesiune reprezintă o ascensiune strict regulată de la forme organice mai simple la cele mai complexe și perfecte Fără această presupunere, întreaga teorie a transformării se prăbușește, pentru că cel mai complex și mai perfect, evident, se poate dezvolta doar din cel mai puțin slab și perfect Dar împotriva validității ideii unei simplități tot mai mari a organismelor, pe măsură ce se îndepărtează de formele organice reale în adâncul secolelor, există obiecții foarte puternice În primul rând, în spatele tipurilor organice care există acum, natura ne prezintă în resturi fosile cu serii întregi de așa-zise plante și animale paleontologice, cu forme ciudate și bizare, abate brusc de la tipurile moderne De, ne uit la *') Având în vedere faptul indubitabil al diversităţii celor mai vechi forme de plante şi animale, unii naturalişti admit că prima apariţie a vieţii pe pământ, indiferent de modul în care s-ar explica jugul, s-ar putea găsi în exact aceleaşi mii de diferite forme, precum și sub forma unui singur noroi Alții merg departe " si ajung la concluzia ca initial au existat doar indivizi, si ca rasele sunt deja un produs al timpului danei, Causes finales) Nu mai trebuie spus că această ipoteză a așa-zisului polimorfism ridică nedumeriri mult mai insolubile decât teoria lui Darwin Ce forță ar putea produce brusc și brusc o multitudine nenumărată de forme individuale? Dacă este o forță a naturii, atunci de ce s-a stins și nu este activă nicăieri în

prezent? Cum ar putea fi formate roci solide și stabile, limitate ca număr, dintr-o varietate de forme individuale? - - particularitatea acestor forme, nu se poate spune că au fost mai simple și mai puțin complexe decât cele moderne Din câte se poate aprecia din rămășițele supraviețuitoare ale scheletului, ar fi trebuit să fie mai puțin complexe în structura lor fiziologică și funcțiile organice, ca animalele moderne Majoritatea paleontologilor sunt de acord că "genurile și numele de familie găsite în cele mai vechi straturi, deși diferite de ale noastre, reprezintă și perfecțiunea formelor în general și a părților, precum și a speciilor vii acum" *) Forma lor particulară nu este o expresie a vreunei grosieri sau subdezvoltări a organizației, ci, dimpotrivă, reprezintă adaptarea posibilă completă și oportună a organismului la acel mediu și la acele condiții de viață în care ar fi trebuit să existe În general, comparând cele mai vechi epoci ale globului cu cele ulterioare, putem spune doar că au avut o lume organică deosebită și, poate, mai puțin diversă decât acum, dar nu putem afirma în niciun caz că organismele acelei vremuri au fost în felul lor mai puţin perfecte şi mai puţin complexe decât cele de mai târziu Poate că, din cauza simplității și necomplicațiilor primelor organisme, atât de necesare pentru teoria transformării și pe care nu le observăm în epocile geologice următoare, ar trebui să privim și mai departe și mai adânc - chiar în primele etape ale apariției a vieții organice? Într-adevăr, apărătorii teoriei pe care o considerăm le place să fie transportați de gândire în acest întuneric și, din cauza absenței resturilor fosile supraviețuitoare, complet inaccesibile cercetării exacte, o zonă a istoriei lumii și aici pentru a căuta pentru acele forme organice cele mai simple care se caută în zadar în acele straturi geologice b, în care se găsesc primele semne existența ființelor organice pe pământ Aici-то, în acea epocă în care suprafața globului era încă acoperită cu apă, întâlnim un tărâm indivizibil: proteste, protogeni, eozoni, moner, batybium și alte prime organisme descoperite de Haeckel, cu puține deosebire de compușii anorganici, dintre care *i Serres, Cosmogonie du Aloise T I - - prin dezvoltarea succesivă de-a lungul a milioane de secole, ar putea apărea organisme din ce în ce mai complexe Nu vom spune că însuși faptul existenței unora dintre aceste organisme primare este pus la îndoială de mulți *) Să fim atenți doar la două împrejurări: a) a fost pe deplin dovedită ideea că în cele mai îndepărtate epoci ale globului au existat doar cele mai simple forme organice menționate de noi sau altele asemănătoare? b) că aceste forme originale erau cu adevărat simple și necomplicate? La aceasta, precum și la cealaltă întrebare trebuie să răspundem negativ Printre organismele care pot exista în cele mai simple și necomplicate condiții fizice de viață se numără, după cum se știe, ciliatii Că ciliatii au existat în cea mai îndepărtată eră primitivă a globului, când nu se putea vorbi despre alte organisme, mai mari, aceasta nu este doar o presupunere probabilă, ci și un fapt, mărturisit de geologie, care consideră straturile întregi de cretă a fi depozite de învelişuri calcaroase de silex-shell b ciliate De îndată ce se admite existența ciliatelor, ca primii reprezentanți ai vieții organice de pe glob, chiar mai devreme, poate, decât organismele vegetale, atunci teoria transformării primește o lovitură puternică chiar și în acea perioadă a istoriei organice viața, care tocmai din cauza întunericului ei i-ar putea părea deosebit de favorabilă Se dovedește că și în această perioadă îndepărtată nu domina una dintre cele mai simple forme organice, aproape apropiindu-se de compușii anorganici, ci un întreg sistem de organisme inferioare și superioare

destul de complexe, care ar putea exista apoi în condițiile date de viață Pentru că, conform cercetărilor micrografiilor, ciliatii nu sunt deloc una dintre cele mai simple forme organice, exprimând primul grad de tranziție al regnului anorganic *) În ceea ce privește de ex S-a dovedit incontestabil că Huxley a luat proprietățile pur anorganice ale sedimentului, în experimentele sale pe apa de mare, pentru ființe organice Revue des questions scientifiques Sh ô și sq - - într-o ființă organică, dar complexă, cu o organizare destul de dezvoltată și cu funcții fiziologice complexe *) Dar de îndată ce recunoaștem faptul existenței complexității formelor organice (sub formă, de exemplu, infuzorii) în primele etape ale apariției vieții organice, atunci nu va mai avea nicio semnificație pentru teoria transformării faptului existenței unor presupuse forme organice mai simple paralele cu aceasta și continuând până în prezent , ceea ce sunt de ex monerg, protozoare, batibii etc Pentru pentru ca ea să aibă o asemenea semnificație ar fi necesar să se demonstreze: a) că ciliatii înșiși s-au format din organismele primitive menționate; b) că aceste organisme însele sunt într-adevăr la fel de simple și primitive pe cât se presupune Dar teoria pe care o luăm în considerare nu poate dovedi nici una, nici alta În special, în ceea ce privește această ultimă împrejurare, naturaliștii care cercetează mai precauți ridică îndoieli destul de justificate După cum se știe, singura voce decisivă în ceea ce privește complexitatea sau necomplexitatea unei forme organice date aparține micro- *) Ehrenberg împarte ciliatii in doua clase: in clasa ciliatilor poliastrici, care au viscere impartite in multe stomacuri (ciclidii luminoase, orfidine, neridine si DRE si in clasa animalelor ro-tifer sau rotatoare, dotate cu cili coagulanti, invartiti) , care servesc pentru Sunt organe de mișcare Atât primul, cât și mai ales ultimul fel de ciliați, în opinia sa, sunt organisme destul de dezvoltate dotate cu cinci aparate organice: circulația sucurilor, senzațiilor, nutriția, mișcarea și nașterea i descoperiri în domeniul vieții microscopice a naturii, sunt, de asemenea, profund convins că ciliatii poligastrici, la fel ca rotiferele, sunt organisme foarte dezvoltate și că detaliile organizării lor, indiferent de cât de suficient de studiate, totuși, cu mijloacele noastre științifice, nu pot fi Organizarea acestor forme animale microscopice nu este o manifestare schimbătoare, inconstantă a forței plastice a naturii, ci o dezvoltare consecventă, uniformă, regulată, după legi nu mai puțin precise și corecte, precum cele care au fost descoperite de multe secole și acceptat pentru organisme mari Organizarea animalelor microscopice, în corectitudinea ei, poate fi în mod legitim comparată cu sistemele organice ale fiecărui corp animal mare, organismul uman însuși Vezi cuvintele lui în carte Die Welt, v VI Gartner Auf ; vezi şi studiile conexe ale lui Ehrenberg, Werneck şi alţii, pp - - - cercetare scopică Dacă microscopul nu a descoperit complexitatea într-un organism cunoscut, atunci este recunoscut ca fiind simplu și necomplicat Dar față de o astfel de metodă de determinare a gradului de complexitate al elementelor organice, se remarcă pe bună dreptate că nu poate fi în niciun caz o metodă strict științifică și nu poate duce la concluzii corecte, deoarece microscopul este departe de a atinge ultimele limite ale cunoașterii empirice ale structura organismelor și, prin urmare, simplitatea elementului organic cunoscut la microscop nu garantează deloc pentru simplitatea sa reală *) Corectitudinea acestei idei este confirmată constant de observații, care, atât în domeniul chimiei, cât și în domeniul biologiei *) Așadar, celebrul fizician Tyndall remarcă foarte corect împotriva lui Haeckel, Huxley și a altor naturiști materialiști, care își permit concluzii

biologice îndrăznețe pe baza simplității și imperfecțiunii primelor organisme presupuse descoperite de ei: "Unii oameni de știință natural se constituie foarte noțiune imperfectă de distanță care separă granița microscopică de granița moleculară reală și, ca o consecință necesară a acesteia, permite o fiziologie care poate fi numită calculată înainte în scopul înșelăciunii - când, de exemplu, ei descriu conținutul celulei ca pe ceva complet omogen și absolut fără structură, pe singurul motiv că microscopul nu poate detecta nicio structură în ea Cred că microscopul în acest caz începe să joace rolul unui înșel rău intenționat * Apoi Tyndall dovedește prin experimente incontestabile că "între limita microscopică și adevărata limită moleculară există un loc al combinațiilor infinite" (cuvintele lui Tyndall în Moigno, în Splendeurs de la foi T IV -) Același lucru îl spun și alți naturaliști cunoscuți, de exemplu Schultz, Brucke "Nu pot să cred", spune acesta din urmă, că orice micrograf a crezut serios că imaginile noastre micrografice ar putea oferi chiar și o schiță aproximativ exactă a structurii celulei Când ni se spune: membrana celulară nu are structură, protoplasma este o masă omogenă etc , atunci aceasta nu înseamnă altceva decât următoarele: membrana celulară ni se pare lipsită de structură, protoplasma ni se pare că este o masă omogenă Iar dacă cineva ar dori să folosească aceste expresii într-un sens mai strict, nu le-ar arăta decât limitarea extremă a perspectivei sale, pe care nu îndrăznesc să o asum la niciunul dintre asociații mei din domeniul științelor naturale Oricât de lăudabil este să aderăm cu strictețe la ceea ce se observă direct, dar în același timp este necesar să nu-și închidem privirea mentală în fața a ceea ce este inaccesibil observației și să nu exagerăm în același timp meritele observațiilor noastre microscopice "(I Gzolbe, Die Grenzen d mensch Erkentniss -) - - se descoperă în permanență complexitatea unor astfel de elemente care, cu o observare mai puțin atentă, mai înainte părea simple Astfel, cel mai original și mai simplu element organic, celula, care anterior era echivalată prin simplitate cu atomi necompuși de natură anorganică, conform ultimelor cercetări, devine din ce în ce mai complex Chiar și masa granulară fără formă, protoplasma, care constituie conținutul celulei, în care se credea uneori că se vede materie organică reală, conform multor autorități din știința naturii, trebuie recunoscută ca fiind foarte complexă, astfel încât este departe de a fi ultima limită până la care ajunge analiza microscopică a lumii organizate *) Dacă acum chiar și elemente organice originale precum celula trebuie recunoscute ca complexe, atunci, evident, același lucru este mai probabil să se spună despre organisme complexe din celule, oricât de simple apar la microscop Dar, de îndată ce ideea existenței unor forme organice necomplicate se dovedește a fi foarte îndoielnică, atunci teoria transformării își pierde terenul științific, deoarece nu găsim de fapt nicăieri, nici în cea mai îndepărtată antichitate, nici la prezent, astfel de forme organice necomplicate care ar putea servi, ca să spunem așa, drept material pentru complicații ulterioare, material din care, prin transformare, s-ar putea forma o altă bogăție de viață organică**) *) Claude Bernard Urmează-i munca Rusek Știri Mai, p În același mod, ultimele cercetări distruge opinia anterioară despre simplitatea extremă, necomplexitatea și uniformitatea germenilor de semințe ai plantelor și animalelor Czolbe, Gretizen dm Erkentniss, și sq **) Forța faptelor care mărturisesc complexitatea formelor organice considerate până acum simple este atât de convingătoare încât îi face chiar și pe oponenții atât de hotărâți ai ideii de Dumnezeu și a creației, precum Czolbe, să renunțe la speranța de a explica originea

organismelor într-un mod natural, fie prin apariția directă a acestora din elemente anorganice (generado aequivoca), fie prin dezvoltarea complexului din simplu (transformare), pe care natura nu îl reprezintă nicăieri În această situație fără speranță, un lucru rămâne - să respingem însăși ideea originii sau începutului vieții organice Asta face Cholbe El presupune, contrar tuturor datelor empirice, eternitatea vieții organice pe pământ - - Dar chiar dacă admitem faptul existenței organismelor simple și gradația ulterioară a apariției ființelor organice pe glob în funcție de gradul de complexitate și perfecțiune a acestora, atunci prin aceasta, în esență, nu vom rezolva deloc problema problema originii lor în favoarea teoriei transformării În prezent, această gradație ne apare sub forma unor forme organice, strict separate unele de altele, necontopindu-se și netrecând una în alta, sub forma unor genuri și specii de ființe stabile și definite Pentru a demonstra că aceste forme, strict stabile în prezent, puteau trece una în alta, trebuie să presupunem că granițele lor nu au fost odată trase atât de strict ca acum, că au existat numeroase etape de tranziție între ele și că trecerile de la o rasă la alta s-au făcut cu o încetinire extremă Această ipoteză este pe deplin acceptată de teoria transformării, deoarece nu permite niciun salt în tranziția de la o rasă la alta Dar este corectă această presupunere? Putem găsi de ex forme organice care fac trecerea de la o moluște sau un vierme la un pește, de la un pește la o pasăre, de la o pasăre la un mamifer? Mai mult, putem găsi roci de tranziție de la astfel de animale paleontologice deosebite, de exemplu ihtiozaur, pterodactil etc la tipurile moderne? Știința răspunde la aceste întrebări în mod negativ; nu găsește, de asemenea, numeroasele forme de tranziție cerute de teoria transformării în perioada paleontologică, precum și în alcătuirea actuală a regnului organic și, în același timp, îndepărtează acestei teorii speranța de a afirma legătura genetică și rudenia tuturor formelor organice între ele Această absență a formelor paleontologice de tranziție între diferite roci, asupra căreia Cuvier, marele întemeietor al paleontologiei, a insistat în mod deosebit, a fost la vremea lui lovitura decisivă dată ipotezei lui Lamarck și J Saint-Hilaire "Dacă rocile s-au schimbat treptat", a spus Cuvier, atunci noi minge, la fel ca eternitatea planetei noastre însăși Die Grenzen d MERGE Erkeutniss, și sq - - urme ale unor astfel de modificări ar trebui găsite în rămășițele animalelor fosile; între paleotherium de ex iar rasele existente ar fi trebuit să descopere niște forme intermediare; dar ele nu sunt Dacă totuși nu s-au păstrat monumente de o genealogie atât de curioasă în interiorul scoarței terestre, este evident că rasele anterioare au fost la fel de constante ca și cele actuale *) Nu se poate spune că această poziție a lui Cuvier, atât de decisivă pentru teoria transformării, a fost în vreun fel slăbită, darămite infirmată, de studiile paleontologice ulterioare În loc de o respingere faptică, apărătorii din această teorie, ei încearcă doar să slăbească și să slăbească semnificația și puterea ei științifică "Dovezile paleontologiei, așa cum spune Darwin, sunt incomparabil de fragmentare decât se presupune în mod obișnuit și există încă multe lacune în înregistrarea geologică pe care viitorul va trebui să le umple" **) Apărătorii teoriei lui Darwin, fiind de acord că în acest moment teoria lui are nevoie de o confirmare mai detaliată, ei speră în general că, odată cu trecerea timpului și odată cu răspândirea studiilor geologice ale scoarței terestre la științele încă necunoscute ale țării, probabil că se vor găsi rocile intermediare dorite Dar răspunsul la o obiecție puternică și teoretic decisivă, cu

simpla speranță că poate fi eliminată de vremurile moderne, cu greu poate fi numit succes Domeniul a ceea ce este posibil și plin de speranță este, desigur, nemărginit; dar nu poate fi trecut cu vederea faptul că starea actuală a științei face ca această speranță să fie mai îndoielnică decât probabilă De fapt, cu ce șansă ciudată s-ar putea întâmpla ca în locurile explorate de geologie astăzi (și aceste locuri nu sunt grupate în niciun colț al pământului, ci sunt comune în aproape toate părțile lumii), ca și cum intenționat toate forme de tranziție ale plantelor și animalelor au dispărut între diferite epoci geologice, dar ar trebui să fie păstrate acolo unde scoarța terestră nu a fost încă explorată? Și cu atât mai surprinzătoare este absența formelor de tranziție, care, conform teoriei transformării, *) Cuvier Discours sur les revol du globe, ed Hoefer, , **) Despre iiroish vidov Per Rachpinsky; - - tranzițiile între rase trebuie să se fi făcut cu o încetineală și o treptat extraordinară, la care, prin urmare, ar trebui să ne așteptăm la abundența și diversitatea lor extraordinară Neaşteptând, împreună cu apărătorii teoriei pe care o avem în vedere, rezolvarea acestor nedumeriri în viitor, avem tot dreptul să ne oprim asupra faptului că în prezent nici geologia şi nici paleontologia nu oferă nicio bază pentru această teorie Dimpotrivă, epocile date ale științei sugerează mai degrabă că organismele au apărut în grupuri întregi în anumite epoci geologice și au continuat să trăiască sub forma unor rase neschimbate cât a durat această epocă Odată cu schimbarea condițiilor fizice ale vieții pe pământ, odată cu apariția unei noi ere, unele dintre rasele vechi, pentru care această schimbare a fost dezastruoasă, s-au stins, iar în locul lor au apărut noi grupuri, adaptate la noile condiții ale viata pe planeta noastra *) Dar această ordine a lucrurilor presupune nu o transformare treptată a fostelor rase (împotriva căreia vorbește absența formelor de tranziție), ci mai degrabă apariția sporadică a unor noi forme de viață organică în momente diferite Dar dacă această apariție nu ar putea fi rezultatul unei origini arbitrare, atunci mai avem un singur lucru de făcut - să recunoaștem participarea în această chestiune a unei forțe superioare, care formează lumea Dacă arheologia naturii (cum a numit Cuvier investigațiile geologice și paleontologice) este nefavorabilă teoriei transformării, atunci istoria ei din ultima perioadă geologică modernă accesibilă memoriei și observării istorice nu va fi un sol mai de încredere pentru aceasta? Desigur, în comparaţie cu întreaga epocă a existenței vieții organice pe glob, această perioadă este relativ nesemnificativă, astfel încât putem observa în ea astfel de transformări precum, de exemplu crustacee în pești, păsări sau amfibieni în mamifere Dar este suficient de mare pentru a observa în ea degenerarea unei rase în alta, cel puțin în cadrul unui departament mare de animale sau plante, de exemplu ') Agazis este înclinat spre această opinie Vezi Wagnor's, L'rwelt, S - - trecerea de la o rasă de pești sau de păsări la alta Dacă s-ar dovedi astfel de tranziții, atunci am putea, prin analogie, să concluzionam că tranziții și mai mari au fost posibile în epocile ulterioare și că întregul regat organic a fost format prin transformarea rocilor Dar speranțele noastre de a deschide astfel de tranziții se dovedesc a fi complet în zadar Dimpotrivă, experiența arată în mod decisiv invarianța completă a rocilor pentru tot timpul pe care observațiile noastre se pot extinde Clima, hrana, stilul de viață au, desigur, o influență asupra formării așa-numitelor soiuri ale unei rase date; pot de ex a crește dimensiunea unei plante sau a unui animal, fie în general, fie doar unele dintre organele din ea, poate modifica oarecum aceste organe, la fel ca și

caracteristicile sale externe, nesemnificative, de exemplu culoarea, grosimea lânii etc Dar știința nu indică un singur fapt că orice fel de plantă sau animal își pierde trăsăturile caracteristice și se transformă într-o altă rasă Experiența arată că oricât de diferite ar fi pozițiile în care este plasată o anumită plantă sau animal, oricât de diferite sunt țările locuite de ea, climă, hrană, nu își pierde sau își schimbă niciodată diferențele generice Dacă schimbarea mediului extern nu este prea semnificativă, va primi doar modificări minore în caracteristicile sale nesemnificative; altfel, mai degrabă va pieri decât să schimbe oricare dintre semnele chiar, aparent, neimportante, dar generice Plantați sămânța unei plante cunoscute în orice fel de sol, supuneți-o tuturor influențelor posibile de căldură, lumină, îngrășământ, va ieși la fel Poate deveni luxoasă sau fragilă, poate schimba dimensiunea fructului, nuanțele florilor sale, poate pierde sau dobândi accesorii accidentale precum mustăți, tunsori etc , dar nu se va schimba ea însăși într-o altă plantă O schimbare a condițiilor de viață poate produce noi soiuri, dar nu o nouă rasă De asemenea, vom găsi samsa în regnul animal Leu, elefant, crocodil de ex iar alte animale tropicale, fiind transportate în țări reci și lăsate în libertate, nu pot accepta SOCH V KUDRYAVTSEV, t sh YU - - grăbește-te într-o zonă dată, la fel ca un urs polar sau un ren transportat spre sud; vor muri în prima generație, dar nu vor fi transformați în alte rase Experiența de mii de ani arată că nu numai caracteristicile organice ale raselor sunt constante și stabile, ci chiar și instinctele animalelor și modul lor de viață; nicio condiție nouă de viață nu provoacă în ei noi abilități și adaptări, ca să nu mai vorbim de noi organe Păianjenul își face țesătura aerisită exact în același mod în care a făcut-o acum o mie de ani; modul de viață al unei furnici, al unui castor, al unei vulpi este întotdeauna același; înconjurați-i cu orice condiții noi doriți, nu vor face găuri în loc de pânze de păianjen, un cuib în loc de bârlog, nu vor mânca iarbă în loc de carne, nu vor trăi pe o câmpie uscată în loc de malul unui râu Noile condiții de viață ar distruge mai devreme animalul decât l-ar obliga să se aplice lor, deși aplicarea exactă nu ar reprezenta uneori nimic imposibil, din cauza naturii organizării animalului , Cât de neschimbate caracteristicile generice ale unui organism și cât de rezistent la toate influențele externe se arată cel mai bine prin observarea unei persoane; nici un animal, poate, nu este înzestrat cu o asemenea flexibilitate și capacitatea organismului de a se adapta la cele mai diverse condiții de viață ca persoană; din asta traieste peste tot, de la poli pana la ecuator Nici un animal nu este supus unor influențe atât de diverse ale climei, hranei etc , influențe infinit mai complicate de diversitatea relațiilor și ocupațiilor sale sociale Dar schimbările produse în corpul său de aceste influențe atât de puternice, variate, care au fost active de mii de ani, sunt mari și semnificative? Nu a apărut în el un singur dinte, mușchi, os în plus pe toată durata existenței sale de lungă durată pe pământ Toate modificările produse de acțiunea mediului și cele mai diverse influențe externe și interne nu depășesc limitele acelor schimbări la care sunt supuse alte animale, cu atât mai puțin decât el, care sunt influențați de mediu; se limitează la diferențe minore în dimensiunea și forma oaselor, culoarea pielii și proprietatea părului Și între timp, de cât efort avea nevoie un bărbat - - inteligență, răbdare și constanță, pentru a ajuta la acțiunea organelor sale naturale slabe cu instrumente artificiale, pentru a găsi noi mijloace de viață, pe care natura nu i le-a dat; dar, în ciuda tuturor nevoilor sale noi, natura nu a produs

în el una dintre acele adaptări meschine, dar utile despre care vorbește Darwin, nu a dat naștere unui nou organ în organismul său, nici unui mijloc nou de a-l proteja de acțiuni ostile clima, localitate Nu era acoperit cu lână groasă în nord, ci a trebuit să coase haine de blană; nu a dobândit penele înotatoare ale peștilor de pe malurile râurilor și ale mărilor, ci a trebuit să inventeze o barcă; bratele si picioarele lui nu s-au transformat in extremitatile prensile ale maimutelor, astfel incat, la fel de usor ca ea, se catara si sara printre copacii din paduri; nu a dobândit un dispozitiv de stomac care să-i permită să petreacă zile întregi fără să bea în deșert, ca o cămilă Într-un cuvânt, nicio influență externă, în ciuda inteligenței sale și a capacității sale mai mari decât alte animale de a se adapta la aceste influențe, nu l-a degenerat într-o creatură de altă rasă Desigur, acceptând o ipoteză atât de contradictorie cu faptele observate, care este degenerarea raselor una în alta, apărătorii ei, pentru a elimina aceste fapte, le place să subliniem timpul limitat de care dispunem observația noastră și zeci și sute de mii de ani, care se presupune că sunt necesare pentru o schimbare treptată a organismelor Crearea a mii, chiar milioane de ani, este, desigur, lipsită de valoare pentru imaginația înflăcărată Și adevărul este că acest agent atotputernic, timpul, poate avea orice semnificație doar pentru fantezia care îl personifică, sub forma unei figuri reale, și nu pentru gândirea strict științifică Timpul în sine nu înseamnă nimic și nu poate explica câtuși de puțin procesul de a fi sau de dezvoltare care are loc în timp Acest timp infinit de lung, risipit atât de generos de apărătorii teoriei transformării, oferă doar posibilitatea unui proces în timp, dar nu explică nici cauzele acestui proces, nici forțele care acționează în el Oricât de mult ne-am imaginat această dată, ea singură de la sine, lungimea ei nu se poate colora* - - stabiliți motivele de funcționare pentru transformarea raselor Deoarece continuarea infinită a două drepte paralele nu poate servi drept bază pentru suprimarea lor, deoarece infinitul lor singur nu dă niciun motiv pentru aceasta; deci extinderea infinită a timpului nu poate produce nimic pentru care timpul singur nu poate fi cauza, fie că este scurt sau lung Atât în perioade scurte cât și în lungi perioade de timp, trebuie să cunoaștem un alt motiv, real, pentru a explica atât începutul unui proces care are loc în timp, cât și continuarea acestuia *) Dar dacă o prelungire arbitrară a timpului necesar ipotezei transformării raselor nu îi aduce în esență niciun beneficiu, atunci, pe de altă parte, nu este permisă nici de știință, care pune o anumită limită arbitrarului joc de numere Adevărat, știința în prezent nu poate oferi o definiție cronologică mai precisă a erei existenței ordinii actuale a lucrurilor de pe glob, nu poate spune de cât timp au existat rasele reale de plante și animale și, printre ele, omul În timp ce Cuvier (cu care Deluc și Dolomier sunt de acord) credea că originea omului și a lumii organice care îl înconjoară nu se poate întoarce cu mult mai departe decât socoteala acceptată de la crearea lumii**), Schleiden, de exemplu plasează antichitatea rasei umane cu cel puțin o sută de mii de ani înaintea timpului nostru Ca să spunem, dar știința, pe de o parte, recunoaște perioada de existență a lumii organice reale nu ca nelimitată, ci în comparație cu epocile geologice anterioare, nici măcar deosebit de lungi SH - ·) Athenaiiin V Și însăși presupunerea unor perioade de timp infinit de lungi, așa cum remarcă pe bună dreptate Frogshammer, este foarte problematică și, prin urmare, nu poate servi ea însăși ca bază solidă, suficientă pentru explicarea fenomenelor În același timp, ei se mișcă într-un fel de cerc logic, explicând un lucru altuia, apoi

explicându-l mai întâi pe acesta Astfel, se iau perioade de timp infinit de lungi pentru a explica originea formațiunilor și a produselor terestre, iar apoi ideea unor perioade de timp infinit lungi se bazează pe originea acestei structuri a scoarței terestre **) Discurs despre revol a globului - - - nym *); pe de alta, iar in aceasta perioada ofera spre observare astfel de spatii de timp, care sunt foarte suficiente pentru a judeca asupra variabilitatii raselor, daca asa ceva s-a intamplat cu adevarat Cinci, șapte mii de ani, cunoscuți din punct de vedere istoric, alcătuiesc un spațiu de timp destul de mare, astfel încât în timpul lui pot apărea schimbări semnificative, chiar și transformări ale raselor antice, rase noi de plante și animale, deja în memoria istorică a oamenilor Dar cele mai amănunțite investigații ale lui Cuvier și J Saint-Hilaire nu au justificat această așteptare Aceștia, tocmai cu scopul de a clarifica problema variabilității raselor, au comparat atât imaginile diferitelor animale de pe obeliscuri egiptene, cât și cadavrele îmbălsămate ale unora dintre ele (ibisi, pisici, șoareci faraon etc) conservate în mumii cu cei existente acum în Egipt cresc aceleași animale și nu au găsit nicio diferență între ele Boabele de grâu găsite păstrate în morminte au fost semănate și au primit același fel de grâu care crește acum în Egipt La aceeași concluzie au ajuns și alți cunoscuți oameni de știință ai naturii **) *) Dacă este dificil, aproape imposibil, chiar aproximativ corect, să se determine timpul de existență a formelor reale de viață organică pe glob, atunci această dificultate, desigur, crește și mai mult în raport cu cele mai vechi epoci geologice Geologii, profitând de absența oricărui control științific aici, dau frâu liber fanteziei și iubesc să adune milioane și milioane de ani Dar nu există o bază reală pentru o astfel de cronologie "Dimpotrivă, după cum pe bună dreptate remarcă Fichte (cel tânăr), este cât se poate de posibil, chiar și din alte motive, este mai probabil ca, din moment ce perioadele anterioare ale vieții PR pământești au servit doar ca pași de tranziție și pregătiri pentru formarea cu adevărat terminată și desăvârșită a pământului, ele trebuie - ar avea o durată incomparabil mai scurtă decât relațiile stabilite din perioada actuală a pământului Vedem lucruri similare în istoria dezvoltării tuturor ființelor organice; trec etapele pregătitoare ale dezvoltării incomparabil mai repede decât vârsta educației depline, în care și-au atins scopul " J H Fichte, Seelenfortdauer d Menschen **) Orzul, spune A Humboldt, în geografia sa a plantelor pe care le mâncau caii lui Atridov, era fără îndoială același pe care îl culegem acum Toate plantele și animalele care locuiesc acum pe glob nu par să-și fi schimbat forma caracteristică de mii de ani Ibis, care se găsește între mumiile șerpilor și - - Deci în fața noastră sunt observații care spun că trei, patru, poate cinci mii de ani nu au lăsat nicio urmă de schimbare a raselor Dar dacă s-ar încerca să slăbească puterea acestor obiecții prin faptul că chiar și cinci mii de ani este o perioadă de timp prea mică pentru ca orice schimbări să fie observate în timpul acesteia, atunci avem dovezi chiar mai vechi decât mărturia mumiilor egiptene și catacombe În America se găsesc resturi fosile de elefanți, rinoceri, tigri și alte animale ale erei noastre geologice, care acum nu trăiesc acolo; aceste rămășițe sunt incomparabil mai vechi decât mumiile egiptene; dar nu reprezintă nicio diferență față de rasele existente în prezent ale acelorași animale Agassiz observă că a fost nevoie de cel puțin de ani, și poate până la de ani, pentru a forma recifele de corali din Florida și coastele Oceanului Pacific; in ceea ce priveste polipii de corali care i-au construit, acestia nu se deosebesc cu nimic

de cei existenti in prezent in aceleasi ape Agassiz găsește aceeași invarianță la acele rase de animale care au supraviețuit până în prezent din epocile geologice anterioare *) insecte din catacombele egiptene, a căror perioadă de construcție poate fi mai veche decât piramidele - acest ibis este identic cu întunericul care trăiește acum pe malurile mlăștinoase ale Nilului "(J B Meyer, Philos Zeit-fragen) Concluziile lui Cuvier, Humboldt și alții nu sunt deloc epuizați de faptul că, potrivit unor cercetări mai amănunțite de ultimă oră, "identitatea completă a unor plante găsite în mormintele egiptene antice cu cele moderne pare îndoielnică, întrucât diferențele "dubioase" în nici un caz nu se referă la diferenţe între rase sau specii, ci numai soiuri foarte nesemnificative, a căror formare, într-un timp atât de lung, este şi posibilă şi naturală (J B Meyer ibi , copularea și selecția diverșilor producători din regnul animal Majoritatea plantelor și animalelor noastre cultivate sunt așa-zise nenorociți Nimic de acest fel nu se întâmplă în natură și, în același timp, unul dintre motivele formării unor rase noi și al transformării vechilor rase este distrus Natura, în rodnicia copulării indivizilor de un anumit fel și în imposibilitatea unei astfel de combinații de rase diferite, a pus trăsături ascuțite, caracteristice ale rasei și, împreună, un obstacol de netrecut în calea transformării unei rase în alta Numeroase observații au confirmat pe deplin acest fapt *), în ciuda unor excepții, nesemnificative, totuși de la această lege, care, aparent, ar putea fi interpretate în favoarea ei de teoria transformării Într-adevăr, găsim câteva exemple de unire fructuoasă a *) Pentru detalii despre aceasta, vezi Catrphages, în L'espèce humaine , - - - rasele personale și educația, aparent, a unei rase noi; cel mai faimos dintre ele este catârul, un amestec de cal și măgar; uneori ticăloșii se născuu din alte rase, de exemplu de la un tigru și un câine, de la un lup și un câine etc Conform acestor exemple, ele nu încalcă câtuși de puțin legea generală a imuabilității raselor prin încrucișare, doar pentru că sunt accidentale sau artificiale, de la care fie nu apar deloc în natură, fie apar ca anomalii și excepții nefirești ; majoritatea nemernicilor sunt produși de om cu forța, de exemplu în grădini zoologice, sub formă de experiență etc Așa cum sunt cauzate în mod nefiresc, aceste rase bastard, nefiind susținute de arta omului, nu pot continua, ci dispar chiar în primele generații Cu o asemenea eterogenitate desăvârșită a modificărilor care au loc în cercul plantelor și animalelor cultivate cu cursul natural al vieții organice în natură, apare o nedumerire justă cu privire la dreptul originii primelor de a concluziona la metoda de formare naturală a raselor Această nedumerire este cu atât mai intensă când vedem că forțele care acționează în procesul modificărilor culturale și în procesul naturii nu numai că nu sunt asemănătoare, ci complet opuse Acolo operează, direct sau indirect, mintea conștientă și voința omului și condițiile speciale create de viața unei ființe raționale; aici - inconștient și invariabil conform legilor date ale forței care acționează a naturii Cu o astfel de diferență fundamentală în forțele care acționează, este posibil să se transfere modul de acțiune al unei forțe (producția de organisme culturale de către om) în mod similar cu o altă forță (formarea naturală a rocilor de către natură)? Conform legilor stricte ale logicii, desigur, nu există *) *) Imposibilitatea unei astfel de concluzii este explicată perfect de Frogsha-mer Darwin, în primul rând, expune consecințele selecției artificiale pentru a dovedi prin aceasta posibilitatea selecției naturale, iar apoi din această posibilitate deduce realitatea ei, iar pe cutare sau cutare

realitate, care nici măcar nu se dovedește ca simplu posibilitate, el construiește întreaga teorie Spun: nu s-a dovedit nici măcar ca o simplă posibilitate căci nu trebuie omis din faptul că la selecția artificială participă îndemânarea umană și capacitatea de a acționa în conformitate cu scopul urmărit și, astfel, Activitatea conștientă a spiritului participă aici și din ceea ce este posibil pentru o astfel de zi - - Darwin nu ezită să răspundă afirmativ la această întrebare Dacă omul, conchide el, în mijlocul plantelor și animalelor cultivate poate face schimbări atât de semnificative într-un timp scurt, atunci acolo natura poate face o schimbare mult mai mare într-un timp mai lung Dar o astfel de decizie este complet contrară tuturor regulilor de analogie, ceea ce permite cuiva să concluzioneze de la similar, dar nu de la diferit, chiar opus Pentru a avea dreptul de a concluziona astfel, ar trebui mai întâi să demonstrăm că forța care guvernează viața naturii este aceeași sau asemănătoare cu forța care operează în om, că ea, ca și mintea umană, calculează înainte, propune scopuri conștiente pentru sine, alege trăsături utile în acest scop, le întărește etc Să spunem mai mult, această forță trebuie să fie nu numai analogă cu rațiunea umană, ci mult mai mare și mai perfectă decât aceasta, deoarece rezultatele selecției artificiale, indiferent de cât de izbitoare pot părea, sunt întotdeauna complet nesemnificative în comparație cu cele care ar trebui să realizeze selecția naturală, producând cele mai diverse plante și animale Dar o asemenea forță, care o depășește cu mult pe cea a omului, nu poate fi decât o forță creatoare, a cărei recunoaștere, evident, ar distruge întreaga teorie a formării naturale de sine a regnului organic De aceea, Darwin nu se opreste asupra ei, ci doar spune ca timpul serveste ca substitut pentru aceasta forta pentru natura Dar conceptele de minte și timp nu reprezintă nicio analogie și am văzut deja că timpul în sine nu explică nimic în procesul naturii și, într-adevăr, nu îl poate explica De fapt, este imposibil de concluzionat cu certitudine că același lucru va fi posibil și pentru natura inconștientă, lăsată în forțele proprii, chiar dacă condițiile necesare pentru aceasta stau în natură Condiții materiale pentru originea oricărei opere de artă, de exemplu cărțile sunt în natură însăși; dar este imposibil să se afirme că natura însăși, de-a lungul, să zicem, a unei nenumărate mulțimi de secole, poate crea un astfel de produs artificial, - să se afirme pe baza că activitatea spirituală conștientă a reușit să creeze un astfel de produs din mijloacele natura " Athenăuni T - - Faptul formării a numeroase varietăți în gama raselor de plante și animale cultivate, explicat cu o grijă deosebită de Darwin, constituie principala dovadă empitică în favoarea teoriei transformării Cu o adecvare mai mult decât îndoielnică a acestui fapt pentru fundamentarea acestei teorii, nu trebuie să ne oprim asupra dovezilor sale secundare și indirecte, cărora nici Darwin însuși, aparent, nu acordă o importanță deosebită *) Dintre acestea, vom acorda atenție doar observațiilor embriologice, deoarece mulți apărători ai teoriei transformării le indică cu o persistență deosebită În opinia lor, este un fapt fără îndoială că toate organismele în starea lor embrionară inițială se dovedesc a fi uniforme și indistincte în compoziția lor Apoi "nu există nicio îndoială că aproape toate animalele, fiind embrioni, trec prin faze de dezvoltare în care au atât o asemănare generală, cât și una particulară cu alte animale, situându-se pe treptele inferioare în comparație cu ele în sistemul zoologic Nici omul nu iesi din aceasta lege Prima sa formă corespunde formei permanente de ciliați După aceea, organizarea sa, înainte de a ajunge la dezvoltarea sa deplină, trece treptat prin

faze în care embrionul uman seamănă cu un vierme, un pește, un amfibian, o pasăre și mamiferele inferioare La una dintre ultimele etape ale dezvoltării uterine, o persoană are între maxilarul caracteristic maimuțelor, dar apoi dispare, iar embrionul uman devine o ființă complet umană "**) Din aceste fapte, apărătorii teoriei transformării , prin analogie, concluzionează că tocmai aceste tranziții forme organice inferioare la forme superioare, care sunt *) Aceste dovezi sunt împrumutate de el din morfologie (doctrina asemănării planului general al structurii organismelor sau a unității tipului organic); din ombriologie (doctrina embrionilor și dezvoltarea lor); și, în sfârșit, din faptul existenței unor organe rudimentare (degradate, crescute în exces și degenerate) în organisme Despre originea speciilor; pe Rachinsky Ch XIII, - **) Natural istoria universului, trad Palhovsky , p - - Acum au loc doar în viața embrionară, s-au realizat cândva și de fapt în viața unui mare organism al naturii, exprimat prin transformarea rocilor organice inferioare în roci superioare În ceea ce privește faptele din care se trage aici o astfel de concluzie, ele sunt prea departe de a fi numite "fapte neîndoielnice" Uniformitatea și indistinguirea lor la microscop nu vorbește deloc împotriva diferenței lor reale Dacă, totuși, acordăm atenție la fenomenul din istoria științei că elementele organice și ființele care anterior păreau cele mai simple (de exemplu, celule, ciliați) s-au dovedit a fi complexe la o observare mai atentă, atunci putem concluziona cu certitudine că embrionii aparent uniformi reprezintă în esență unele diferențe caracteristice pentru fiecare rasă și că sunt departe de a fi atât de simple ca compoziție pe cât pare se poate spune cu certitudine că în descrierea acestor metamorfoze o proporție mai mare aparține imaginației decât observației științifice efective Asemănări foarte îndepărtate, slabe, întâmplătoare sub condeiul apărătorilor teoriei transformării au luat contururi clare și definite, pe care nu le-au avut deloc și, ca urmare, o asemănare imaginară a diferitelor momente de dezvoltare embriologică cu diferite rase de animale s-a obţinut Dacă într-adevăr embrionii ființelor organice superioare în dezvoltarea lor uterină au trecut prin fazele stadiilor inferioare ale vieții organice, atunci am avea dreptul să ne așteptăm, pe de o parte, la posibilitatea, în circumstanțe favorabile și odată cu dezvoltarea continuă a embrionul, al nașterii unei rase superioare de animal dintr-una inferioară, pe de altă parte, cu o dezvoltare insuficientă a embrionului, în circumstanțe nefavorabile (de exemplu, la nașterea prematură), apariția unui animal inferior dintr-unul superior Dar nimic de acest fel nu ne prezintă fiziologia Nu există un singur fapt care să dovedească SOCH V KUDRYAVTSEV T III unsprezece - i " - numit, de exemplu embrionul de pește în timpul dezvoltării ulterioare a fost format într-o pasăre sau un embrion uman, cu orice dezvoltare anormală sau naștere prematură, a apărut sub formă de pește sau animal; dimpotrivă, știința arată că atât în anomalii, cât și în organismele care nu au ajuns la dezvoltarea lor, tipul general al unei rase date este întotdeauna exprimat clar În plus, împotriva ipotezei unei experiențe treptate, ca să spunem așa, de către fiecare organism superior a tuturor formelor sale inferioare de viață organică în stare uterină, faptul că unele trăsături caracteristice organismelor superioare sunt uneori întâlnite în viața rudimentară a inferioarei organisme și apoi dispar, după ce în consecință, ele nu au deloc semnificația unor trepte de tranziție de la inferior la superior, care le este atribuită Deci de exemplu acele asemănări ale deschiderilor branhiale din embrionul uman, pe care apărătorii teoriei transformării

le-au citat ca confirmare a posibilității renașterii formelor organice, au fost găsite nu numai la oameni și animale, pești mai înalți, ci și mai jos în structura lor, în mulți amfibieni și nevertebrate Așadar, dacă din prezența lor în embrionii claselor superioare se ajunge la concluzia despre degenerarea treptată a animalelor dintr-o clasă inferioară la una superioară, atunci prezența lor în cele inferioare, de exemplu la păianjeni, va dovedi trecerea animalului de la o formă superioară la una inferioară, întrucât branhiile, cu dezvoltarea perfectă a animalului, sunt caracteristice doar peștilor și unora dintre amfibieni, care, în structura lor, sunt mult mai mare decât insectele *) ·) În general, în ceea ce privește observațiile embriologice, semnificația lor pentru confirmarea teoriei transformării nu este recunoscută nici măcar de oamenii de știință care sunt în general simpatizanți cu această teorie Deci K Focht face următoarele o notă despre aceste observații "Este adevărat că embrionii animalelor superioare, în timpul dezvoltării lor, trec prin faze analoge cu formele permanente ale animalelor inferioare Cu toate acestea, această analogie niciodată și în niciun caz nu ajunge până la a dispărea în spatele ei planul privat de organizare al animalului Această analogie se limitează în unele cazuri doar la organe binecunoscute și anumite: de exemplu un făt uman, dar fanta branhială care i-a fost la început pe gât, are o oarecare asemănare cu un pește, deși nu are branhii reale și deși în alte privințe nu seamănă deloc cu un pește Organizare - - Având în vedere inconsecvența însăși a faptelor pe care apărătorii transformismului cred că le găsesc în embriologie, cu greu este necesar să vorbim despre inconsecvența concluziei desprinse din acestea Dar chiar dacă ar fi parțial adevărate, acest lucru nu ne-ar da totuși niciun drept de a transfera în mod analog fenomenul în dezvoltarea individuală a organismelor în istoria originii întregului regn organic O concluzie prin analogie poate avea, desigur, o anumită valoare științifică, dar numai în cazul în care obiectele comparate reprezintă o asemănare reală între ele Dar aici elementele comparate prezintă o diferență exact acolo unde este nevoie de similitudine) Metamorfoze embriologice și alte metamorfoze (de exemplu, în viața insectelor) apar în cadrul aceleiași rase și apar fără modificări semnificative în animalul însuși, care, cu toate acestea fiecare animal în special este, parcă, rezultatul a două forțe:) Planul obmo care stă la baza unei vaste clase de animale (de exemplu, vertebrate) și determină acele trăsături în virtutea cărora animalul aparține vertebratelor, articulate, etc și) a unui anumit plan, dând animalului un caracter mai definit Acesta este primul plan care face posibilă apariția asemănărilor (analogiilor) menționate, care însă nu merg mai departe de acest plan; embrionul unui animal vertebrat nu seamănă niciodată cu un segmentat, o moluște, un radiant sau un lichid Fiecare tip are propriul său plan special de dezvoltare, care nu are nimic în comun cu planul de dezvoltare al altui tip, acele hobby-uri care au fost într-un astfel de curs foarte recent în zoologie și i-au rămas ca moștenire de la filozofii naturii Acum aceste generalizări extreme nu mai sunt recunoscute, deoarece embrionul uman, de exemplu niciodată un vierme etc " (Est istoria universului,) Remarca domnului Palhov-sky despre legătura dintre această concepție cu filosofia naturală a lui Schelling, Oyen, Steffens și alții este corectă; au apărat de bunăvoie ideea că în om, ca microcosmos, procesul de dezvoltare a întregii naturi ar trebui repetat; dar, cu atât mai puțin, nu toți au considerat acest proces complet identic cu procesul apariției efective a organismelor pe globul terestru "Embrionul omului și al animalelor

superioare, spune Steffens, trece prin aceleași metamorfoze prin care trece întregul regn animal; totuși nu se poate nega că gradele de dezvoltare pe care le găsim stabilite ca clase de animale sunt diferite de diferitele grade ale acestor metamorfoze " Steffens, Anthopol II, Și* - - - rămâne același animal; între timp, teoria transformării deduce din aceasta posibilitatea de metamorfoză a unei rase date într-una complet diferită, existentă independent) Modificările embriologice și de altă natură sunt determinate și cauzate de legi strict definite, specifice vieții indivizilor fiecărei rase; presupusele tranziții ale rocilor de la una la alta sunt condiționate și cauzate de cauze externe, cum ar fi, de exemplu lupta pentru existență, nevoia de adaptare la diverse condiții climatice, locale Această ultimă diferență, în opinia noastră, are o importanță deosebită în sensul că, chiar dacă am admite o explicație analogă a procesului de origine a lumii organice prin procesul de dezvoltare individuală a organismului, atunci această analogie ar vorbesc mai degrabă împotriva teoriei transformării decât în favoarea ei S-ar dovedi că principala, s-ar putea spune, singura cauză activă a dezvoltării organice nu se află în afara organismelor (de exemplu, în influența condițiilor externe de viață), ci în ele însele; că, prin urmare, particularitățile organismelor sunt determinate de o forță internă, specifică (să o numim forță plastică, organică sau legea imanentă a vieții - în mod egal), care aparține în mod independent și invariabil fiecărei specii organice și își condiționează specificul tip II În lansarea unei examinări critice a teoriei transformării, am observat că în această teorie este necesar să se facă distincția între însuși faptul pe care îl stabilește și explicația acestui fapt Faptul este variabilitatea raselor și modificarea treptată a acestora una în alta; explicaţia acestui fapt constă în a puncta însăşi modalităţile prin care această modificare are loc în natură Cel mai important și esențial lucru este, desigur, dovada științifică a adevărului faptului însuși; explicațiile lui sunt o chestiune secundară; ele pot avea semnificaţie numai în cazul în care faptul cel mai explicabil este mai întâi bine fundamentat Până acum, am investigat fundamentul sau faptul teoriei transformării și am ajuns la concluzia că nu numai că nu există date incontestabile în favoarea acesteia, dar că, dimpotrivă, știința nu prezintă - - fapte îndoielnice care mărturisesc imuabilitatea raselor Multe dintre aceste fapte au fost subliniate de cunoscuți oameni de știință ai naturii (Cuvier, Fluravs etc) chiar de la prima apariție a acestei teorii în persoana lui Lamarck și nu au fost încă eliminate nici de Darwin, nici de adepții săi Ele sunt doar ascunse sau relegate în plan secundar prin explicații ulterioare, detaliate, adesea pline de spirit, ale procesului de transformare în sine, precum: lupta pentru existență, moștenirea achizițiilor utile organismului, selecția sexuală etc În spatele acestor explicații și a lor aplicarea la cazuri specifice, se scapă cu ușurință de atenție Eu sunt cel mai important lucru este lipsa de dovezi a faptului în sine explicat În același timp, este și ușor de uitat că aceste explicații, aceste elemente suplimentare ale teoriei transformării, pot avea semnificație științifică doar dacă s-a dovedit anterior că proștii trec, măcar, se pot trece unul în altul Într-un astfel de caz, explicațiile lui Darwin ar servi drept răspuns la o altă întrebare: cum se fac aceste tranziții? Dar din moment ce presupunerea despre aceste tranziții rămâne nedovedită, atunci însăși explicațiile ei sunt în esență doar explicații ale unui fapt ipotetic sau posibil, dar nu real; ele explică transformarea raselor - dacă o astfel de transformare este posibilă, ceea ce mai trebuie dovedit*) O astfel de

importanță secundară a unei explicații speciale a metodelor de transformare a raselor în raport cu ideea principală a teoriei transformării ne-ar da dreptul, lăsând *) Pentru a explica relația pe care am indicat-o între faptul de bază al teoriei transformării și explicația ei, să dăm un exemplu dintr-un alt domeniu al cunoașterii Să presupunem că vreun istoric original și-a luat în cap să dovedească originea rușilor Varyago din China și, pentru a dovedi această poziție, ar prezenta o serie întreagă de considerații și explicații spirituale și probabile - cum ar putea ajunge din China limitele Novgorodului N-am fi drept să spunem unui astfel de istoric: asemenea considerații ar fi foarte bune și probabile, dacă s-ar fi dovedit efectiv în prealabil că Varangii-Rus sunt cu adevărat originari din China În caz contrar, ipoteza ta rămâne în aer, iar toate explicațiile despre cum au venit din China servesc doar ca explicații ale unui posibil și presupus, și nu unui fapt real - - în afară de aceste explicații, să ne oprim la rezultatul deja atins și suficient pentru noi, că această teorie nu numai că nu prezintă nicio dovadă pozitivă în favoarea ei, dar este direct infirmată de faptele care mărturisesc constanța raselor Dar, din păcate, în domeniul științei se uită adesea regula logică simplă, aceea că o posse ad esse non valet consequentia și o explicație mai mult sau mai puțin probabilă a posibilității unui fapt cunoscut este adesea luată ca o dovadă a realității sale Acest fenomen a fost exprimat cu o forță deosebită în soarta teoriei lui Darwin; în orice caz, explicațiile originale ale procesului de transformare a raselor au fost luate drept dovezi științifice indubitabile ale realității sale Acest lucru ne obligă să ne oprim asupra lor și să vedem dacă probabilitatea acestor explicații este într-adevăr atât de puternică și fascinantă încât ne poate face involuntar să uităm de semnificația lor științifică reală și de presupusul, posibil fapt - transformarea raselor care trebuie luată în realitate În ipoteza lui Darwin, principiul principal pentru explicarea originii raselor, deoarece este greu de observat, sunt două presupuneri: Capacitatea sau capacitatea fiecărei ființe organice de a produce nenumărate varietăți sau nuanțe la descendenții ei; seminte de ex din aceeași plantă, semănate în același sol, în același timp și în aceleași condiții, produc însă nu complet omogene și în toate una se aseamănă cu celelalte plante, dar unii indivizi ies mai mult, alții mai puțin, unii mai închise la culoare, altele mai deschise etc Posibilitatea sau capacitatea de a a) păstra și b) transmite succesiv tocmai acele diferențe și trăsături care s-au dovedit a fi mai stabile, mai puternice, ca să spunem așa, mai puternice în lupta pentru existență și care , de altfel, sunt mai utile și mai necesare pentru această existență Acumularea treptată și moștenirea unor astfel de caracteristici și modifică o rasă în alta Față de prima propoziție a lui Darwin, care este adevărată ca fapt, se remarcă pe bună dreptate că ipoteza lui nu explică deloc acest fapt de bază și, prin urmare, lasă în esență - - ne lasă în deplină ignoranță cu privire la însuși principiul sau cauza principală a originii diversității raselor "Prima cauză a acelor modificări minore, dar avantajoase ale organismelor, prin intermediul cărora trebuie să opereze selecția naturală și pot apărea specii - această primă cauză este complet de neînțeles la Darwin El crede cel mai probabil că aceste modificări apar în principal dintr-o schimbare a unui sistem de reproducere sau de generare foarte sensibil și receptiv Dar atât baza acestei susceptibilitati, cât și cauzele care acționează asupra susceptibilității sunt de neînțeles și în orice caz nu sunt explicate de Darwin Din acest motiv, principiul de bază al teoriei sale este, strict vorbind, hazardul și numai pentru

aceasta nu poate fi numită o teorie strict științifică În ea întâlnim un astfel de principiu de bază, pe care nu-l putem înțelege în temeiul său, conformitatea cu legea, necesitatea, în general, în esența sa și, prin urmare, nu-l putem pune ca principiu solid al explicației științifice *)" Dar acest lucru nu este suficient Gândind mai îndeaproape acest principiu misterios, capacitatea fiecărui individ de a produce varietăți, care apoi, încetul cu încetul, se transformă în specii, ajungem în mod necesar la concluzia că recunoașterea acestui principiu este în mod decisiv contrară teoriei explicației mecanice a originii vieţii organice Deoarece principiul rădăcină al originii soiurilor nu este în esență determinat de cauze externe, cum ar fi, de exemplu, lupta pentru existență, aplicarea la condițiile date de viață, ci o cauză pur internă, inexplicabilă (să-i spunem forță vitală, organică, plastică sau orice altă forță), apoi în mod analog, după metoda teoriei transformării, transferând fenomenele observate în domeniul fluxului real al vieții organice, asupra formării raselor în general, va trebui să recunoaștem că motivul principal al apariției lor nu a stat nici în condițiile externe, ci într-o forță misterioasă, internă sau lege a vieții ') Frogshammer Vezi Athenăam, p - - acel regat organic Această forță sau această lege a determinat în cele din urmă diferența și varietatea raselor, în timp ce agenții fizici nu puteau juca decât un rol secundar Dar odată cu recunoașterea unei astfel de forțe, teoria naturalului, în sensul de a fi pe deplin explicabilă prin forțele fizice disponibile, originea ființelor organice pierde în mod evident teren Apariţia accidentală a soiurilor este urmată de a) păstrarea celor mai utile în lupta pentru existenţă şi deci mai stabile Față de această poziție a lui Darwin, pot fi prezentate multe fapte care nu vorbesc în favoarea teoriei sale a) În primul rând, legea sa de conservare a proprietăților utile nu are universalitate, nu constituie un astfel de principiu din care s-ar putea explica și deduce totul în originea organismelor cu atâta necesitate încât nici o altă explicație nu ar putea fi permisă Verde de ex culoarea unor insecte care se hrănesc cu frunze și maro sau gri al celor care se hrănesc cu scoarță este, să spunem, începutul păstrării trăsăturilor utile, deoarece această culoare ascunde aceste insecte de inamicii lor Dar în același timp, așa cum recunoaște însuși Darwin, verde, de exemplu ciocănitoarea, nu poate fi explicată de la acest început, la fel ca culoarea roșie aprinsă și pestriță a atâtor insecte, care le trădează cu ușurință inamicilor lor Evident, acest fenomen de varietate a culorii provine dintr-o altă cauză decât cea indicată de Darwin; la începutul său, prin urmare, lipsește acea universalitate și necesitate, care sunt necesare oricărui principiu fundamental al teoriei Și mai important este că Direct contrar teoriei conservării trăsăturilor utile, observăm multe cazuri în care sunt reținute trăsături care nu numai că sunt inutile, ci sunt pozitiv dăunătoare în lupta pentru existență De exemplu șarpele cu clopoței are vertebre, care dau ușor apropierea acestui animal și, fără să-i aducă nici cel mai mic beneficiu, îi servesc la moarte De ce, de exemplu poate servi înțepătura unei albine cu propriul cârlig, care nu poate fi scoasă din rană dacă este lăsată să intre în timpul unui atac sau - - protejează albina, dar își extrage măruntaiele după sine și își provoacă propria moarte? Față de fapte atât de numeroase, teoria lui Darwin se apără în primul rând prin faptul că, pe lângă începutul păstrării trăsăturilor utile, recunoaște și câteva alte cauze ale apariției unor trăsături aparent inutile; de exemplu așa-numita selecție sexuală, în virtutea căreia se păstrează nu numai trăsături utile, ci și pur și simplu

frumoase sau asemănătoare animalelor Dar din moment ce această ipoteză suplimentară nu explică, totuși, toate cazurile care contrazic teoria sa, el fie ignoră în cea mai mare parte aceste cazuri, fie recurge la explicații forțate și rafinate ale utilității trăsăturilor cunoscute, fie, în cele din urmă, se referă direct la ceea ce noi nu se știe bine ce și cum este util pentru un animal cunoscut și, prin urmare, trebuie să presupunem prin credință că și ceea ce ni se pare inutil, chiar dăunător, este probabil util într-o oarecare privință *) Ca această ultimă dovadă, precum și explicațiile deosebit de rafinate, uneori aproape fantastice ale lui Darwin, se aseamănă involuntar cu metodele și tehnicile foștilor teleologi, despre care, totuși, oamenii de știință moderni ai naturii vorbesc cu atât de dispreț Scrierile lui Darwin pot oferi destul de mulți exponenți ai unei astfel de teleologii dubioase * **) 'i Despre origine specii De cand Rachinsky, p - **) Pentru a confirma ceea ce am spus, putem da un exemplu de explicație a lui Darwin a originii unui organ la animale, aparent contrar teoriei sale de conservare și moștenire a achizițiilor utile; Aceasta este coada mamiferelor În opinia sa, a fost păstrat pentru că s-a dovedit a fi foarte necesar ca animalul să îndepărteze muștele La prima vedere, pare ciudat, chiar imposibil, că ar putea fi format într-un scop atât de nesemnificativ precum a îndepărta muștele Dar trebuie să ne oprim înainte de a pronunța o judecată definitivă asupra acestui caz, pentru că știm că distribuția și existența vitelor și a altor animale în America de Sud depinde pozitiv de mijloacele lor de apărare împotriva insectelor, astfel încât indivizii care s-ar putea apăra cumva împotriva acestor mici dușmani, s-ar putea răspândi pe noi pășuni și astfel să obțină un avantaj semnificativ Desigur, animalele mari sunt doar în cazuri rare exterminate pozitiv de muște, dar sunt expuse constant muștelor - - b) Neavând valoarea legii universale a naturii, teoria lui Darwin nu explică în niciun fel amintirea nici a păstrării trăsăturilor utile apărute accidental, nici a dezvoltării lor după aceea în organe speciale, care a fost motivul transformării o rasă în alta Potrivit lui Darwin, trăsăturile utile în lupta pentru existență au fost la început foarte nesemnificative, apoi au crescut treptat și s-au acumulat pe o perioadă lungă de timp, până când au format diferențe specifice ascuțite Dar în această privință se poate remarca pe bună dreptate că, dacă aceste trăsături ar fi atât de infinit de mici, așa cum sugerează teoria transformării, atunci organismele nu le-ar putea în niciun fel să le folosească, să le păstreze și să le dezvolte pentru o perioadă de timp infinit de lungă Este de înțeles, de exemplu, că dacă un animal care inițial nu avea aripi s-ar întâmpla întâmplător să aibă un individ cu aripi, atunci le-ar folosi în lupta pentru existență și (presupune) ar transmite această caracteristică utilă prin moştenire Dar din moment ce aripile, conform teoriei lui Darwin, nu s-au putut forma brusc la un animal fără aripi, ci inițial s-a produs doar o mică modificare organică în el, care doar în decursul secolelor s-a putut transforma în aripi, modificare care, prin urmare, nu numai în forma sa primară, microscopică, dar timp de câteva secole a fost complet inutilă pentru organism, atunci se pune întrebarea: chin, din care slăbesc și fragilizează, drept urmare, în caz de foamete, sunt mai puțin capabili să obțină o nișă pentru ei înșiși sau să scape de dușmani " (Despre originea speciei,) aceasta la animale, apoi Darwin recurge imediat la o altă presupunere și anume că la animalele terestre coada este doar o rămășiță sau o urmă conservată a cozii pe care strămoșii lor o aveau când erau animale acvatice - pești în organe cu cel mai divers scop: într-un cursier de muște , într-un organ de

apucare, de regulă, a ajuta câinii să se întoarcă pe fugă - ajutor (darwin remarcă sincer în același timp) este, totuși, nesemnificativ, pentru că și un iepure aproape stupoș pornește rapid în galop În cele din urmă, în continuare, Darwin, se pare, este, de asemenea, înclinat către ideea că coada s-ar fi putut forma deoarece "a dat bărbaților mijloace pentru lupta reciprocă și pentru seducția femelelor" (Ibid) - - de ce, atunci, o asemenea trăsătură a putut fi păstrată și transmisă ereditar în organism, ceea ce nu era deloc necesar pentru lupta pentru existență? Ar trebui să presupunem cu adevărat că în animalul inițial fără aripi a existat un fel de premoniție întunecată, instinctivă, că această trăsătură atât de imperceptibilă la început și nesemnificativă se va transforma în cele din urmă, după sute de mii de ani, în aripi care, într-o zi, vor fi utile pentru animal? Evident nu Dacă în organismele inițial imperfecte și simple s-ar fi produs cumva cele mai mici schimbări, ele, prin însăși nesemnificația lor, nu ar deschide calea pentru o creștere treptată a acestor schimbări și prin aceasta la formarea raselor Așa cum o astfel de schimbare a apărut întâmplător, la fel de bine ar putea să dispară din nou, fără să-și dea seama de utilitatea ei În general, păstrarea trăsăturilor utile și transformarea lor treptată în organe utile pentru economia animalului, din punctul de vedere al lui Darwin, este posibilă doar sub două ipoteze Sau natura animalului ar fi trebuit să prevadă, printr-un fel de clarviziune, beneficiul care s-ar putea forma dintr-un germen accidental nesemnificativ în viitorul îndepărtat și, prin urmare, să dezvolte acest germen prin generații succesive; sau aceste schimbări întâmplătoare în organism au fost deodată atât de mari încât să prezinte un beneficiu real și vizibil pentru bunăstarea animalului și, prin urmare, au fost transmise de-a lungul generațiilor Dar prima presupunere ne-ar duce prea departe de explicația natural-științifică a originii speciilor; mai mult, în această ipoteză, ar fi imposibil de explicat nici constanța existentă a raselor, fie motivele pentru care în prezent nu există achiziție de noi sau dezvoltare de utilități deja dobândite De ce, de exemplu, dacă coada este utilă animalelor, nu se dezvoltă la acele animale la care este absentă sau foarte mică? Dacă aripile sunt atât de utile pentru o pasăre, atunci de ce struțul nu și-a dezvoltat aripile scurte, aproape inutile, până la dimensiunea actuală? A doua presupunere, desigur, contrazice teoria lui Darwin, care permite doar o formare extrem de lentă a organelor din - - rudimentele lor nesemnificative Dar chiar dacă o acceptăm, după exemplul unor transformiști *); atunci, indiferent de contradicția unei astfel de presupuneri cu experiența, ne va rămâne complet de neînțeles de ce, nici acum, noi schimbări benefice organismului nu apar brusc și ca urmare a acestui fapt nu apar noi rase **) ? Și mai nedumerită este teoria lui Darwin, când trecem de la trăsături nesemnificative și pur exterioare (cum ar fi culorile, de exemplu) la cele mai importante aparate organice și ne întrebăm despre originea cutare sau aceluia dispozitiv, de exemplu sistemul nervos, stomacul etc Darwin exprimă ideea că chiar și cele mai nesemnificative modificări externe ale corpului pot "datorită conexiunii interne, strânse a tuturor părților sale" să provoace modificări corespunzătoare în întregul organism Dar această idee nu este potrivită pentru a explica originea trăsăturilor mari în organismul animalelor Modificările în părțile externe sunt, desigur, însoțite de o schimbare corespunzătoare în alte părți ale organismului; dar această schimbare generală este strict proporțională cu amploarea și semnificația acelei schimbări particulare Prin urmare, o ușoară modificare a unui organ poate produce o schimbare în întreaga

structură a organismului, dar atât de nesemnificativă încât rămâne complet evazivă și nu poate avea nicio semnificație esențială Pentru noi, de exemplu este destul de inexplicabil cum prezența sau absența unei cozi la un animal poate produce puțin câte puțin reorganizarea perfectă a părților interne ale organismului; este şi mai puţin clar că un asemenea sens ar putea *) Apărătorii doctrinei așa-zisului transformare bruscă, după Catrfages, L'espece hum *") Nu vorbim despre faptul că doctrina lui Darwin a apariției accidentale și deci a păstrării trăsăturilor utile, dacă poate avea o oarecare probabilitate, atunci numai în aplicare la regnul animal și, mai mult, în formele sale mai dezvoltate Dar pare complet inaplicabil Cea mai inventiva și îndrăzneață fantezie va refuza să explice cum, de exemplu, conform acestei teorii, o astfel de diferență infinită în forma frunzelor la diferite specii de plante ar putea apărea și apoi se poate forma și cum pentru fiecare plantă , în lupta sa pentru existență, ar putea fi de folos tocmai asta, și nu altă formă de frunze? - - să aibă trăsături nesemnificative, rudimentare, ca să spunem așa, apărute la întâmplare, care ar putea deveni vizibile abia după ce au trecut multe generații Dacă, prin urmare, însăși ideea că apariția accidentală a unor trăsături nesemnificative poate avea un efect asupra schimbării fundamentale și totale a organismului pare incredibilă, atunci nu ne putem aștepta la nicio explicație satisfăcătoare și cum anume s-ar putea forma ele, prin selecția naturală și prin lupta pentru existență , diferențe în structura celor mai importante părți ale corpului la diferite animale Cea mai puternică imaginație refuză să ne explice cum, de exemplu conform teoriei lui Darwin, primele rudimente ale plămânilor ar fi putut proveni, să zicem, din branhii sau din vezica natatoare a unui pește și ce necesitate în lupta pentru existență a provocat o asemenea modificare în structura unui animal care a făcut inițial nu aveau plămâni și nu aveau nevoie de ei Este și mai dificil de explicat cum animalele superioare au dezvoltat un sistem nervos atât de perfect, cu centrul său - creierul, cu nervii senzației, mișcării, sentimentelor acționând într-un mod atât de diferit Același lucru trebuie spus despre originea organelor de simț individuale Să fim atenți, de exemplu la vedere Dacă organismele originale, simple, au existat fără ochi, atunci nu este clar ce rațiune ar fi putut cauza formarea lor, deoarece, în ceea ce privește lupta pentru existență, toate organismele erau atunci în aceleași condiții și aveau aceeași oportunitate de a exista fără vedere ; nu era nevoie de ochi Dar să presupunem că s-a format cumva un rudiment slab al ochiului, ca bază pentru dezvoltarea ulterioară: cum să explicăm apariția ulterioară a ochilor cu structură diferită și perfecțiune diferită la diferite animale? Ochiul original trebuie recunoscut ca fiind complet simplu, similar, de exemplu pe nervul optic pur și simplu pigmentat, care se mai găsește la unele animale articulate, fără lentilă și fără alte accesorii ale unui aparat optic Dintr-un ochi atât de simplu, prin selecție naturală, ar trebui să apară ochi compuși și ochi simpli cu cristalin și cornee, - - întâlnit la alte animale articulate Dar cum s-ar putea întâmpla toate acestea? Cum s-ar putea forma ochii din asemenea ochi imperfecți, de exemplu complex, ca unele insecte, format din sute, chiar mii de părți Ochii mai perfecți, așadar, nu pot fi încă explicați printr-o schimbare treptată a ochilor imperfecți (pe care încă o găsim la unele animale), deoarece se deosebesc de cei din urmă în părți complet noi, astfel de părți care nu ar fi putut proveni din prima cele prin dezvoltarea lor succesivă Ele nu puteau să apară decât printr-un salt brusc în cursul naturii și, în consecință, printr-o

cauză misterioasă, de neînțeles, și în niciun caz prin selecție naturală Având în vedere dificultatea, s-ar putea spune, imposibilitatea de a explica originea celor mai importante părți și aparate organice conform teoriei lui Darwin, încrederea în sine cu care își exprimă convingerea în adevărul ipotezei sale pare extrem de ciudată Dacă s-ar putea dovedi, spune el, că există vreun organ complex care nu s-ar fi putut forma prin numeroase, ușoare și succesive modificări, atunci teoria mea s-ar prăbuși în cele din urmă "*) Ni se pare că teoria lui este distrusă la orice încercare de a o aplica la explicarea originii oricărui aparat organic complex În orice caz, în loc să ceară dovada imposibilității de a explica faptele din teoria sa, Darwin însuși ar fi trebuit să prezinte dovada posibilității acesteia Ar fi de așteptat ca, având în vedere importanța extremă a explicației originii organelor complexe pentru teoria sa, el să se oprească mai detaliat asupra acestui subiect și să ne prezinte dovezi pozitive, sau cel puțin exemple de aplicare a acestuia teorie În mod surprinzător, Darwin, care este atât de generos în a explica apariția trăsăturilor minore și secundare, aici se oprește doar la vedere și, pentru a explica originea aparatului vizual al ochiului, recurge la acest lucru *) La naiba specii, - - explicație teleologică, care cu greu poate fi conciliată cu teoria sa despre formarea naturală a speciilor Această explicație constă în analogia formării naturale a ochiului cu invenția telescopului "Este dificil", spune operatorul, să nu compari ochiul cu un telescop Știm că acest instrument a fost perfecționat prin eforturile îndelungate ale celor mai înalte minți umane; și concluzionăm în mod natural că ochiul și-a atins desăvârșirea printr-un proces mai mult sau mai puțin asemănător "* Darwin face această analogie destul de ingenios; dar ideea este că este fundamental falsă Este, deși limitată, rațiunea liberă și conștientă a omului Dar ce poate corespunde acestei forțe într-o natură nerezonabilă? Natura inconștientă, la fel cum nu poate imita activitatea unui optician, la fel cum nu poate imita activitatea unui artist, cum ar fi un pictor sau mecanic De asemenea, ea nu poate crea în sine ochii, deoarece nu poate produce, de exemplu, o poză sau un ceas Dacă acum trecem de la originea organelor individuale și a trăsăturilor ființelor organice la întregul lor ras, atunci aici vom întâlni multe neînțelegeri pe care teoria selecției naturale a lui Darwin nu le rezolvă pentru noi În primul rând, însuși faptul transmiterii prin moștenire a caracteristicilor utile nou dobândite cu îmbunătățirea lor treptată în fiecare generație este supus unei puternice îndoieli Conform teoriei lui Darwin, se dovedește că această transmitere este un fel de lege universală și necesară Între timp, experiența arată că, dimpotrivă, cazurile de moștenire de către urmași a unor trăsături organice aleatoare nou apărute nu sunt o regulă generală, ci o excepție Deci de exemplu au existat exemple între oameni că s -au moștenit un exces sau deficiență de degete pe mâini, rugozitatea pielii etc *) Despre ííroisḫ specii Ő - - - pot fi numite mai degrabă excepții decât normal Pe de altă parte, experiența nu numai că nu confirmă, chiar și în cazuri excepționale, că sunt tocmai utile, apărute accidental, caracteristici care se transmit, ci, dimpotrivă, fie tulburările organice anormale, fie dureroase sunt cel mai adesea transmise descendenților Deci de exemplu la om și la animale se transmit ereditar diferite tipuri de boli, deși aici nu se observă că o astfel de transmitere are loc inevitabil și constant *) Ținând cont de aceste fapte, trebuie să recunoaștem ca fiind extrem de îndoielnică transmiterea către descendenți a unor trăsături utile apărute accidental, care constituie nervul conducător, ca să spunem

așa, al întregii teorii a lui Darwin O astfel de transmitere nu poate fi decât un fenomen accidental, chiar mai accidental decât transmiterea diferitelor leziuni dureroase în organism și este evident imposibil să ne bazăm pe această transmitere accidentală pentru a explica formarea treptată a raselor Alături de caracteristicile utile, cele inutile, chiar dăunătoare, puteau la fel de bine să fie moștenite și nimic nu poate garanta că au fost primele care au fost păstrate de-a lungul generațiilor Adevărat, Darwin poate remarca că tocmai din acest motiv au supraviețuit primii, că au fost utile organismului în lupta pentru existență, în timp ce trăsăturile care erau inutile sau dăunătoare, tocmai în virtutea acestei calități proprii, aveau să dispară încetul cu încetul, având şanse mici de a se ridica în lupta pentru existenţă cu indivizi care au moştenit achiziţii utile Față de aceasta, există o obiecție puternică, deja indicată de noi, împrejurarea că trăsăturile utile la început puteau să apară doar în rudimente nesemnificative, microscopice, și că utilitatea lor ar putea fi dezvăluită abia după expirarea a milioane de generații, când un nesemnificativ caracteristica prin dezvoltare se va transforma într-un organ util format (de exemplu, rudimentul aripilor la o pasăre în aripi reale) Astfel, transmiterea și conservarea pe parcursul a milioane de generații a caracteristicilor nesemnificative și inutile *) Despre ereditatea normală și atologică, vezi Revue des questions scient Janv - (având în vedere utilitatea lor în lupta pentru existență care nu s-a dovedit încă) pare a fi o chestiune cu totul de neînțeles Desigur, în același timp, lui Darwin i se prezintă în mod constant ideea selecției artificiale, atunci când caracteristicile plantelor și animalelor cultivate care sunt utile oamenilor sunt de fapt moștenite și conservate Dar el uită că în natură nu există absolut nicio condiții care să aibă loc aici, iar principala dintre ele este mintea conștientă și voința omului Cu selecția artificială, toate șansele nefavorabile pentru îmbunătățirea rasei sau pentru formarea unui nou soi sunt eliminate artificial Pentru un trib, de exemplu cei mai buni indivizi sunt selectați și nu singuri, ci de fiecare dată din nou și, în același timp, sunt protejați de indivizi mai puțin perfecți Când selecția artificială a tarilor și conservarea încetează, îmbunătățirea începută nu merge mai departe, iar animalul, așa cum este bine cunoscut, revine la tipul său anterior Dacă ne îndreptăm atenția asupra acestui lucru și înainte rapid acum către momentul în care viața organică a apărut pe pământ, atunci nu pare posibil să facem nici măcar un pas înainte de la starea inițială a acestei vieți Dacă ar fi apărut modificări ușoare în organismele originale, imperfecte, atunci ele nu ar putea fi transmise ereditar și, intensificându-se din ce în ce mai mult, să producă o diferență de rase Așa cum o schimbare a apărut din întâmplare, tot așa ar dispărea și ea, fără a avea în spate acea îngrijire atentă care apare în cultivarea plantelor și animalelor domestice Dar să presupunem că, oricât de dificil este de explicat cauza acestui fenomen, ele au fost într-adevăr moștenite și dezvoltate în trăsături caracteristice ale speciilor, tocmai acele trăsături care s-au dovedit a fi mai utile animalului în lupta pentru existență cu alte rase Acum este evident că așa-numita luptă pentru existență este principiul sau principiul principal care determină și condiționează originea rocilor organice Cu o semnificație atât de importantă a acestui principiu, ne-am aștepta ca în viața reală a ființelor organice să ni se arate sub forma unui universal, CQ V KUDRYAVTSEV, t sh - I - lege a naturii neschimbată și ferm stabilită Dar în realitate sensul său este departe de a fi același În ceea ce privește așa-zisa luptă pentru existență, a naturaliștilor

imparțiali și neduși de darwinism, fără a respinge semnificația acestui element în explicarea vieții naturii și a da dreptate deplină lui Darwin că a fost primul care a expus acest element , cu toate acestea, cred că el, purtat de teoria sa, a exagerat semnificația acesteia și a ridicat-o ilegal într-o lege universală a vieții organice Este absolut adevărat că lupta pentru existență constituie o forță cu adevărat esențială și, prin urmare, este potrivită pentru explicarea anumitor fenomene din viața ființelor organice Multe ființe sunt limitate la aceleași condiții de existență și, întrucât aceste condiții nu sunt suficiente pentru a păstra în mod egal viața tuturor acestor ființe, acelea dintre ele care posedă unele trăsături mai avantajoase, oferind un avantaj în utilizarea condițiilor de existență, pot fi conservate mai convenabil și pot elimina altele Aici teoria este corectă și este de acord cu faptele Dar această luptă pentru existență poate explica doar păstrarea anumitor soiuri în cadrul unei specii sau rase și moartea altor soiuri, dar nu și primul început și originea noilor rase *) Mai mult, această luptă pentru existență nu poate explica cel puțin care este principalul lucru atât în teoria lui Darwin, cât și în general în problema originii organismelor, și anume îmbunătățirea treptată a cursului vieții organice Conform teoriei lui Darwin, este inexplicabil de ce mai există organismele inferioare, când organismele superioare s-au separat de ele și s-au remarcat tocmai pentru că au păstrat unele trăsături utile care le-au asigurat victoria în lupta pentru existență în primul rând asupra acelor organisme inferioare din care au apărut și care erau lipsiţi de asemenea trăsături Experiența arată că este departe de a fi întotdeauna acele animale sau plante care sunt mai perfecte care sunt păstrate și învinse în lupta pentru existență, dar mai ales cele care sunt mai acomodative Da, buruieni ') Frohschammer Atena - - ierburile înăbușă plantele cultivate de îndată ce acestea sunt lipsite de îngrijire artificială Deci de exemplu frumosul berbec de piatră, zimbrul, se stinge, în timp ce vrabia obișnuită se răspândește liber pe tot pământul Adesea, tocmai din cauza simplității și necomplicațiilor lor, organismele inferioare se stabilesc mai ușor și în număr mai mare decât cele superioare Exista putine exemple indubitabile de imbunatatire ca urmare a luptei pentru existenta, ba chiar si ele isi pierd semnificatia din astfel de exemple, care marturisesc ca in anumite conditii, unele fiinte, tocmai datorita marii lor perfectiuni, sunt depasite si inlocuite de fiinte și mai puțin perfectă Darwin însuși pare să simtă că celebra sa lege a luptei pentru existență este departe de a avea semnificația atotcuprinzătoare în educația raselor pe care i-o atribuie Prin urmare, ca mijloace auxiliare în implementarea acestei legi, pe lângă selecția naturală stipulată de el, acceptă selecția sexuală și influența condițiilor externe de viață, climă, hrană, teren, obligând organismele să le aplice Lăsând deoparte selecția sexuală, deoarece aceasta, dar opinia lui Darwin însuși, explică originea doar a unor caracteristici nu numeroase, în esență inutile, dar animalelor le place ca ornament sau o calitate plăcută (de exemplu, culorile strălucitoare ale penei și cântând în masculi la anumite rase păsări, coama animalelor etc *), vom spune doar câteva cuvinte despre influența condițiilor externe de viață Defectul condensului iminent și nevoia de a accepta originea varietății de roci precedând Darwin Transformers, J Sen-Ilele și alții, punând în fruntea legii selecției naturale și a luptei pentru existență pentru existență, e fără a respinge complet acest fenomen, nu-i dă un semn important *) În ceea ce privește selecția sexuală, apoi împotriva păstrării și transmiterii caracteristicilor de plăcere prin intermediul

acesteia, putem spune tot ce am spus despre originea caracteristicilor utile: atât apariția și transmiterea prin moștenire, cât și îmbunătățirea acestor caracteristici sunt la fel de improbabile ca ultima * - - cheniya În opinia sa, schimbările care au apărut în acest fel la animale sunt extrem de nesemnificative; la plante pot fi ceva mai mari; influențele externe pot fi atribuite poate unor caracteristici ale culorii penelor de păsări, ale grosimii frunzelor la plante etc Dar criticii atenți ai operei lui Darwin observă pe bună dreptate că aici teoria lui diferă considerabil de caz, că de fapt el atribuie mult mai mult influenței condițiilor externe asupra formării raselor decât presupune el și că în această privință nu a mers ca departe de Lamarck, după cum crede el b De fapt, este remarcabil că în opera sa există incomparabil mai puține fapte și exemple explicative ale influenței (cu adevărat naturale, nu artificiale) a selecției și a luptei pentru existență asupra originii speciilor decât exemplele de formare a trăsăturilor organice datorate influența sunt condiții externe și nevoia de a le aplica Având în vedere acest lucru, este imposibil să nu recunoaștem o oarecare măsură de dreptate în opinia celor care cred că noul lucru introdus de Darwin în teoria transformării constă doar într-o schimbare a terminologiei, că noile denumiri de natural, selecţia artificială, sexuală, lupta pentru existenţă, denotă aproape acelaşi lucru ca înainte numită variabilitatea organismului din influenţa climei, hranei, stilului de viaţă, obiceiurilor etc *') Având în vedere propria conștiință a lui Darwin, că influența externă În aceste condiții, pot produce doar modificări foarte ușoare ale structurii organismului, nu trebuie să ne oprim din nou asupra faptului, deja explicat parțial de noi, al stabilității rocilor organice și al independenței lor în acest sens față de influențele externe Acest fapt, chiar înainte de apariția teoriei lui Darwin, a fost suficient dovedit de oamenii de știință naturii, contrar învățăturilor lui Lamarck, care vedeau în influența condițiilor externe și în adaptarea la acestea motivul principal al modificării raselor Într-adevăr, experiența arată că, deși este o plantă, un animal poate fi oarecum aplicat la noile condiții de viață și după *) I Meyer, Philos, Zoitfrageii, , (U-B" - - efectul acestei schimbări, dar * gama de modificări care rezultă din aceasta este foarte nesemnificativă și că, în general, o schimbare a condițiilor externe ar atrage mai degrabă moartea unei rase cunoscute decât să o oblige să le aplice și să obțină orice organe noi sau caracteristicile necesare pentru o astfel de modificare a aplicației *)· Am subliniat cele mai importante neajunsuri observate de știința naturii în teoria lui Darwin Acum, având în vedere semnificația deosebită atribuită acestei teorii de apărătorii ei, nu numai pentru știința naturii, ci și pentru rezolvarea celor mai importante chestiuni ale cunoașterii și vieții, trebuie să evaluăm *semnificația și caracterul ei actual, în special, din punct de vedere: a , natural și b , filozofic a) Nu numai apărătorii teoriei transformării, ci și oponenții acesteia în domeniul științelor naturii, sunt de acord să recunoască meritele neîndoielnice ale cercetării lui Darwin El și-a asumat soluția pentru a rezolva una dintre cele mai importante întrebări ale științei naturii, originea diversității materiei organice *) Deci, de exemplu distrugerea pădurilor dintr-o anumită zonă distruge și animalele a căror viață era condiționată de existența unei păduri, de exemplu insecte care se hrănesc cu scoarța copacilor de conifere, păsări de pădure, animale; aceste animale, nici brusc, nici treptat, pot fi aplicate vieții într-o țară fără copaci; o pasăre, prin organizarea sa destinată să trăiască

în mlaștini, nu poate trăi într-o câmpie uscată Ca exemplu de influență a condițiilor locale asupra unei schimbări de organizare, Darwin subliniază diferența dintre două soiuri de lupi: de munte și de câmpie, prima cu forme ușoare, care amintește de depozitul unui câine ogar și de căprioare de vânătoare, a doua , mai masiv, pe picioare mai scurte, atacând mai des la oi (Specia originală, p) Desigur, aceste diferențe în structura lupilor sunt prea mici pentru ca aceștia să se formeze în modul indicat de Darwin Dar probabilitatea acestei presupuneri este slăbită de împrejurarea, citată de Darwin, că ambele specii de lupi nu sunt strict limitate la munte, cealaltă la terenul plat, dar, conform lui Pierce, ambele soiuri se găsesc în mod egal în Castkill munții din Statele Unite Din aceasta rezultă mai degrabă că motivul formării a două soiuri de lup nu se află în localitate, ci, dimpotrivă, într-un alt fel, particularitățile organizației care au apărut au făcut ca unii lupi să înceapă în mod preferențial să vânează oi, alții căprioare și animale din pădure · - - viata, intrebare pe care, tocmai prin prisma dificultatii ei, si dupa esecul incercarilor lui Lamarck, naturalistii au incercat vizibil sa o evite Oricât de asemănătoare, aproape omogenă, cu ipoteza lui Lamarck, teoria lui Darwin, însă ea lasă în urmă pe prima în ceea ce privește completitudinea materialului științific natural prelucrat de el, în alegerea atentă a faptelor, în inteligența cu care principiile teoriei sale sunt aplicate la explicarea acestor fapte Acest avantaj al fundamentării științifice explică și soarta diferită în lumea științifică a ambelor, conform ideii de teorii foarte asemănătoare - succesul pe termen scurt al primei și influența extinsă și profundă a celor din urmă Însăși faptele și observațiile adunate de Darwin, indiferent de forța lor probantă în favoarea concepției sale de bază, constituie cel mai valoros material științific, în special studiile sale despre selecția și modificarea artificială a plantelor și animalelor cultivate Dar faptele sunt o altă chestiune, iar concluzia trasă din fapte este alta În ceea ce îl privește pe acesta din urmă, naturaliștii care sunt mai reținuți și nu sunt duși de teorie sunt de acord că aici Darwin a depășit limitele permise de metoda inductivă strictă și a făcut o concluzie și o generalizare prea îndrăzneață de la un fapt particular la o soluție a problemei generale a problemei originea vieții organice Acest fapt particular este mutabilitatea ființelor organice Această variabilitate, în limite mai mult sau mai puțin înguste, a fost întotdeauna recunoscută de oamenii de știință naturală, atât înainte de apariția teoriei lui Darwin, cât și după aceea; recunoscut chiar și de oamenii de știință care, în general, nu sunt de acord cu teoria lui *) Darwin a făcut multe pentru *) de exemplu Agasiz, R Wagner, Ber și alții (I B Meyer, Philos Zeitfragen) Deosebit de remarcabilă este atitudinea față de acest Bonpocj a naturalistului autohton Baer La început, el a permis variabilitatea raselor în limite destul de largi "Nu pot, spune el, să mă abțin de la convingerea că multele forme, care acum sunt într-adevăr ținute separate, doar că încetul cu încetul au ajuns la această separare, dar au format inițial o singură rasă Distribuția actuală a animalelor pe pământ, în măsura în care este posibil să se concluzioneze de la aceasta cu probabilitate la cea anterioară, mi se pare decisiv în favoarea acestei opinii Întrucât tot ce există în natură este schimbător, parțial mobil în spațiu, parțial capabil de dezvoltare, nu este clar de ce formele individuale nu ar putea avea altă dezvoltare decât cea generală, în ordinea - - clarificarea acestui fapt; dar nu s-a mărginit să arate cât de mari sunt limitele și unde sunt limitele variabilității raselor, care dintre rasele organice existente acum

trebuie recunoscute ca specii și ce soiuri descind din ele Din câteva fapte, el s-a îndrăznit să tragă concluzia îndrăzneață și nejustificată că toate formele vegetale și animale s-au format în același mod ca și soiurile și provin din câteva forme primare, chiar și, poate, dintr-o singură formă Între timp, de fapt, întreaga sa teorie poate fi de valoare, dar numai într-o zonă mult mai îngustă și mai modestă, și anume, în zona originii soiurilor din cadrul unei anumite specii sau rase În această zonă restrânsă, atât faptele, cât și observațiile adunate atât de atent de Darwin și doctrina sa despre selecția naturală și sexuală și lupta pentru existență își pot găsi aplicarea Cu toate acestea, conform judecății unor oameni de știință ai naturii mai precauți, chiar și în acest domeniu limitat, este puțin probabil ca acestor principii de modificare, indicate de Darwin, să li se poată atribui o semnificație exclusivă și universală Și aici întrebarea rămâne încă deschisă științei: în ce măsură și în ce măsură aceste condiții pot fi lăsate să influențeze formarea celor mai multe varietăți și dacă, pe lângă aceste condiții, nu este necesar să se permită alte condiții, neobservate de Darwin, întrucât, după cum am văzut, ele nu pot explica pe deplin originea nici măcar a tuturor varietăților Dar, în orice caz, studiile lui Darwin indică, dacă yenul este totul, atunci câteva motive importante apariția lor pe pământ, spre care paleontologia ne indică " Dar cu precauția unui om de știință natural strict, el adaugă în același timp: "cât de largă ar trebui să ia această dezvoltare a unei rase din altele, despre asta nu îndrăznesc să formez orice opinie " (Mémoires del'AS Petersb vezi Meyer,) Dar, surprinzător, apariția operei lui Darwin, care a elaborat această întrebare intenționat, nu numai că nu a confirmat-o pe Vera în această opinie, ci, dimpotrivă, din cauza insuficienței faptelor prezentate de acesta, l-a forțat să-și schimbe fostul convingere de asemenea "Cu cât îl citesc mai mult pe Darwin", spune el într-o scrisoare către R Wagner, cu atât mă abat de la propria mea doctrină anterioară (limitată) a modificării raselor " (Fabri, Briefe gd Materialismus, V) - - originea schimbărilor de acest fel, acesta este meritul incontestabil al teoriei sale Dar, de îndată ce teoria lui Darwin depășește granițele speciei și schimbările care au loc în cadrul acesteia și transferă legea formării soiurilor în formarea raselor, își pierde temeiul științific riguros și se transformă într-un nedovedit, contrar fapte, ipoteze Având în vedere o asemenea contradicție de fapte, este în zadar pentru Darwin și adepții săi, în ceea ce privește dreptul lor de a transfera ipotetic legea originii soiurilor la originea raselor, se referă la faptul că conceptele de gen, specie , varietatea sunt departe de a fi stabilite de știință, că limitele lor nu sunt de fapt definite cu precizie și că, prin urmare, trecerea soiului în specie, iar aceasta din urmă în gen, nu poate fi considerată imposibilă Toate acestea sunt parțial adevărate: în această privință, se poate fi de acord cu acei naturaliști care consideră unul dintre meritele lui Darwin că el, cu o grijă deosebită, a clarificat nesatisfăcătoarea conceptelor existente de gen, specie, varietate; se poate foarte bine ca, tocmai ca urmare a investigațiilor lui Darwin și a îndoielilor stârnite de acesta, multe rase sau specii de animale să fie recunoscute ca doar diferențe ale unei singure specii originale Însă lipsa de precizie științifică în clasificarea genurilor și speciilor poate vorbi doar de necesitatea corectării acesteia, dar nu infirmă deloc ideea, susținută de fapte indubitabile, că există tipuri organice neschimbate, fie că le numim rase sau specii Determinarea numărului exact al acestora este o chestiune de științe naturale În

orice caz, corectarea unor erori particulare în acest sens, prin trecerea anumitor specii în categoria soiurilor sau invers, nu poate zgudui faptul fundamental că rasele neschimbate existente de plante și animale nu pot proveni din nicio formă organică, nici din acelea puţini primesc forma subliniată de Darwin b) Odată cu nesatisfăcătoarea recunoscută a teoriei transformării, în special, ipoteza lui Darwin, din punct de vedere firesc, se pune involuntar întrebarea: ce fel de - - Care este motivul pentru care o teorie atât de slabă din punct de vedere științific a avut și are încă o gamă atât de largă de răspândire și se bucură de o simpatie și atenție atât de profundă nu numai în domeniul științelor naturale, ci și în alte științifice și neștiințifice, dar considerându-se inteligenți , cercuri? Cu greu ne putem înșela dacă spunem că adevărata cauză a acestui fenomen este semnificația filozofică a acestei teorii, ca suport pentru viziunea materialistă asupra lumii atât de răspândită în vremea noastră, care în ea se gândește să găsească pentru sine acel suport științific, care până la acum nu avea Si in sine teoria transformarii este la fel de mult filozofica ca si teoria naturala*); dar cu atât mai mult capătă un asemenea caracter din concluziile pe care filosofia materialistă se gândește să le tragă din ea pentru a rezolva cele mai importante întrebări despre prima cauză a ființei, despre originea lumii și a omului Motivul principal al succesului teoriei transformării este că ea ne prezintă o teorie a formării naturale a lumii, astfel de formare în care orice influență a Forței supreme inteligente este eliminată și totul se reduce la simpla acțiune a necesare, legi naturale ale naturii O asemenea semnificație filosofică a teoriei transformării îmi dă dreptul să o evaluez din acest punct de vedere *) În acest sens, sunt pe deplin de acord cu evaluarea domnului Khlebnikogym asupra semnificației metodologice a teoriei transformării "Foarte mulți oameni presupun că filosofia evoluționismului diferă de sistemele filozofice idealiste în acest fel, că se bazează pe fapte, în timp ce acestea din urmă se bazează doar pe propozițiile teoretice ale celor neexperimentați Această convingere este greșită de ambele părți În primul rând, în sens mai larg, nu există un singur păianjen pur factual, pentru că fiecare comparație de fapte presupune deja speculații, fiecare concluzie din fapte este în esență o concluzie speculativă, doar asistată de fapte, trăgând claritate din acestea În al -lea, în sens mai restrâns, evoluționismul, pornind de la un număr nesemnificativ de fapte observate, trece imediat la concluzia despre fapte care nu au fost niciodată observate, iar pe aceste presupuse fapte își construiește concluziile, prin urmare, devine un complet speculativ sistem, ca idealismul și creează o metafizică pură a materialismului, care se învârte în considerare nu a faptelor, ci a conceptelor, căci presupusul fapt nu este, desigur, altceva decât un concept pur " N Khlebnikova, Cercetări și caracteristici - Kiev - - și vedeți în ce măsură este potrivit scopului pentru care cineva crede să-l folosească, și anume, ca armă de încredere pentru apărarea perspectivei materialelor lumii La prima vedere, s-ar putea părea că, atribuind teoriei transformării o tendință materialistă, îi impunem o viziune care, de fapt, cel puțin în persoana primilor săi reprezentanți, nu o susține deloc Astfel, autorul Istoriei naturale a universului, de-a lungul întregii sale lucrări, vorbește foarte des, întâmplător și nepotrivit, despre Dumnezeu, despre Providență, despre înțelepciunea și bunătatea intențiilor Sale etc , deși întregul curs al cercetării sale arată o puternică dorință de a elimina tot ce este supranatural și adevărat din istoria lumii divin Cât despre Darwin, și

el admite aparent formarea naturală a lumii doar până la anumite limite El nu se extinde în general asupra originii originalului tipuri organice, dar acceptă să admită că "toate ființele organice, care trăiesc mereu pe pământ, au provenit probabil dintr-o formă primară, în care Creatorul a suflat prima dată viață" *) Astfel, teoria lui Darwin pare a fi departe de materialism; din punct de vedere filozofic, este mai degrabă o experiență de reconciliere a două puncte de vedere opuse asupra originii organismelor În timp ce unii, apărătorii constanței speciilor, precum Agasus, au acceptat crearea inițială a acestora de către Dumnezeu și apoi un act de creație nou repetat în fiecare epocă geologică, în timp ce alții, dimpotrivă, au eliminat complet prima Cauză supremă și au produs formele organice originare direct din materia anorganică (gener spontanea), - Darwin combină ambele ipoteze: permite actul de creație chiar de la început, iar apoi acordă cel mai larg loc dezvoltării naturale Nu îl vom bănui nici pe Darwin, nici pe alți adepți ai teoriei transformării nesincerității și a acomodarii neplăcute pentru opinia publică atunci când vorbesc despre Dumnezeu și creație în scrierile lor**) Dar nu ') Despre origine specii Pe Rachinsky, **) Este totuși destul de remarcabil că în edițiile ulterioare ale lucrării sale Darwin a publicat - - este posibil să nu reușim să observăm că acest tip de reconciliere a teismului cu materialismul suferă de inconsecvență și, prin urmare, este firesc ca, în egală măsură, să nu-i satisfacă pe apărătorii unuia sau celuilalt și, odată cu dezvoltarea ulterioară, teoria transformării ar putea cu ușurință dobândesc o colorare pur materialistă Într-adevăr, pentru cei care acceptă ideea de creație, se pune întrebarea în sine: dacă pentru a explica originea formelor organice primare este necesar să admitem un act supranatural de putere creatoare, atunci de ce ar trebui să limităm acest act la creație de doar una sau foarte puține (patru sau cinci după Darwin) formă inițială? De ce nu au putut fi create multe ființe organice la început? A recunoaște crearea de către Dumnezeu a unuia sau a câtorva organisme simple și a nu permite crearea a multor, mai perfecte, înseamnă a admite o inconsecvență logică Dimpotrivă, asumând creația originală de către Dumnezeu a ființelor organice, progenitorii raselor cunoscute de plante și animale, nu numai că nu dăunăm a ceea ce este adevărat în darwinism (explicația originii soiurilor), dar și înlăturăm acele dificultăți insolubile, care, după cum am văzut, această teorie Dar o astfel de modificare a teoriei transformării, la care recunoașterea ideii de creație trebuie să ducă în mod necesar, ar distruge în mod evident această teorie în trăsăturile sale cele mai esențiale Prin urmare, mult mai consecvenți și mai aproape de direcția generală a teoriei lui Darwin au fost cei dintre adepții săi care au respins cu desăvârșire "intruziunea" inutilă, în opinia lor, a forței supreme în cursul dezvoltării naturale a lumii Darwin, ei remarcat, nu a fost fidel cu sine atunci când, recunoscând formarea naturală a tuturor raselor, a permis o origine supranaturală a uneia, a originalului cuvintele: "în care Creatorul a suflat prima dată viață " Fichte, Seelenfort-dauer etc - - prima formă simplă Și această formă originală a apărut într-un mod natural, prin generare spontană din materie anorganică Deși o astfel de origine nu este un fapt incontestabil pentru timpul prezent, ea trebuie acceptată ca postulat necesar al întregii teorii a formării naturale a regnului organic *) Astfel, ar fi fost necesar să se facă doar o mică schimbare în teoria lui Darwin, pe care, probabil, Darwin însuși nu ar fi contestat-o prea mult și care a urmat de la sine în consecință din propria sa teorie, pentru ca teoria transformării să piardă acel lucru slab, totuși, sens

conciliant între supranaturalism și ateism în explicația naturii, pe care ea a lăsat-o în urmă, permițând actul creației chiar la începutul vieții organice și s-a dovedit a fi o ipoteză pur materialistă Este de înțeles, așadar, de ce a fost întâmpinat cu atâta simpatie și triumf la apariția sa de către materialiști**) Limitele studiului nostru de față asupra teoriei transformării ps ne permit să intrăm într-o analiză detaliată a doctrinei, suplimentară acestei teorii, a așa-numitei generații spontane Această doctrină ar necesita un studiu special, care să ne arate că susținerea unei teorii arbitrare de către alta, și mai arbitrară, nu numai că nu poate servi la întărirea primei, *) Aceasta este părerea lui Negelli, Focht, Haeckel și alții I B Meyer, Phil Zeitfragen, '*) Deci, de exemplu K Vocht, care, printre alți materialiști, are avantajul că își exprimă întotdeauna convingerile materialiste în mod direct și fără timiditate, evaluează semnificația cercetării lui Darwin în acest fel: direcții Nu poate exista nicio îndoială: teoria lui Darwin alunga complet Creatorul personal și pătrunderea lui temporală în cursul creației și în originea raselor, deoarece nu acordă nici cel mai mic loc acțiunii unui astfel de Creator De îndată ce este dat primul punct de plecare, primul organism, atunci viața organică se dezvoltă din el prin selecție naturală prin toate perioadele geologice, conform legilor simple ale eredității: nu apare o nouă rasă și cea veche nu dispare din cauza intervenției creative ; cursul natural al lucrurilor este suficient pentru producerea tuturor fenomenelor " Vorles üb Menschen Vezi Fabi'i, Briefe gd Materialisinus - - ci, dimpotrivă, ar arăta şi mai clar imposibilitatea materialismului de a explica în vreun fel originea vieţii organice în mod raţional Aici, rămânând strict în limitele discuției despre teoria transformării pe care o luăm în considerare, observăm doar că această teorie în sine, cu o privire mai atentă asupra ideii sale principale, cu greu poate fi recunoscută ca atât de fiabilă și un aliat fidel al materialismului, așa cum crede de obicei Există o neînțelegere în entuziasmul materialiștilor pentru aceasta, care, mai devreme sau mai târziu, clarificată, poate transforma cu ușurință un aliat imaginar al materialismului într-un inamic periculos De fapt, dacă, lăsând deoparte detaliile teoriei lui Darwin, ne îndreptăm atenția asupra trăsăturilor caracteristice ale acestei teorii și asupra impresiei generale pe care o produce, trebuie să admitem că această teorie nu poate fi numită materialistă decât printr-o neînțelegere Pentru orice cititor dezvoltat filozofic al studiilor lui Darwin, este ușor de observat că el își asumă pretutindeni acțiunea teleologică a naturii, atât de urâtă de materialism, inconștient pe nivelurile inferioare ale regnului organic și trecând treptat în conștient pe cele superioare În ciuda dorinței sale de a acorda cât mai multă importanță întâmplării (de exemplu, în apariția inițială a rudimentelor trăsăturilor utile) și condițiilor fizice exterioare, el asimilează constant unei plante, unui animal, dorința instinctivă de a fi ghidat de cunoscute obiective şi, mai mult, în vederea viitorului îndepărtat Am văzut că o particularitate nesemnificativă, apărută accidental, având în vedere utilitatea sa viitoare în lupta pentru existență, se păstrează, se moștenește constant, se îmbunătățește cu fiecare generație, până când se dezvoltă într-un organ cu adevărat necesar unui animal Care este motivul acestui fenomen? De unde au venit ființele organice o asemenea străduință, o asemenea capacitate de a alege și de a păstra ceea ce este util, de a îndepărta ceea ce este dăunător? Toate acestea, desigur, rămân necunoscute lui Darwin, dar adevărul este că, cu cât urcăm mai sus prin gradele de viață organică, cu atât mai mult intră în domeniul

cercetării sale o întreagă masă de concepte care sunt complet străine de materialism și sugerează - - natura este inteligența, capacitatea de a atinge anumite obiective prin mijloacele potrivite Un cuc, de exemplu, conform teoriei sale, odată ce, dintr-un motiv oarecare, și-a depus ouul în cuibul altcuiva, a observat pentru ea însăși beneficiul care a venit din asta, a început să o facă des sau constant; de aici ereditatea acestui mod de acţiune şi trăsătura caracteristică a cucului Lăsați-l să fie; dar în același timp nu se explică de unde a căpătat cucul capacitatea de a raționa așa, de a fi atât de iute și de a-și încrede ouăle doar anumitor rase de păsări? Unele albine s-au întâmplat să-și construiască fagurii din celule cu șase laturi care se ating între ele; au observat în același timp avantajul de a salva ceară cu o formă asemănătoare de celule și au început, măcar o parte din albine, să construiască mereu așa; apoi, conform legii selecției naturale, învingătorii în lupta pentru existență erau acele albine care construiau fagurii într-un mod atât de avantajos; alţii au pierit odată cu trecerea timpului Din nou, se presupune că albinele ar fi trebuit să observe și să-și dea seama de un avantaj accidental și să-l folosească O primă pasăre, zburând accidental iarna dintr-un climat rece la unul cald, a constatat că era foarte convenabil și întotdeauna să se îndepărteze de țările reci la cele calde; ea și-a transmis obiceiul prin moștenire, iar acum au apărut rasele de păsări migratoare Dar de unde a venit din nou considerația păsării și cum a fost transmisă urmașilor? Să lăsăm deoparte improbabilitatea deosebită a unor astfel de explicații; un om este mai deștept decât o albină și o pasăre, dar nu poate transmite meșteșugurile și cunoștințele care îi sunt familiare ereditar Ideea este că toate explicațiile de acest fel, care se întâlnesc constant la Darwin, depășesc cu mult tărâmul unei explicații pur mecanice a naturii; ele presupun neapărat în el un fel de principiu rațional și acționând conform planurilor, așa cum l-am numi *) *) Observăm aceeași introducere inexplicabilă, involuntară, a unui principiu non-material în cercul agenților fizici și chimici nu numai la Darwin, ci și la Lamarck, deși importanța predominantă pe care el o atribuie influențelor externe în originea organismelor, aparent, , face ca predarea sa sa fie mai materialista, in comparatie cu teoria lui Darwin, care nu acorda prea multa importanta acestor influente Acesta este începutul - I I - Dar nu numai explicațiile speciale ale originii funcțiilor superioare ale vieții organice apar în ipoteza lui Darwin a unei minți care acționează teleologic, care, ei bine, nu este un principiu material Se exprimă direct în acele trăsături pur psihice prin care el își caracterizează începutul natural al dezvoltării organice În acest început, el vede un fel de forță nelimitată a activității raționale, lăsând cu mult mintea umană în urmă "Dacă un bărbat, spune el, cu oarecare răbdare poate alege abateri utile pentru el, atunci de ce natura nu ar putea alege și abaterile utile, în condițiile schimbătoare ale vieții, produselor ei vii? Ce limită putem pune acestei forțe, care a fost activă de secole lungi și examinează cu strictețe întreaga alcătuire a fiecărui organism, structura lui, modul său de viață, favorizează tot ce este bun, respinge tot ce este rău? Eu nu Îmi pot imagina limitele acestei forțe, adaptând încet, dar perfect fiecare formă la cele mai complexe relații de viață "*) observă cu acuratețe, selectează cu atenție, caută fără greșeală orice îmbunătățire în scopul existenței ulterioare la Lamarck, ea apare sub forma capacității organismelor de a se adapta la mediu, iar fără introducerea acestei abilități, ipoteza lui nu ar fi putut face un pas Să ne amintim exemplul pe care l-am dat despre formarea diferitelor

rase de păsări de apă, răpitoare și alte păsări de la prima pasăre Se presupune că această primă pasăre din locuri mlăștinoase își va întinde constant gâtul pentru a obține broaște, în locuri uscate și deschise își va dezvolta capacitatea de a găsi boabe, în locurile împădurite va dobândi tenacitate și subțire de gheare pentru a se agăța de ramuri, în locuri muntoase, unde ai nevoie de sus și de departe să vezi prada, să dezvolți puterea vederii, aripile, zborul etc Evident, aici, pe lângă influența mediului, și în pasărea în sine, se presupune ceva care îl învață să se aplice la condiții date și, ținând cont de ele, să-și modifice hrana, metodele de obținere și împreună cu asta (ceea ce este deja de necrezut) chiar organele corpului - se presupune, în continuare, o anumită considerație ceva complet diferit și inexplicabil de forțele mecanice de lucru ale naturii *) Despre origine specii Pe Rachinsky, - - Întrebarea este: ce sens ar trebui să acordăm acestor expresii și expresii similare? Adepții lui Darwin vor spune, desigur, că toate acestea nu sunt altceva decât personificări, care nu pot fi înțelese în sensul lor propriu Dar într-un astfel de caz, toate explicațiile particulare ale diferitelor modificări prin selecția naturală pot avea vreo valoare științifică - explicații care sunt stipulate tocmai prin presupunerea că natura, păstrând caracteristicile cunoscute, la început imperceptibile, acționează prudent, în interesul lupta pentru existenta? Fără sensul real sau literal al acestei presupuneri, toate aceste explicații vor fi simple cuvinte, nu mai mult, iar ipoteza lui Darwin va afirma ceva care nu există cu adevărat Căci este evident că natura, sau selecția naturală, dacă înțelegem cu adevărat aici doar un singur set de cauze naturale, eficiente, nu poate nici să raționeze, nici să aleagă, nici să acționeze, pe baza unor scopuri îndepărtate, nici să adulmece Dacă însă însăși existența ei este atât de strâns legată de aceste expresii, conducând aparent la teoria formării lumii naturale, atunci este, de asemenea, evident că ele sunt cauzate nu numai de nevoia pur retorică de personificare, ci de o mai profundă, instinctivă , neadusă la un grad de claritate distinctă cu conștiința că însăși transformarea raselor este imposibilă fără asumarea unei forțe rezonabile care o influențează și nu poate fi explicată numai din condițiile materiale Toate acestea arată că teoria transformării, chiar dacă ar fi complet adevărată și dovedită, ceea ce, după cum am văzut, de fapt nu este, nu poate fi un aliat de caz al materialismului Pentru că, pentru a fi fidel cu sine și consecvent, materialismul, pentru a explica originea ființelor organice, nu ar trebui să admită cu insistență nimic altceva decât agenți chimici și fizici Teoria generării arbitrare are, într-adevăr, meritul de a fi fidelă acestui principiu materialist: teoria transformării nu o are În ea, împreună cu forțele și legile cunoscute ale naturii, apare X necunoscutul, o nouă forță misterioasă numită acea naturală - - lapte, apoi adaptarea organismelor la mediu, apoi selecția naturală; acestei forțe, și nu condițiilor exterioare de viață, îi revine rolul real în formarea vieții organice pe pământ De aceea această teorie, neavând o afinitate specială cu materialismul, poate fi ușor admisă (și a fost admisă) de o filozofie complet opusă materialismului, cea idealistă S-ar putea spune chiar mai multe - cu această filozofie, în caracterul ei interior, are mult mai multă afinitate decât cu materialismul Nu degeaba celebrul Cuvier, la prima apariție a teoriilor transformării în persoana lui Lamarck și Geoffroy Saint-Hilaire, le-a numit un produs al panteismului german Poate că, de fapt, nu a avut dreptate să atribuie formarea acestor teorii în Franța influenței filozofiei germane; dar a ghicit corect baza metafizică reală a teoriei transformării De fapt, nu

există o explicație metafizică mai bună pentru principiul de funcționare teleologic în această teorie, ca ipoteza că la baza atât a întregii lumi, cât și, în special, a vieții organice, se află un comun, extrem de rațional, dar în același timp timp, substanță care acționează inconștient , - o substanță care se dezvoltă constant în diferite forme de ființe ale lumii și ajunge la conștiința de sine la o persoană Prin asumarea acestei substanțe, acest "inconștient", așa cum îl numește Hartmann, caracterul rezonabil al selecției naturale și îmbunătățirea treptată a vieții organice pot fi parțial explicate; pentru interpretarea materialistă a darwinismului și a teoriilor conexe, fenomenele teleologice rămân complet de neînțeles , I În concluzia studiului nostru asupra teoriei transformării, considerăm că nu este de prisos să menționăm cele mai importante modificări în învățătura lui Darwin în timpurile moderne Aceste modificări merită deja atenția noastră pentru că sunt forțate de o masă de fapte care contrazic această teorie și, astfel, servesc ca o recunoaștere indirectă a inconsecvenței acesteia și a corectitudinii observațiilor făcute de noi SOCH V KUDRYAVTSEV, t sh - - În ce măsură ele constituie în sine o reală îmbunătățire a teoriei lui Darwin, vom vedea acum Unele dintre aceste modificări privesc însăși esența învățăturii lui Darwin, acele principii prin care se realizează transformarea raselor; altele privesc explicarea modalităţilor speciale ale acestei transformări a) Am văzut că principiile motrice ale transformării lui Darwin - lupta pentru existență, selecția naturală și sexuală - sunt și ele insuficiente pentru a explica modificarea raselor, precum și influența condițiilor externe (clima, hrana etc), care a jucat un rol major în învățăturile predecesorilor lui Darwin, Lamarck și alții; că, prin însăși natura fenomenelor explicate, un fel de forță internă, necunoscută, ieșită dintr-o serie de forțe mecanice și legi ale naturii, trebuie recunoscută, numai printr-o neînțelegere eliminată de transformiști În acest punct, unii dintre cei mai recenți susținători ai teoriei transformării fac o concesie semnificativă Deci Negelli, spre deosebire de Darwin, admite că pentru a explica originea organismelor, este necesar să se admită existența în ele a unei "dorințe înnăscute de dezvoltare progresivă " Potrivit lui Kölliker, săpătura teleologică a lui Darwin pentru păstrarea valorilor utile caracteristici "nu are niciun sens"; în locul ei ar trebui recunoscută o "lege internă a dezvoltării" Lange, deși nu atât de strict în judecata sa asupra teoriei lui Darwin, dar împreună cu Kölliker admite că, pe lângă începutul păstrării trăsăturilor utile, "cauzele pozitive" de dezvoltare, care își au baza în capacitatea internă (Anlage) a organismelor" Același început, sub denumirea de forță organo-plastică sau evolutivă, este recunoscut și de transformistul francez Naudin *) În necesitatea recunoașterii unei forțe interioare active în formarea regnului organic din partea unor eminenti oameni de știință, am putea vedea triumful complet al principiului vitalist și distrugerea explicației materialiste *) Pentru opiniile lui Negelli, Kölliker și Lange însăși, a se vedea: Geschichte des Materialisme P V Despre Nolen, vezi Quatrefages, L'espèce humaine Janet, Cauze finale Õ, - - nu începutul vieții organice, dacă o astfel de recunoaștere ar fi combinată cu o idee clară a acestei forțe și ar admite toate consecințele care decurg din ea în mod logic Din păcate, acest lucru nu este Presupunând o forță care iese evident dintr-o serie de forțe chimice și fizice ale naturii, oamenii de știință menționați, sub influența fricii de a admite cu această forță orice supranatural în explicația naturii, se grăbesc să-și retragă rapid concesia și să facă

o rezervă că sub numele acestei forţe nu vor să înţeleagă nimic altfel decât legile obişnuite ale naturii acum în vigoare, deşi într-o combinaţie necunoscută a lor *) Dar nu implică o astfel de rezervă o contradicție logică și nu neagă în esență ceea ce s-a afirmat? Forțele operaționale ale naturii și condițiile externe sunt recunoscute ca fiind insuficiente pentru explicarea originii vieții organice, este recunoscută necesitatea unei noi forțe interne și, în același timp, se afirmă că nu este nevoie de forță specială, că toate fenomenele sunt explicate prin interacţiunea forţelor naturii cunoscute nouă Dar chiar dacă, lăsând asta deoparte ') "Cuvântul: legea internă a dezvoltării", spune Lange, "sună oarecum suspect pentru un alt om de știință naturală Poate părea că aici vorbim despre un fel de "plan de creație" și că în acest caz trece gândul la o invazie succesivă, repetată a unor forțe supranaturale Dar, de fapt, nu există nici cea mai mică bază pentru " cauze interne" care sunt discutate aici pentru a presupune vreo contribuție mistică la cursul obișnuit al forțelor naturale Legea dezvoltării, conform căreia organismele apar într-o anumită secvență de perfecțiune, nu este altceva decât acțiunea cumulativă a legilor naturale generale despre care crezi că produc fenomenul de dezvoltare " "Desigur, structura organismelor este dominate de legi care ne sunt necunoscute acțiunile, dar și prin însăși natura lor: dar, în același timp, în mod firesc, nu este nevoie să ne gândim la vreo forță nouă sau necunoscută; acțiunea particulară, cumulată, a forțelor cunoscute ale naturii este suficient t?) pentru a explica acel rezultat special al acţiunii lor pe care îl numim organism" (Gesch d Matcrialismus) Despre imposibilitatea de a explica fenomenele vieții organice, nu numai prin acțiunea oricărei forțe fizice, ci și prin acțiunea cumulativă sau o combinație particulară a tuturor acestora, ați spus în studiul nostru despre începutul independent al vieții organice (vezi mai sus, p şi urm) ' - - Dacă am decide să dăm acestei ipoteze un caracter idealist, recunoscând forța educațională a naturii, care este cu adevărat diferită de forțele mecanice, atunci în acest caz cu greu am fi adus o îmbunătățire semnificativă a acesteia În primul rând, se poate admite existența unei astfel de forțe "naturale", deși nu mecanico-fizice, care, prin acțiunea sa puternică, ar putea produce toată varietatea de plante și animale existente și anterior? La aceasta, atât experiența, cât și speculațiile dau un răspuns la fel de negativ Că existența unei forțe educaționale interne, pe care o vom numi forța plastică, trebuie admisă în organisme, este în deplin acord cu observațiile Fără această putere, ființele organice s-ar transforma în mașini simple și nu ar fi ființe vii care se ridică pe treptele superioare ale tărâmului organic la ființe simțitoare care posedă inteligență și activitate semi-conștientă (instinctivă) Această putere se manifestă în capacitatea organismului de a produce varietăți și unele diferențe nesemnificative, în capacitatea de a corecta diverse leziuni dureroase ale corpului și, în sfârșit, în capacitatea de a se adapta la condițiile date de viață și de a alege instinctiv cele mai bune mijloace pentru păstrarea vieții și continuarea rasei *) Însă amploarea acțiunii acestei forțe nu este deloc extinsă, strict delimitată de anumite limite, care sunt diferite pentru diferite rase, limite care nu pot fi depășite de o singură ființă organică în special, nici de o întreagă rasă Cea mai mare măsură în care se poate extinde acțiunea forței plastice, și apoi la unele animale, este capacitatea de a reproduce noi organe în locul celor pierdute; deci de exemplu în cancer, în loc de o gheară ruptă, poate crește una nouă, deși de dimensiuni mai mici Dar nici aici forța plastică nu creează niciodată ceva nou, ci doar reproduce vechiul,

potrivit *) Despre necesitatea admiterii existenței forței plastice și despre ceea ce se produce! fenomenele ei, vezi Drepturile Prezentare generală , martie, articol: Ideea teleologică și materialismul, pp -Õ - - la acest plan imuabil Știința nu poate oferi un singur exemplu de forță plastică care transformă în esență un animal sau creează pentru el orice organ nou, care ar oferi cel puțin cea mai mică bază pentru o concluzie analogă despre posibilitatea formării de noi rase de plante și animale prin această forță Dar dacă experiența ne interzice să acordăm o semnificație universală forței plastice de fapt inerente organismelor și să creăm, prin analogie cu aceasta, un fel de forță plastică universală a naturii, atunci speculația, la rândul ei, arată imposibilitatea admiterii unei astfel de forțe de îndată ce prin numele ei vom înțelege "forța naturală" - nu mai mult Acest lucru reiese clar din gama și caracterul acțiunii pe care trebuie să o atribuim acestei forțe și care depășește cu mult limitele activității oricărui firesc, prin urmare, Forța care acționează mecanic și inconștient Am văzut că Darwin, ținând cont de raza de acțiune a forței sale de selecție naturală, a fost obligat să-i atribuie implicit trăsături care nu aparțin deloc forței naturii și nu pot aparține decât o forță superioară, puternic inteligentă valoare, trebuie atribuită și pretinsei forțe universale, plastice a naturii, căreia forța selecției naturale nu va fi decât una dintre manifestările speciale *) Într-adevăr, dacă ne amintim de varietatea nenumărată de organisme vegetale și animale produse de această putere, amintiți-vă că ele au apărut într-o succesiune strict rațională, care, atât în ordinea însăși a apariției lor, cât și în structura fiecăreia dintre ele, o armonie planul și cea mai mare raționalitate sunt exprimate clar, atunci, fără a încălca toate regulile gândirii logice în concluzia sa *) Așa descrie nair acțiunea forței sale organoplastice, transformistul francez Nolen: "această forță este începutul oportunității, o putere misterioasă (puissance), o forță nedefinită, soarta pentru unii, voința providențială pentru alții, o forță a cărei acțiune neîncetată asupra ființelor vii determină în toate epocile lumii forma, volumul și continuarea existenței fiecăreia dintre ele, ținând cont de numirea ei în ordinea lucrurilor, din care face parte etc Vezi Janet , Provoacă finale * - - De la efecte la cauze, nu putem admite că această forță ar putea fi orice forță inconștientă, naturală a naturii Ce ar trebui să fie ea? Nu este greu de determinat acest lucru prin acele calități, pe care apărătorii formării lumii naturale trebuie să le admită în ea, dacă doar recunoașterea unei astfel de forțe are vreo semnificație serioasă și nu este doar o expresie generală care întruchipează forțele mecanice ale natură Această forță depășește forțele obișnuite ale naturii cunoscute nouă, care sunt imanente în materie și acționează în ea; în consecință, ea este o forță extraordinară, imaterială; și întrucât numim ființă reală, opusă ființei materiale, spirituală, putem numi această forță spirituală Fiind o astfel de forță, evident că nu poate fi un simplu predicat al materiei, nu poate fi derivată din ea ca proprietate sau calitate; trebuie să fie conceput independent de materie, independent; ea este urme puterea proprie Această forță a fost la început într-o stare inactivă (înainte de începutul formării ființelor organice), apoi a început să acționeze independent de orice excitații externe; Următorul acțiunea ei se petrecea din interiorul ei; trebuie deci să-i atribuim autodeterminare, în caz contrar, libertate În cele din urmă, această forță, în nenumărate genuri și specii de ființe organice și în ordinea originii lor, ne-a prezentat un plan atât de armonios și rezonabil în implementarea ei, încât trebuie să o

recunoaștem ca o forță de cel mai înalt grad de raționalitate Dar ordinea calculată dinainte și raționalitatea executării planului poate să nu fie opera unei atracție oarbă, instinctivă, ci a unui gând conștient; așa că trebuie să onorăm această forță ca fiind conștientă Dar puterea este spirituală, originală, liberă, rezonabilă, conștientă, ce altceva poate fi decât Divinitate? N-ar trebui, prin urmare, să recunoaștem că originea originară a ființelor organice este acțiunea acestei puteri superioare, creatoare? b) În ceea ce privește modificările teoriei lui Darwin în acele sau alte detalii ale acesteia, nu trebuie să ne oprim asupra lor în detaliu, deoarece îmbunătățirile (dacă le puteți numi doar îmbunătățiri) în unele aspecte - - ea, cu infidelitatea sa fundamentală, nu poate avea o mare importanţă Vom sublinia o singură modificare a acesteia, care atinge cel mai dureros și mai slab punct din teoria lui Darwin Conform învăţăturii sale, transformările raselor s-au realizat cu o lentă extremă prin acumularea treptată, transmiterea prin moştenire şi dezvoltarea în organe a unor trăsături organice nesemnificative la început Având în vedere contradicția cu experiența unei astfel de doctrine, unii transformiști se gândesc să o elimine deodată prin faptul că, în loc de o transformare treptată a raselor, consideră că este posibil să se permită o transformare bruscă În opinia lor, nu este nevoie de o transformare atât de lentă, așa cum o acceptă Darwin; în anumite condiții favorabile, dintr-un organism dat, ar putea apărea brusc altul, care nu este asemănător acestuia, și ar putea apărea o nouă rasă Aceasta este ipoteza eterogenezei sau transformării bruște (transformation brusque - după Catrfage) Primul gând al acestei ipoteze precede apariția darwinismului Aparține lui Schopenhauer Organismele, cel puțin cele superioare, nu puteau, în opinia sa, să provină nici din slime organic marine (cum credea Oken), nici din masă organică degradată Originea lor nu poate fi concepută decât ca generatio in utero heterogéneo, tocmai în așa fel încât, în împrejurări deosebit de favorabile, sub o tensiune specială, anormală a forței vitale, ca excepție, de la o anumită plantă sau animal, care nu este asemănător acesteia , dar stând cu o treaptă mai sus, ar putea apărea o ființă organică, deși strâns legată de aceasta, astfel încât o pereche dată într-un anumit caz să poată da naștere nu unui simplu individ după chipul și asemănarea lui, ci unei noi specii; maimuta de ex poate da naștere unui bărbat În prezent, naturaliștii Noden și Kel-liker, amintiți de noi, sunt apărători ai teoriei eterogenezei Potrivit primei, teoria lui Darwin despre transformarea lentă a rocilor este contrară datelor și experienței geologice; experiența ne prezintă doar cazuri de schimbări bruște, dar niciodată de schimbare lentă de la o rasă la alta *) Ideea principală a teoriei lui Kölliker este aceea *) Janet, Cauze fin - - "sub influența legii universale a dezvoltării ființelor, din embrionii produși de acestea, se pot forma alte creaturi care le sustrage, de altă rasă" masculi, femele și lucrători fără sex la unele rase de insecte; aceasta, în opinia sa, arată că creaturi absolut identice nu provin întotdeauna din același embrion *) Față de o astfel de metodă de explicare a originii noilor rase, trebuie remarcat că nu numai că nu reprezintă o îmbunătățire a teoriei lui Darwin, ci, dimpotrivă, este inferioară acesteia din urmă în ceea ce privește probabilitatea analogă În favoarea opiniei lui Darwin cu privire la formarea lentă a diferențelor dintre specii, pot servi observații privind originea soiurilor în mediul plantelor și animalelor cultivate Aceste soiuri utile omului apar și se fixează brusc, dar prin îngrijire constantă și atentă pe parcursul mai multor generații Dar natura, cu

excepția trăsăturilor nesemnificative și anormale (de exemplu, nașterea unei persoane cu șase sau patru degete), nicăieri nu oferă o amintire a exemplelor de apariție bruscă a unei noi rase de plante sau animale Între timp, dacă o astfel de apariție este posibilă, atunci se pune întrebarea de ce nu vedem originea noilor rase nici acum, nici în memoria istorică a oamenilor? Teoria lui Darwin evită cu ușurință o astfel de întrebare prin faptul că pentru formarea unei rase consideră necesar un timp neobișnuit de lung; teoria eterogenezei nu are acest rezultat, iar neapariția unor noi rase este un fenomen inexplicabil pentru aceasta În ceea ce privește metamorfozele insectelor și originea din aceiași embrioni ai organisme aparent diferite, se remarcă pe bună dreptate (R Wagner) că acest fenomen nu poate servi deloc la explicarea originii rocilor, deoarece în aceste cazuri nu există formarea de o rasă în esență nouă, dar numai *) I B Meyer Philos Zeitfr õ - - o modificare diferită a aceluiași animal sau dezvoltarea unor forme diferite în cadrul aceluiași gen Asemenea fenomene nu numai că nu pot servi drept dovezi în favoarea eterogenezei, ci, dimpotrivă, cu mare dreptate, sunt uneori citate ca dovadă a constanței formelor tipice, generice Da, iar Köl-liker însuși este de acord că în prezent niciun fapt direct nu poate dovedi că ovulul fertilizat al oricărui animal s-ar putea dezvolta într-un animal de orice formă superioară În general, după părerea unor naturaliști cunoscuți, întreaga teorie a eterogenezei nu provine dintr-o serie de ipoteze foarte slabe și arbitrare *)¡ W Meyer Philos Zeitir DIN CITIRE DESPRE COSMOLOGIE ·) ORIGINEA LUMII Însuși titlul acestui studiu este capabil să stârnească nedumerire: își asumă filozofia propria afacere atunci când se gândește să vorbească despre originea lumii? Această întrebare apare involuntar, având în vedere antagonismul marcat care există în prezent între filozofie și știința naturii Așa-zisa știință exactă a naturii, aparent, are dreptul să ne întrebe: de ce orice raționament filozofic, speculativ despre originea lumii, când avem o serie întreagă de științe, care, pe baza experienței, printr-un mod strict metoda stiintifica, inductiva, ne dezvaluie procesul de formare a universului Fizica, astronomul, geologia, paleontologia, ipoteza evoluției lui Darwin, ne oferă suficiente date pentru a configura imaginea originii universului, începând cu momentul formării maselor astrale și planetare, care au fost plasate în spațiile marțiale, și terminând cu creaturi organice de pe pământ, în grade stricte urcând la om Desigur, știința naturii nu îndrăznește să spună că, în starea actuală a cunoștințelor științifice, procesul de formare a lumii pretutindeni și în toate detaliile poate fi reprezentat cu o acuratețe și corectitudine absolută și incontestabilă Въ? în special , pot exista erori, nu ipoteze pe deplin fundamentate științific; dar în ceea ce privește imaginea generală a originii universului, este atât de clară *) Aceste articole au fost publicate de juriu "Credință și rațiune" pentru - - - de înțeles și în concordanță cu realitatea, care nu necesită înlocuiri și modificări din partea filosofiei Știința naturii ne oferă un răspuns adevărat, și cu mijloacele disponibile ale științei, un răspuns complet suficient la întrebarea originii lumii și nu este nici cea mai mică nevoie să căutăm vreun alt răspuns, în afara domeniului științei exacte În ceea ce privește filozofia, fără a merge departe, ultimele experimente în construcția naturii a priori în sistemele lui Schelling și Hegel au arătat clar incapacitatea deplină a acestei științe de a rezolva probleme cosmologice Am putea fi pe deplin de acord cu această opinie, dacă sarcina filosofiei în raport cu problema originii lumii ar fi considerată a fi în soluționarea acelorași întrebări cu care se ocupă

știința naturii Într-adevăr, filosofia nu poate și nu încearcă să ne ofere nicio astronomie speculativă, geologie, paleontologie, biologie etc , în locul științelor empirice existente de acest fel O astfel de construcție a priori a universului ar fi, desigur, o intruziune ilegală în domeniul științelor naturale, pentru care filosofia nu are nici motiv, nici mijloace Dar ideea este că problema originii lumii este complet epuizată de datele științifice naturale? Ne spune știința naturii tot ce se poate spune despre acest subiect și, prin urmare, răspunsurile sale la întrebările despre începutul lumii pot fi numite complet suficiente și satisfăcătoare pentru mintea noastră? Dacă se dovedește că știința naturii, în ciuda întregii mase de date științifice oferite de ea, nu răspunde, totuși, la unele, și mai mult, la cele mai importante și fundamentale întrebări ale minții cu privire la originea universului, dacă nu le poate da un răspuns, rămânând cu totul fidel singurei caracteristici a ei metode empirico-inductive, atunci nimic nu poate servi drept obstacol în încercarea de a rezolva aceste întrebări de către o altă, singura metodă de cunoaștere rămasă, rațională, speculativă Indiferent dacă această încercare are succes sau nu, în orice caz, filosofia rămâne dreptul și oportunitatea de a investiga problema originii virei din partea din care nu poate intra în domeniul științelor naturii empirice, de a investiga fără teama de a invada un domeniu străin de ea - - De fapt, uitându-ne mai îndeaproape în teoria strict empirică a formării lumii, nu este greu de observat că toate sunt posibile numai în baza anumitor presupuneri care provin dintr-o serie de fapte empirice, dar sunt acceptate ca a priori date, condiții inițiale pentru posibilitatea explicării însăși a procesului de formare a lumii Deci, înainte de orice prezentare a istoriei formării lumii, se presupune că există spațiu și timp, apoi materie și, în plus, într-o anumită formă definită (de exemplu, sub formă de atomi), că există diverse forțe ale naturii, care fie pun această materie în mișcare, fie îi conferă diverse proprietăți, că aceste forțe acționează în funcție de anumite gropi, descoperite și descoperite de știință Fiecare teorie din știința naturii a formării lumii rezolvă doar următoarea întrebare: cum apar diverse combinații ale acestor elemente de bază ale naturii pentru a forma acea structură a acesteia, pe care o vedem acum, cum s-a format universul din condiții date și presupuse? Dar, răspunzând la această întrebare, știința naturii încă nu ne spune nimic despre originea chiar a acestor condiții; de aceea vorbeşte numai despre începutul relativ, şi nu absolut, al lumii Soluția ultimei întrebări nu este inclusă în domeniul științelor naturale exacte și nu este necesară pentru scopul său imediat Se poate fi un excelent astronom, fără să se atingă problema de unde provine însăși materia corpurilor cerești și legile care guvernează mișcarea lor, un chimist, fără a se întreba despre cauza inițială a diferenței dintre elementele chimice simple etc Dar pentru filozofie, pentru știință, care examinează conceptele de bază care servesc drept presupuneri evidente ale științelor speciale, întrebarea pe care am pus-o este de o importanță semnificativă Opa încearcă nu numai prin analiză rațională să investigheze aceste concepte, să le arate adevăratul sens și gradul de certitudine, ci și să le unească într-un principiu superior și unic și să le arate originea din acest principiu Și cât de curând următoarea analiză a acestor concepte va arăta că ele nu sunt doar reprezentări subiective ale puterii, categoriei și formei noastre cognitive, sub care aducem empiric - - materialul cunoașterii noastre (cum credea Kant), dar servesc ca expresie a existenței cu adevărat în ființa reală, că materia, forțele naturii, legile ei există

nu numai în mintea noastră, ci și în afara minții noastre, ca real fundamentele ființei senzuale, atunci se pune imediat întrebarea nu numai despre geneza subiectivă a conceptelor noastre generale despre lume în mintea noastră, ci și despre Originea reală a condițiilor generale ale existenței lumii dintr-un principiu superior, real, problema începutul lumii Întrebarea începutului lumii, în sensul pe care tocmai l-am indicat, este gata să cedeze filozofiei mulți naturaliști care înțeleg pe deplin metoda și limitele științei naturii Ei pot fi sceptici în ceea ce privește dacă filosofia va fi capabilă să rezolve problema pe care mulți o consideră complet de nerezolvat pentru mintea umană pe singura bază că este de nerezolvat empiric, dar nu pot spune nimic împotriva însăși încercării de a o rezolva, cât mai curând întrucât nu afectează interesele imediate ştiinţele naturii Dar cedând aici filozofiei, știința naturii își protejează cu gelozie drepturile în explicarea procesului ulterioar de formare a lumii, crezând că indicarea primei cauze absolute a existenței lumii și a condițiilor de bază ale formării lumii ar trebui limitată la întreg sarcina filozofiei în rezolvarea problemei începuturi ѣ a lumii și ceea ce este mai departe atunci, prezentarea faptică istoria lumii este deja opera exclusivă a științei naturale Dar este chiar așa? Este cu adevărat posibil să se tragă o graniță atât de clară între primul început și continuarea ulterioară a formării lumii, care ar determina în mod decisiv și clar ceea ce, în problema originii universului, aparține filosofiei și ceea ce aparține? științele naturii? Dacă ne întoarcem la filozofie, vom vedea că ea nu și-a limitat niciodată sarcina în raport cu problema pe care o luăm în considerare doar printr-o indicație generală a primei cauze a lumii cu elementele, forțele și legile ei de bază, ci s-a străduit să mai mult sau mai puțin aplicați conceptele de OTo (j root cause to și acest lucru este firesc, deși filosofia este în principal știința celor mai generale și abstracte fundamente și proprietăți ale existentei, dar ca știință în același timp - - având scopul de a stabili o viziune completă și integrală asupra lumii, ea este obligată, pentru a-și justifica propozițiile și ideile generale, să arate relația lor cu ființa actuală, reală a lucrurilor În special, în problema originii lumii, este obligată nu numai să ofere un concept adevărat al începutului absolut al ființei, ci și să prezinte aplicarea acestui concept la explicarea realității fizice, la stabilirea o viziune filozofică corectă, adevărată, nu numai asupra începutului inițial, ci și asupra procesului însuși al existenței lumii Această obligație este deosebit de urgentă pentru acele sisteme filozofice care plasează în fruntea universului nu întâmplarea oarbă sau materia fără suflet, ci cea mai înaltă Ființă rațională și vie De îndată ce o astfel de Ființă este admisă, nu mai putem limita activitatea Sa de formare a lumii la un singur și inițial act de poziționare a fundamentelor fundamentale ale existenței lumii Trebuie neapărat să ne asumăm și să arătăm relația ei cu procesul ulterioar de formare a lumii, o relație determinată de însuși conceptul de El ca Început viu și activ, și nu numai de o cauză mecanică care a dat doar primul impuls formarea independentă ulterioară a universului Pe lângă aceasta, cerința pozitivă impusă de binecunoscutul concept filosofic al primei cauze a lumii, de a acorda atenție nu numai la început, ci și la procesul ulterioar de formare a lumii, este forțată și de o atitudine critică spre alte viziuni filozofice asupra lumii, opuse, care își caută sprijinul tocmai în știința naturii despre originea universului; astfel, de exemplu, este materialismul Aceasta impune filozofiei datoria de a acorda o atenție deosebită acelor date ale științelor

naturale care sunt date de materialism și direcții înrudite ca dovezi de nerefuzat în favoarea ei și de a evalua semnificația și sensul lor real Desigur, coborând de la întrebarea generală a începutului lumii la întrebări mai particulare referitoare la formarea universului și a ființelor sale, vom intra inevitabil în contact strâns cu știința naturii, fie împrumutând date de la ea pentru a justifica viziunea noastră pozitivă asupra lumii, sau referindu-se critic la unele științe naturale - - ipoteze care propun materialismul în favoarea lui Dar acest lucru nu poate trezi deloc teama de vreo ciocnire între filozofie și știința naturii Domeniile acestor științe nu sunt deloc separate printr-o linie atât de impracticabilă, așa cum cred unii Nimic nu dăunează atât de mult intereselor lor reciproce decât prejudecata răspândită, în principal în cercurile științelor naturii, potrivit căreia filosofia se bazează exclusiv pe speculații și procedează la rezolvarea problemelor sale exclusiv prin metoda deductivă, în timp ce în știința naturii totul trebuie să se bazeze (și pare a fi bazat într-adevăr) pe o singură experiență și inducție De fapt, în filosofie, ca și în alte domenii ale cunoașterii, cu excepția matematicii pure, atât metoda deductivă, cât și cea inductivă au valoare și aplicație; întrebarea nu poate fi decât despre semnificația relativă și predominantă a ambelor *) De îndată ce acest adevăr este recunoscut, atunci nu mai există obstacole pentru ca filosofia să intre într-o legătură mai vie și mai strânsă cu știința naturii, mai ales în clarificarea acelor întrebări în care știința naturii, în ceea ce privește însuși obiectul ei, poate aduce cele mai multe beneficii pentru filozofie - întrebări cosmologice Pentru însăși consistența cercetării sale, filosofia are dreptul să apeleze la rezultatele mai generale și mai certificate ale științelor naturii, pentru a căuta aici confirmarea și explicarea concluziilor sale pozitive Acest drept se transformă într-o datorie pentru ea, de îndată ce unele ipoteze natural-științifice, datorită importanței problemelor pe care le ridică, datorită gamei largi de aplicații în diverse domenii ale cunoașterii științifice, au contact semnificativ cu filosofia, astfel încât prin semnificația și influența lor asupra mișcării gândirii filosofice, ele pot fi numite tot atâtea ipoteze naturale cât și teorii filozofice Așa este de ex teoria evoluționistă a originii omului Nu este deloc indiferent filozofiei dacă ·) Despre relația temporală a metodei speculative și empirice în filosofie, vezi studiul nostru: "Metoda filosofică" "Credință și rațiune" pentru octombrie-noiembrie Vedea Soci V D Kudr punctul , problema , p - - - omul prin transformarea succesivă a formelor organice inferioare, dintre care maimuța este cea mai apropiată și înrudită cu el, sau într-un alt fel Soluția acestei întrebări în favoarea sau împotriva evoluționismului, după cum arată experiența, nu va întârzia să se reflecte în cutare sau cutare soluție a altor chestiuni filozofice, atât în cea teoretică (de exemplu, în psihologie), cât și în special în cea morală camp Alte ipoteze empirice despre originea universului pot avea o semnificație filosofică similară Din ceea ce am spus, este clar că întrebarea cosmologică despre originea lumii *) pentru noi este împărțită în două întrebări particulare: una sau alta zonă a existenței lumii; b) despre originea celor două forme principale în care ne apare ființa senzuală: natura anorganică și cea organică, incluzând în aceasta din urmă și omul, în ce măsură el este nu numai o ființă spirituală, ci și organică, care, pe aceasta, ultima parte, face parte din compoziția fizicului și se supun legilor sale În rezolvarea problemei originii lumii, putem distinge patru vederi principale, în esența lor

determinate de concepte filozofice despre prima, cea mai înaltă Cauză a ființei: materialist, panteist, dualist și teist Materialismul, negând existența oricărei cauze spirituale a ființei superioare, independente de lume, produce lumea, ca să spunem așa, din aceeași lume, din materie, ca bază substanțială Materialismului i se alătură mai mult sau mai puțin multe teorii naturale ale formării lumii, care, deși în principiu nu resping *) Este de la sine înțeles că lumea, ca obiect al cosmologiei, nu este lumea în general, ci în sensul restrâns al lumii, fizică, natură Conceptul de lume, ca fiind limitat și condiționat în general, face parte din doctrina filozofică a esenței ființei (ontologie); conceptul de lume spirituală aparține filozofiei spiritului, psihologiei raționale Prin urmare, vorbind despre originea lumii, nu vom atinge nici problema originii finitului din absolut în general, nici problema originii sufletului uman - - existența celei mai înalte cauze transcendente a lumii, dar când explică originea universului, ei uită de ea, prezentând întregul proces de formare a lumii ca rezultat al acțiunii independente a materiei și al forțelor ei inerente Un astfel de materialism inconsecvent îl putem numi naturalism Panteismul, dimpotrivă, negând existența substanțială a bazei materiale a existenței fizice, consideră lumea ca o modificare a unui singur început absolut, spiritual și privește procesul de formare a lumii ca pe un proces de autodezvoltare a acestui început ; el produce pace de la Dumnezeu Aparenta reconciliere a materialismului și panteismului ne prezintă dualismul, recunoscând în mod egal existența independentă atât a principiilor materiale, cât și a celor spirituale ale ființei; ca urmare a acestui fapt, el consideră că lumea însăși este produsul ambelor, rezultatul acțiunii lui Dumnezeu asupra materiei; el produce lumea, ca să spunem așa, parțial din Dumnezeu, parțial din materie Teismul, în conformitate cu panteismul, recunoscând principiul spiritual ca fiind cea mai înaltă cauză a lumii, diferă în esență de acesta prin faptul că nu distruge independența relativă a lumii și, ca urmare, nu îl consideră o modificare sau manifestare a Divin, dar un act liber al voinței sale atotputernice, o creație ; el nu produce pace de la Dumnezeu, ci de la Dumnezeu Aceste patru opinii de bază despre originea lumii vor servi drept subiecte ale studiului nostru Dintre acestea, cu mai multe detalii, ne vom concentra pe primul și ultimul; pe primul, pentru că ea, mai ales într-o formă atenuată de naturalism, este cea mai răspândită în timpul nostru în comparație cu panteismul și dualismul; pe al doilea, pentru că, după cum vom vedea, tocmai în ea se află soluția adevărată și destul de satisfăcătoare pentru minte a problemei originii lumii •SOCH V KUDRYAVTSEV T Sh - - eu Teoria materialistă a originii măsurii Recunoașterea a tot ceea ce există ca o modificare a unei esențe primare și de bază a existenței lumii - materia cu forțele sale inerente, materialismul în mod destul de natural și consecvent doar din ea se gândește să explice originea universului, fără a presupune vreo forță spirituală care se află în afara și deasupra ei În opinia sa, observarea empirică a cursului vieții lumii ne conduce și ea la o astfel de concluzie, observație care ar trebui să servească drept unica sursă pentru rezolvarea întrebărilor referitoare la lume Experiența, ni se spune, arată că în viața actuală a lumii, obiectele și fenomenele apar în conformitate cu legile naturale neschimbate ale naturii Nu observăm nicăieri intervenția și influența vreunei Cauze supernaturale, supranaturale, care reiese din seria cauzelor obișnuite, naturale, ale fenomenelor Acest lucru ne face să presupunem că istoria anterioară a lumii, și apoi originea ei inițială, a fost posibilă și într-un mod natural fără participarea

vreunei forțe transcendente Știința naturii ne spune că ordinea reală a lucrurilor din lume nu există pentru totdeauna, că creaturile lumii au apărut după legile naturii treptat, urcând de la simplu și mai puțin complex la mai complex și perfect Paleontologia ne arată că mergând din ce în ce mai departe în adâncurile veacurilor, găsim în spatele organismelor cu adevărat complexe organisme din ce în ce mai simple și apoi absența lor completă Geologia, urmând și mai departe procesul de formare a lumii, ne prezintă istoria formării treptate a globului din epoca în care acesta a căpătat forma actuală și a devenit capabil să producă viață organică, până în momentul în care a fost în topire stat Mergând și mai departe, ne putem imagina acea epocă în care pământul nostru, ca și alte corpuri cerești, exista sub forma unei simple acumulări de nu - - substanță gazoasă care s-a format încă în corpuri solide În cele din urmă, deoarece nici măcar această stare a materiei nu poate fi absolut prima, vom ajunge în sfârșit la ideea materiei simple împrăștiate în spațiu infinit - la începutul necondiționat al universului Astfel, materia este unicul principiu fundamental și esența tuturor lucrurilor care au venit din ea, principiul originar și primul al ființei și originii lucrurilor Deasupra și dincolo de materie, noi, urmând calea empirică, nu putem merge; ea există de la sine și conceptul ei este suficient pentru a explica începutul lumii fără asumarea vreunei lumi superioare a Începutului supranatural Deocamdată, vom lăsa deoparte întrebarea dacă nici în starea și ordinea actuală a lumii, nici în istoria ei anterioară, nu este posibil să descoperim cea mai mică urmă a participării la cursul fenomenelor mondiale a vreunui transcendent, diferit de forțele naturale, fizice, de putere superioară În cazul de față, nu ne preocupă procesul de formare a lumii, ci originea primelor și fundamentale condiții care fac posibil chiar acest proces; dar această întrebare, evident, nu este în nici un fel predeterminată de dacă permitem participarea unei puteri superioare la procesul ulterioar de formare a universului sau considerăm că aceasta se realizează exclusiv conform legilor naturale S-ar putea foarte bine de imaginat (și găsim realizarea acestui gând în deism și parțial în naturalism) că totul în lume se întâmplă și s-a întâmplat conform legilor naturale, dar acest fenomen are loc numai ca urmare a faptului că originalul, Cauza cea mai înaltă și rațională a lumii a provocat cumva în ființa materiei însăși cu forțele sale inerente, așa că a dat anumite, numite de noi naturale, principii ale acțiunii acestor forțe În această condiție, este destul de de imaginat ca lumea reală să poată apărea în mod legal și natural, în mod necesar, ca urmare a acțiunii acestor condiții date ale existenței sale Așadar, materialismul nu are niciun drept, ca dovadă în favoarea teoriei sale, să se refere la faptul (presupus) că nici în prezent, nici în istoria anterioară a universului nu observăm - - la "invazia" celei mai înalte Forțe transcendente în fluxul natural al naturii El trebuie să demonstreze în mod pozitiv că conceptul de materie, pe care îl consideră a fi baza formării lumii, este destul de suficient pentru a explica începutul lumii, fără nicio altă cauză, nematerială, a lumii Prima condiție a oricărei teorii care are pretenția de a avea semnificație științifică este ca conceptele de bază care servesc la explicarea unei anumite game de fenomene să fie clar și definitiv stabilite și justificate în certitudinea lor Dar este acesta conceptul de materie, care a dat chiar numele direcției filosofice pe care o luăm în considerare și care joacă un rol atât de important în teoria sa despre formarea lumii? Dacă am decide să supunem unei analize critice conceptele de materie care există nu numai în rândul materialiştilor, ci şi în alte sisteme

filozofice, am vedea cu uşurinţă că acest concept aparţine numărului celor mai instabile, controversate şi nedefinite concepte filosofice, că la o analiză mai atentă ea însăși se prăbușește și se descompune în conceptul de ceva imaterial Într-o asemenea stare de lucruri, ipoteza materialistă a originii universului de la rădăcina sa s-ar dovedi a fi insuportabilă, neavând temeiuri solide nici în experiență, nici în speculații Dar rezolvarea problemei materiei, atât din punct de vedere epistemologic, cât și din punct de vedere ontologic, ne-ar duce cu mult dincolo de limitele cercetării cosmologice actuale și ar necesita în sine o muncă specială, specială *) În cazul de față, considerăm că este posibil, fără a aduce atingere materiei, să ne eliberăm de această muncă, întrucât sperăm să arătăm inconsecvența învățăturii materialismului despre începutul lumii, făcând chiar din ea un capital și, mai mult, o dublă concesiune - presupunând existența reală a materiei și apoi existența ei în acea formă anume, în ce materialismul o reprezintă de obicei, după cea mai comună concepție naturalistă a acesteia, sub forma atomilor * **) Informații elementare despre problematica materiei, ca bază substanțială a lumii fizice, cititorul poate obține în cartea publicată de noi "Fundamente inițiale ale filosofiei Emisiune II M " p - **) Care dintre învățăturile despre materie existente în lumea filozofică: pre- - - Făcând această concesie materialismului, acum, printr-o serie incomensurabilă de secole, să ne transferăm gândurile în acea epocă, infinit depărtată de noi, când încă nu mai era decât spațiu nemărginit plin de unul, neformat în corpuri hotărâte, materie O astfel de epocă, desigur, trebuie să fie permisă de materialism dacă nu vrea să recunoască lumea ca eternă în forma în care există acum și dacă recunoaște ca neîndoielnic concluzia științei naturii că universul s-a format treptat, urcând de la cele mai simple forme de fiinţă la cele mai complexe Evident, starea materiei, formată în lume, trebuia precedată de starea ei sub formă de neformată; materia trebuie să preceadă lumea Deci, în fața noastră se află materia primitivă, adică o multitudine infinită de atomi, fie care se mișcă aleatoriu în spațiu, fie nemișcați în repaus, la o anumită distanță unul de altul Materia a rămas în această poziţie pentru un timp infinit nedefinit Dar acum trebuie să vină un moment anume, definit în eternitate, când atomii trebuie punând-o sub forma unei ființe complet extinse (continuum), atomism, dinamism, atomism matematic și monadism, materialismul ar fi trebuit să aleagă tocmai atomismul, asta este destul de firesc Dinamismul, atomismul matematic și monadismul nu puteau fi admise de materialism pe însuși principiu, ca având o conotație mai mult sau mai puțin idealistă Dintre părerile rămase despre materie, reprezentarea ei sub formă de continuum și sub formă de atomi, el a trebuit să se oprească la acestea din urmă, parțial datorită faptului că această viziune are o semnificație deosebită în știința naturii, rudenia cu care prețuiește atât materialismul, parțial pentru că, sub asumarea unei materii omogene și continue în spațiu, ar fi incomparabil mai dificil de explicat apariția diversității și a separației lucrurilor fără asumarea vreunei forțe spirituale, fie acţionând în materia însăşi (hilozoismul antic) sau din exterior acţionând asupra ei Având în vedere această dificultate, chiar și în antichitate hilozoismul filozofilor ionieni a trecut în atomismul lui Leucip și Democrit, pe de o parte, și în dualismul lui Anaxagoras și al filosofilor greci care au urmat, pe de altă parte Că teoria atomistă a materiei în sine, în ciuda unei anumite semnificații pentru știința naturii, suferă de deficiențe semnificative și că, în forma în care o ia materialismul, trebuie recunoscută ca o teorie complet insuportabilă

din punct de vedere filozofic - asta am încercat să arătăm în articolul nostru : "Atomism materialist" Vezi mai sus, pp și date - - urmau să iasă din situaţia în care se aflau până atunci Într-unul sau mai multe puncte ale spațiului nemărginit, plin de atomi, trebuie să apară mișcarea, deși în forma ei cea mai simplă și mai elementară, sub forma apropierii și conexiunii unor atomi și a respingerii altora Se pune neapărat întrebarea: de ce, atunci, dintr-o dată a avut loc o astfel de schimbare a poziției atomilor, care nu fusese în ei în timpul continuării anterioare, infinite a timpului? Dacă au stat nemișcați în spațiu din timpuri imemoriale, de ce s-au mișcat în anumite puncte? Dacă s-au mișcat haotic și s-au învârtit, de ce s-a schimbat brusc această mișcare într-una obișnuită și legală? Într-un cuvânt, de ce materia pentru un număr infinit de secole a fost într-o anumită stare identică și apoi, dintr-un anumit moment, a început să schimbe această stare? În atomi înșiși, desigur, nu ar putea apărea niciun impuls sau dorință interioară de a-și schimba starea anterioară într-una nouă Ei au fost într-o anumită poziție pentru un timp infinit și, datorită inerției inerente a materiei, nu a existat un motiv suficient în sine pentru o schimbare în această poziție Cea mai firească presupunere apare că o forță exterioară și extraterestră, unele nemateriale, având propria sa putere de a porni ceva ce nu era acolo înainte, motorul, le-a spus atomilor acea mișcare inițială, care a început procesul de formare a lumii Dar materialiştii nu vor să admită o astfel de materie exterioară şi o forţă străină acesteia Conform învăţăturii lor, materia este singura şi absolut existentă Cum putem explica acum începutul formării lumii sau, ceea ce este același lucru, mișcarea și combinația corectă a atomilor? Vechii materialişti (Leucip, Democrit, Epicur), fără alte discuţii, pentru a explica o schimbare atât de extraordinară a poziţiei atomilor, s-au referit la întâmplare (sau, ceea ce este în esenţă acelaşi, la rocă) Atomii s-au învârtit în spațiu pentru un timp nesfârșit, haotic și dezordonat, până când o coliziune accidentală i-a plasat din neatenție într-o asemenea poziție încât au format lumea Dar referiți-vă la - - șansa înseamnă a renunța în avans la orice explicație rațională a cauzelor fenomenelor; de obicei ne referim la cazul în care nu cunoaștem cauzele reale ale vreunui fenomen Mai mult, cazul ni se pare ca ceva nerezonabil, fără scop, care încalcă cursul corect al legilor naturii și al acțiunilor umane Este posibil să credem că un întreg atât de armonios și asemănător legii ca lumea s-ar putea întâmpla întâmplător? În fine, nevoia unei dezvoltări consistente și legitime, pe care o vedem în formarea treptată a lumii, nu se potrivește în niciun fel cu conceptul de șansă Recunoscând întâmplarea ca fiind cauza efectivă a formării lumii, nu putem în niciun fel să înțelegem de ce această formare a lumii s-a desfășurat treptat, de ce acest sau acel obiect al naturii nu a apărut și nu poate apărea brusc din întâmplare; de ce, de exemplu, întâmplător, din ciocnirea atomilor, nu s-a putut forma undeva un singur munte, un copac, un membru al corpului, înainte ca aceste obiecte să apară ca o cale numeroasă, strict definită, de dezvoltare a lumii Chiar și în antichitate, bunul simț al lui Cicero a observat absurditatea ideii că universul ar putea fi format dintr-o coliziune aleatorie a atomilor "Și nu ar trebui să fiu surprins, spune el, că există oameni care se asigură că există niște atomi care poartă propria lor putere și greutate și că o lume atât de frumoasă și diversă a fost alcătuită din ciocnirea lor! Dacă da, atunci nu văd de ce cel care consideră acest lucru posibil să nu considere și posibil ca un număr nenumărat de forme de aur sau de altă natură ale oricăror douăzeci și una de litere ale alfabetului nostru,

fiind turnate pe pământ, să constituie cronici ale lui Ennius, pentru ca apoi să poată fi citite Nu știu dacă ar fi fost posibil, cu orice ocazie, să fi compus măcar un vers Cum, deci, se afirmă că lumea ar putea fi formată din particule care nu au calitate, ciocnindu-se fără nici un sens sau motiv? Dacă ciocnirea atomilor ar putea produce lumea, atunci de ce nu poate produce un portic, un templu , o casă, un oraș? Este mai puțin complicat și mult mai convenabil"*) *) De nat a zeilor, П, - - A demonstra în timpul nostru imposibilitatea originii lumii dintr-o ciocnire aleatorie a atomilor, ținând cont de părerea învechită a atomiștilor antici, ar putea părea banal dacă nu ne-am întâlni în noua filozofie a încercărilor de a lua această opinie în subordine protecția noastră, cel puțin contrară științei yu teiștilor, pentru a arăta că nu este atât de absurd pe cât ar putea părea simțului comun neluminat al filosofiei, al cărui reprezentant Cicero este în cazul de față Astfel, de exemplu, Diderot, având în vedere tocmai exemplul indicat mai întâi de Cicero, încearcă să demonstreze că singura concluzie care poate decurge din aceasta este că posibilitatea unei origini aleatorii a lumii este foarte mică, dar nu că este absolut improbabil Aceasta pentru că, în opinia sa, numărul accidentelor este infinit, sau cu alte cuvinte: probabilitatea mică a unui astfel de eveniment este răsplătită mai mult decât suficient de un număr nelimitat de accidente (între care, deci, trebuie să existe un accident de originea lumii în forma ei actuală) Prin urmare, presupunând mișcarea eternă a materiei și un număr infinit de combinații posibile ale ei, trebuie să recunoaștem ca fiind contrară rațiunii presupunerea că originea accidentală a lumii este imposibilă Dimpotrivă, "continuarea nesfârșită a haosului ar fi mai surprinzătoare pentru minte decât formarea lumii din ea" La prima vedere, din punct de vedere pur logic, nu pare să se spună nimic împotriva corectitudinii acestei concluzii Dacă este posibil un număr infinit de combinații aleatorii de atomi, atunci apariția aleatorie a acelei combinații ale acestora, pe care universul existent o reprezintă pentru noi, este evident posibilă Dar este o altă chestiune dacă, dintr-o posibilitate abstractă, logică, ne îndreptăm atenția către o altă posibilitate reală sau imposibilitate a ceva Din acest punct de vedere, posibilitatea implicită se dovedește a fi destul de improbabilă În primul rând, în raționamentul lui Diderot (care era în vogă și printre alți materialiști ai timpului său), diferența esențială dintre un număr definit și un număr infinit de contingențe este complet trecută cu vederea Având în vedere un anumit număr de șanse, probabilitatea unei apariții cunoscute crește desigur cu - - măsura în care se înmulțește numărul total de șanse care au căzut deja pentru noroc Altfel este dacă numărul de accidente posibile este infinit; în număr infinit, distincția dintre mai mare și mai mic dispare; oricâte șanse cad dintr-un număr infinit de ele, probabilitatea ca o anumită șansă să cadă rămâne întotdeauna infinit de mică, adică aproape egală cu zero; numărul lor infinit nu poate fi epuizat Indiferent câte accidente au loc dintr-un număr infinit de posibile, realizarea lor nu ar fi niciodată nici măcar cea mai mică aproximare a acestui infinit Să presupunem atunci că o astfel de combinație accidentală de atomi sub forma unei lumi reale a avut loc cumva pe parcursul unei serii nesfârșite de secole Ar fi o încălcare completă a regulilor teoriei logice și matematice a probabilității să presupunem că o astfel de combinație poate fi repetată în acest caz pentru a doua, a treia, chiar și de un număr infinit de ori *) Dar, după ce am admis odată formarea accidentală a lumii, trebuie să explicăm în același mod continuarea existenței lumii timp de multe

secole Căci nimic altceva decât continuarea nesfârșită a unei serii de accidente fericite garantează că lumea nu va fi transformată în haos în fiecare minut prin exact același accident prin care a luat ființă Ei vor spune: dar în ordinea actuală a universului, există în el legi imuabile, care servesc drept garanție că viața universului a fost întărită într-o asemenea măsură încât nu mai poate fi supusă vreunei noi distrugeri accidentale și anihilarea Dar dacă totul s-a întâmplat întâmplător, atunci evident că nu numai combinațiile cunoscute de elemente materiale (atomi) sunt aleatorii, ci și legile care le guvernează Dar o lege care a luat naștere întâmplător nu poate fi imuabilă și, de asemenea, se poate schimba și dispărea întâmplător, așa cum a luat ființă întâmplător În general, ideea posibilității formării aleatorii a universului, având în vedere improbabilitatea extremă a unui astfel de fapt, este respinsă chiar și de acei oameni de știință care acordă în general o mare importanță teoriei matematicii *) Charpentier, "Memorie asupra logicii probabilului" Цит у lanet, въ его "Causes finals " p - - și nu sunt deloc înclinați să admită vreo cauză transcendentă a lumii Deci de exemplu Laplace, aplicând această teorie la explicarea cauzelor dispoziției și mișcării date a soarelui și a planetelor cu sateliții lor din sistemul nostru solar, ajunge la concluzia că "se poate pune (à parier) mai mult de patru mii de miliarde împotriva unitate, că această dispoziție nu este o chestiune de întâmplare; probabilitatea acestui ultim gând este incomparabil mai mare decât probabilitatea celor mai neîndoielnice evenimente istorice pentru noi Așadar, trebuie să credem, cel puțin cu aceeași certitudine cu care credem în cele mai demne de încredere fapte istorice, că nu întâmplarea, ci cauza originară, și nu altfel, a dirijat (dar a condus) mișcările planetare"*) Dar mișcarea sistemului planetar, oricât de surprinzător ar părea, prin relativa simplitate și caracter mecanic, nu constituie decât cel mai mic fragment din infinita varietate și complexitate a fenomenelor naturale forțe ale naturii, despre viața organică și psihică? Desigur, sofiștii materialismului pot spune că remarcile noastre conduc, să spunem, la ideea improbabilității absolute, aproape imposibilității originii accidentale a lumii, dar ele nu demonstrează, totuși, în cele din urmă imposibilitatea absolută și de neconceput al unui asemenea fapt Deși din punct de vedere empirico-științific, improbabilitatea completă a unui fapt cunoscut este egală cu eliminarea lui din sfera faptelor posibile, dar din punct de vedere pur filozofic, o astfel de posibilitate fictivă de formare aleatorie a lumii este nu este greu de eliminat complet, de îndată ce ne îndreptăm atenția asupra faptului că am prezentat obiecția materialiștilor pornește de la o premisă complet falsă și, prin urmare, cade cu ea Se pornește de la propoziția că este posibil un număr infinit de combinații aleatorii de atomi și, prin urmare, combinația pe care o numim *) Citat uN Faye, în a lui: "Sur l'origine du monde, ", p - - să mergem pace Dar, de fapt, nici un număr infinit, nici șansa în combinația de atomi nu este posibilă Cât despre acesta din urmă, materialismul abuzează aici de conceptul de întâmplare, luându-l în sensul vulgar al unui fenomen care nu are niciun motiv, ieșit dintr-o serie de curgere legală a lucrurilor Dar un asemenea accident nu este recunoscut nici de știință, în virtutea legii absolute a legăturii cauzale a lucrurilor, potrivit căreia nu poate exista fenomen fără cauză, nici de logică, care necesită o bază suficientă pentru recunoașterea adevărului fiecare fapt Prin urmare, în sensul exact, nu a existat și nu putea exista o coliziune aleatorie a atomilor Dacă presupunem că înainte de apariția lumii prezente, atomii au intrat

într-o altă combinație acum necunoscută, atunci aceste combinații nu ar putea fi nici întâmplătoare; ele nu puteau fi cauzate de întâmplare, ci de o raţiune reală, şi mai mult decât atât, independentă de ele, conţinând în sine un motiv suficient pentru astfel de, şi nu alte combinaţii ale acestora *) *) Fénelon se gândește să distrugă definitiv obiecția materialiștilor prezentată de noi subliniind inconsecvența logică a unui alt concept conținut în premisa lui: un număr infinit de eventuale contingente El demonstrează că niciun număr nu poate fi infinit) "Pot scădea câte unul din fiecare număr; atunci va deveni mai mic decât era înainte, deci finit; dar un număr care devine finit de îndată ce unitatea este luată din el nu poate fi infinit înainte ca acesta să fie luat Unul este, fără îndoială, un număr finit; deci finitul, adăugat la un alt finit, nu poate face infinitul Dacă o unitate adăugată unui număr finit ar putea face un infinit, atunci ar trebui să admitem ideea absurdă că finitul este aproape infinit) Pot adăuga unul la acest număr și, în consecință, îl înmulțesc; dar ceea ce poate fi multiplicat nu este infinit; căci infinitul nu poate avea nicio limită Dar de îndată ce este recunoscută imposibilitatea unui număr infinit, presupunerea fantastică a materialiştilor se risipeşte chiar în acel moment; odată cu distrugerea premisei cade și concluzia (Fenelon Oeuvres philosophiques Ed p Jacques p) Dar ni se pare că acest argument, chiar și asumându-și corectitudinea, nu își atinge scopul Pentru că chiar și presupunând pe baza ei doar un număr limitat și definit de eventuale contingente, materialistul poate admite apariția accidentală a lumii dacă aceasta aparține numărului anumitor contingente posibile; în această condiție, apariția întâmplătoare a lumii va fi și mai probabilă pentru el decât în presupunerea unui număr infinit - - Cel mai recent materialism nu mai indică întâmplarea sau soarta ca prima cauză a formării lumii, deși, în esență, toată învățătura sa despre originea lumii duce ca rezultat la această idee sinceră și naivă a filosofilor antici El înțelege că recunoașterea întâmplării ca primă cauză a existenței lumii ar fi doar o recunoaștere mascată a propriei inconsecvențe și a imposibilității de a da vreun răspuns rațional la întrebarea despre începutul lumii El înțelege că pentru schimbarea cea mai elementară și simplă a poziției atomilor, pentru trecerea lor de la o stare haotică sau imobilă la o mișcare asemănătoare legii, care a pus bazele formării universului, o forță care a comunicat aceste mișcări către este nevoie de ele Materia și forța sunt pietrele de temelie ale cosmologiei materialiste moderne Ce este această putere și de unde a venit? După sensul cel mai simplu, legat direct de conceptul de forță, forța este ceva complet opus materiei, așa cum principiul activ este opus pasivului, așa cum principiul mișcării este opus celui mișcat Dar materialismul, desigur, nu poate admite, ca urmare a unei asemenea opoziții, dualitatea principiilor care formează lumea Nu se teme de nimic la fel de mult ca de așa-numitul dualism neîmpăcat în viziunea asupra lumii - dualism, de care acuză de obicei opoziția teistă a lui Dumnezeu și lume, spirit și materie Deci, el trebuie să deducă aceste concepte nu din niciunul dintre conceptele sau principiile lor superioare, deoarece, în afară de materie și forță (fizică), el nu recunoaște niciun alt principiu al ființei, ci unul din celălalt, din care unul este sinele -evident Deși au existat încercări în filozofie de a deduce conceptul de materie ca fenomen al forței sau rezultat al interacțiunii forțelor (de exemplu, la Kant), acest tip de dinamism nu este în mod evident potrivit pentru materialism; ar conduce inevitabil accidente de picior, deoarece aici există mai multe șanse ca acest fenomen să se producă mai devreme decât

în această din urmă condiție Ideea este că este posibil un anumit număr de contingente posibile și aparține oare originea lumii numărului acestor contingente? Evident nu; un anumit număr de combinații posibile de materie exclude eo ipso cazul, presupune un început și o cauză care a oprit cutare sau cutare certitudine - - pe tărâmul idealismului subiectiv sau obiectiv, atât de străin de el Pentru el, așa cum arată și numele, conceptul de materie este esențial; este principiul absolut și unic al ființei; în afară și în afară de materie, nu poate exista nimic opus și diferit de ea Deci, pentru a păstra unitatea și integritatea principiului materialist, este necesar să derivăm cumva conceptul de forță din conceptul de materie Sarcina nu este ușoară, pentru că aici trebuie să derivăm un concept dintr-un altul cu predicate logice complet opuse - din inerție - mișcare, dintr-un început imobil, fără formă, mort - o varietate de forme, legi și viață în lume Prin urmare, nu este de mirare că aici, în rezolvarea celei mai fundamentale întrebări - a esenței forței și a relației ei cu materia - materialismul se încurcă în contradicții fără speranță și, fără a da definiții precise și clare, se limitează la propoziții pur dogmatice ale natura cea mai generală, care nu clarifică în niciun caz problema esenței forței, care joacă un rol atât de important în cosmologia materialistă alături de conceptul de materie În general, toate definițiile materialiste ale forței, dacă le curățăm de descrierile hiperbolice ale marii sale semnificații în materia formării lumii, pot fi reduse la trei formule deloc viclene: a) forța este identică cu materia; b) forţa este imanentă în materie; c) forţa este o proprietate care aparţine în esenţă materiei În ceea ce privește prima formulă, atunci, desigur, menține cu toată consistența principiul materialist al materiei ca singurul început absolut existent al ființei; se afirmă în mod explicit că conceptul de forță nu introduce niciun concept nou care să nu fie inclus în principiul de bază Dar pentru asta, nu ne oferă cel mai mic răspuns la întrebarea ce este forța și nu aduce niciun ajutor în explicarea originii lumii În esență, această formulă, dacă este luată literal, nu are nicio semnificație, deoarece aici cu alte cuvinte se obține doar același concept - materia Dar dacă da, dacă forța este aceeași materie, sau așa cum este exprimată uneori "nu este în niciun fel diferită de materie", atunci nu are rost să vorbim despre ea și să ne imaginăm că - - înlocuind un cuvânt cu altul, vom explica cumva ceea ce nu poate fi explicat cu ajutorul unui alt cuvânt, de parcă am spune că lumea a venit din materie, atunci nu vom explica originea ei, dar dacă spunem că lumea a venit din materie, cu ajutorul forței (care este totuși identică cu materia), putem explica cu ușurință această origine? Dar să presupunem, va spune materialistul, formula prezentată acum nu este în întregime reușită; dar acest lucru nu duce deloc la necesitatea admiterii, pentru a explica originea lumii, a oricărui alt principiu, diferit de materie Să presupunem că forța nu este identică cu materia, ci îi este imanentă, de neconceput fără ea, ca ceva existent în sine, opus materiei "Nu există forță fără materie, nu există materie fără forță" - acesta este fundamentul favorit al materialismului modern, "cel mai simplu, dar în același timp cel mai bogat adevăr în consecințele sale, care tocmai din acest motiv poate fi și aparține la cel mai puţin cunoscut şi mai puţin recunoscut adevăr", şi pe care de aceea Büchner încearcă să-l confirme cu o serie întreagă de date empirice*) Dar cine și când a respins acest adevăr elementar și binecunoscut al științei naturii? Buechner își irosește eforturile în lupta cu morile de vânt și în lupta cu o opinie pe care nimeni nu a apărat-o cu adevărat Nimeni nu susține că forțele naturii fizice

cunoscute nouă din experiență nu atârnă undeva în aer, nu există de la sine fără substanța în care se găsesc și, în acest sens, pot fi numite imanente substanței, existente de neconceput separat de acesta Dar adevărul este că prin recunoașterea acestui adevăr, nu se câștigă absolut nimic în favoarea materialismului, ceea ce este evident din însuși faptul că acest adevăr este acceptat convenabil și incontestabil în direcții opuse materialismului Într-adevăr, formula: "forța este imanentă în materie" sau: "nu există forță fără materie și materie fără forță" indică doar relația reciprocă dintre forță și materie, ci problema esenței forței și ♦) L Buchner Kraft și Stoff ; p și următoarele - - despre originea ei Spunând că forța este imanentă în materie, afirmăm prin aceasta doar legătura lor reciprocă, care nu mărturisește deloc identitatea sau unitatea lor substanțială Două obiecte în existența lor pot depinde foarte bine unul de celălalt, dar din această cauză ele nu se vor contopi într-un singur obiect, ci toate vor rămâne, de asemenea, două obiecte, deși în existența lor sunt indisolubil legate între ele Lumina, de exemplu, căldura, sunetul, mișcarea nu pot exista, desigur, fără materia în care se găsesc; totuşi ele nu sunt nici substanţa în care acţionează, nici proprietatea ei esenţială Piatra există chiar și fără împingerea care a făcut-o să se rostogolească; puterea mișcării mecanice, deși nu poate fi dezvăluită dacă nu dă peste o piatră sau altă substanță, nu este încă tocmai această piatră sau proprietatea ei Forța magnetică, deși nu se poate manifesta fără fier, nu este chiar același fier în care se manifestă Viața organică nu poate exista fără această combinație de elemente materiale, constituind ceea ce numim un corp organic, dar nu este același lucru cu acest corp, ca un anumit agregat de elemente chimice moarte În general, toate forțele pe care nu le vedem în natură, deși pot fi numite materie imanentă în sensul că nu pot exista în afara ei, dar acest fapt nu ne autorizează deloc să trecem undeva dincolo de limitele ei și să atragem orice concluzii din aceasta despre originea lucrurilor Cu o astfel de semnificație reală, și nu imaginară, a conceptului de imanență (neseparabilitate) a forței și materiei, nu numai că refuzăm să vedem în el vreun "adevăr bogat în consecințele sale" în explicarea originii lumii, dar chiar gândiți-vă că, după ce a dus la îndeplinire serios consecințele, aceasta duce la distrugerea materialismului însuși De fapt, întreaga semnificație a acestui adevăr pentru explicația începutului lumii este că relația existentă între forțele fizice și substanțele în care se găsesc este generalizată și transferată analog la primul moment al formării lumii a acestei ordini de lucruri admitem existența - - forțe fizice ale materiei imanente, deci pentru a explica începutul lumii, trebuie să admitem materia și forța imanentă acesteia, înțelegând aceste concepte în abstractizare din forțe și substanțe speciale, acum existente, din natură Nu vorbim despre faptul că, în acest caz, materialismul substituie oarecum în favoarea sa conceptului de forță, adică prin forță în general - forță pur fizică, în timp ce abstracția din forțele date ale naturii, printre care regăsim psihic și forța organică, ar trebui să conducă la altceva , un concept mai larg de forță în general, ca posibilă sursă a tuturor forțelor naturii, și nu doar a celor mecanice Însăși necesitatea de a explica începutul lumii de a accepta conceptul de forță, împreună cu conceptul de materie, duce direct la o viziune dualistă asupra lumii, de îndată ce materia și forța sunt recunoscute ca principii active egale și forța nu este doar un alt nume pentru același concept de materie Acest dualism nu va fi distrus de faptul că forța este recunoscută ca imanentă în materie; această recunoaștere

afirmă doar ideea că principiul activ presupune în mod necesar pasivul, că ambele concepte sunt corelative și nu pot exista; unul este de conceput fără celălalt Distrugerea dualismului și păstrarea monismului, atât de drag materialismului, este posibilă doar în două cazuri: sau mai presus de materie și forță, trebuie să recunoaștem o singură cauză și un început, de la care ambele și-ar putea primi ființa - dar această recunoaștere ar distruge materialismul; sau trebuie să distrugem independența iluzorie a forței și egalitatea ei cu materia, care consta în expresia: "forță și materie" și să facem din forță un atribut al materiei Acest lucru, aparent, se realizează în cea de-a treia formulă materialistă: "forța este o proprietate a materiei", calitate care este esențială și îi aparține din timpuri imemoriale Această formulă, aparent, elimină complet suspiciunea de dualism, de la care anterioară nu era liber și de aceea este cel mai obișnuit între materialiști să determine esența forței și relația acesteia cu materia *) Expresia: "forța este o proprietate a materiei", se regăsește adesea la Buchner în "Kraft und Stoff" Prin definiția unui alt pilon al celei mai noi materie - - aprofundând mai mult în această formulă, care este adesea admisă și nu numai de materialiști, nu este greu de descoperit în ea o contradicție logică, arătându-și inconsecvența Această contradicție constă în faptul că trebuie să atribuim aceluiași obiect al materiei predicate contradictorii și care se exclud reciproc Trăsătura esenţială a materiei, conform ei asimilată de toţi materialiştii, este inerţia; dar în același timp i se atribuie un alt semn esențial - forța, adică activitatea, activitatea Cum este posibil să combinați într-un singur obiect ambele trăsături, negându-se reciproc? Cum poate unul și același obiect să fie atât inactiv, cât și activ în același timp, cum îi pot aparține atât inerția, cât și forța? Cum poate fi în același timp atât substratul acțiunii forței (adică materia în sensul exact) cât și forța care acționează asupra acestui substrat? Mai mult, dacă forța ar fi o proprietate sau o calitate a materiei, atunci ar trebui să fie esențial omogenă cu materia, în caz contrar, materială în sensul exact al cuvântului, deoarece o proprietate nu poate fi opusă a ceea ce constituie o proprietate Dar putem spune despre putere că este ceva material, adică ceva care, ca și alte obiecte materiale, poate fi împărțit în părți (în ultimă instanță, în atomi), văzut cu ajutorul simțurilor externe - văzul, auzul, atingere etc Se pot vedea, auzi și alte schimbări produse de cutare sau cutare forță a naturii în obiectele din jurul nostru, dar nu însăși forța care produce aceste fenomene În fine, dacă forța ar fi o proprietate esențială a materiei, fără de care este de neconceput, atunci trebuie să presupunem că ar constitui proprietatea ei permanentă și inalienabilă Dar este chiar așa? Putem Lisma lui Moleschott, "materia fără proprietăți nu a fost niciodată observată de nimeni și, prin urmare, o astfel de materie nu este de conceput* (Kreislauf des Lebens p); "Acea proprietate a materiei, care face posibilă mișcarea ei, o numim forță" (p) ; este inseparabilă de materie, inerentă acesteia din veșnicie, proprietatea ei" ( ) SOCH V KUDRYAVTSEV T Õ - - să spunem, de exemplu, că magnetismul găsit în această bucată de fier este o proprietate sau o calitate a acestui fier? că mișcarea unei pietre care se rostogolește ca urmare a unei împingeri din exterior este calitatea esențială a acestei pietre? Evident nu; deoarece proprietățile esențiale ale unui obiect sunt o proprietate permanentă a naturii sale și nu fenomene produse în el de o cauză exterioară acestuia Este posibil ca o bucată de fier să nu prezinte deloc magnetism, o piatră nu se poate mișca Toate aceste fenomene nu provin din însăși natura acestor obiecte, nu

sunt, așadar, calitățile sau proprietățile lor, ci doar fenomene sau stări provocate în ele de acțiunea forțelor exterioare lor Dintre aceste obiecte sau substanțe în sine, în care se găsesc forțe, putem spune doar că au posibilitatea sau capacitatea de a detecta anumite fenomene - fierul, de exemplu, să fie magnetizat, piatra de a rula Generalizând acum și extinzând ceea ce am spus la toate forțele naturii și, în final, la acea forță primordială, care, împreună cu materia, este plasată în fruntea formării lumii, nu avem dreptul să afirmăm că forța este o proprietate sau calitatea materiei, dar avem dreptul de a spune doar că materia are capacitatea sau puterea de a detecta fenomene cunoscute, sub rezerva acțiunii asupra ei a unei forțe cunoscute sau a unor forțe care nu sunt derivate din ea În general, oricât de puternică ar fi dorința materialismului, în vederea menținerii unității viziunii filozofice asupra lumii adoptate de acesta, de a reduce conceptul de forță la conceptul de materie, ca simplă proprietate a sa, aceste concepte sunt inevitabil separate datorită cerința logică necesară de a gândi materia și forța ca concepte, deși corelative, dar esențial diferite Această diferență nu putea decât să fie recunoscută de oamenii de știință imparțiali din domeniul științei naturii, oricât de greu le-a fost în această condiție să ofere orice concept exact despre esența forței și relația ei cu materia Astfel, după unii, forța nu poate fi concepută ca o proprietate sau proprietate a oricărui lucru, ca o posibilitate latentă sau de repaus de a efectua orice acțiune, o posibilitate care există în ea înainte de acțiune Puterea nu este altceva decât acțiunea în sine; constă numai în reapariţia de fiecare dată a mutualei - acţiune între două obiecte sau elemente materiale, care, individual, nu pot avea nicio putere Deci de exemplu nu există nicio forță atractivă inerentă oricărui corp fizic, ci doar faptul unei anumite relații între două corpuri, pe care noi* o numim forță Expresia: "forță" este de fapt o abreviere verbală pentru a desemna jocul diferitelor relații dintre obiectele naturii*) Alții identifică conceptul de forță cu conceptul de legea naturii Ce este forța fizică, se întreabă celebrul fizician Cauchy ?) sau un atribut, o proprietate a unei entităţi? Este material sau nematerial? Forţa fizică, răspunde el, cu care se ocupă mecanica, nu este în primul rând materială Este imposibil să amesteci sau să identifici vreo parte a materiei sau punct material cu forța care se aplică materiei Dar nici nu este un atribut sau o proprietate esențială a materiei Principiul fundamental al mecanicii raționale este că materia este inertă, adică nu este capabilă să-și schimbe starea de repaus sau de mișcare Dacă urmează să se producă o schimbare, atunci o forță trebuie să acționeze asupra ei Dar o astfel de acțiune nu este deloc necesară, deoarece materia poate rămâne fără ea, deci nu o posedă ca atribut esențial Un corp, de exemplu, așezat pe suprafața pământului, este atras de acesta; dar această forță de gravitație nu aparține în mod esențial corpului; opa este în continuă scădere, cu atât mai mult, cu atât corpul se îndepărtează de pământ și se poate opri complet; de aceea Newton spunea: gravitatela cogro-ribus essentialem esse minimie affino o După ce a demonstrat atunci că forța nu poate fi nici o esență materială, nici o proprietate a materiei, celebrul fizician arată că nu poate fi și o esență spirituală sau proprietatea ei Ce este puterea? Forța, conform definiției sale, nu este altceva decât o lege a naturii, servind drept expresie a voinței "ființei necesare (Être nécessaire)"

*) Lotze tinde și el la acest concept de forță microcosinus V IS şi urm

* - - natura sunt cauze secundare sau legi particulare, care își datorează originea voinței divine și care servesc drept cauze, adică

forțe care produc diverse fenomene naturale*) În sfârșit, în timpurile moderne există încercări de a înlocui conceptul de forță, care este o proprietate a materiei, cu conceptul de energie Astfel, pe baza unor investigații empirice atente, celebrul fizician modern Clausius ajunge la concluzia că atomii materiali nu pot poseda în ei înșiși acele forțe care ni se par drept cauze ale luminii, căldurii, electricității și magnetismului; sursa acestor forţe ar trebui, după părerea sa, să fie căutată într-o energie deosebită imponderabilă cuprinsă între atomii materiale şi informarea acestora asupra acelor mişcări ale căror manifestări le observăm El se răzvrătește cu hotărâre împotriva părerii fizicienilor, care reprezintă identitatea și inseparabilitatea forței și materiei **) Nu atingem aici problema în ce măsură concepţiile despre forță pe care le-am prezentat sunt satisfăcătoare; ceea ce este important pentru noi aici nu este o definiție pozitivă a conceptului, care a stârnit dezacorduri și mai mari în știință - decât conceptul de materie; dar însăși știința naturală modernă ajunge la concluzia că doctrina materialistă a forței ca proprietate a materiei, cel puțin a materiei în forma în care materialismul o înțelege, adică sub formă de atomi, este insuportabilă Rezultatul neîndoielnic al acestei recunoașteri este că materia nu poate conține în ea însăși, întrucât proprietățile ei, forțele, produc lumea, că pentru aceasta este necesar să se permită existența unui alt principiu, nematerial, în afară de materie *) Comptes rendus, or P Froschammer în op Ueber die Aufgabe der Naturphilosophie, p **) Cu toate acestea, cu o clarificare suplimentară a materiei, se dovedește că forța sau energia lui Clausius, care este diferită de materie (atomi), este doar un tip special de substanță imperceptibilă (cum ar fi eterul), conținută între particulele materiale, ale căror diverse mișcări provoacă fie lumină, fie căldură, fie electricitate, fie magnetism Giers, care este de acord în principiu cu Clausius, se deosebește de acesta prin aceea că consideră necesar să admită nu una, ci două energii sau forțe diferite, una pentru lumină și căldură, cealaltă pentru electricitate Despre teoriile lui Clausius și Giers, vezi Moscova Vѣdom pentru nr - - Până acum, vorbind despre forță, am avut în vedere conceptul cel mai general și mai abstract al acesteia Nu aveam în față niciun semn anume prin care să putem distinge această forță, care inițiază formarea lumii, de alte forțe minore și speciale ale naturii Nu avem încă o concepție definită despre ea, așa cum, de exemplu, avem despre un alt principiu cosmogonic, materia, despre care știm că aceștia sunt atomi Deci, care este forța primitivă a materialiștilor? Poate că, cu o definiție mai precisă a acesteia, însuși procesul de formare a lumii, datorită acestei forțe, va deveni mai clar pentru noi? Dacă ne imaginăm că esența materiei constă din atomi inerți, că pentru ca lumea să se formeze din ei, în primul rând, este necesară o încălcare a acestei inerții, adică mișcarea atomilor, legătura lor între ei, atunci este necesar să ajungem la ideea că forța inițială de formare a lumii este forța mișcării mecanice Într-o formă diferită este imposibil de imaginat, și nici măcar materialiștii nu își imaginează, acea forță care a pus bazele universului, pentru că toate celelalte forțe observate acum în natură, de exemplu lumina, căldura, electricitatea și altele, sunt deja forțe derivate, după ce au urcat în natură odată cu formarea ei Într-adevăr, în forța mișcării, materialiștii văd sursa primară a tuturor celorlalte forțe ale naturii și o folosesc singuri pentru a explica începutul lumii, când spun că acest început a început, ca să spunem așa, printr-o abordare simplă și respingerea atomilor Dar este suficientă simpla forță a mișcării mecanice pentru a explica începutul lumii? Ne vom imagina starea

prepașnică a materiei sub forma atomilor imobili în spațiu, sub forma ciocnirii lor haotice și dezordonate, sau le vom atribui, de exemplu, o mișcare elementară și simplă rectiliniu *), în orice caz, începutul *) Deci, după învățăturile lui Democrit, atomii din veșnicie se mișcă sau cad de sus în jos; întrucât în acest caz atomii mai mari, și deci mai grei, cad mai repede decât cei mai mici și mai ușori, primii îi împing pe cei din urmă; drept urmare, cele mai mici sunt împinse în vârf și de la întâlnirea ambelor mișcări - ciocnirea și respingerea atomilor, o circulară - - trebuie să ne gândim la lume ca la o tranziție sau schimbare a fostei imobilități sau a fostei mișcări discordante și uniforme într-una corectă și asemănătoare legii În primul rând, în acest scop, aparent, este necesar să se descompună o forță de mișcare atomică comună în forțe atractive și respingătoare Unii atomi trebuie să-i atragă pe ceilalți atomi care îi înconjoară, astfel încât să poată fi compus ceva ca un corp separat Dar nu este clar cum, ca răspuns la forța de mișcare aparținând atomilor, ar putea apărea o astfel de bifurcare a acestei forțe! De ce o parte a atomilor a devenit activă (atrăgătoare) și cealaltă pasivă? - Atunci, pentru ca corpurile elementare formate cu ajutorul acestor forțe să nu fie omogene, este necesar din nou să ne imaginăm că forțele de atracție și repulsia în diferiți atomi a început să acționeze infinit diferit în grad de intensitate, adică unii atomi au atras mai mulți atomi către ei înșiși, alții mai puțin; altfel, nu s-ar fi întâmplat nimic; cu uniformitatea perfectă a forței de atracție, în loc de atomi simpli, am obține doar acumulări omogene de atomi, în loc de atomi mai mici, aproape aceiași atomi mari Ce a cauzat aceste grade diferite de intensitate ale forțelor de atracție și repulsie? Dar chiar dacă am permite grade diferite de intensitate ale acestor forțe, am putea obține doar acumulări sau grupuri de atomi din ce în ce mai mari în diferite părți ale spațiului lumii Odată unite prin gravitație, aceste grupuri ar rămâne apoi pentru totdeauna în aceeași poziție De aici trebuie să presupunem că grupurile de atomi formate în acest fel, fiecare s-a caracterizat printr-un grad și direcție diferită, puterea de mișcare și, în plus, mișcarea corectă și a legii mișcarea, care servește drept motiv pentru combinarea atomilor în mase mari sau lumi întregi Numele lui ow luați în considerare remarca lui Aristotel că în spațiul gol toți atomii, mari și mici, ar cădea cu aceeași rapiditate și succesiune nu s-ar putea ciocni altfel, Epicur a presupus că atomii se retrag în mod arbitrar ușor de la linia abruptă de cădere Drept urmare, se ciocnesc, se amestecă între ele, revin unul de celălalt; alții sunt forțați în sus; de aici apar acele mișcări circulare pe care nenumărate lumi le produc în diferite părți ale spațiului infinit - - în formă de nas, destul de în concordanță cu mișcările altor grupuri În caz contrar, grupurile formate din atomi fie ar începe să se miște într-o singură direcție și cu aceeași viteză, fie mișcarea lor dezordonată le-ar forța să se ciocnească și să se împrăștie fără nicio ordine, ceea ce, chiar și cu grupurile separate de atomi formate, ar produce același haos în care se aflau înainte de legătura lor prin forța de atracție Ce cauză ar putea provoca în materie această diversitate extraordinară a gradului de tensiune a forței mișcării și să o regleze astfel încât să se nască ordinea, și nu haosul întâmplător? Evident, dacă nu vrem să admitem că forța mișcării mecanice s-a diversificat la infinit în acțiunea sa, micșorându-se, extinzându-se, schimbând direcțiile după bunul plac, și astfel să recunoaștem pentru ea calitățile autodeterminarii și raționalității, atunci trebuie să căutăm din acest motiv în afara materiei, în legi, înscrise pentru acţiunea forţelor

naturii de către cea mai înaltă forţă spirituală şi raţională Imposibilitatea evidentă de a explica în mod satisfăcător începutul mișcării regulate și regulate a atomilor, adică începutul lumii, a trezit firesc la unii materialiști dorința de a ascunde însăși întrebarea, atât de neplăcută pentru ei, întrebarea începutului lume În primul rând, ei găsesc un astfel de mijloc în doctrina circulației eterne a materiei Printr-o astfel de circulație trebuie să înțelegem nu mișcarea haotică și dezordonată a atomilor lui Democrit și Epicur, ci schimbarea veșnică a diferitelor forme de combinare a atomilor, asemănătoare legii Materia nu a fost niciodată într-o stare dezordonată fără formă; nu a schimbat decât în mod constant formele existenței sale, iar forma dată, reală, pe care o reprezintă universul, este doar una dintre aceste forme, care a fost precedată și urmată de altele necunoscute nouă Această idee a circulației materiei nu este ceva nou, ci o modificare a doctrinei eternității lumii, care a fost întâlnită de mult în filozofie, adică a stării eterne, bine organizate a materiei (κόομος)), care exclude orice altă idee a oricărei stări anterioare de inexistență a lumii sau stare instabilă a materiei Amintește puternic de învățăturile vechilor - - atomisti despre o multitudine nenumarata de lumi, fie aparute, fie care dispar in spatiu, si chiar mai fantastica cosmogonie a budistilor *) Iar scopul acestei concepții este același cu cel al filosofilor budiști - Având în vedere imposibilitatea de a explica rațional începutul lumii fără a recunoaște cea mai înaltă putere de formare a lumii, a părut cel mai bine să eliminăm însăși necesitatea unei astfel de explicații prin eliminând însăși întrebarea începutului Nu există nimic de întrebat despre începutul lumii, pentru că de fapt nu a existat un astfel de început; lumea, ca stare legală și aranjată a materiei, este eternă, doar formele lumii se schimbă *) Spre deosebire de panteismul filozofiei religioase brahmane, care considera că singura ființă absolută-Brahma este adevărata esență a lucrurilor și privea lumea ca pe un fenomen fantomatic al acestui absolut absolut, budismul, negând existența lui Brahma, recunoscut ca existent cu adevărat doar multiplicitatea infinită a fenomenelor în continuă schimbare și fluide Caracterul esențial al acestei multiplicități este nesemnificația și lipsa ei de independență; totul apare și dispare constant în ciclul etern al ființei ichSamsara): distrugerea este scopul ultim al tot ceea ce există; neantul este esența lui, neantul este începutul său Dar dacă nimicul este temelia lumii și, în același timp, nimic nu vine din nimic, atunci pentru un budist existența reală a lumii ar rămâne în esență la fel de neînțeles ca pentru un brahminist originea ei dintr-o singură și simplă Calea de ieșire din această contradicție - nevoia de a gândi începutul lumii și în același timp de a nega acest început prin eliminarea absolutului, prima cauză a lumii, a căutat budistul în reprezentarea unui lanț nesfârșit al schimbării fenomene, fără început și sfârșit El credea că, extinzând schimbarea fenomenelor particulare și multiple în infinit, atât în spațiu, cât și în timp, el, așa cum spunea, a anihilat în ceața distanței nesfârșite însăși întrebarea despre începutul acestei schimbări, despre începutul lume Prin urmare, în cosmogonia budiștilor, rolul principal îl au ideile fantastice despre multiplicitatea a ceea ce există în spațiu și despre enormitatea perioadelor vieții lumii In locul adevaratei infinitate a principiului divin, budistul incearca sa umple golul ramas in gandul lui prin eliminarea acestui principiu, cu o falsa infinitate de numere si spatii Budistii au nenumarate lumi existente, nenumarate trecute si viitoare: nemăsurat de vaste şi lungi sunt epocile vieţii lumii (Despre cosmologia budiștilor, vezi articolul meu: "Religia

perechilor păgâne culturale" Drept Recenzie pentru March, pp - Vezi lucrări V D Kudryavtsev, vol II, numărul , p -) Nu este, în esență, același motiv care trece prin învățăturile materialiștilor moderni despre circulația eternă a materiei și în jocul lor cu miliarde de numere în explicarea începutului universului existent? - - fiind; în faţa noastră se află circulaţia eternă a materiei, ale căror momente individuale, poate, le putem numi lumi Nu vom atinge aici problema dacă este posibil să admitem existența eternă a lumii Pentru a vedea cât de puțin poate fi folosit materialismului prin asumarea circulației materiei, să presupunem această presupunere și să vedem dacă aceasta atinge scopul pe care îl are în minte - de a elimina necesitatea de a recunoaște cea mai înaltă Cauză a lume și să prezinte întreaga materie a formării lumii ca o auto-transformare periodică a materiei și a forțelor ei inerente? Să ne imaginăm în circulația eternă a materiei acea trecere sau moment în care ar trebui să înceapă forma anterioară a combinației materiei descompuse în elementele ei constitutive (atomi) și formarea unei noi combinații, a unei noi lumi Să ne imaginăm, de exemplu, poziția atomilor în care, după descompunerea lumii anterioare, necunoscute nouă, se aflau înainte de începutul celei prezente, când începea grupării atomilor pentru formarea primul grăunte de corpuri cerești viitoare ar trebui să fie încă Evident, aici avem în fața noastră aceeași poziție nestabilită pe care o admit acei materialiști, care acceptă începutul absolut al lumii fără nicio circulație a lumilor anterioare Dar, în același timp, este și evident că aceleași întrebări și nedumeriri insolubile apar din nou aici cu privire la posibilitatea materiei sau atomilor de a începe o mișcare de formare a lumii, pe care am prezentat-o mai sus Toate aceste întrebări nu numai că nu sunt rezolvate, ci din ce în ce mai complicate, apar de fiecare dată iar și iar, cât de repede este necesar să se explice tranziția stării dezordonate a materiei (materia care s-a descompus în elementele sale la sfârșitul unei anumită perioadă a vieții lumii) până la aranjat și asemănător legii (lumea nouă începută) Este de la sine înțeles că aceleași dificultăți vor rămâne chiar dacă reprezentăm circulația materiei nu sub forma unei distrugeri și apariții periodice generale a uneia și aceleiași lumi, ci sub forma unei apariții și distrugeri multitemporale și parțiale a corpurilor individuale ale lumii în diferite locuri spațiu nemărginit - - Astfel, ideea de circulație a materiei, de schimbarea eternă a lumilor, nu ajută câtuși de puțin materialismul în explicarea originii universului Nu vorbim despre faptul că această idee în sine este o ipoteză pur arbitrară, care nu are date empirice în favoarea ei și a fost inventată doar pentru a elimina întrebările filozofice care sunt insolubile pentru materialism Știința naturii are motive să creadă că ordinea actuală a lumii s-a format treptat, urcând de la formele moderne complexe ale vieții lumii până la cele mai simple și mai elementare, în spatele cărora nu presupunem altceva decât materie sau atomi Însă știința naturii nu are nici cele mai mici fapte care să o împuternicească să admită că această stare elementară a materiei nu este absolut originală, că este doar rezultatul unui proces mondial anterior care a dispărut pentru a da locul altuia În persoana celor mai buni reprezentanți ai săi, ea, pe baza unor date strict științifice, ajunge la concluzia că lumea are un început cert, temporar *) Din ceea ce am spus, este clar că, definind forța de formare a lumii inerentă atomilor ca forță a mișcării mecanice, materialismul nu numai că nu avansează în rezolvarea problemei începutului lumii, ci, dimpotrivă, ajunge la rezultate care sunt distructive pentru teoria sa De fapt, ') "Din ultimele descoperiri

în domeniul fizicii, spune celebrul fizician Secchi, din care materialiştii s-au gândit adesea să tragă concluzii în favoarea lor, rezultă de fapt cel mai evident adevăr că lumea a fost creată la un moment dat în timp și prin urmare nu este etern, așa cum pretind ei, vă prezint una dintre aceste descoperiri Din teoria transformării forțelor rezultă că toate forțele care sunt acum active și în stare de energie tind spre o stare de echilibru, fără a dispărea în același timp Dar acum întreaga totalitate a fenomenelor din natură se bazează pe diversitatea acestor forțe; odată cu încetarea diferenţelor lor, odată cu atingerea echilibrului, existenţa lumii încetează astfel Dar dacă lumea ar exista din veșnicie, atunci, odată cu schimbul neîncetat de forțe, totalitatea forțelor naturii în acțiune ar fi ajuns deja la o stare de echilibru; de aceea lumea nu ar mai exista Deci, dacă există, există pentru că nu este în mișcare din veșnicie, ci doar dintr-un anumit moment în timp, definit - - Mișcarea care a coborât în materie (și, în plus, după cum am văzut, mișcarea nu este dezordonată, ci legală, căci numai în această din urmă condiție este posibilă formarea lumii) nu este de conceput decât sub două presupuneri: fie începutul acestei mișcări a fost în atomii înșiși sau în afara lor În primul caz, trebuie să recunoaștem în atomi o forță de mișcare ascunsă, la început inactivă, apoi a început să acționeze și, în plus, diferită ca intensitate și direcție în diferiți atomi Dar o asemenea recunoaștere nu poate fi admisă de materialism, care respinge toate forțele ascunse și inactive; mai mult, chiar dacă le-ar fi admis, ar fi ajuns neapărat la conceptul de atom ca de substanțe vii, prin propriul lor autodeterminism, reținând sau dezvăluind puterea lor de mișcare, substanțe Atomii ar fi înlocuiți cu monade, iar materialismul s-ar transforma într-o teorie apropiată de monadologia lui Leibniz și Herbart Dacă un astfel de rezultat nu este favorabil pentru materialism, atunci există o singură modalitate de a explica mișcarea de formare a lumii a atomilor - de a recunoaște impactul asupra lor al unei forțe externe independente de materie Aceasta, desigur, ar însemna să admitem acel dualism al principiilor ființei, de care materialismul se teme atât de mult; dar nu mai puțin decât acest dualism, așa cum am văzut, nu poate fi evitat în niciun fel Dacă acum, pentru o explicație rațională a începutului lumii, trebuie să admitem existența unei forțe independente de materie sau care transmite direct mișcarea atomilor sau trezește forțe latente în ei acelei forțe, atunci cum ar trebui să ne imaginăm această lume -forța de formare? Calitățile sale nu sunt greu de determinat prin opoziția sa față de materie și prin acțiunile în care s-a aflat Este opusă materiei, deci este imaterială, sau, ceea ce este același lucru, deoarece numim ființa reală opusă materiei spirit, această forță primordială poate fi numită spirituală Această forță, deși, conform teoriei materialismului, este determinată în acțiunile sale de materie, îi este imanentă, dar nu este aceeași cu materia și nu poate fi derivată din ea, ca proprietate sau calitate; prin urmare, ea trebuie să fie de conceput ca nu provine din materie, independentă: este puterea de sine - - gospodărie Această forță a fost anterior într-o stare inactivă (adică până la acel moment de mișcare prin care a fost pus începutul lumii), apoi a început să acționeze independent de orice excitație exterioară; în consecință, acțiunea ei se petrecea din interiorul ei; de aceea trebuie să-i atribuim autodeterminare, altfel libertate; este o forță liberă În cele din urmă, această forță a avut ocazia să transmită materiei sau atomilor o astfel de mișcare încât, ca urmare a ei, s-a format chiar acea ordine și structură a lumii, pe care o vedem acum; dar dacă noi, nu fără motiv, numim acest sistem și ordine

corect, legal, rezonabil, atunci evident că avem dreptul să numim cauza principală a acestei ordine rezonabilă Deci, pentru a explica începutul lumii, noi, pe lângă materie, trebuie să ne asumăm o forță diferită de aceasta, originară, spirituală, liberă și rațională, iar aceste predicate indică direct către Divin Reflecția rațională asupra începutului lumii în acest fel ne conduce în mod necesar la recunoașterea Divinității ca inițiatoare a acelei stări de materie pe care o numim lume Ajungem acum la punctul de vedere în care stăteau filozofii greci antici, recunoscând, pe lângă materia eternă, originară, existența unui etern motor sau creator al acestei materii, Dumnezeu Toate acele dovezi prin care Aristotel a confirmat nevoia de a admite existența primului Motor nematerial, care să explice originea mișcării în lume, în raport cu materialismul, au o semnificație deplină în timpul nostru Vom vedea că acest punct de vedere, la rândul său, nu poate fi recunoscut drept corect; dualismul materiei si spiritului poate fi impacat in cel mai inalt concept al creatiei Dar ideea este că un astfel de dualism este rezultatul necesar al însăși conceptelor care sunt admise de materialiști pentru a explica începutul lumii, adică materia și forța; aceste concepte, fiind realizate în mod consecvent, conțin semințele distrugerii materialismului și o viziune complet diferită asupra lumii Dacă forța nu este aceeași cu materia și distincția lor nu este o tautologie goală, atunci forța originară nu poate fi concepută altfel decât ca o Zeitate Întrebarea începutului lumii este un punct dureros, Ahile - - călcâiul materialismului Materialiștii înșiși simt acest lucru și, prin urmare, nu le place să stea mult timp asupra acestei întrebări, limitându-se la un set de fraze generale despre atotputernicia materiei și a forței, despre neînceputul lor, "nemurirea" etc Pentru eșecul primul pas, ei speră să se răsplătească ulterior, cu dezvăluiri ulterioare procesul de formare a lumii, "fără intervenția unei forțe extraterestre", numai conform legilor naturale Odată Arhimede, în conștiința mândră a puterii mecanicii, a spus: doar dă-mi un loc unde să stau și, cu ajutorul mecanicilor, cu o apăsare a mâinii mele, voi muta întreaga lume de la locul ei Materialiștii sunt gata să spună: dă-ne doar un punct ferm de sprijin, materie originală și puterea mișcării mecanice și vom crea lumea Doar nu ne întrebați de unde provine materia cu forța ei inerentă de mișcare asemănătoare legii și atunci vom explica cu ușurință procesul ulterioar de formare a universului Evident, acum trecem de la problema primului sau absolut început al lumii la problema originii sale în sens strict sau formare Să facem concesia cerută de materialism Să nu ne întrebăm unde și cum a început mișcarea de formare a lumii a atomilor; sa zicem ca a inceput Apare o altă întrebare: este această mișcare suficientă pentru a explica acele forme infinit de variate de ființă pe care le vedem acum? Nu este necesar aici, în continuarea procesului de dezvoltare a lumii, la fel ca la începutul ei, să admitem acţiunea unei Forţe superioare, independentă de materie? Este necesar să ne imaginăm geneza lumii în așa fel încât această Forță a început doar mișcarea de formare a lumii, i-a dat, ca să spunem așa, primul imbold și apoi totul a mers de la sine, sau astfel încât aceeași Forță a luat parte în formarea ulterioară a naturii? Rezolvarea acestei întrebări în filosofie nu mai este semnificativă doar în raport cu materialismul, ci și cu dualismul și deismul, cu naturalismul înrudit cu acesta Acea direcție a dualismului antic, din care Anaxagoras și Aristotel pot fi considerați reprezentanți, a condus la ideea că activitatea de formare a lumii a Minții supreme sau a primului Mișcător se limitează doar la primul moment al începutului lumii, - -

comunicarea materiei de împingere sau mișcare; de îndată ce a început mișcarea, lumea a început să se formeze de la sine Deismul secolului trecut, în persoana filozofilor englezi din această direcție și a reprezentanților mai moderați ai enciclopedismului francez, în dorința de a concilia recunoașterea Divinității cu independența naturii, atât în poziția actuală, cât și în originea, a limitat activitatea Sa în formarea lumii, așa că numim o, creație, numai creație a materiei cu proprietățile ei fundamentale; de îndată ce a fost creată, atunci, în virtutea legilor care i-au fost date, a format lumea de la sine; Zeitatea s-a dovedit a fi inutilă și s-a retras în fundal "Cauza transcendentă necunoscută a lumii" are același sens în noul naturalism natural-vocativ Evident, diferența dintre toate aceste direcții constă doar în principiile luate pentru a explica începutul lumii; în ceea ce privește educația sau originea lui, toate îl explică în mod egal din acțiunea naturală a forțelor naturii În timp ce materialismul vede prima cauză a lumii în materie și forța ei imanentă, dualismul, deismul și naturalismul caută începutul absolut al lumii în luptă sau o forță transcendentă necunoscută; dar apoi, atât materialismul, cât și ultimele tendințe admit deopotrivă formarea independentă a universului Principala, s-ar putea spune, singura dovadă în favoarea unei astfel de formări complet independente a lumii, atât pentru materialism, cât și pentru cei care au părerea lui în această privință, sunt ipotezele științifice naturale ale originii univers De fapt, deschide orice eseu scris din punct de vedere materialist, care vorbește despre originea lumii Despre ce este vorba de fapt? În primul rând, vorbește despre materia eternă și despre forțele imanente acesteia; după aceea, mai mult sau mai puțin în concordanță cu cele mai răspândite ipoteze naturale la ora actuală, urmează teoria formării maselor planetare cu ajutorul forțelor centrifuge și centripete; apoi vine procesul de formare a globului, începând din momentul în care pământul nostru era în stare de vapori și terminând - - acea epocă în care, ca urmare a unei serii de răsturnări geologice, a primit în cele din urmă forma în care a devenit capabilă de apariția unor ființe organice pe ea; urmează apoi istoria apariţiei succesive a organismelor vegetale şi animale, începând cu cele paleontologice şi terminând cu cele care există astăzi, a căror completare este omul S-ar putea să nu pară la prima vedere că o astfel de metodă empirică de a demonstra doctrina materialistă a originii lumii este complet satisfăcătoare și presupunând că teoriile naturale ale formării lumii sunt ireproșabile peste tot și în orice, își atinge pe deplin scopul Dar este chiar așa? Pot ipotezele empirice ale formării universului să servească cu adevărat ca dovezi de încredere în favoarea uneia sau alteia viziuni filozofice, în special materialismul? Materialismul, desigur, răspunde afirmativ la această întrebare În opinia sa, printr-o prezentare a acestor ipoteze, tocmai doctrina sa despre originea lumii este deja dovedită, deoarece aici, pe baza datelor științifice, pare chiar modalitatea de formare a universului fără intervenția oricărei puteri superioare, numai după legile naturii, cunoscute nouă și care acționează acum Oponenții nu foarte prevăzători ai materialismului, probabil, vor fi de acord cu el, considerând tot felul de încercări de a descrie istoria formării lumii ca conducând direct la ateism De aici opinii suspecte asupra tot felul de teorii naturale ale formării universului; de aici și controversa împotriva particularităților acestei sau aceleia teorii și din moment ce știința nu a obținut încă rezultate definitive și destul de solide aici, deoarece teoria formării maselor stelare și planetare, geologia și paleontologia în multe puncte

reprezintă doar ipoteze și discordante , pareri nesoluționate, apoi de succes uneori un indiciu al inconsecvenței diferitelor teorii și contradicțiile diferitelor opinii este uneori luate ca o respingere a materialismului însuși Dar nimic nu rezultă din asta; odată cu mișcarea științei empirice, teoriile insuficiente sunt corectate; golurile sunt umplute; apar noi teorii, care, desigur, așteaptă aceeași soartă a corectării; critica lor promite să se prelungească - - la infinit fără niciun rezultat decisiv Materialismul poate răspunde întotdeauna la cele mai amănunțite critici în același mod ca și acum: să presupunem că teoria formării lumii naturale în prezent are lacune pe alocuri și nu este în măsură să răspundă la multe întrebări specifice; dar aceste lacune, care pot fi eliminate odată cu progresul în continuare al științei, nu infirmă deloc baza generală și ideea fundamentală a acestei teorii - că lumea s-a format într-un mod natural, legal Din aceasta se poate observa că pentru evaluarea doctrinei materialismului despre originea lumii, este important nu atât să se indice deficiențele uneia sau alteia teorii naturale a formării lumii, pe care o folosește, cât, în general, să se determine gradul de forță logică și dovezile acestor teorii însele în rezolvarea acestei probleme Dar în semnificația lor concludentă, în primul rând, ne face să ne îndoim de faptul că aceleași ipoteze științifice naturale pot fi și sunt aduse în legătură cu viziuni cu totul diferite asupra lumii, astfel încât nu se poate spune că au servit exclusiv la confirmarea uneia dintre ele , iar materialismul, doar printr-un fel de neînțelegere, le consideră a fi ale sale Deci de exemplu vedem că filozofii idealiști (de exemplu, Schelling, Hegel), în expunerea lor a procesului de dezvoltare a principiului absolut sub forma naturii (alteritatea spiritului), nu se abat de la datele științelor naturii a timpului lor și uneori admit ipoteze care sunt recunoscute ca deosebit de materialiste; Oken, de exemplu, împărtășește teoria originii arbitrare a organismelor și, mai mult, în aplicarea acesteia la originea nu numai a organismelor inferioare, ci și a celor superioare, omul însuși Așadar, întâlnim experimentele de prezentare a istoriei lumii pe baza datelor astronomice, geologice, paleontologice printre oamenii de știință și cei care recunosc existența celui mai înalt Creator al lumii și participarea Lui la formarea lumii (de exemplu , Buckland), iar aceste experimente sunt în deplin acord cu punctul lor de vedere teist ia Cu atât mai mult - în domeniul teologiei întâlnim destul de multe încercări de a armoniza teoriile naturale moderne ale formării universului (de exemplu, ipoteza Canto-Laplace) cu învățătura biblică despre crearea lumii; - - dacă aceste încercări sunt satisfăcătoare sau nu din punct de vedere teologic este o altă întrebare; dar nu există nicio îndoială că aceste ipoteze pot fi pe deplin reconciliate cu conceptul lui Dumnezeu ca Creator al lumii De ce apare acest fenomen, care singur și în sine slăbește semnificativ materialismul, pentru că faptele pot servi drept dovezi de încredere în favoarea unei teorii, care cu drepturi egale poate fi dată în favoarea alteia, opusa? Motivul acestui fenomen este că teoriile naturale ale formării lumii, dacă aderă la o bază strict empirică și la metoda inductivă, înfățișează în fața noastră doar continuitatea faptelor în procesul de dezvoltare a lumii, dar nu spun nimic și nu pot spune nimic despre cele mai profunde cauze și condiții interioare ale acestui proces Pentru a rezolva ultima întrebare, trebuie să trecem din domeniul experienței în domeniul speculației - filosofia De aceea, cu deosebiri, chiar opozitii, de tendinte filosofice, aceeasi serie succesiva de fapte, legate prin legea cauzalitatii empirice, pot primi iluminare si interpretare

diferita, in ceea ce priveste sensul ei interior si fundamentul cel mai profund; însăși prezentarea empirică a procesului de formare a lumii, așa cum știința naturii ne permite să judecăm despre el, poate fi una și aceeași pentru materialist, și pentru panteist și pentru teist Diferența nu va fi în prezentarea propriu-zisă a cazului, ci doar în căptușeala sa filozofică diferită și într-o înțelegere diferită a esenței și a sensului procesului mondial Deci, conform teoriei materialismului, acest proces va fi procesul vieții celui mai absolut, dezvăluindu-se în diversitatea fenomenelor Conform teoriei teismului, acest proces va fi împlinirea planului divin, punerea în aplicare a voinței Divinului prin elementele, forțele și legile naturii chemate de El din inexistență la ființă Dar procesul în sine, pe latura sa empirică, nu se va schimba ca rezultat; aceeași fizică, astronomie, geologie, paleontologie vor rămâne atât pentru teist, cât și pentru ateu Faptele empirice sunt în sine indiferente față de cutare sau cutare explicație a lor, care poate fi dată nu de experiență, ci de o viziune filozofică sau religioasă asupra lor SOCH V KUDRYAVTSEV T - - Toate acestea arată că ipotezele natural-științifice ale originii universului, cu excepția cazului în care ele însele sunt de natură tendențioasă și nu se află sub influența unei viziuni materialiste asupra lumii, interpretând și luminând faptele din punctul de vedere al acestei filozofii, nu pot în sine servesc în favoarea unui om de știință materialist despre originea lumii, deoarece ele descriu cursul consecvent al formării universului sub presupunerea unor condiții date deja existente pentru această formare Dar, după cum am văzut, nu aceste ipoteze speciale sunt esențiale pentru filozofie, ci tocmai problema originii acestor presupuse condiții pentru formarea universului, în special în raport cu materialismul, întrebarea: pot acestea condițiile să fie derivate și explicate din principiul materialist de bază, - materia cu puterea ei imanentă? La baza oricărui fel de ipoteze ale științelor naturii despre originea universului stă presupunerea unei varietăți de substanțe, forțe și legi care acționează în univers, iar prin combinațiile și relațiile lor produc o varietate extraordinară de obiecte și fenomene naturale Să luăm în considerare fiecare dintre aceste ipoteze separat și să vedem dacă această diversitate poate fi explicată din punct de vedere materialist? a) Să ne întoarcem mai întâi la varietatea de substanțe care alcătuiesc obiectele naturii și produc acea diferență între ele, care poate fi numită calitativă sau chimică Întrucât obiectele naturii în acest sens sunt foarte diverse, iar materia (atomii), ca prim principiu al ființei, trebuie să fie ceva simplu și omogen, pare destul de greu de înțeles cum s-ar fi putut forma astfel de corpuri diferite din aceasta substanță omogenă, din care atomii într-un caz sunt pentru noi o piatră, în altul apă, aer și soare etc Pentru a rezolva această dificultate, sunt posibile două presupuneri: fie atomii înșiși nu sunt inițial uniformi, ci diferiți și, în plus, această diferență este fie calitativă (chimică), fie formală; Sau sunt complet identice? - - iar diferența dintre obiectele care au apărut din ele depinde de poziția lor relativă unul față de celălalt În starea actuală a naturii, diferența de compoziție a corpurilor depinde de diferența calitativă a elementelor lor inițiale Numărul unor astfel de elemente, denumite altfel corpuri simple, se schimbă constant odată cu progresul chimiei În prezent, ele numără până la , iar chimia lasă întrebarea deschisă: este totalitatea elementelor primare ale naturii limitate la aceste corpuri simple, observate pe pământul nostru și parțial în sistemul nostru solar (prin analiză spectrală) sau poate, pe alte planete și în afara sistemului nostru

solar, să existe orice alte elemente necunoscute nouă Dar oricum ar fi, materialismul, pentru a facilita explicarea diversității naturii, cu greu va îndrăzni să admită că materia a existat absolut și primordial sub forma unor atomi calitativ diferiți, după numărul de elemente simple ale chimiei, că primordial nu există atomi în general, ci atomi, de exemplu oxigen, azot, aur, sulf etc *) O astfel de presupunere nu este admisibilă nici din punct de vedere empiric, nici din punct de vedere filozofic În primul rând, atât pentru că experiența nu poate oferi niciun temei pentru o astfel de opinie, cât și pentru că faptele de descompunere a anumitor substanțe, considerate anterior simple, conduc la presupunerea că *) Opinia despre eterogenitatea compoziției materiei primitive în antichitate o întâlnim exclusiv la Anaxagoras Materia, conform învățăturii sale, nu poate fi imaginată ca o masă omogenă și nici măcar ca un amestec de substanțe primare atât de simple precum elementele lui Empedocle sau atomii lui Leucip Dimpotrivă, ea constă dintr-un amestec de nenumărate, inexistente, indestructibile și neschimbate, datorită micimii lor inaccesibile vederii, particule indivizibile (σπέρματα, χρήματα, ομοιομερή) cu calități specifice: particule, de exemplu aur, carne, oase, etc Noii materialişti nu au indicii decisive dacă îşi recunosc materia ca iniţial eterogenă sau omogenă Cererea filozofică pentru unitatea de principiu trebuie să-i conducă la ultima viziune; dar în același timp, gândurile se strecoară prin ele, forțându-i să presupună că primul nu le este străin Deci de exemplu Moleschott să spună că "la azot, oxigen, hidrogen, sulf și fosfor proprietățile lor sunt inerente de la început, că" proprietățile substanțelor de bază sunt neschimbate de la început ^ çKreislauf d Lebciis ,) Un tip similar de expresie, care sugerează eternitatea anumitor elemente chimice, se găsește și la Buechner * - indecompunerea altor corpuri simple nu este absolută, ci relativă, în funcție de lipsa actuală a metodelor chimice de descompunere În ceea ce privește filozofia, o astfel de presupunere ar fi contrară ideii unității originare a materiei Materialismul însuși, ca sistem filosofic, nu poate permite o asemenea presupunere despre diferența calitativă inițială a atomilor, pentru că atunci, în locul unității de principiu pe care o dorește, vor exista o multitudine de principii independente ale ființei; în loc de o singură materie, va trebui să admită o multitudine de materii originare, după numărul de corpuri simple ale naturii Dar odată cu o astfel de recunoaștere, inconsecvența ei va ieși cu atât mai clar, pentru că dacă este dificil să recunoaștem originalitatea unei materii simple, fără formă, atunci este și mai dificil să recunoaștem că mai multe materiale, diferite calitativ, ar putea exista de la sine de la inceput O astfel de diferență ar ridica în mod necesar problema cauzei diferenței exacte în compoziția materiei în sine Atomiștii antici (Leucip, Democrit, Epicur) au căutat cauza principală a diversității obiectelor naturale în diferența inițială nu în calități, ci în formele care alcătuiesc corpul, atomii; după părerea lor, unele dintre ele sunt mai mari, altele sunt mai mici; unele sunt rotunde, altele arată ca un cub, o prismă etc ; diferite combinații ale acestor atomi, diferite ca formă, produc corpuri diferite O astfel de vedere, aparent, își găsește o oarecare confirmare în chimia modernă Astfel, presupune, pentru a explica anumite fenomene chimice (echivalența corpurilor simple), că atomii au greutăți diferite *) Dar greutățile diferite ale atomilor pot depinde doar de mărimea lor, și deci chimia presupune dimensiunea inițială diferită a atomilor, care îi servește la explicarea fenomenelor așa-numitului izomorfism Mai departe, când vorbește despre fenomenele de cristalizare și explică de

ce unele corpuri cristalizează împreună, altele nu, el presupune că atomii au inițial o formă sau o figură diferită **) Dar ce *) Deși, pentru a explica un alt gen de fenomene, admite în același timp și existența altor atomi imperceptibili **) Se știe că unele substanțe se amestecă în timpul cristalizării, altele nu Deci de exemplu sare de masă și sulf, dacă sunt amestecate - - se referă la datele chimiei, atunci materialismul le poate folosi cu greu în propriile sale scopuri, deoarece chimia vorbește despre mărimea, greutatea, forma atomilor în momentul actual și în starea dată a naturii și nu se referă deloc la problema însăși esența și forma originală a materiei; nu spune nimic și nici nu poate spune dacă această diferență aparține însăși esenței materiei sau dacă este un fenomen cauzat de acțiunea asupra materiei a unei forțe care a modelat-o într-unul sau altul dintre contururile sale originale În ceea ce privește materialismul, acesta nu are temei să o afirme pe primul Este, desigur, imposibil de rezolvat empiric problema figurii originare a atomilor, dar a recunoaște a priori diferența lor formală absolută înseamnă a admite o gândire non-filosofică despre pluralitatea începuturilor ființei sub forma unei multitudini a formelor absolut primele, care este, de asemenea, "contradictorie cu unitatea principiului explicării naturii, precum și cu recunoașterea diferenței calitative absolute a materialelor Aparent mai filozofic în natură este punctul de vedere al acelor materialişti care cred că motivul diversităţii obiectelor în compoziţia lor este numai în poziţiile diferite ale atomilor unul faţă de celălalt Atomii înșiși sunt omogene și identici; diferența de compoziție a corpurilor vine din faptul că atomii sunt mai apropiați sau mai îndepărtați Deoarece gradele unei astfel de distanțe pot fi variate infinit, este evident că există o bază suficientă pentru a explica varietatea extraordinară a obiectelor Un număr dat de atomi, cu un grad de abordare cunoscut, va da un corp simplu cunoscut, de exemplu, oxigen; la fel sau mai multe dintre ele cu un dublu soluțiile, cristalizează din acest amestec, fiecare substanță separat și fiecare într-un mod special Pe de altă parte, sarea amară și sulfatul de zinc, atunci când sunt amestecate, cristalizează împreună, iar particulele ambelor substanțe nu ies în evidență sub formă de cristale speciale Chimia găsește cauza probabilă a acestui fenomen în faptul că sulful și sarea de masă constau din particule inițiale (atomi) de aspect și formă diferită, care deci nu pot fi combinate în amestec; dimpotrivă, sarea amară și vitriolul de zinc sunt formați din atomi de aceeași formă, care, prin urmare, în timpul cristalizării se pot amesteca și se pot stratifica unul peste altul - - abordarea dă un alt corp etc Aceste corpuri formate inițial, ca întregi, la rândul lor, pot intra în combinații noi, diverse cu altele și pot produce o altă diferență de corpuri *) Evident, o astfel de presupunere despre cauza diversității calitative a corpurilor este mai satisfăcătoare decât precedentele, atât prin simplitatea ei, cât și pentru că menține unitatea principiului materialist și păstrează omogenitatea substanțială a bazei ființei fizice, materia Dar, în esență, aici dificultatea de a explica diversitatea obiectelor nu este deloc eliminată, ci doar transferată la un alt principiu al existenței lumii, forța Atomii în sine nu înseamnă nimic; sunt materie inertă omogenă Întreaga diferență în compoziția corpurilor depinde de forța care a aranjat atomii într-un fel sau altul, i-a pus într-o astfel de relație reciprocă Dar am văzut deja imposibilitatea de a deriva din conceptul de materie imanentă, forța mișcării mecanice, toată varietatea de direcții și grade de intensitate ale acestei forțe necesare unei combinații legale de atomi De fapt, dacă diversitatea

calitativă a corpurilor simple și complexe depinde numai de poziția atomilor unul față de celălalt (proximitatea sau îndepărtarea lor relativă), atunci există o întrebare insolubilă: din ce a apărut inițial această poziție relativă a atomilor, bază pentru care nu este deloc dată în conceptul de mișcări simple? Dar ceea ce este cel mai important, în conceptul de mișcare, al cărui rezultat poate fi *) Celebrul fondator al chimiei moderne, Berzelius, tinde spre această opinie "Cu cea mai mare probabilitate", spune el, "avem dreptul să considerăm atomii elementari sferoidali, deoarece este forma sferică pe care o ia materia când nu este supusă influenței forțelor străine" În acest caz, este posibil ca atomii elementari să aibă dimensiuni diferite; dar este de asemenea posibil ca acestea să fie egale ca mărime Dimpotrivă, forma și dimensiunea atomilor (moleculelor) complecși ar trebui să fie departe de aceeași, în funcție de numărul de atomi elementari constitutivi ai acestora Forma lor depinde de numărul și poziția reciprocă a acestor atomi elementari; este evident că un atom pliat din aJ- b trebuie să ocupe mai mult spațiu decât unul pliat din a-|-b" Majoritatea chimiștilor de până acum sunt de acord cu această viziune a lui Berzelius Ulriei Goti und Natur I p , - - grade diferite de abordare și separare a atomilor, nu se oferă deloc cea mai mică indicație a diferenței calitative (chimice) a corpurilor Atomii care sunt omogene în esență nu se pot schimba calitativ printr-o singură modificare a poziției relative; prin urmare, diferența de mărime, formă, greutate a corpurilor poate fi explicată, dar nu și diferențele lor chimice Chiar și apărătorii hotărâți ai dinamismului (Kant) au recunoscut că este imposibil să derivăm aceste diferențe din conceptele de forță și mișcare Din ceea ce am spus, este clar că indiferent care dintre cele trei ipoteze indicate de noi, materialismul acceptă să explice diversitatea calitativă a naturii, sub nici una dintre ele nu este în măsură să explice rațional originea acestei diversități în vreun fel, fără a recunoaște cel mai înalt independent de materie și imanent acesteia forțe ale mișcării mecanice, Forță inteligentă Sub primele două presupuneri, el trebuie să admită o opinie complet irațională despre diferența absolută, originară a materiei în calitate sau în formă, nu o materie, ci mai multe dintre ele Cu acesta din urmă, el trebuie să permită dezintegrarea fără cauză a unei singure forțe mecanice, mișcarea într-un set nenumărat de acțiuni independente separate, diferite ca intensitate și direcție, în diferite puncte din spațiul plin cu atomi b) Dar pentru a explica diversitatea obiectelor și fenomenelor naturii și schimbarea lor asemănătoare legii, nu este suficientă doar o diferență chimică în compoziția corpurilor și acțiunea unei forțe de mișcare mecanică, care s-a manifestat inițial într-un simplu apropierea si respingerea atomilor Pentru a explica procesul ulterior de formare a lumii, trebuie să presupunem că, simultan cu forța afinității chimice și a mișcării mecanice, sau încetul cu încetul, pe scena istoriei lume gravitația, lumina, căldura și altele, ca să nu mai vorbim de organice și psihice Cum să explic originea acestor forțe particulare? În mod evident, materialismul își poate căuta sursa doar în oricare dintre cele două principii pe care le consideră a fi baza universului - materie sau forță În primul rând, el poate spune că aceste forțe sunt diverse proprietăți ale materiei, sau mai precis, din moment ce materie - - apare sub formă de atomi, proprietăți aparținând atomilor înșiși, dar apărând doar treptat în procesul de formare a lumii Dar o asemenea idee trebuie respinsă, având în vedere ceea ce am spus deja, că forța nu poate fi o proprietate aparținând în esență materiei Dar dacă este imposibil, după cum am

văzut, să considerăm că simpla forță a mișcării mecanice aparține materiei, atunci pare cu atât mai dificil să îi atribuim forțele eterogene ale naturii, așa cum sunt ele acum în realitate Este și mai greu de explicat de ce aceste forțe nu au apărut dintr-o dată și simultan, ci au apărut treptat una după alta în istoria lumii Un astfel de fenomen este în mod decisiv contrar principiului de bază al materialismului, care nu permite niciun fel de forțe ascunse care nu au funcționat la început, dar apoi au început să se manifeste *) Mai mult, dacă permitem o astfel de manifestare treptată de către atomii forțelor inerente acestora din timpuri imemoriale, atunci atomii materialismului își vor schimba esențial caracterul; în loc de simple particule de materie fără calitate, vom obține un fel de monade vii, care posedă în potență o multitudine de forțe și proprietăți, manifestate la nevoie Așadar, rămâne ca materialismului să caute cauzele diversității forțelor naturii nu în materie ca atare, ci într-o forță imanentă acesteia, în special în forța mișcării mecanice, care, după cum am văzut, recunoaşte ca forţă originară şi fundamentală a materiei Aceasta este ceea ce face materialismul, iar în acest caz, în opinia sa, știința naturală modernă, cu doctrina sa despre unitatea forțelor naturii și transformarea lor una în alta, îi oferă cel mai nou și indestructibil sprijin Esența acestei învățături este următoarea În vremuri trecute, relativ recente, mulți oameni de știință natural considerau forțele fizice ca pe un fel de fluid special, subțire, imperceptibil; a acceptat, de exemplu, existenţa unei materii calorice speciale, mai ales *) "O forță care nu se dezvăluie", spune Büchner, "nici măcar nu poate exista; o asemenea forță nu poate fi în niciun fel luată în considerare în gândirea noastră" Kraft unci Sfoff R - - bătălia unui fluid electric etc Odată cu trecerea timpului, odată cu dezvoltarea științei naturii, a început să devină clar, pe de o parte, nesatisfăcătoarea unei astfel de vederi, pe de altă parte, legătura strânsă a diferitelor aspecte fizice forțele între ele și mai ales, relația lor cu mișcarea Mișcarea în diferite circumstanțe produce căldură, electricitate, magnetism și lumină De la încălzirea mâinilor prin frecarea lor una de alta, până la frâna roșie a mașinii, din cauza frecării puternice, de la explozia de pulbere explozivă din cauza tremurării, până la aprinderea unei bucăți de lemn de la mai multe lovituri ale unui ciocan de abur, ni se prezintă exemple abundente despre cum Odată cu încetarea mișcării, apare căldura Exemple de generare de electricitate prin mișcare ne apar prin experiența cu ceara de sigilare, la fel ca la o mașină electrică obișnuită și un aparat pentru excitarea electricității prin eliberarea vaporilor Acolo unde există frecare între corpuri diferite, acolo una dintre consecințele sale este o descărcare electrică Magnetismul poate fi obținut din mișcare, fie direct, de exemplu, prin frecare, fie indirect, de exemplu, prin intermediul curenților electrici obținuți în prealabil prin mișcare În același mod, mișcarea poate produce lumină, fie direct, așa cum o vedem, pe mici fragmente incandescente care sară de corpuri în timpul ciocnirilor puternice, fie indirect: de exemplu, prin intermediul unei scântei electrice Acest tip de forță pe care o numim căldură este acum recunoscută de toți fizicienii și ca mișcare moleculară Cu una sau două excepții, corpurile încălzite se extind: expansiunea poate fi explicată doar ca mișcarea unităților de masă în relații reciproce între ele Așa-numita radiație, prin care un corp cu temperatură mai mare decât obiectele din jur, le dă căldură acestor din urmă, este evident un anumit tip de mișcare Și acea mișcare moleculară, pe care o numim căldură, poate trece în mișcare vizibilă, o dovadă

clară în acest sens este mașina cu abur, în care pistonul și toate masele de materie asociate cu acesta sunt puse în mișcare prin expansiunea moleculară a vaporilor de apă transformare - - căldura în electricitate se manifestă atunci când diferite metale alăturate unul cu celălalt sunt încălzite în punctul de contact; astfel curenții electrici sunt excitați O substanță solidă, incombustibilă, atunci când este introdusă într-un gaz încălzit, de exemplu, var într-o flacără de gaz exploziv, devine incandescentă și, în acest fel, este un exemplu de tranziție a căldurii în lumină Dacă nu se poate dovedi că căldura produce direct magnetism, atunci în orice caz se poate dovedi că acest lucru are loc prin intermediul electricității Cu ajutorul aceluiași intermediar se poate stabili o relație între căldură și afinitatea chimică, relație care este deja asumată de acea influență puternică pe care o are căldura asupra combinărilor și descompozițiilor chimice Numeroase și variate experimente arată apoi legătura strânsă dintre toate forțele naturii pe care le-am indicat și tranzițiile lor una în alta Deci, magnetizarea unui corp își schimbă structura internă și invers, o modificare a structurii interne a unui corp, de exemplu, sub influența compresiei mecanice, afectează și starea sa magnetică O rază de soare modifică aranjarea atomilor unor cristale Unele gaze amestecate, necombinate în alte condiții, sunt combinate sub influența razelor solare; iar în unii compuși chimici, lumina se descompune Însoțitorul obișnuit al combinației chimice este căldura, iar dacă afinitatea este puternică, atunci, în anumite condiții, se produce și lumină Modificările chimice, care determină modificări ale volumului corpurilor, produc modificări atât în elementele care se combină între ele, cât și în masele de materie adiacente acestora; un exemplu în acest sens este expulzarea unui glonț prin expansiunea prafului de pușcă Într-o baterie galvanică vedem generarea de electricitate din combinarea chimică și descompunerea; iar prin electricitate, acţiunea chimică produce magnetism - Toate acestea şi fapte similare arată că fiecare forţă poate fi transformată direct sau indirect în altele În fiecare schimbare forța suferă o transformare; în același timp dintr-o formă nouă, sau din mai multe forme noi, pe care acesta - - acceptă, poate rezulta, la rândul său, într-o varietate infinită de ordine și combinații, fie forma sa anterioară, fie unele dintre celelalte forme Este evident, de altfel, că forțele fizice constau nu numai într-o relație calitativă între ele, ci și într-una cantitativă: aceasta este legea echivalenței forțelor Forțele care se găsesc într-una sau alta etapă de dezvoltare trebuie să decurgă din aceleași sau din alte forțe care au existat înainte; iar din forţele astfel produse trebuie să urmeze la rândul lor alte forţe, mai mult sau mai puţin transformate Printre aceste forțe mai mult sau mai puțin transformate, materialiștii și naturaliștii includ atât forțe organice, cât și psihice Propunerea că forțele care se găsesc în activitatea vitală, vegetală și animală, sunt produse în același mod prin transformarea ulterioară a forțelor fizice, este o deducție evidentă din faptele chimiei organice Toată viața vegetală depinde direct sau indirect de lumina soarelui și căldură, prin care plantele extrag materialele pentru țesuturile lor din compușii anorganici din jur; forțele prin care cresc și își mențin funcțiile sunt forțele care existau anterior sub forma razelor soarelui Că viața animală depinde apoi, indirect sau direct, de viața vegetativă, este un adevăr familiar tuturor Mișcările animalelor, interne și externe, nu sunt altceva decât manifestări în noi forme ale acelei forțe care a fost absorbită de plante sub formă de lumină și căldură În general, toate acțiunile organismului animal pot fi reduse

la acțiunea forțelor cosmice fără recunoașterea inexplicabilă a unei forțe speciale, vitale Mai departe, sub aceeași generalizare se încadrează forțele cunoscute nouă sub denumirea de cele spirituale; faptele care justifică, sau mai bine, o fac inevitabil, sunt multe și toate sunt incontestabile (aceste fapte sunt fenomenele obișnuite ale așa-zisei dependențe a sufletului de corp și invers) "Toate aceste diferite clase de fapte", spune Spencer, "sunt de acord în a demonstra că legea transformării, care operează în domeniul forțelor fizice, este la fel de valabilă și - - în ceea ce priveşte legătura lor cu forţele mentale Acele tipuri de incognoscibil (absolut), pe care le numim mișcare, căldură, lumină, afinitate chimică etc , sunt la fel de capabile să se transforme unele în altele, în același mod ca acele tipuri de incognoscibil (absolut), cărora le dăm numele de senzație, entuziasm emoțional , gânduri Acestea din urmă, la rândul lor, pot fi din nou transformate, direct sau indirect, în formele originale Faptul că o idee sau un sentiment nu apar în alt mod decât ca rezultat al unei forțe fizice cheltuite în producerea ei, acest lucru va deveni în curând un loc obișnuit în știință și oricine va cântări dovezile în mod corespunzător va vedea că respingerea acestei credințe poate fi explicată de nimeni altul decât ca o prejudecată copleșitoare în favoarea unei teorii preconcepute*) În primul rând, trebuie remarcat faptul că filosofii care produc întregul agregat al forțelor care acționează în natură din forța mișcării mecanice sau dintr-o forță fizică necunoscută în esență (precum Spencer), abuzează în mod hotărât de datele științelor naturii și își permit a trage concluzii și generalizări care nu sunt deloc ne autorizează știința în persoana celor mai competenți apărători ai doctrinei unității forțelor naturii, precum, de exemplu, Faraday, Helmholtz, Secchi Legea echivalenței forțelor între ele are o aplicație exclusivă doar în domeniul forțelor fizice de natură anorganică, iar a o transfera dincolo de limitele acestei naturi înseamnă, în opinia lor, a depăși granițele științei exacte Cu o hotărâre deosebită, el se ridică împotriva unui asemenea abuz al doctrinei unității forțelor naturii de către Secchi, a cărui voce, ca cel mai strălucit apărător al acestei doctrine, este de o importanță deosebită "Marea descoperire a unității forțelor naturii", spune el, "i-a îngrozit pe filozofii vechilor școli; ei au rămas mult timp în nedumerire dacă ar trebui să accepte această concluzie sau să o respingă Dar, din moment ce temeiul ei favoarea erau de netăgăduit, au decis nu numai să o accepte, ci s-au trezit între ele *) Doctrina unității forțelor fizice a fost expusă de noi conform lui Spencer Principiile Les premier Ed S Trad p Gazele p et mp - - sunt oameni care, ca urmare a unui fel de reacție exagerată, au sărit cu mult dincolo de scopul propus și, ca niște cai nestăpâniți, s-au repezit în cea mai groaznică abis Au vrut să vadă în faptele unității forțelor naturii victoria materiei pure asupra spiritului, și-au închipuit că au descoperit originea vieții, chiar și a gândirii, în simple forțe naturale Ei s-au considerat îndreptățiți să renunțe la prima Cauză și au amestecat produsul mașinii cu mașina în sine, la fel ca mașina cu șoferul "Știința adevărată se ține departe de astfel de iluzii Călăuzită de bunul simț, ea nu își permite niciodată să se abată de la calea dreaptă Ea, desigur, după ce a cântărit suficient toate împrejurările, a profitat de această descoperire pentru a-și îmbunătăți fiziologia; dar ea a separat sever ceea ce este simpla funcție a forței naturale, de acele fenomene a căror sursă este un principiu superior; ea nu acordă atenție celor care caută gânduri în fosfor sau în contracțiile fibrelor nervoase; recunoaște că este necesar, pentru a

explica activitatea spiritului, să accepte un principiu diferit de proprietățile materiei iraționale, deși admite că materia asigură un organ și un mecanism prin care acest principiu își dezvăluie funcțiile materiale, corporale în exterior Materialismul abuzează și mai mult de doctrina unității forțelor naturii, când, indiferent de identificarea forțelor organice și mentale cu cele fizice, își permite să tragă o concluzie generală în favoarea doctrinei sale despre originea lumii, considerând această forță universală care stă la baza forțelor fizice ca un simplu produs sau proprietate b materie Deci, în celebra carte - Secchi: "Unitatea forței fizice", nu numai că nu este dat cel mai mic motiv pentru o astfel de concluzie, ci, dimpotrivă, toate cercetările autorului său conduc la recunoașterea necesară a celei mai înalte, spirituale *) A Secci Die Grosse der Schopfung Ubers vc Guttler p , O analiză mai detaliată a învățăturilor acelor filozofi (Siencera și alții , care, pe baza doctrinei unității forțelor naturii, consideră că sufletul însuși cu fenomenele sale mentale este rezultatul relația și transformarea acestor forțe, aparține psihologiei raționale - - cauzele lumii Într-adevăr, dacă forțele fizice sunt reduse la mișcare, dacă mișcarea nu poate apărea de la sine fără o mișcare antecedentă, atunci se pune în mod necesar întrebarea: de unde a venit mișcarea la început? Singurul răspuns corect la această întrebare, potrivit lui Scocca, este revelat minții care caută adevărul în doctrina Creatorului lumii Creatorul, care a chemat materia de la inexistență la ființă, i-a dat mișcare prin puterea atotputerniciei Sale Secchi ia acest adevăr inițial ca fundament al investigațiilor sale, vorbește despre el de multe ori în cartea sa și îl exprimă cu o certitudine deosebită în concluzia sa finală "Energia transmisă inițial mișcării de către Primul Mișcător este păstrată pe baza aceluiași principiu care asigură conservarea materiei Dacă ni se cere să spunem prin ce putere a fost produsă mișcarea inițială, atunci nu vom ezita să spunem: Această putere este Dumnezeu *) Vorbind despre incorectitudinea concluziilor materialismului din doctrina unității forțelor naturii, ne-am asumat validitatea științifică completă a acestei doctrine Dar este chiar așa? Că primii apărători ai acestei doctrine, într-un entuziasm de înțeles pentru o nouă descoperire, au încercat să-i dea cea mai largă aplicare posibilă și să o extindă la toate forțele active ale naturii, acesta este un fenomen cu totul natural Dar o critică mai atentă nu a întârziat să dezvăluie multe lacune și slăbiciuni în această învățătură; ea a descoperit că fenomenele de mișcare, lumină și căldură sunt într-adevăr în cea mai strânsă relație unele cu altele și sunt explicate cu succes prin legea echivalenței acestor forțe, dar că celelalte forțe ale naturii nu pot fi în niciun caz reduse la forța mișcării mecanice; că faptele existente ale conexiunii diferitelor forțe ale naturii indică doar legătura și relația lor reciprocă, dar nu dovedesc încă identitatea lor și transformarea efectivă a una în alta **) Nu intru aici ·) Broșă D t Golubinsky: Cartea lui Secchi: Unitatea forțelor și tendințelor fizice ale ediției lui Vyatka în limba rusă M pp , **) O analiză detaliată a doctrinei unității forțelor naturii (în principal învățăturile lui Secchi) poate fi găsită în Apoc Nicanor în cartea sa: "În- - - în critica a doctrinei unității forțelor naturii din punct de vedere natural-științific, ne mărginim la concluzia lui Ulrici, care are deplină semnificație pentru vremea prezentă, la care studiul său atent al naturio-științifice ipotezele despre forţele naturii şi corelarea lor au condus "Concluzia finală din studiul forțelor fizice și chimice va fi," spune el, "aceasta: toate aceste forțe, începând cu gravitația și vis inertiae și terminând cu

magnetismul și electricitatea, toate în esența lor sunt încă complet necunoscute Știința naturii a urmărit doar atât de multe fenomene aparent diferite, încât are dreptul de a le considera efectele unor cauze generale cunoscute, adică forțe cunoscute care acționează în mod egal în toate domeniile naturii, stabilitatea, forța de atracție și repulsie, forța de gravitația, elasticitatea, forța de coeziune și aderență, afinitatea chimică, lumina, căldura, magnetismul și electricitatea Judecând după modul lor de acțiune și relația lor cu așa-numita substanță, le-a adus sub diferite concepte generice, în conformitate cu aceasta , el a stabilit de asemenea o distincție între forțele fizice și chimice, dinamice și mecanice, moleculare și de masă A devenit atât de familiarizat cu modul acțiunilor lor încât a putut determina cel puțin un număr mic de legi care exprimă forma generală a acțiunii lor, adică, în aceleași condiții, ei explică repetarea constantă, iar când condițiile se schimbă, mergând de mână proprietățile mâinii și amploarea acțiunilor lor În cele din urmă, știința naturii a dovedit că diverse forțe se află într-o anumită relație reciprocă între ele, a căror măsură și proporție pot fi aduse sub lege și, datorită cărora, o forță poate produce direct acțiunile alteia (legea echivalenței) de forţe) Dar totuși, știința nu este încă în măsură să determine în mod satisfăcător nici conceptul de forță în general, nici relația sa cu așa-numita materie Totul făcut filozofie pozitivă şi fiinţă suprasensibilă" T III pp - Vezi şi T II, - - - Până acum, încercările sale de a reduce diferitele forțe la simple forțe elementare ale atomilor (atât atomii, cât și eterice), la forța de atracție și repulsie sau la o altă forță fundamentală unică, aceste încercări trebuie considerate nereușite II pana acum mai trebuie sa vorbim doar despre multitudinea fortelor "*) Slăbiciunile în doctrina modernă a unității forțelor naturii, adesea subliniate chiar de oamenii de știință ai naturii, nu au putut, desigur, să nu fie observate de către materialiștii înșiși Dar această fragilitate a terenului, care servește drept bază pentru concluziile lor, nu-i deranjează deloc Deși sunt de acord că există lacune semnificative în această doctrină în prezent, ei consideră în general chestiunea unității forțelor naturii doar ca o chestiune de timp, nerezolvată doar până acum, cu resursele disponibile; ei speră că această doctrină, așa cum spune Spencer, "va deveni în curând obișnuită în știință" și consideră toate obiecțiile la ea o prejudecată în favoarea teoriilor preconcepute Să nu vorbim despre precaritatea și inconsecvența logică a acelei filozofii, care, susținând că se bazează doar pe baza unor fapte naturale strict dovedite și fundamentate științific, de fapt ') G Ulrici: "Dumnezeu şi natură" TI Kazan p Cât de şubredă este în special doctrina unităţii forţelor, este evident din faptul că în timpurile moderne, cunoscuţii şi fizicienii neagă semnificaţia dintre acele fapte care au fost citate recent ca o dovadă neîndoielnică a transformării unei forțe în alta Astfel, de exemplu, Clausius, pe baza datelor științifice, respinge posibilitatea transformării electricității în lumină și căldură natura, care par să concluzioneze un răspuns pozitiv la această întrebare " Într-adevăr, se știe că căldura sau lumina pot fi produse cu ajutorul curenților electrici, la fel cum, dimpotrivă, curenții electrici pot fi provocați cu ajutorul căldurii Dar Clausius cu accent nu admite că aceste fenomene indică o transformare a electricității în lumină sau căldură, sau căldură în electricitate, și cu atât mai puțin încât ne permit să tragem o concluzie despre unitatea acestor forțe, adică că lumina este căldură, electricitate și magnetism sunt doar manifestări diferite ale aceleiaşi forţe Această concluzie este prematură și se

bazează pe o înțelegere falsă a fenomenelor numite transformarea forțelor "Convorbire științifică" "Mosk Vd " pentru , nr - - Teoria se bazează pe speranța încă nejustificată că o binecunoscută ipoteză preferată a ei va deveni în curând un adevăr științific Chiar și asumând posibilitatea acestei speranțe, nu credem că ipoteza unității forțelor naturii poate fi de vreun folos materialismului Pe de o parte, presupusa forță unică a naturii, care servește drept sursă a tuturor celorlalte, nu poate fi derivată (după cum am văzut) din materie ca proprietate sau fenomen; trebuie să fie egală cu materia, deși strâns legată de principiul (imanent) al ființei Pe de altă parte, odată cu recunoașterea unei astfel de forțe primare universale, materialismul va fi forțat să intre într-un câmp care îi este complet străin Într-adevăr, cum să înțelegem o astfel de forță a naturii, care prin ea însăși, după cum este necesar, devine fie o forță de mișcare, fie o forță de gravitație, afinitate chimică sau lumină, fie magnetism, care este viu în ființele organice, conștient în rațional ființe, care în puterea acestor metamorfoze miraculoase, din materie inertă și fără formă, produce întreaga lume cu diversitatea ei, apoi viața, conștiința, societatea, știința, religia? O astfel de forță extraordinară nu va fi decât un alt nume pentru acel început, care printre filozofi a fost numit uneori fie forța creatoare, plastică a naturii, fie sufletul lumii, fie divinitate Cu o asemenea forță, nu obținem materialism, ci hilozoism sau dualismul filosofilor antici Lumea ne va fi prezentată ca un întreg, determinată în existența ei de două principii: materia și forța ei imanentă, o forță rațională capabilă să se transforme în diverse forțe ale naturii și prin aceasta producând toate fenomenele lumii c) Vorbind despre materie și forța imanentă în ea ca principii ale formării lumii, materialiștii pierd complet din vedere cel de-al treilea, extrem de important concept cosmologic, legea conform căreia acționează forțele naturii Indiferent dacă permitem mai multor forțe diferite din natură sau oricare (de exemplu, mișcarea mecanică) să treacă prin transformarea din alte forțe, în orice caz trebuie să recunoaștem că aceste forțe acționează conform unor legi stricte, neschimbate, a căror descoperire și studiu este SOCH V KUDRYAVTSEV T III - - reprezintă sarcina principală a științei naturii, în fața căreia încercările mai mult sau mai puțin generale și abstracte de a determina esența materiei și forțele naturii se retrag în plan secund Conceptul de drept are o semnificație atât de importantă și de netăgăduit încât atât în știința naturii, cât și în filosofie (Cauchy, Fechner etc) există încercări de a înlocui complet cu acest concept ideea presupusă de prisos a forțelor naturii și de a înțelege întregul curs al vieții lumii ca mișcare a materiei de-a lungul anumitor legi, fără mijlocirea unor forțe misterioase Deși o astfel de identificare a forței și a legii poate fi cu greu admisă *), dar în orice caz este de netăgăduit că indiferent dacă materia însăși în mod direct, sau forțele naturii care mișcă materia, sunt supuse anumitor legi ale acțiunii lor, legi foarte diferite, în funcţie de diferenţa dintre forţele care acţionează şi substanţele în care acţionează Știința naturii acceptă aceste legi ca date, fără a încerca să explice de unde provin și de ce sunt așa și nu altfel Dar din filozofie, care ridică problema originii lumii în general, avem dreptul să cerem un răspuns satisfăcător al rațiunii la întrebarea originii acestor legi Dar poate filozofia materialistă să dea un asemenea răspuns? Poate ea să spună cum și de ce materia și-a dat astfel și nu alte legi speciale ale manifestării ei? Să luăm de ex Legea gravitatiei Constă în faptul că forța de atracție acționează în raport direct cu

mărimea maselor și invers proporțional cu pătratele distanței Dar de ce gravitația acționează în acest fel și nu altfel? Chimia spune că atât de mulți atomi sau părți dintr-o astfel de substanță produc un astfel de corp Dar de ce sunt necesare atâtea părți pentru un compus chimic, nici mai mult, nici mai puțin, și de ce acest compus formează tocmai acest corp și nu un alt corp, nu poate spune ea Evident, dacă nu putem atribui aceste fenomene și fenomene similare purului hazard, atunci trebuie să recunoaștem o materie superioară și o forță fizică, o Forță legală, care a tras anumite legi pentru acțiunea forțelor naturii *) Despre necesitatea deosebirii între conceptele de forță și legea naturii, vezi H Girici, Gott und Natur p - Frohschammer, Ueber die Aufgabe der Naturphilosophie, p - , - - Nerecunoscând o astfel de Forță și, în același timp, fiind incapabil să explice originea legilor care operează în univers, materialismul se gândește să se sustragă la rezolvarea acestei întrebări printr-o simplă referire la necesitatea acestor legi "Lumea", spune Buechner, "nu este controlată de nimeni, dar mișcările materiei se supun unei necesități naturale perfecte și întemeiate în sine" *) "Datorită imuabilității legilor naturii, există în ea o necesitate care se extinde într-o anumită măsură (?), care nu tolerează nicio excepție" * **) despre necesitatea, universalitatea, imuabilitatea acestor legi, materialismul în esență afirmă doar un fapt existent, dar nu explică deloc motivele acestui fapt Dacă materialismul crede că însuși conceptul de necesitate conține deja răspunsul la această întrebare, atunci el nu merge mai departe decât acei filozofi antici care , ultima cauza a originii lumii si a legilor ei, a recunoscut soarta sau soarta inevitabila, care nu este deloc diferita de intamplare, pentru ca este in esenta aceeasi daca privim lumea ca o chestiune de intamplare oarba sau ca o necesitate la fel de oarba Materialismul ar avea oarecum dreptul să vorbească despre necesitatea naturală ca sursă a legilor naturii, numai dacă ar putea dovedi că aceste legi decurg din însăși esența materiei sau o anumită forță fizică, constituie o consecință logică inevitabilă a acestor principii Dar el nu face și nu poate face acest lucru, pentru că nici în conceptul de materie și nici în conceptul de forță nu există cel mai mic indiciu că legile naturii ar trebui să fie așa și nu altfel Dimpotrivă, intră ') Kraft tind Stoff R X **) Putere și substanță p * - - o analiză atentă a legilor existente chiar de bază ale naturii conduce la ideea că chiar în aceste legi nu există "necesitate naturală", conform căreia ele trebuie inevitabil, de teama unei contradicții logice, să fie concepute exact așa cum există Dacă ceea ce se numește de obicei necesar este ceea ce al cărui opus este de neconceput, atunci evident că legile naturii nu au o astfel de necesitate și în acest sens pot fi numite accidentale, adică acelea în locul cărora, fără a contrazice rațiunea , alte legi ale existenţei lucrurilor ar putea fi de conceput *) Dar dacă acestea sunt legile naturii, atunci motivul pentru care ele există și, în plus, într-o formă și nu în alta, nu trebuie să stea în sine, în necesitatea lor naturală, ci într-un motiv care se află în afara lor, care dintre posibilele imaginabile legile ființei au ales și au stabilit tocmai acelea, și nu alte legi Și întrucât aceste legi, după cum arată experiența, asigură pe deplin existența ordinii lucrurilor pe care le vedem, este evident că baza alegerii acestor legi, în scopul stabilirii lor, ar putea fi doar realizarea ideii de universul ca un singur în diversitate, un întreg armonios Acest lucru duce direct la ideea unei Cauze libere, raționale și omnipotente a acestor legi Din conceptul unei astfel de Cauze rezultă în mod firesc necesitatea acestor legi, ca

cele mai multe, s-ar putea spune, singurele necesare pentru implementarea și păstrarea ordinii mondiale, pentru că cea mai înaltă Forță rațională trebuie să fi dat naturii legi de acest fel Prin urmare, necesitatea acestor legi nu este *) Este de la sine înțeles că atunci când numim legile naturii accidentale, folosim această expresie într-un sens logic și metafizic, și nu în sens obiectiv Această expresie nu înseamnă deloc că legile naturii au apărut întâmplător, fără nici un fundament sau motiv, ci doar că nu au o existență absolut necesară În acest sens, putem, de exemplu contrar determinismului, a numi actele liberului arbitru uman accidentale, deoarece ele nu sunt determinate de o asemenea necesitate, ci ar putea fi așa și altfel În același sens, dovada cosmologică a existenței lui Dumnezeu a fost numită uneori argumentum a continenta mundi, deși aceasta nu a afirmat deloc că totul în lume s-a întâmplat întâmplător - - natural, dar ideal sau metafizic; se explică nu în termenii materiei și forței iraționale, ci în termenii minții celei mai înalte care acționează intenționat*) Conceptul de necesitate ideală a legilor naturii conține deja răspunsul la obiecția, repetată din vremea lui Leibniz (Fontenelle), conform căreia, recunoscând aceste legi ca fiind esențial aleatorii și dependente de voința Creatorului, distrugem astfel conceptul de universalitate și imuabilitate a acestora De fapt, dacă ultima sursă a legilor naturii este voința Creatorului, atunci ce garantează că în acele regiuni ale universului care nu sunt accesibile observației noastre, cu aceeași compoziție materială a corpurilor, alte legi nu sunt asemănătoare cu ai noștri nu functioneaza? Dar ceea ce este mai important, putem garanta pentru acest lucru *) Ideea contingenței relative ("indiferența") a legilor naturii și necesitatea de a recunoaște existența celei mai înalte cauze rezonabile a acestora pentru a explica originea lor, a fost dezvăluită cu o claritate deosebită de către Leibniz - în principal în aplicarea legilor mișcării mecanice "Cea mai înaltă înțelepciune a lui Dumnezeu", spune el, "s-a exprimat în principal prin faptul că Dumnezeu a ales legile mișcării cele mai potrivite și cele mai potrivite cauzelor abstracte sau metafizice timp, unele dintre care au fost descoperite chiar de mine Am constatat că, pentru a le explica, trebuie să apelăm la cauze finite și că aceste legi nu depind de principiul necesității ci de principiul proprietății sau aptitudinii pentru scop (du principe de la convenance), după cum asupra alegerii înțelepciunii Și aceasta este una dintre cele mai reale și mai palpabile dovezi ale existenței lui Dumnezeu pentru cei care sunt capabili să aprofundeze aceste subiecte" (Principes de la nature et de la grâce, p IL Op L edit Datons) Și în altă parte: Desigur, sunt de acord că toate fenomenele particulare ale naturii pot fi explicate prin legile mecanicii, dacă sunt suficient studiate, și că altfel este imposibil de înțeles cauzele lucrurilor materiale Dar eu afirm din nou și din nou că însuși principiile mecanice și legile universale ale naturii trebuie să apară (nasci) din principiile cele mai înalte și nu pot fi explicate din luarea în considerare a unui număr sau a conceptelor geometrice; că, dimpotrivă, în ele stă ceva metafizic " Forța de acţiunea inerentă materiei "are propriile ei legi, derivate nu din principii printr-o pipă (brutae) de necesitate, ci din principiul raţiunii perfecte" (Animadv ad Cartesiani, p) Alte pasaje cu conţinut similar sunt culese de la Janet, în a lui: "Les causes finales, " p - - - condiții pentru imuabilitatea acestor legi, chiar și în sfera de a ne fi accesibile? Prin voința Creatorului, ele pot fi schimbate în fiecare minut, acțiunea lor este suspendată, pot apărea fenomene care nu le sunt subordonate Dar cu o

astfel de concepție a legilor lumii, este posibil să avem vreo cunoaștere științifică exactă despre ele, care se bazează în întregime pe ideea universalității și imuabilității lor? Dar este evident că în voința Creatorului există o garanție incomparabil mai mare a universalității și imuabilității legilor naturii decât în a le recunoaște ca un produs accidental al materiei și al forțelor ei care acționează orbește De fapt, dacă sursa acestor legi este cea mai înaltă Minte, atunci însuși conceptul unei astfel de Minți conține ideea că aceste legi vor fi atât de oportune și perfecte încât nu va fi nevoie de nici o alta, care să acționeze în alte părți ale universului *) În același mod, ideea imuabilității (necesității) lor decurge din conceptul de Minte cea mai înaltă, deoarece ar servi drept semn al imperfecțiunii și limitării acestei Minți, dacă legile trase de ea ar fi instabile, să fie supuse modificărilor și amendamentelor, deoarece acestea s-au dovedit a fi insuficiente în realitate Prin urmare, știința, în voința suprem rațională și neschimbătoare a Creatorului, poate găsi o justificare metafizică completă pentru acea universalitate și imuabilitate a legilor naturii, la asumarea inductivă a cărei observare a imuabilității lor reale în acele limite de timp și spațiu care sunt accesibile acestei observaţii conduce Adevărat, această imuabilitate se referă doar la cursul natural al lucrurilor din lume De îndată ce voința Creatorului este recunoscută ca sursă a legilor care operează acum în univers, atunci posibilitatea complet abstractă de a schimba aceste legi prin aceeași voință și realizarea acestei posibilități în acele acțiuni supranaturale ale acestei voințe, care numim minuni, nu este exclus Oportunitate *) Cu toate acestea, în știința însăși, întrebarea nu este încă unanim rezolvată dacă legile care funcționează în sistemul nostru solar (de exemplu, legea gravitației) se extind la acele regiuni ale universului care se află în afara acestuia și dacă există alte cinci legi stipulat ca orice special structura materiei - - Astfel de acțiuni sunt, în esență, motivul secret pentru care nu numai materialismul, ci și știința naturii, care se află sub influența sa, încearcă cu o asemenea perseverență să elimine ideea de Legiuitor suprem al naturii și preferă să caute garanții ale naturii imutabilitatea legilor sale fie în necesitatea naturală, fie în proprietățile materiei însăși Dar, fără a atinge aici problema posibilității sau imposibilității acțiunilor Providenței, numite miracole, observăm doar că consistența și fermitatea cunoașterii științifice nu poate să fluctueze cel puțin din faptul că unele cazuri de încălcare supranaturală a legilor natura va fi permisă Știința înseamnă ordinea naturală, nu supranaturală, a lucrurilor din lume - și pentru această ordine obișnuită, legile naturii sunt într-adevăr universale, neschimbate, necesare Excepții deosebite și relativ puține de la aceste legi pentru știință nu pot avea mai multă semnificație decât, de exemplu, în gramatică, excepții de la regula generală, care nu distrug puterea acestei reguli Consecvența cunoașterii noastre despre natură nu va avea de suferit câtuși de puțin din cauza faptului că dintre fenomenele naturale care au loc conform legilor neschimbate ale naturii, unele dintre ele sunt inexplicabile și ale căror proprietăți indică o cauză supernaturală, supranaturală Existența unor astfel de fenomene va servi doar ca o dovadă mai clară că viața lumii este supusă nu numai legilor naturale, ci și celei mai înalte legi a guvernului divin mondial, în timp ce primul fel de legi poate fi supus celui din urmă pentru scopuri superioare *) Astfel, însăși existența legilor naturii, universalitatea și necesitatea lor pentru mersul natural al lucrurilor, infirmă în mod decisiv doctrina materialistă a

originii lumii Este absolut de neconceput și de necrezut că o multitudine nenumărată de atomi independenți și separați unul de celălalt ar putea forma prin ea însăși orice lege generală pentru mișcarea și interacțiunile lor ·) Pe acest subiect, vezi articolul nostru: "Despre pescuit" *, în Prib la publicarea lucrărilor Sf ottsev Volumul XXIV, p - op V D-Kudryavtsev vol II, nr , p - - - stviya Dificultatea crește și mai mult atunci când ne îndreptăm atenția asupra faptului că ordinea reală a lucrurilor nu depinde de o singură lege generală (de exemplu, legea gravitației), ci de multe, inițial diferite, care pot fi reduse la unitate sau dedus din unele fie o lege fundamentală și știința nu încearcă, așa cum încearcă să reducă diversitatea forțelor naturii la un original Pentru că, chiar presupunând unificarea tuturor forțelor naturii într-una inițială, nu vom explica deloc de aici originea legilor speciale conform cărora această forță operează în timpul modificării ei ulterioare și trecerii în alte forțe Dacă ne amintim în același timp că diversele legi ale naturii sunt pe deplin coordonate între ele pentru a atinge un singur scop, păstrarea ordinii și unității date a universului, că conceptul de unitate și armonie a lumii nu rezultă deloc din conceptul de materie, nici din conceptul fiecărei forțe fizice separat, atunci trebuie să ajungem la concluzia că cauza acestui fenomen trebuie să se afle nu în lumea însăși, ci în afara ei, într-o singură și Puterea rezonabilă, care aranjează totul după măsură, număr și greutate (Înțelepciunea ,), după un singur plan Legile naturii presupun Legiuitorul: oportunitatea și legătura lor armonioasă - Artistul și Creatorul lumii Între timp, conform învățăturilor materialismului, care neagă acest legiuitor și artist, dar în același timp recunoaște legalitatea lumii, contrar bunului simț, se dovedește că lumea este un fel de mașină fantastică care este în perpetuă mișcare fără început sau sfârșit, o mașină pe care, de altfel, ea și-a inventat-o singură, a pus-o în mișcare și a stabilit ea însăși legile acestei mișcări P Teorii dualiste și panteiste ale originii lumii Criticând învățăturile materialiștilor despre originea lumii, am văzut că, indiferent de mesajele teoretice - - Observarea empirică izbitoare, imparțială a naturii, respingând monismul materialist, ne conduce în mod necesar la recunoașterea a două principii independente ale naturii, nederivate unul de altul, - materia, ca principiu pasiv, și o forță imaterială care organizează materia Astfel, după cum am observat, chiar și o singură observare mai atentă a naturii ne predispune mintea la o viziune dualistă asupra lumii *) De aceea este destul de firesc ca gândirea filosofică să se oprească în primul rând asupra ei, de îndată ce mintea umană, cu un studiu mai atent al naturii, a clarificat suficient pentru sine diferența dintre aceste două principii care acționează în ea Cât de repede s-au dovedit a fi insuportabile ideile hilosoice, semi-materialiste despre "principiile" de a fi ale celor mai vechi fiziologi presocratici, cât de repede "filozofia sobră" în fața lui Anaxagoras **) nu numai că a recunoscut diferența între cele două principii ale ființei - pasiv și activ, dar acesta din urmă a înțeles cum Mintea, independentă și diferită de materie, înțelegerea dualistă a originii lumii era dominantă în aproape toată filosofia antică, cu excepția materialiștilor (atomiștilor) Cu materia independentă, Dumnezeu nu este creatorul lumii, ci doar organizatorul ei, artistul, primul motor sau substanța imanentă a sufletului lumii Diferențele particulare între sistemele filosofice în explicarea originii lumii din acest punct de vedere sunt determinate numai de diferența de vederi asupra esenței și formei originale a acestei materii, care a determinat gradul și forma

de participare a Divinității la crearea lumii cu unele date deja proprietăți și calități primare (omiomeria lui Anaxagora) , cele patru elemente ale lui Empedocle), alții l-au lipsit de toate anumite proprietăți, l-au rafinat aproape până la a-i nega realitatea Așa că Platon a numit-o ceva *) Vezi mai sus, pagina **) Potrivit lui Aristotel, Anaxagoras, care a fost primul care "a exprimat ideea că în natură, ca și în toate ființele vii, mintea locuiește și că ea este cauza oricărei frumuseți și ordini, a apărut ca treaz și treaz printre foștii filozofi care și-au exprimat opinii fără importanță" Metaf - - complet lipsit de formă (αμορφον) și inexistent (μη ον), deși acest inexistent nu este același lucru cu inexistent; cu o astfel de chestiune, aproape totul este oferit lui Dumnezeu în chestiunea formării lumii; el este aproape Creatorul lumii, iar dualismul este separat de teism prin cea mai subțire linie În timp ce motivul original al dualismului pentru filozofii greci a fost diferența dintre cele două părți ale lumii care a fost observată în experiența exterioară fiind, pasiv și activ, TÔ cu abstracția ulterioară a gândirii a dus la recunoașterea a două principii independente, materia organizată și spiritul organizator - Doamne, gândirea orientală și-a acordat principala atenție diferenței calitative dintre perfecțiune și imperfecțiune, bine și rău, dată inițial în experiența interioară Transferând aceste opuse din lumea interioară, subiectivă în lumea exterioară, și neputând să le deducă din vreun principiu comun lor, ea (în teozofia persană) a ajuns la recunoașterea a două principii opuse în calitate de a fi - bine și răul - la dualism, care, spre deosebire de grecul, metafizic, poate fi numit mitic Crearea lumii este acțiunea cumulativă a unui și celuilalt început de ființă și, deoarece aceste începuturi sunt radical opuse, formarea actuală a lumii nu este altceva decât un proces de luptă continuă între ele, cu speranța, totuși, a triumfului final al începutului binelui asupra începutului răului În ciuda diferenței de puncte de vedere de plecare, până în momentul declinului filosofiei grecești și al convergenței acesteia cu învățăturile orientale, au existat încercări de a combina ambele forme de dualism, dând materiei filozofilor greci o colorare calitativă, ca începutul unei imperfect din punct de vedere moral și servind drept sursă a răului Dar aceste încercări, în maniheism și în unele secte gnostice, ca lipsite de un strict caracter filozofic, nu au avut succes Dualismul, care a aparținut predominant filozofiei antice, dispare multă vreme odată cu apariția unei noi filozofii, creștine, dar nu poate fi numit complet dispărut În ciuda naturii sceptice a filozofiei lui Bel *), *) Autorul celebrului în vremea lui: "Dictionnaire historique et critique" (ed) - - el exprimă o simpatie marcată pentru viziunea dualistă asupra lumii, care ia o formă destul de clară și definită în doctrina religiei a celebrului D S Mill Este mai degrabă remarcabil, totuși, că din motivele care i-au condus pe acești gânditori la o viziune dualistă asupra lumii, ei sunt mai aproape de dualismul oriental decât de cel occidental Atenția lor se oprește nu atât asupra faptelor aparentei opoziții dintre laturile active și pasive ale existenței mondiale, care i-au condus pe filosofii greci la dualismul spiritului și materiei, cât asupra faptului perfecțiunii și imperfecțiunii, binelui și răului, observat în lume, pe care o considerau imposibil de explicat prin recunoașterea unei singure cauze cele mai înalte și atotputernice a lumii În Bel, acest motiv apare clar în simpatia pentru dualism sub forma maniheismului Potrivit lui Mill, imperfecțiunile lumii nu ne permit să-L considerăm pe Dumnezeu ca un puternic creator al lumii, ci doar ca creator al acestei materii lumii,

a cărei putere este limitată de aceleași condiții care sunt în natura lui această problemă Această limitare a puterii Sale este motivul diferitelor imperfecțiuni ale creației Sale, care, cu urmele incontestabile de înțelepciune și bunătate ale organizatorului ei, conține atât de mult rău de orice fel încât nu poate fi conceput ca o chestiune de atotputernicie absolută, de înțelepciune și bunătate Numai cu recunoașterea limitărilor metafizice ale Divinității poate fi menținută conceptul de puritate și exaltare morală a Lui, pentru că numai așa nu poate fi atribuită lui Dumnezeu cauza neajunsurilor și a relelor Presupunând învățătura general acceptată despre atotputernicia absolută a Creatorului și despre posibilitatea, prin urmare, de a crea lumea din nimic, va trebui să introducem contradicții insolubile în ideea lui Dumnezeu, să-l considerăm vinovat de tot răul și imperfecțiune Dar de îndată ce predicatul atotputerniciei va fi lăsat deoparte, Dumnezeu nu va fi împovărat cu responsabilitatea pentru mersul treburilor din lume, ne vom putea forma un concept mai pur și mai potrivit al idealului divin Că viziunea dualistă este incompatibilă cu adevăratul concept de Dumnezeu, "ca ființă absolută, ca și cum - - tiyu, deci și după perfecțiune - este clar de la sine Presupunând, pe lângă Dumnezeu, existența unui alt principiu (materie) originar, limităm Divinitatea, astfel încât aceasta să nu poată fi cu adevărat absolută Ființa lui întâlnește granițele de unde începe ființa materiei Limitată în ființă, ea va fi chiar prin aceea limitată în proprietățile sale Nu va fi absolut liber (totputernic), deoarece acțiunile sale vor fi determinate de materie; Lucrările Lui nu pot fi atât de perfecte pe cât ar cere înțelepciunea și bunătatea Lui și nu poate preveni imperfecțiunile lor Există limite pentru bunătatea și rațiunea Lui, așa cum există limite pentru atotputernicia Lui Nu se poate spune că această dificultate, de a reconcilia ființa materiei ca principiu independent cu ideea de absolut, nu a fost deja simțită de vechii dualiști greci Pentru a elimina această dificultate, s-au gândit că au încercat să rafineze cât mai mult, să limiteze conceptul de materie, astfel încât în raport cu Divinul să reprezinte cât mai puțină realitate, și deci cât mai puține proprietăți limitative Am văzut că Platon definește materia ca μη ον - inexistentă, deși acest inexistent nu este același lucru cu inexistent: la Aristotel este a fi numai în posibilitate Dar, pe de o parte, astfel de idei nu au făcut decât să mascheze dificultatea și nu au eliminat-o; căci, oricât de puțin am da realitate materiei, dacă este ceva și nu nimic pur, ea se va dovedi întotdeauna a fi un principiu care limitează absolutul Pe de altă parte, astfel de idei duc în mod constant la distrugerea conceptului de materie, ca început independent Am încerca în zadar să ne gândim, împreună, de exemplu cu Platon, materia ca ceva complet lipsit de formă (άμορφου), ca ceva care nu există, dar există în același timp Nu există altă modalitate prin care ne putem imagina materia ca pe o ființă care are o anumită calitate, o formă, sub formă de atomi, o substanță complet extinsă (continuum), un amestec de elemente etc Ființă care nu are nicio certitudine, nicio calitate, neconceput Dar dacă reprezentăm materia - - cu unele calități, formă sau proprietăți, atunci se pune întrebarea: de unde provin în ea aceste proprietăți, această formă? Conform însuși conceptului de materie, ca principiu absolut pasiv, trebuie să căutăm sursa proprietăților înseși ale materiei în principiul activ - în Dumnezeu Dar într-un astfel de caz, după anihilarea în materie a tuturor anumitor proprietăți și forme, ce va rămâne cu noi din însuși conceptul de materie și care este nevoie de asumarea ei pentru a explica originea lumii? De fapt, dacă toată

varietatea de ființe și fenomene ale lumii, întregul sistem și ordine din lume, tot ceea ce o face lumea, ca întreg bine organizat (κόΰμος), este opera celei mai înalte cauze raționale a lume, atunci de ce nu poate fi ea propriul produs și însăși materia, dacă este necesară pentru formarea universului? Aceeași cauză care a produs lumea din materie grosieră și dezordonată ar putea produce și materia însăși "Aceasta din urmă nu numai că nu este mai dificilă decât cea dintâi, ci de atâtea ori mai convenabilă, cu cât este mai ușor să produci ceva mai simplu (materie) decât mai complex și perfect, precum lumea făcută din materie Dar poate că, în ciuda tuturor dificultăților metafizice de a admite existența materiei originare, ar trebui să recunoaștem o astfel de existență având în vedere comoditatea de a explica cu ajutorul ei faptul imperfecțiunilor și relelor pe care le observăm în lume, fapt care, aparent, , nu poate fi explicat de îndată ce admitem o singură cauză absolut perfectă a lumii? Dar nu este greu de observat că ipoteza materiei originare nu ne face deloc mai ușor să rezolvăm această întrebare cu adevărat dificilă După exemplul lui Leibniz, putem distinge trei forme sau tipuri de imperfecțiune a lumii, așa-zisul rău, luând această expresie în sensul cel mai larg al cuvântului: răul metafizic, limitarea și condiționalitatea ființelor lumii, răul fizic, care tulbură simțurile noastre ale fenomenelor din lumea fizică, de exemplu , boli, furtuni, inundații, războiul distructiv al ființelor organice între ele etc , și în sfârșit, răul moral, răul în sensul propriu al cuvântului Dar niciunul dintre aceste tipuri de rău nu poate fi făcut dependent de existența materiei ca cauză producătoare Limitare și imperfecțiune - - a oricărei ființe condiționate este o consecință necesară a însăși diferența ei față de necondiționat, nelimitat și absolut perfect Materia nu poate fi cauza acestui fenomen, deoarece o întâlnim și în domeniul ființei non-materiale, spirituale Deci, de exemplu, lumea cea mai ideală la Platon, în renunțarea sa la manifestarea senzorială, reprezintă însă pluralitatea ideilor și relativitatea gradului lor de perfecțiune, conform căruia o idee, în comparație cu alta, poate fi numită mai puțin perfectă În ceea ce privește răul fizic, este încă supus la îndoială dacă poate fi numit rău, în sensul obiectiv al cuvântului, și nu în sensul impresiei pur subiective pe care anumite fenomene naturale o fac asupra unei persoane Acele fenomene pe care, din punctul nostru de vedere uman, le considerăm rele (de exemplu, furtuni, cutremure, lupta pentru existență etc), au de fapt o valoare importantă și rezonabilă în economia de ansamblu a naturii și a stării păstrarea ordinii și legitimității sale În același timp, ele constituie fenomene care nu sunt caracteristice materiei primitive ca atare, ci fapte care au apărut deja ulterior, ca urmare a unei combinații diverse de forțe și legi ale naturii, care condiționează viața lumii Dar forțele și legile naturii nu pot fi produsul materiei în sine, ci al acelei cauze superioare care servește ca sursă a acestor forțe și legi Rămâne răul moral Dar predicatele perfecțiunii și imperfecțiunii morale, ale binelui și răului, nu pot fi în niciun fel aplicate materiei în sine Ca materie, la fel obiectele materiale în sine nu pot fi numite nici bune, nici rele Binele și răul sunt fenomene ale lumii spirituale și presupun conștiință și libertate Pentru a deriva aceste fenomene din materie ca primă cauză, este necesar să recunoaștem această cauză ca fiind conștientă și care acționează de sine într-o anumită direcție malefică Prin urmare, dualismul est, fizic, a fost destul de consistent, când principiul independent al imperfecțiunii în lume a fost prezentat ca un principiu personal rău (Ariman), iar lumea a fost înțeleasă ca rezultatul unei

lupte între el și principiul bun (Ormuzd)) Dar nu este greu de văzut întreaga inconsecvență a unei astfel de opinii Nu vorbim despre - - deficiența sa metafizică capitală - recunoașterea a două principii absolute ale ființei, limitându-se reciproc, și niciunul dintre ele nu merită numele de absolut Ordinea și unitatea intenționată a universului, legătura și armonia fenomenelor sale, indică în mod decisiv unitatea principiului creator al universului și nu poate fi o manifestare a luptei a două principii, în urma căreia nimic nu a putut ieși cu excepţia tulburării şi tulburării Împărțirea obiectelor în perfecte și imperfecte, bine și rău, nu putea fi decât viziunea naivă asupra lumii a anticilor, iar împărțirea se baza nu pe proprietățile obiective ale lucrurilor, ci pe atitudinea lor pur subiectivă față de beneficiul personal sau răul adus unei persoane De fapt, aplicate naturii, conceptele de perfecțiune și imperfecțiune sunt concepte relative; unul și același obiect poate fi atât perfect în raport cu altul, sub obiectul său culcat, cât și imperfect în comparație cu cel mai înalt, motiv pentru care este imposibil să ridicăm aceste proprietăți la două principii opuse ale lumii Din ceea ce am spus, este clar că explicația dualistă a originii lumii nu atinge deloc scopul principal spre care se străduiește - de a reconcilia existența imperfecțiunilor și a răului în lume cu conceptul de tot -originator perfect, deoarece sursa răului nu poate fi cuprinsă în materia însăși Dar chiar dacă îi permitem pe acesta din urmă, atunci prin aceasta nu vom salva în niciun fel conceptul de perfecțiune și bunătate a Creatorului, ci mai degrabă vom distruge complet acest concept Potrivit lui Mill, numai odată cu recunoașterea materiei independente și ca urmare a acestei limitări metafizice a Divinității, poate fi reținut conceptul de puritate și sublimitate morală a Lui, deoarece numai astfel nu poate fi atribuită cauza neajunsurilor și a relelor la Dumnezeu Dar, în același timp, se pune involuntar întrebarea: dacă tot răul și imperfecțiunea lumii apar ca urmare a rezistenței pe care o întâmpină Zeitatea în materia organizată de ea, atunci de ce a trebuit Dumnezeu să provoace manifestarea acestui rău , pentru a crea lumea? Mill nu dă un răspuns clar la această întrebare Deși, în opinia sa, se poate presupune că fericirea creaturilor constă în intențiile Divinității sub - - formarea lumii, dar, conform experienței, trebuie să recunoaștem și că nu a fost nicidecum scopul ei unic și exclusiv; ultimul obiectiv mondial ne este închis Un răspuns mai clar la această întrebare este oferit de Platon Dumnezeu, spune el, este prin fire bun și liber de orice dependență; în bunătatea lui nu putea suporta să i se lase din el ceva dezordonat, neorganizat - materie - De aceea a vrut să ia ființă o lume în care totul, pe cât posibil, să fie ca El*) O astfel de explicație ar putea fi numită satisfăcătoare, dacă scopul propus de Dumnezeu ar putea fi atins Dar acest lucru este împiedicat de însuși conceptul de materie independentă și, în virtutea acestei indestructibilități a proprietății sale esențiale, de a fi cauza imperfecțiunii și a răului în lume Platon însuși este obligat să admită că răul nu poate fi eradicat complet, că este asociat în mod necesar cu o natură muritoare și că trebuie să existe întotdeauna ceva opus binelui **) Iar experiența nu arată deloc că în procesul existenței lumii, odată cu organizarea din ce în ce mai mare a materiei, puterea răului scade; dimpotrivă, pare să crească odată cu acest proces Cel puțin am văzut că odată cu dezvoltarea lumii, odată cu apariția în ea a ființelor liber raționale, se naște cel mai puternic dintre rele - moralul, care nu exista înainte Dar într-un astfel de caz, dar ar trebui să recunoaștem lupta Forței divine creatoare de pace cu materia,

sterilă și fără scop? Și nu ar fi mai bine dacă Dumnezeu nu și-ar îndrepta activitatea creatoare asupra materiei și nu ar chema la existență semințele răului și ale imperfecțiunii conținute în ea potențial? Permițându-l pe acesta din urmă, poate că vom salva, împreună cu Mill și Platon, conceptul de puritate morală și sublimitate a Divinității (dorința de a-l face pe cel nu zvelt zvelt), dar pentru asta vom pierde conceptul de raționalitatea Sa cea mai înaltă Nu vom fi obligați să fim de acord cu Hartmann că inexistența lumii este mai bună decât existența ei și că cea mai înaltă cauză a lumii a făcut-o? J) Tira **) Theaet - - cea mai mare nebunie, creând lumea, întrucât scopul asumat de ea în același timp nu numai că nu este atins, dar nu poate fi atins din cauza obstacolelor de netrecut conținute în materie Am văzut că asumarea materiei independente de Dumnezeu nu explică deloc originea lumii, ca fiind limitată, conţinând diferite feluri de neajunsuri şi rele Deci, după eliminarea materiei originare, ne rămâne cu o ființă cu adevărat absolută - Dumnezeu, ca cauză unică și exclusivă a existenței lumii Evident, trebuie să căutăm acum în Dumnezeu Însuși acel substrat al formării lumii, pe care dualiștii credeau că îl găsesc în afara lui Dumnezeu, în materie independentă Dumnezeu Însuși este, ca să spunem așa, acea materie din care a fost formată lumea; lumea este o modificare, alteritate, o revelație în afara însăși esenței Divinului De la dualist, trecem la explicația panteistă a originii lumii Panteismul este o doctrină, poate chiar mai veche decât dualismul Îl întâlnim într-o formă destul de dezvoltată în filosofia indiană Ființa Absolută - Brahma este totul și totul este Brahma; totul vine din ea și se întoarce la el "Ca pânzele de păianjen de la un păianjen, ca un copac dintr-o sămânță, ca un foc din cărbune, ca un pârâu de la o sursă, ca lumina de la soare, un val de la suprafața apei, așa lumea vine de la Brahma " Lumea este un Brahma dezvoltat; Brahma este o lume nedezvoltată; ei sunt una și aceeași în esență; numai în formă, în felul de a fi sunt diferiți; Brahma este o ființă odihnitoare și simplă; lumea este în mișcare și multiplă *) În filosofia occidentală, greacă, predominant dualistă, de multă vreme nu întâlnim o viziune panteistă atât de clar și ascuțită despre originea lumii Dar până în momentul declinului filozofiei grecești și al apropierii ei de ideile orientale, această viziune, încetul cu încetul, își face o cale și, deși nu într-o formă sistematică strict dezvoltată, se găsește printre unii neoplatoniști, gnostici, *) Pfleiderer, Religionsphilosophie , n COP KUDRYAVTSEV T Sh - - filozofi evrei *) și chiar unii mistici medievali La baza tuturor acestor opinii, cărora li se poate da numele de emanatism, stau, ca în filosofia indiană, analogiile cu originea reală a lucrurilor, în principal analogia răspândirii luminii Cum puterea luminii scade și slăbește treptat pe măsură ce se răspândește în spațiu și se îndepărtează de sursa primară de lumină, soarele; în același mod, ființele care emană de la Dumnezeu în mod necesar și natural devin sărăcite în perfecțiunile lor pe măsură ce se îndepărtează de cauza și sursa cea mai înaltă a ființei lor - Dumnezeu; limita extremă a unei astfel de sărăciri a puterii divine este materia simplă, necalificată Cu toate acestea, în timp ce unii dintre emanatiști au văzut motivul imperfecțiunii tot mai mari a ființelor într-o sărăcire naturală și scădere a puterii divine odată cu extinderea cercului său de acțiune, similar cu scăderea naturală a puterii luminii cu dispersia ei în spațiu, iar gradul extrem al acestei sărăciri este mama Am fost înțeles ca zeități "privare" (privatio); alții au recunoscut materia ca un mediu pentru răspândirea luminii divine și împreună ca cauza slăbirii sale treptate, ca un principiu

pozitiv care limitează acţiunea puterii divine Toate aceste explicații ale originii lumii de la Dumnezeu nu sunt altceva decât încercări de gândire filosofică nu tocmai clară și distinctă, care nu distinge ideile de concepte și, cu ajutorul analogiilor, se gândește să facă acceptabil conceptul complet de neconceput despre Dumnezeu Emanatismul găsește motivul diversității și diferitelor grade de perfecțiune a ființelor în sărăcirea treptată a sursei lor - Zeitatea și, ca posibilitate a unei astfel de sărăciri, indică slăbirea treptată și apoi dispariția luminii în spațiu Dar, evident, o astfel de concepție este în mod hotărâtor în contradicție cu ideea lui Dumnezeu ca ființă absolut simplă și perfectă, în care *) Filosofia Cabalei are un caracter panteist Lumea fenomenelor, conform învățăturii ei, este auto-revelația Divinului Așa cum totul a ieșit din infinit, tot așa trebuie să se întoarcă la el prin purificare treptată, astfel încât, devenind lumină pură, se va uni astfel cu lumina divină originară - - autoepuizarea este de neconceput A admite că cauza unei asemenea epuizări nu depinde de Dumnezeu, ci de materie, răspândindu-se peste regiunea în care Zeitatea își pierde puterea, ca o rază de lumină care întâlnește un obstacol în ceața care o înconjoară, înseamnă a reveni la dualism cu toate neajunsurile ei Nu vorbim despre faptul că emanatismul, cu presupunerea că ființele coborâte inițial din Dumnezeu, sunt cele mai perfecte și că perfecțiunea lor scade pe măsură ce originea lor ulterioară, contrazice experiența, ceea ce arată că în procesul de formare a lumii ordinea inversă de ascensiune treptată de la mai simplu și imperfect la tot mai complex și perfect Panteismul modern nu este legat nici de aceste începuturi slabe ale lui sub forma emanatismului, nici de unele sisteme semipanteiste ale vremii renașterii științelor (ex Giordano Bruno) Ea apare independent, la scurt timp după eliberarea filozofiei de legăturile scolasticei, ca o concluzie complet neașteptată, aparent, din filosofia lui Descartes Descartes, conform filozofiei scolastice care stătea din punct de vedere creștin, a înțeles originea lumii de la Dumnezeu ca un act al voinței libere, creatoare a Divinului Pe lângă substanța cea mai înaltă, care există pe sine - Dumnezeu, el, după cum se știe, a luat două substanțe create derivate: spiritul și materia (gândirea și extinderea), care stau la baza ființei spirituale și fizice Spinoza, care a aderat cu strictețe la definiția lui Descartes a substanței ca fiind independentă necondiționat, a găsit o contradicție logică în conceptul de substanță creată: ceea ce s-a întâmplat nu poate fi independent în același timp Nu poate exista decât o singură substanță în sensul exact, începutul absolut și esența ființei este Dumnezeu; orice altceva nu poate exista decât ca fenomen sau atribut al acestei substanţe Prin urmare, gândirea și extinderea, care stau la baza ființei spirituale și fizice, sunt doar moduri ale substanței absolute: Deus est res extensa, Deus est res cogitans Obiecte individuale - corpuri, de îndată ce le considerăm sub formă de extensie, și idei, de îndată ce le considerăm sub * - - forma de gândire, esența modificării acestei substanțe; nu au independență proprie și sunt legate de substanța absolută, precum valurile și apa mării Sămânța concepției panteiste asupra lumii stabilită de Spinoza s-a dezvoltat și a dat roade în sistemele geniale de idealism ale lui Hegel și Schelling Fără să atingem aici nuanțele speciale ale fiecăruia dintre aceste trei sisteme panteiste principale ale noii filosofii*), să ne concentrăm atenția doar asupra ideii generale care caracterizează toate concepțiile panteiste, și anume că originea lumii nu poate fi decât imaginabilă ca o revelație sau modificare a substanței absolute unice -

Dumnezeu Oricât de consecvent rezultă o astfel de concluzie din doctrina teoretică a unității substanței absolute, care nu permite nimic în afara și în afară de ea însăși, dar se dovedește a fi în mod decisiv contrară conștiinței directe a unei persoane și a sentimentului său religios Cu conceptul de început absolut al ființei - Dumnezeu, ideea perfecțiunii Sale absolute este în mod esențial conectată; lumea ne apare de fapt ca o colecție de ființe multiple, limitate, schimbătoare și imperfecte Cum, deci, poate fi o modificare sau manifestare a unei ființe absolut una, simplă, neschimbătoare și perfectă? Dacă lumea ar fi revelația Divinului însuși, atunci ar trebui să aibă toate proprietățile naturii divine, ar trebui să fie eternă, neschimbătoare, atotperfectă Dar obiectele și fenomenele lumii sunt așa? Nu reprezintă ele pentru noi o schimbare constantă a apariției și dispariției, a perfecțiunilor și a defectelor? Cum s-ar putea dezvolta toate acestea din natura perfectă? Pe lângă imperfecțiunile lumii, care depind de însăși limitările ei, există și alte feluri de neajunsuri în ea, care nu se explică numai prin limitările ei, ci sunt în contradicție directă cu ideile de raționalitate și bunătate În lumea spirituală, alături de bunătate, întâlnim răul, împreună cu adevărul, eroarea, împreună cu adevărul și ordinea în lumea publică, dezordinea, dezordinea și frica *) Despre ele, vezi "Lucrările lui V D Kudryavtsev-Platonov", vol II, numărul p - - Danemarca În lumea fizică există și abateri de la normă, există lucrări eșuate ale naturii, anomalii, sunt boli și alte tipuri de răutate fizică Este posibil ca tot ceea ce este rău și pervers, tot de la care o persoană se îndepărtează, ca fiind contrar rațiunii și bunătății, să ne referim la Divin ca manifestări ale vieții Sale și să introducem astfel în conceptul despre El nu numai proprietățile limitarea lumii, dar și chiar deficiențele ei - prostia și răul? Desigur, panteismul nu putea să nu simtă aceste dificultăți, care constau în doctrina lumii ca autodezvoltare a Divinului Pentru a le elimina, existau doar două moduri: fie să recunoască cel mai absolut ca imperfect, caz în care originea imperfectului din acesta ar fi ușor explicată; sau să-l recunoaștem ca fiind complet perfect și să înțelegem faptele de imperfecțiune care ne apar ca fenomene aleatorii și nesemnificative care nu au nici adevărul real al existenței, nici semnificația reală, ca viziuni pur subiective asupra unor proprietăți ale fenomenelor lumii Dar mai întâi, panteismul nu poate fi admis În ciuda diferenței de nuanțe, teoriile panteiste susțin în mod constant perfecțiunea ca predicat absolut Într-adevăr, dacă panteismul ar permite un alt concept al absolutului, nu s-ar deosebi în niciun fel de materialism în explicarea formării lumii, deoarece o substanță absolut simplă și imperfectă prin ea însăși nu ar putea forma un divers și perfect, la fel ca un simplu , materie fără formă Faptul că această substanță nu este materială, ci spirituală, nu dă în sine niciun avantaj panteismului, întrucât substanța spirituală, de îndată ce este lipsită de proprietățile esențiale ale spiritului: conștiința, rațiunea, libertatea, nu poate produce nici un motiv rezonabil și diverse, ca materia primitivă Prin urmare, panteismul, pentru a elimina contradicțiile pe care le-am indicat, păstrând în același timp conceptele de perfecțiune a absolutului, trebuie să încerce să netezească acele concepte de imperfecțiune a lumii, care par atât de ireconciliabile cu ideea de perfecţiunea începutului absolut al fiinţei Deoarece principala imperfecțiune metafizică și, în același timp, un obstacol în calea lucrurilor finite și limitate fiind o manifestare a unui sub infinit - - stații constă tocmai în faptul că sunt finite, atunci cea mai decisivă metodă de panteism aici este că neagă în mod

direct realitatea acestor lucruri finite, care nu sunt în concordanță cu scopul absolutului Cu adevărat și cu adevărat există o singură ființă, simplă, absolută; particularul și pluralul, în sine, nu au ființă adevărată Este o fantomă, Mime, după cum au spus filozofii indieni; înșelăciunea simțurilor, așa cum învățau eleacii; produsul unei puteri cognitive inferioare, imaginația, așa cum credea Spinoza; ființă aparentă (Schein), așa cum au susținut unii idealiști ulterioare Panteiștii au recurs uneori la o astfel de metodă decisivă pentru a elimina ideile contradictorii despre perfecțiunea ideilor absolute despre bine și rău, normalitate și anormalitate, frumusețe și urâțenie ale obiectelor și fenomenelor lumii Toate astfel de idei nu au sens real, fiind vederi pur subiective *) Astfel, negând însăși existența unor obiecte particulare, imperfecte și deci incapabile de a fi o manifestare a Divinului, nodul gordian este tăiat direct și ușor, care nu poate fi dezlegat altfel Dar acest tip de panteism idealist împărtășește toate slăbiciunile idealismului în general Gândul nostru nu poate fi niciodată de acord cu un astfel de sacrificiu necondiționat al ființei finite către absolut În ciuda unor violențe ale abstracției, finitul, atât în conceptul său, cât și în realitatea sa empirică ·) Deci Spinoza admite deschis că distincția dintre bine și rău, merit și vinovăție, se bazează doar pe prejudecăți Din moment ce oamenii și-au imaginat că tot ce se întâmplă în lume se întâmplă pentru ei înșiși și pentru binele lor, au început să considere în fiecare lucru un avantaj care le oferă beneficiu sau plăcere Pentru a desemna astfel de relații pur subiective cu proprietățile lucrurilor, ei au inventat concepte de acest fel, de exemplu, bine, rău, ordine, dezordine, frumusețe, urâțenie etc ; și din moment ce în același timp se considerau liberi , atunci astfel de concepte au apărut de aici ca lăudabil și condamnabil, merit, vinovăție Tot ceea ce este considerat benefic pentru sănătate sau important pentru închinare oamenii numesc bine, iar opusul, rău Dar toate acestea nu sunt altceva decât reprezentările subiective ale puterii noastre cognitive inferioare, imaginația Ethic al lui Spinoza Uebers v Kirchman , n - - nu poate fi complet anihilat în infinit În ciuda oricăror cerințe ale monismului speculativ, conștiința rațională se ține ferm de independența atât a ființei finite în general, cât și a lucrurilor finite în special Lumea realității vie, concretă, care face idealismul atât de dificil, nu va fi distrusă de faptul că, având în vedere această dificultate, se declară că nu există cu adevărat sau nu există deloc Adevărat, experiența ne arată apariția și dispariția constantă a ființelor finite, iar ultimul lor rezultat poate fi numit neant; dar, cu toate acestea, ființa finită însăși în general, și nu acestea sau alte obiecte finite definite, există întotdeauna și se menține în independența sa A numi ființa finită neadevărată, în virtutea prescripției abstracției, nu înseamnă a o distruge Dar chiar și ființa privată să fie iluzorie și să nu fie adevărată, așa cum dorește idealismul; totuși ea există sub orice formă de ființă, să presupunem, ca o fantomă, o minciună, o negare a adevărului De unde este? De unde această iluzie și neadevăr a ființei, dacă nu ar putea veni din absolut? Să presupunem chiar că ideea unei ființe iluzorii cu deficiențele ei este un produs subiectiv al eului nostru, un miraj al conștiinței noastre finite; de unde ar putea să apară în chiar spiritul nostru, dacă este o manifestare a Divinului? De aceea nu toți panteștii decid asupra unui sacrificiu atât de complet de a fi finiți în favoarea absolutului Rezultatul unei asemenea donații ar fi distrugerea completă a lumii; prin urmare, Hegel a numit pe bună dreptate sistemul lui Spinoza, în care adevărata ființă a absolutului este instituită cu o

asemenea forță, spre deosebire de nesemnificația ființei finite, acosmism Hegel nu neagă complet adevărul de a fi definit, particular; dimpotrivă, în acest fel de ființă el vede forme reale sau momente de revelație absolută Dar, într-un astfel de caz, cum poate fi împăcată existența acestei ființe cu perfecțiunea absolutului? La urma urmei, imperfecțiunea este soarta comună a tot ceea ce este finit și, recunoscându-l pe acesta din urmă ca o manifestare a absolutului, admitem că trebuie neapărat să se reveleze în forme imperfecte, să devină imperfect? Soluție la această problemă - - el găsește în faptul că în ființa cea mai definită, universală, el distinge două laturi: a fi adevărat, rațional, real și a fi cu calități opuse Nu tot ce există este adevărat și există efectiv; astfel nu poate fi decât generalul, constantul, neschimbătorul, așadar, raționalul și divinul în ființă, spre deosebire de concret, accidental și trecător Dar această ieșire din dificultate este la fel de nefericită ca și prima Să presupunem că nu tot ce există este o manifestare a absolutului, ci doar ceea ce panteismul are plăcerea să-l recunoască ca fiind cu adevărat existent În orice caz, și aici, pe lângă divin și pe lângă el, va rămâne ceva nedivin, o ființă numită neadevărată și nerezonabilă, altfel fiind concretă și întâmplătoare Cum să înțelegem această ființă concretă, pe care panteismul o exclude din sfera ființei divine? Există sau nu? Dacă există, atunci avem aici o ființă opusă absolutului, prin care limităm absolutul; suntem în contradicție acută cu principiul panteismului însuși, care a apărut din dorința de a găsi un singur început și o singură esență a tuturor și de a ne elibera de dualismul ascuns, care se presupune că constă într-o idee obișnuită a lui Dumnezeu, opusă lumea A spune că ființa concretă nu există este o creație fantomatică a minții noastre? Dar în acest caz, ajungem din nou la acosmism, la negarea lumii, care în esență este o colecție de lucruri individuale, concrete Astfel, panteismul, care susține că nu recunoaște totul ca manifestare a Divinului, ci doar existent cu adevărat, se încurcă în contradicții; fie trebuie să recunoască, în afară de divin, altceva, neadevărat și nerezonabil, dar încă existent și, prin urmare, să limiteze absolutul; sau, ceea ce este mai consistent, să respingă însăși existența a tot ceea ce este concret, pe care îl recunoaște ca neexistând cu adevărat Dar să presupunem că manifestarea divinului este doar realitatea existentă cu adevărat sau, în expresia lui Hegel, realitatea rezonabilă Așa-numita realitate rezonabilă reprezintă, de asemenea, diferite determinități (dacă nu obiecte determinate), deci diverse - - diferite, să zicem, legile și formele generale de ființă ale ființelor, conceptele generale ale obiectelor cărora, în general, se atașează o realitate idealistă, genurile și tipurile de ființe care rămân neschimbate, în timp ce indivizii trecători au doar un accident , ființă neadevărată Dacă ne uităm mai atent la această diversitate a comunului, atunci aici, în ciuda marii generalități și abstractism a conceptelor, vom întâmpina aceleași dificultăți de gândire, pe care le-am fi întâlnit și atunci, dacă, urmărind consecvent panteistul principiu, am început să luăm în considerare manifestările zeității acele sau alte lucruri și fenomene concrete Să presupunem, un anumit animal, o bucată din această piatră, acest om, acest fenomen fizic particular, nu vom lua în considerare manifestări ale absolutului, deoarece aceste obiecte, ca individuale, aceste fenomene, ca concrete, sunt neadevărate, nerezonabile, aleatorii realitate Dar trebuie să recunoaștem ca expresie a vieții absolute genurile și speciile eterne ale acestor ființe, legile generale ale acestor fenomene, ca ceva rezonabil, constant și necesar în sistemul general al ființei Dar dacă

da, cât va câștiga panteismul? El va transfera doar dificultățile dintr-o sferă mai particulară și vizuală într-una mai generală și abstractă, dar dificultățile în sine vor rămâne aceleași Este la fel de respingător pentru simțul moral, este la fel de greu pentru gândirea noastră să recunoaștem cutare sau cutare fel de animal ca o manifestare a Divinului, ca cutare sau cutare animal în mod izolat Ne vom confrunta cu aceeași dificultate dacă ne mutăm din sfera ființei fizice în sfera ființei spirituale Și aici panteismul, în dorința de a reține conceptul de perfecțiune a absolutului, consideră doar generalul, rezonabil, constant în lumea morală a fi manifestarea lui, recunoscând răul ca fenomen, particular, individual, accidental Dar, de fapt, experiența arată că opoziția dintre general și particular nu este deloc identică cu opoziția dintre bine și rău; generalul, la fel ca concretul, este el însuși supus evaluării morale, poate fi bine și greșit, bine și rău Generalul, a cărui expresie (în Hegel) este spiritul vremii, interesele generale, scopurile și aspirațiile unei epoci date de dezvoltare umană generală, acest general însuși poate - - să fie supus erorii și să fie ilegal și vicios, așa cum vedem de fapt în vremuri de declin a moralității publice Conștiința noastră morală, nu numai indivizilor, ci și popoarelor și epocilor întregi, atribuie o demnitate morală diferită și nu confundă niciodată semnificația morală și istorică a unei persoane sau a unei epoci binecunoscute Pe de altă parte, și invers, un individ se poate ridica semnificativ peste nivelul moralității publice, iar individul în termeni morali poate fi mai înalt decât generalul Un individ poate fi mult mai presus și mai moral decât timpul său, atât pentru că, în spiritul și convingerile sale, poate aparține vremurilor mai morale de dinainte, cât și pentru că poate merge mai departe, să se ridice deasupra nivelului conceptelor moderne și să aparțină, deci a vorbi, spre viitor Din aceasta este clar că considerând în sfera spirituală și morală doar generalul ca manifestare a absolutului, nu numai că nu vom salva conceptul desăvârșirii lui (căci generalul poate fi și antimoral), dar vom și să fie forțat, contrar sentimentului moral, să-l privească ca pe ceva imperfect, rău, la fenomene extrem de morale, cât de repede se abat de la spiritul și direcția generală a timpului, în care panteismul găsește adevărata expresie a vieții absolut Din ceea ce am spus, putem vedea inconsecvența înțelegerii panteiste a originii lumii ca auto-dezvoltare a Divinului Permițând o astfel de înțelegere, panteismul este în egală măsură contrar legilor gândirii și dovezilor clare ale conștiinței Contrar cerinței fundamentale a gândirii, el ne obligă să atribuim aceleiași substanțe predicate contradictorii, combinând în Dumnezeu perfecțiunea și imperfecțiunea, simplitatea și complexitatea, unitatea și pluralitatea, infinitul și finitul Contrar mărturiei conștiinței, care ne asigură atât independența noastră, cât și a obiectelor care ne înconjoară, panteismul recunoaște tot ceea ce există ca manifestare a unuia și aceluiași principiu absolut, tot ceea ce este divers este în esență același Cu toate acestea, suntem în mod clar conștienți de noi înșine ca ființe separate, independente, care nu constituie o parte, proprietate sau - - modificări ale cuiva sau altceva; de asemenea, existând independent înțelegem toate obiectele concrete ale lumii din jurul nostru De unde poate veni o conștiință atât de clară și ineradicabilă a independenței atât a noastră, cât și a altor obiecte ale lumii? Nu ar trebui să existe dacă substanța tuturor lucrurilor ar fi aceeași Cum ar putea apărea în ea ființe conștiente care se opun ei și se disting de ea? Panteismul nu poate explica acest lucru III Rezolvarea problemei originii lumii din punctul de vedere al teismului

În ciuda opoziției lor, dualismul și panteismul au acea trăsătură comună care le deosebește de teism, că amândoi, pentru a explica originea lumii, consideră necesar să admită un anumit substrat al activității divine de formare a lumii, ceva din care ar trebui să se formeze lumea Un astfel de dualism de substrat vede în materia autoexistentă, panteismul în însăși substanța divinității, pe care lumea îi servește ca modificare Dar am văzut că oricare dintre aceste presupuneri nu explică deloc originea lumii Neajuns esențial al dualismului este că el contrazice adevăratul concept de Dumnezeu/, limitându-l atât în ființă, cât și în perfecțiune la materia autoexistentă; Neajuns esențial al panteismului este că acesta contrazice conceptul de lume, care, ca ansamblu de obiecte și ființe limitate, schimbătoare și imperfecte, nu poate fi o manifestare sau modificare a unei ființe necondiționate și atotperfecte Putem evita aceste contradicții doar distrugând însuși conceptul oricărui substrat al activității divine de formare a lumii De fapt, dacă, după cum a arătat critica la adresa dualismului și panteismului, Dumnezeu nu ar putea produce lumea din nimic, fie că este ceva independent de Dumnezeu, materie sau substanța lui, atunci rămâne să admitem un lucru - că pentru Dumnezeu nu a existat - - nici ceva extern sau interior, ca substrat al creației, că El a creat lumea nu din nimic, ci din nimic, singurul act liber al voinței Sale Astfel, necesitatea dialectică de a recunoaște singura posibilă dintre cele două presupuneri imaginabile despre modul de origine a lumii de la Dumnezeu ne oferă o dovadă sigură, indirectă, a adevărului creării lumii *), care este o trăsătură a teismului , în diferența sa față de deism și panteism Dar ideea de creare a lumii, pe lângă dovezile indirecte sau negative, are și o bază pozitivă pentru sine în însăși ideea de Divin, ca ființă nelimitată și absolut perfectă O ființă absolut nelimitată nu poate experimenta nicio restricție sau definiție a activității sale, nu numai printr-un fel de ființă aflată în afara ei (de exemplu, materia originară a dualiștilor), ci și prin orice lege internă a autodezvoltării care o cântărește (precum învaţă panteiştii) Acțiunile Lui nu pot fi decât o consecință a autodeterminării Lui față de ei În consecință, dacă lumea își are originea de la Dumnezeu, atunci ea nu ar fi putut să provină din el altfel decât printr-un act necondiționat, complet liber al voinței Sale, fără nicio necesitate exterioară sau internă, care a determinat-o să fie, prin intermediul creare Conceptul lui Dumnezeu ca ființă perfectă ne conduce la aceeași concluzie O astfel de ființă trebuie de asemenea atribuită libertatea atotperfectă, atotputernică Dar libertatea atotperfectă constă și în posibilitatea de a produce ceva ce nu a existat înainte și își datorează existența numai și exclusiv acestei libertăți; acțiunea absolut liberă este acțiune creativă Și în domeniul existenței condiționate, lumești, observăm că, cu cât cauza este mai perfectă, cu atât mai puțin trebuie să fie *) Adăugarea obișnuită la termenul: creație - "din nimic", este cu greu necesară, întrucât ea însăși este asumată și implicată în conceptul de creație, care aparține exclusiv teismului; Conform teoriei dualismului, originea lumii ar trebui de fapt numită: formarea lumii, conform teoriei iantheismului - manifestarea sau dezvăluirea absolutului, dar nu crearea lui - - producerea acţiunii cuvenite din motive contributive sau materiale Deci de exemplu în lumea spirituală, libertatea noastră reprezintă o cauzalitate mai perfectă și mai înaltă decât legătura cauzală a fenomenelor fizice, tocmai pentru că aici se deschide posibilitatea unei acțiuni independente, ceva analog unei lucrări din nimic, întrucât putem începe și opri liber o serie de acțiuni

necondiționate de nimic altceva decât mintea și voința noastră Adevărat, libertatea omului este libertate limitată în împlinirea a ceea ce este dorit atât de obiectele exterioare, cât și de voința altor ființe; ea reprezintă o cauzalitate mai perfectă numai în comparaţie cu cauzalitatea mecanică care predomină în natura exterioară Dar o cauzalitate complet perfectă, cu adevărat perfectă, adică libertatea divină, prin urmare, nu poate fi concepută în nici un alt fel decât una care nu mai are nevoie de cauze secundare sau străine pentru realizarea a ceea ce se dorește și care nu poate fi constrânsă în acest sens implementare prin orice, cei din afara lui Astfel, o voință absolut perfectă presupune în mod necesar posibilitatea creației, adică nu numai autodeterminarea și autodezvoltarea internă, ci și crearea unei ființe aflate în afara ei și independentă de ea Fără aceasta, voința absolută nu ar putea fi nici atotperfectă, nici atotputernică; Dumnezeu nu putea nici să facă, nici să producă altceva decât ceea ce este dat sau conținut în natura sa Dumnezeu ar fi mai puțin perfect decât o ființă spirituală limitată - omul, care, nelimitat de auto-dezvoltarea interioară și de viața subiectivă de idei și gânduri, poate crea sau produce obiecte diferite de el și să se separe (de exemplu, clădiri, mașini) Desigur, diferența esențială aici este că o persoană produce dintr-un material dat din exterior și presupune acest material Dar tocmai aceasta este superioritatea voinței absolute și atotputernice asupra celei limitate, că poate produce nu numai obiecte diferite de ea însăși, ci și însuși materialul, ca să spunem așa, din care trebuie să fie produse Dumnezeu este Creatorul lumii, nu numai în formă, ci și în esență Dar posibilitatea, ni se poate spune, nu este încă reală - - valabilitate Fără a nega pentru libertatea divină, ca nelimitată, posibilitatea de a produce lumea din nimic, panteismul poate încerca să împace conceptul său despre originea lumii cu ideea de absolutitatea libertății divine și să spună că, în virtutea a acestei nelimitări, posibilitatea nu numai de a crea ceva din nimic, ci și de a te dezvolta liber într-o altă ființă, diferită de tine, în lume Dar o astfel de idee a autodeterminarii libere a Divinității de a se dezvălui în forme de finititate ar fi categoric incompatibilă cu conceptul de perfecțiune a Zeității Lumea finității în comparație cu absolutul este o ființă imperfectă, iar Dumnezeu, în ciuda nelimitării libertății sale, nu poate nici să dorească să fie și nici să devină o ființă imperfectă El poate crea o ființă mai puțin perfectă decât este și în aceasta nu există nicio contradicție cu ideea de perfecțiune absolută; dar el nu poate deveni el însuși imperfect dezvăluindu-se lumii; aceasta ar fi cea mai ascuțită contradicție a lui față de sine Dacă acum trecem de la conceptul de Dumnezeu la conceptul de lume, atunci aici vom găsi o indicație a originii sale de la Dumnezeu în nici un alt mod decât prin creație din nimic Lumea este ființă condiționată și limitată și, prin urmare, imperfectă; Dumnezeu este o ființă necondiționată, simplă și perfectă Aceste concepte sunt în opoziție directă unele cu altele; între ele nu există trepte intermediare, nici o tranziție treptată, ceea ce ar face mai ușor pentru gândirea noastră înțelegerea originii de la infinit - finit, de la unul și simplu - complex și multiplu Dar dacă, pe de o parte, infinitul și finitul, spre deosebire unul de celălalt, nu pot fi conectate prin nicio legătură genetică, internă, dacă, pe de altă parte, necondiționatul și infinitul (Dumnezeu) trebuie recunoscute în același timp ca cauză productivă a finitului, atunci, evident Această cauză, în raport cu lumea, nu poate fi decât o cauză transcendentă externă, și nu o cauză imanentă; lumea finită a putut să ia ființă numai ca urmare a unui act liber al voinței divine, ca ființă

care nu a existat înainte, dar a apărut Creatorului; lumea nu a apărut - - de la Dumnezeu, ca manifestare necesară a esenței sale, dar creată liber de el din nimic După ce am evidențiat fundamentele teoretice ale gândirii despre crearea lumii, care constă în conceptele despre Dumnezeu și lume, trebuie să ne oprim atenția asupra acelei dovezi a acestui adevăr, care poate fi numită practică și primul gând despre care aparține lui Kant Pe lângă alte neajunsuri ale dovezilor existente ale existenței lui Dumnezeu, Kant mai subliniază că niciuna dintre ele (fără a exclude cele mai bune dintre ele - teleologice) nu ne oferă un concept adevărat și complet despre Dumnezeu, ca Creator al lume, și nu numai creatorul ei din materia dată Putem obține un astfel de concept numai atunci când începem să privim adevărul existenței lui Dumnezeu nu ca o concluzie teoretică, ci ca un postulat al conștiinței noastre morale Pentru a realiza posibilitatea celui mai înalt bine, ca scop al aspirațiilor noastre morale, este necesar să recunoaștem Ființa cea mai înaltă, care, după gradul de virtute sau meritul ființelor raționale, le-ar distribui fericirea sau beatitudinea; și de vreme ce adesea nu găsim o asemenea distribuție în viața prezentă, ea trebuie să aibă un loc în viața viitoare Kant se întreabă atunci ce proprietăți trebuie să aibă această ființă pentru a putea realiza combinația de virtute și fericire cerută de rațiunea practică? Trebuie să-și dorească această unire și să o poată face Din prima presupunere, el deduce perfecțiunile morale ale zeității: sfințenie, bunătate, dreptate; din a doua - așa-numitele proprietăți dinamice: atotputernicia, atotștiința, omniprezența etc Dar proprietățile dinamice nu pot avea deplină semnificație pentru conștiința morală decât atunci când Îl onorăm pe Dumnezeu nu numai ca organizator sau creator al lumii, ci și ca Creator al acesteia , vinovatul nu numai al formei, ci și al însăși materiei lumii Altfel, nu putem lăsa gândul că materia independentă de El se poate dovedi a fi răzvrătită voinței Sale și, prin urmare, nu putem lăsa îndoiala dacă Dumnezeu își poate realiza pe deplin intenția Sa de a combina Virtutea și fericirea în viața viitoare, așa cum o cere ideea că binele cel mai înalt Astfel, practica necesară - - Cu o minte teoretică, certitudinea în fezabilitatea scopului moralității presupune în mod necesar crearea lumii de către Dumnezeu În ceea ce privește concluzia efectivă a conceptului de creație înaintea lui Kant, aceasta nu poate fi numită deosebit de puternică; Împotriva lui, se poate spune că materia pură, cu ideea căreia se leagă ideea de pasivitate și inerție absolută, nu poate pune obstacole în realizarea intențiilor divine Ar putea servi drept un astfel de obstacol dacă am vedea în el principiul pozitiv al răului moral, care prin însăși natura sa se opune binelui Cu o asemenea viziune asupra materiei, remarca lui Kant ar fi într-adevăr corectă Ceea ce rămâne mai adevărat, oricât de nedezvoltat de Kant, este ideea generală că numai conceptul lui Dumnezeu ca Creator al lumii poate satisface simțul nostru moral În ceea ce privește concepțiile panteiste și dualiste despre originea lumii, dacă sunt realizate succesiv, ambele, deși nu în același grad, amenință un pericol pentru adevărata morală Cel mai dezastruos din acest punct de vedere este panteismul Oricât de epuizat ar fi în eforturile sale de a justifica din punctul său de vedere diferența dintre bine și rău și strădaniile morale obligatorii pentru primul, toate eforturile lui sunt zdrobite atunci când se ciocnesc de ideea principală a acestei direcții, că totul este o manifestare a unei singure substanțe absolute; de aici decurge direct egalitatea binelui si raului, ca momente necesare in viata absolutului În ceea ce privește moralitatea în sens strict, nu are loc pentru ea în viziunea panteistă asupra lumii

Moralitatea are sens numai în asumarea independenței și libertății personale Mă pot strădui spre perfecțiunea morală doar atunci când sunt convins că pot acționa așa și așa, bine sau rău; pe această convingere se bazează și responsabilitatea morală a sinelui și a celorlalți a acelor sau a altor acțiuni Dar această minte va fi o auto-amăgire goală dacă toate acțiunile pe care mi le atribui nu sunt cu adevărat ale mele, ci doar expresia conștientă sau inconștientă a legii absolute a vieții care este peste mine Suntem orbi nenorociți când ne imaginăm că facem sau putem face ceva singuri; de fapt- - - toate fenomenele lumii panteiste, atât în domeniul naturii, cât și al spiritului, sunt manifestările necesare ale absolutului Dar cu un determinism atât de hotărât, cu o astfel de negare a independenței și libertății individuale, ce poate servi ca stimulent pentru o persoană la moralitate? Viața și activitățile personale ale unei persoane sunt o picătură nesemnificativă în fluxul nemărginit al absolutului Dacă merge împotriva acestui curent (dacă este posibil), atunci poate fi numită nesemnificativă, dar deloc anti-morală în sensul obișnuit al cuvântului Este la fel ca orice fenomen trecător din natură (de exemplu, căderea unei frunze dintr-un copac) în comparație cu cursul general al vieții universului Acest fenomen va pieri fără urmă în abisul răspunderii absolute și nici personale, nici personale nu va avea rezultate pentru omul însuși, pentru că, distrugând independența individului, panteismul, desigur, nu poate permite existența personală a sufletului în afara vieții reale Astfel, panteismul ne prezintă motive reale pentru îmbunătățirea morală Dimpotrivă, aplicarea consecventă a principiului panteist duce la indiferență, la realizarea necesității fatale a binelui și a răului și la justificarea de a fi purtat de acesta din urmă de inevitabil, mai înalt decât omul și libertatea lui fictivă de a sta în picioare, legea vieții absolute, o lege care nu este în niciun fel mai bună decât soarta sau soarta păgână Din concluzii atât de extreme, desigur, dualismul este liber, pentru că presupusa independență a materiei, chiar și în sensul principiului de a se opune binelui, nu ia omului nici ocazia, nici obligația de a i se opune Dar, așa cum arată istoria religiilor, chiar și aici sunt posibile abateri de la puritatea idealului moral, de îndată ce volumul, forța și semnificația acestui principiu anti-bun al lumii sunt exagerate Aici, sub pretextul unei lupte cu materia, există adesea o falsă asceză, o viziune incorectă asupra laturii inferioare, senzuale a naturii umane, ca ceva necondiționat vicios și care necesită distrugere, uitare în lupta cu senzualitatea despre adevărata sursă a răului care se află în du-SOCH V KUDRYAVTSEV, t sh - - natura interna a omului și neglijarea îmbunătățirii pur morale; lupta cu un dușman imaginar - lumea senzuală distrage atenția unei persoane de la dușmanul său real, care este în sine și îi permite să se intensifice Adevărul creării lumii, stabilind o viziune corectă asupra lumii materiale și spirituale, ca un produs inferior și superior al aceleiași voințe a Creatorului, împreună cu aceasta oferă o bază solidă pentru adevărata morală, deoarece pe de o parte , afirmând (contrar panteismului) independența relativă și libertatea umană, face atât posibilă, cât și obligatorie atingerea perfecțiunii morale; pe de altă parte, negând existența independentă a bazei lumii (contrar dualismului), ne eliberează gândirea de tot felul de îndoieli cu privire la posibilitatea de a atinge o astfel de perfecțiune prin prisma forței imaginare care se opune nu numai nouă, ci și însăși Dumnezeirea principiului imperfecțiunii și răului În ciuda faptului că ideea de creație este un rezultat logic necesar al eșecului altor presupuneri

posibile despre începutul lumii, ea a stârnit de multă vreme destul de multe obiecții și neînțelegeri a) Împotriva doctrinei creației, ei au înaintat de obicei propoziția, care vine din antichitate și a primit forma unei axiome: nimic nu iese din nimic *) Ideea de creație din nimic constituie cea mai acută contradicție logică a acestei axiome În acest sens, toate celelalte teorii ale originii lumii au un avantaj incontestabil față de teoria creației, deoarece fie în materia primitivă (dualism), fie în substanța absolutului (panteism), ele indică ceva din care lumea s-a format În primul rând, apare o îndoială dacă propoziția de mai sus constituie o axiomă validă, a cărei negare este absolut de neconceput fără a contrazice legile logicii? Nu este această propoziție o generalizare simplă, inductivă, întocmită pe baza unor fapte, de fapt? ') ,,Ά'ξ ovSiívòç γίνεται ovStv" Arisi - - în ceea ce privește modurile în care observăm originea obiectelor din jurul nostru și a fenomenelor lumii, în care, aparent, totul provine din ceva? Dar dacă da, atunci nu avem dreptul să ridicăm concluzia generală din fenomenele pe care le observăm într-o axiomă imuabilă și să o extindem la toată ființa imaginabilă și posibilă care nu este accesibilă experienței noastre Inducția, după cum știți, oricât de puternică ar fi, duce doar la adevăruri probabile, dar nu și la anumite adevăruri De fapt, oricât de largă ar fi sfera observației noastre experimentale, nu cunoaștem și nu putem cunoaște întregul univers în extinderea lui nemărginită în spațiu și timp și, prin urmare, nu putem demonstra empiric că este imposibil oriunde și în orice moment acolo a fost apariția a ceva din nimic, dacă s-ar putea găsi o putere care să poată produce o asemenea viziune Pentru a demonstra această idee, ar trebui să ne referim nu numai la faptul că, în gama de fenomene disponibile pentru observația noastră, nimic nu ia naștere din nimic, ci și la faptul că ideea cea mai abstractă a unui astfel de eveniment este contrară rațiunii și nu poate fi admis, în ciuda faptului că este confirmat de experiență sau nu Dar acest lucru nu se poate spune, deoarece o astfel de origine a lucrurilor este destul de imaginabilă, deși nu este reprezentabilă vizual Nu este nimic imposibil pentru gândire să presupună, de exemplu, că într-una sau alta parte a universului inaccesibilă observării noastre, a apărut un nou corp ceresc, care nu a existat înainte, doar dacă este dată condiția pentru o astfel de apariție în voia Creatorului atotputernic Față de aceasta, se observă uneori că posibilitatea abstractă a apariției a ceva nou în univers, dar condiționată de cel anterior, nu poate fi admisă în practică deoarece, sub legile naturii date, fiecare fenomen nou a ceva independent de ele ar distruge întreaga ordine existentă a naturii şi-ar schimba cursul strict legal Dar această remarcă ar avea un anumit sens numai dacă s-ar fi dovedit anterior că ordinea actuală a universului este absolut indestructibilă și nu poate fi schimbată, nici măcar prin puterea creatoare de a crea ceva nou Dacă, totuși, acest lucru este afirmat * - - Dacă este imposibil, atunci este imposibil să negați posibilitatea, chiar și în limitele compoziției date a universului, a apariției a ceva din nimic prin forța creatoare Dar dacă originea a ceva din nimic nu poate fi considerată de neconceput nici măcar pentru ordinea actuală a lucrurilor, atunci o astfel de origine trebuie neapărat recunoscută pentru a explica începutul absolut al lumii Să presupunem că în universul existent nimic nu ia naștere și nu poate apărea din nimic, deoarece pentru apariția de noi obiecte și fenomene sunt deja date suficiente condiții în obiectele existente anterior, cu care acestea trebuie să fie legate printr-o legătură cauzală Dar întrucât, conform legii rațiunii, lanțul de cauze care se

condiționează reciproc nu se poate extinde la infinit, se pune întrebarea: de unde și de la ce au venit, de exemplu, primele condiții de a fi ale obiectelor lumii? materia originală a lor, cu forțele principale inerente acesteia? Cum să înțelegem originea nu a acelor sau a altor obiecte concrete, ci a acelui ceva original din care au apărut? Întrucât nu există nimic în spatele primelor condiții ale existenței lumii, ele ar putea apărea doar din nimic și, în plus, unul din două lucruri: fie din întâmplare, fie prin voința creatoare a Ființei Atotputernice Dar dacă prima presupunere nu este de conceput, atunci rămâne de acceptat doar a doua În general, propoziția: "din nimic nu iese nimic" poate avea un sens, și chiar și atunci nu o axiomă rațională, ci doar o lege empirică a naturii, numai în raport cu originea lucrurilor condiționate, de îndată ce primele condiții a ființei lor sunt date Dar ea nu poate fi aplicată unei explicații a originii chiar a acestor condiții, începutul lumii în general Dacă, totuși, se dorește să dea acestei propoziții caracterul unei axiome valide, atunci ar trebui fi formulat astfel: "de la sine, din nimic nimic nu se poate întâmpla", sau mai simplu: "fără nici un motiv, nimic nu se întâmplă Dar este evident că această axiomă nu este contrazisă de doctrina creării lumii din nimic, deoarece ea găsește un motiv suficient pentru originea sa în voia atotputernică a lui Dumnezeu, ci mai degrabă prin materialism, întrucât materia ei originară și veșnică nu conține nici cea mai mică temelie pentru formarea lumii - - b) Am spus că ideea de creație a lumii este în deplin acord cu adevăratul concept despre Dumnezeu și despre lume Oponenții ideii de creație se gândesc să descopere în ea o contradicție atât cu unul, cât și cu celălalt concept Predicatul necesar al fiecărei forțe, fie că este o forță universală reală sau una transcendentă (Dumnezeu), este activitatea; "o forță care nu acționează și care nu poate exista" Dar admițând actul de creație, admitem și că înainte de acest act forța creatoare nu a acționat sau, ceea ce este la fel, nu a existat, întrucât forța nu este concepută fără acțiune În mod similar, trebuie să admitem că această forță a încetat să existe și după actul creației, ceea ce înseamnă că a apărut brusc și fără niciun motiv doar pentru un moment al creației și apoi a dispărut ar putea fi după o astfel de apariție, dacă, în cele din urmă , nu este de imaginat că ar avea doar o existență de moment atunci nu ne mai rămâne nicio îndoială că lumea nu poate fi creată, ci că este eternă "*) Sensul acestei obiecții, evident, este că, admițând creația ca un act temporar în viața unei forțe transcendente, trebuie să recunoaștem această forță ca inactivă înainte și după acest act, ceea ce este echivalent, parcă, cu anihilarea această forță în sine, deoarece forța activă ns există Dar este, de asemenea, evident că această obiecție ar putea fi eliminată imediat dacă l-am recunoaște pe Dumnezeu nu numai instantaneu, ci ca o putere veșnică creatoare De fapt, este îndreptat nu împotriva ideii de posibilitate a creației în general, ci numai împotriva ideii de creare a lumii la un moment dat în timp infinit Dar Dumnezeu poate fi conceput prin puterea veșnică creatoare a lumii veșnic create Apoi, această expresie se bazează pe presupunerea falsă că orice forță nu poate exista decât în acțiunea sa Dacă știința, chiar și în domeniul forțelor fizice, distinge potențialul și energia cinetică a acestora, dacă în lumea spirituală forțele, abilitățile, talentele *) Buchner, Kraft și Stoff , p - - poate exista în suflet și să nu se dezvăluie în acțiunile corespunzătoare, atunci de ce este imposibil să admitem existența unei Forțe creatoare transcendentă înainte și după actul creației, ca forță care conține posibilitatea și capacitatea creației, deși nu se

dezvăluie ca creativitate reală? A gândi altfel ar însemna același lucru cu a afirma că capacitatea, de exemplu, a creativității poetice există la un poet doar în momentul creării unei opere poetice, iar înainte și după această creație, ea nu există deloc În cele din urmă, obiecția pe care am prezentat-o pornește de la ideea falsă că întreaga esență și conținut al celei mai înalte Puteri transcendente se epuizează prin actul creației și că Forța însăși dispare în absența acestui act Dar creativitatea nu este singura manifestare a vieții celei mai înalte cauze absolute Ca ființă absolută, ea conține în sine plinătatea absolută a vieții și activității interioare, indiferent de existența unui act de voință care a chemat lumea la existență În raport cu viața și activitatea absolută, actul de creativitate, fie el momentan, periodic sau etern, va constitui doar unul dintre momentele vieții infinite, care nu poate fi o expresie atât de completă a vieții absolutului, în absență din care însăși conceptul de ea ar dispărea c) În ceea ce privește conceptul de lume, ideea de creație din nimic, potrivit oponenților acestei idei, duce la distrugerea independenței sale și a conformității cu legea Potrivit lui Fichte, doctrina creației introduce libertate abstractă sau arbitrar în conceptul de Dumnezeu și înțelege astfel existența lumii ca o chestiune de întâmplare *) "Oricât am încerca să gândim ceva definit în concept din nimic din lumea creată, va rămâne pentru totdeauna un fel de nimic modificat, o fantomă înșelătoare, magică, care poate dispărea și în nimic, așa cum a apărut de aici prin cuvântul Creatorului" **) Cum face crearea lumii din nimic să fie controversată problema încrederii în sine? *) Instruire la viata binecuvantata Lucrări, V, **) Snell, creație d Oameni - - Așa cum libertatea abstractă a actului creator face accidentală relația esențială a lumii cu Dumnezeu și conformarea ei internă cu legea o privează de orice bază, întrucât o rutină făcută în mod arbitrar poate fi distrusă din nou în orice moment, ceea ce, conform învățăturii bisericești , își are locul în minuni În acest sens, actul liber al creației este doar primul miracol (Urwimder), care deschide ușa tuturor celorlalte miracole, deoarece practic distruge ideea independenței și a legalității lumii"*) Poate părea surprinzător că reproșul teoriei creației că nu asigură independența și legalitatea lumii se regăsește cel mai adesea în rândul filozofilor de direcție mai mult sau mai puțin panteistă, în timp ce tocmai această direcție, fiind realizată consecvent, care îi distruge independența A recunoaște lumea ca o manifestare a unei substanțe unice, absolut și cu adevărat existente, fenomenul sau un moment al dezvoltării sale, a nega adevărul de a fi concret, înseamnă cu adevărat a afirma independența lumii? Dar chestiunea devine clară când ne amintim că teismul recunoaște lumea ca opera liberului arbitru al Creatorului, conceptul căruia este complet străin de panteism și este înlocuit cu conceptul de necesitate imanentă La prima vedere, chiar pare că lumea este mai sigură în existența ei, de îndată ce este recunoscută ca o manifestare necesară a absolutului, și nu un act al liberului arbitru al Creatorului, deoarece în raport cu ea este ceva întâmplător , care putea fi și nu fi, fi așa și așa Dar, de fapt, greșeala panteismului aici este că, în interesul sistemului său, confundă constant conceptul de libertate cu conceptul de arbitrar Voința divină nu este același lucru cu arbitrariul întâmplător și fără temei; este voința unei ființe atotperfecte și se află în cea mai strânsă legătură și unitate cu toate celelalte proprietăți și perfecțiuni ale Creatorului, mintea și bunătatea Sa infinită; este voinţa raţională şi sfântă Dar dacă privim în acest fel la voința divină care a chemat lumea din cer ') O Pfleiderer, Filosofia religiei

p - - dacă în ființă, atunci în ea vom găsi cea mai completă și de încredere garanție a independenței și legalității lumii Chemat la existență din nimic, el nu poate fi, așadar, el însuși neînsemnat sau o fantomă, întrucât baza și cauza ființei sale nu se află în acest nimic inexistent, ci într-un act pozitiv al voinței divine, al cărui produs poate fii doar pozitiv, ființă reală Așa cum este stabilită de o voință rezonabilă a Divinului și, prin urmare, neschimbătoare și neclintită în deciziile sale, lumea, chiar în calea originii sale, găsește o garanție atât pentru existența ei ulterioară, cât și pentru imuabilitatea legilor de a fi stabilite pentru aceasta Căci poate o ființă absolut perfectă să producă o astfel de ființă și astfel de legi ale ei, care apoi, datorită imperfecțiunii și inutilității lor, s-ar dovedi a fi supuse schimbării sau distrugerii? Ca obiecție la această idee, ni se atrage atenția asupra conceptului de miracol, al cărui prim grăunț se presupune că se află în conceptul de creație din nimic și care, dacă este admis, amenință cu pericolul unei încălcări constante a legilor natura și, odată cu ei, independența lumii Dar conceptul de miracol în sensul obișnuit, religios al cuvântului, nu are nicio legătură esențială cu așa-zisul miracol al creației originare Ea presupune o ordine deja existentă și, în plus, nu prin voința Divinului, schimbată în rău, și deci nevoie de corectare prin putere supranaturală, ordinea lucrurilor *) Crearea lumii, desigur, poate fi numită un miracol, în sensul neînțelesului ei; dar această incomprehensibilitate a actului de creaţie pentru noi nu are nimic de-a face cu problema independenţei lumii şi a legilor ei Nu în acest sens ei numesc creația un miracol când ') Justificarea unei astfel de concepții și ordinea existentă a lumii și demonstrarea posibilității miracolelor nu este sarcina noastră aici Să observăm doar că, pentru a prezenta conceptul de miracol (în sensul exact al cuvântului) ca o obiecție la independența și legalitatea lumii, este necesar mai întâi să dovedim că nu restaurează, ci mai degrabă distruge ordinea naturii Dar în ceea ce privește miracolele adevărate și istorice, panteismul nu poate da această dovadă Pentru posibilitatea unor minuni, vezi "The Basic Foundations of Philosophy", , pp - - - ei văd în acest concept un pericol pentru independența lumii; Prin aceasta, ei vor să spună doar că lumea, care nu este o manifestare absolut necesară a Divinului, ci chemată la existență numai de voința Sa, poate fi distrusă de această voință în același mod în care a fost creată de ea; în același mod, legile lumii, fiind stabilite prin voința Sa, pot fi schimbate liber prin aceasta și acesta este conceptul de minune Adevărat, dintr-un punct de vedere abstract, pur metafizic, trebuie să recunoaștem o asemenea posibilitate și, din acest punct de vedere, să considerăm existența lumii ca fiind accidentală Dar o astfel de posibilitate rămâne pentru noi o simplă posibilitate abstractă, de îndată ce ne amintim că libertatea divină nu este un arbitrar fără sens, ci în acțiunile ei este determinată de rațiune, bunătate, imuabilitate și alte proprietăți ale naturii divine și că în acestea proprietățile constă garanția păstrării lumii odată creată de Dumnezeu Posibilității metafizice de a distruge lumea sau de a-i schimba legile i se opune aici imposibilitatea morală, așa cum spune Leibniz, a unui asemenea fapt Astfel, în conceptul de creație ca act al voinței divine, există o garanție suficientă a independenței lumii cu legile ei Panteismul nu ne oferă o asemenea garanţie, după cum crede el, prin doctrina sa despre lume ca moment necesar în dezvoltarea absolutului; deoarece acest moment necesar în majoritatea sistemelor panteiste este doar un fenomen temporar, trecător și nu adevărat în viața absolutului Începând cu filozofia indiană, care recunoaște lumea

ca o fantomă care întunecă temporar viața lui Brahma, și terminând cu filosofia lui Hartmann, care vede în lume un produs orb și nerezonabil al voinței care se străduiește pentru a fi, toate sistemele aproape panteiste se termină cu doctrina întoarcerii absolutului din rătăcirea lui prin groapa treptelor dezvoltării lumii, de la alteritatea lui la sine, la unitatea pură și inseparabilă a ființei prepașnice Este posibil să găsim într-o astfel de învățătură o garanție a independenței lumii și nu este mult mai valabilă învățătura, care vede în imuabilitatea voinței Creatorului, care a chemat lumea la existență, garanția ei? existență veșnică? d) Obiecții anterioare la noțiunea de creație - - aparținea materialismului și panteismului Să ne îndreptăm acum atenția asupra obiecțiilor ridicate împotriva acestei învățături de a treia dintre tendințele moderne dominante, pozitivismul, care, în raport cu întrebarea care ne interesează, își găsește expresia cea mai filozofică în agnosticismul lui Spencer Așa cum ar trebui să ne așteptăm de la filozofie, a cărei esență este că ea recunoaște ca fiind cognoscibilă numai lumea fenomenelor cu legile sale empirice, iar toate celelalte întrebări, pur metafizice, sunt atribuite zonei de neînțeles și, prin urmare, niciodată inaccesibile la cunoaștere, principala ei obiecție față de conceptul de creație va consta în indicarea incomprehensibilitatii și incomprehensibilitatea acestui concept Într-adevăr, în această incomprehensibilitate a creației se reduc toate obiecțiile lui Spencer față de ea În opinia sa, se pot face doar trei presupuneri imaginabile despre începutul lumii: fie ea există de la sine, fie s-a creat pe sine, fie a fost creată de o forță exterioară; prima presupunere aparține ateismului, a doua panteismului, ultima teismului Fără a intra într-o investigație despre care dintre aceste trei presupuneri este mai probabilă, Spencer decide doar întrebarea: care dintre ele este "mai de înțeles în adevăratul sens al cuvântului"? Considerând fiecare dintre aceste trei propoziții din acest punct de vedere, el nu oferă niciun avantaj niciuna dintre ele; toate sunt în egală măsură de neînțeles și incomod acceptabile pentru gândire din cauza contradicțiilor conținute în ele Să lăsăm deoparte critica lui Spencer la adresa teoriilor ateiste (materialiste) și panteiste ale originii lumii Esența teoriei teiste, potrivit lui Spencer, este presupunerea că "cerul și pământul au fost create de o forță exterioară în același mod în care orice ustensilă este făcută de mâna unui meșter O astfel de ipoteză nu este opera numai a teologilor, ci aparține majorității filozofilor din trecut și din prezent "Principalul dezavantaj al acestei ipoteze, desigur, este că nu are nimic care să corespundă experienței reale și nu poate fi verificată prin experiență ; - - dar indiferent de asta, conține o mulțime de lucruri care sunt de neînțeles Un artizan sau artist produce lucruri dintr-un material dat; dar de unde a venit problema, din care "marele Artist", "Artistul" a făcut lumea? Producerea unei astfel de materii din nimic este un mister complet O altă dificultate apare imediat ce trecem de la lucrurile materiale la ceea ce le conține, de la materie la spațiu De unde a venit spațiul? Teoria creației trebuie să presupună că spațiul este creat și de Dumnezeu, la fel ca și materia "Dar imposibilitatea de a înțelege o astfel de origine a spațiului este atât de evidentă încât nimeni nu va îndrăzni să o afirme " Într-adevăr, dacă spațiul a fost creat, atunci el nu a existat înainte; dar fără niciun efort al minții ne putem imagina non-ul -existența spațiului, fie că va fi în trecut sau Dar dacă inexistența spațiului este absolut de neînțeles, atunci rezultă că și crearea spațiului este de neconceput întrucât el nu s-ar putea nici crea pe sine și nici nu poate fi creat de vreunul alt agent,

atunci teismul presupune de obicei că acest agent este inexistent, autoexistent Dar conceptul de autoexistență este complet de neînțeles pentru noi Dacă respingem ipoteza atee pentru că recunoaște existența de sine a lumii, atunci pe pe aceeași bază nu putem admite ipoteza teistă, - să admitem existența de sine a oricărei Puteri în afara lumii, întrucât aici, ca și acolo, existența a ceva fără început și fără nicio cauză anterioară este la fel de de neconceput *) În critica pe care am prezentat-o la adresa doctrinei teiste despre originea lumii, la prima vedere, pare surprinzător că un astfel de gânditor duhovnic precum Spencer, înainte de a critica această doctrină, nu a avut grijă să clarifice corect și definesc atât această doctrină însăși, cât și conceptele învecinate cu el *H Spencer Principii premiere Trad p Gazele p - - - Astfel, deja în prima sa obiecție, el înțelege această doctrină într-un mod în care majoritatea teologilor și filosofilor despre care vorbește cu greu au înțeles-o Aceasta este tocmai particularitatea teismului, care recunoaște lumea ca fiind creație a lui Dumnezeu, că nu permite deloc ideea că lumea a fost creată de Dumnezeu în același mod în care un artist își creează operele, adică din materia prezentată către el Acest mod de a gândi aparține dualismului și, prin urmare, obiecția pe care o ridică Spencer împotriva teismului nu îl afectează deloc și este în întregime preocupată doar de ipoteza dualistă Întrebarea: de unde a venit materia primitivă, poate fi într-adevăr propusă dualismului, pentru că materia, ca principiu inert și pasiv, nu se poate crea pe sine și nici nu poate fi un principiu independent; presupune deci un motiv pentru existenţa sa Întrucât dualismul nu poate indica o astfel de cauză în materia însăși, el trebuie în mod necesar să presupună că cauza originii sale se află într-un alt principiu activ al ființei, opus acestuia, - Dumnezeu Materia, ca formă sau bază primară a existenței fizice, nu poate fi decât ceea ce sa întâmplat, creat de Dumnezeu, ceea ce pretinde teismul Există la fel de puțină contradicție în conceptul de creare a materiei lumii de către Dumnezeu, precum există în general în conceptul de origine a fiecărui obiect limitat, condiționat și având începutul ființei dintr-o Ființă necondiționată Dacă, în general, cauza cea mai înaltă a oricărei ființe condiționale este de imaginat și admisibilă, atunci și posibilitatea originii materiei din ea este, de asemenea, destul de imaginabilă, iar în conceptul acesteia din urmă nu există nimic special care să ridice problema ei origine, presupus de nerezolvat pentru teism În același mod, punând drept obiecție la teoria creației întrebarea de unde provine spațiul, Spencer ar trebui mai întâi să clarifice întrebarea ce înseamnă aici prin denumirea de spațiu, pentru a judeca dacă acesta conține o idee contradictorie de creație El nu este conștient, desigur, că în filozofie există mai mult de o părere despre acest subiect și că nu fiecare dintre aceste opinii conține o contradicție cu conceptul de creație Dacă există spațiu, cum predau subiectiviștii? - - (Kant și alții), forma percepției noastre senzoriale, atunci problema originii sale nu este dificilă; și-a luat naștere și din același loc din care a luat naștere sinele nostru simțitor cu formele de cunoaștere a priori care i-au fost date, cărora, alături de categorii și idei, spațiul și timpul aparțin ca forme de cunoaștere sensibilă Semnul infinitului, care constă în conceptul de spațiu, nu poate provoca, de asemenea, dificultăți, deoarece această infinitate nu este ceva real, ci doar o trăsătură a unei anumite forme de cunoaștere a unei ființe finite și limitate - Dacă spațiul, ca și alți filozofi preda, nu este subiectivă doar o formă de cunoaștere, ci o proprietate reală a lucrurilor sau o formă a existenței lor, atunci,

evident, nu poate exista spațiu în afara și independent de lucruri sau înaintea lor; nu poate exista un spațiu cu adevărat infinit O formă sau o proprietate nu poate exista în afara acelor lucruri ale căror proprietăți sau formă le constituie Într-un asemenea punct de vedere, problema originii spațiului nu poate prezenta nicio dificultate; a luat ființă la fel ca lucrurile pe care le formează, ca întreaga lume, prin intermediul creației Dificultatea reală apare numai dacă admitem existența reală a spațiului infinit, iar această dificultate a fost semnalată de multă vreme de filozofi, deși nu privește în mod direct și direct doctrina creării lumii De fapt, dacă există un spațiu infinit, atunci pentru cei care recunosc începutul absolut al ființei - o Ființă infinită - apare o dilemă inevitabilă: fie recunoașteți două infinite, ceea ce este de neconceput; sau să considerăm un astfel de spațiu ca pe o proprietate a unei singure ființe infinite Spinoza a ajuns la această concluzie, după cum se știe, și a considerat extinderea, ca și gândirea, ca fiind moduri ale substanței absolute Desigur, nu ar fi greu să scapi de această dilemă prin simpla negare a existenței spațiului infinit Dar aici apare o nouă dificultate: ideea de spațiu infinit nu este un produs fictiv al imaginației noastre; ea aparține în mod necesar și esențial rațiunii noastre; nu putem concepe niciun spațiu limitat - - presupunând că în spate există un spațiu nou etc ; în general, nu putem concepe spațiul altfel decât ca infinit Însăși negația unui astfel de spațiu este de neconceput; în cele din urmă, ar duce la o negare a însăși certitudinea cunoștințelor noastre, dacă am începe să negăm cerințele cele mai esențiale ale gândirii noastre Dar o privire mai atentă asupra chestiunii arată că această dificultate nu este atât de insolubilă pentru teism pe cât pare Se poate rezolva din două puncte de vedere În primul rând, și recunoscând infinitatea reală a spațiului, nu ne obligăm deloc, așa cum cred oamenii, nici să recunoaștem două infinite, nici să considerăm spațiul, împreună cu Spinoza, un mod de substanță infinită și să cădem în panteism Și presupunând separarea lui Dumnezeu de lume, putem gândi lumea ca o manifestare infinită a voinței creatoare a zeității, iar Dumnezeu ca o ființă veșnic activă și veșnic creatoare; în același timp, lumea infinit creată, evident, și formele ființei sale (spațiul și timpul) pot fi infinite, fără a-și pierde condiționalitatea și dependența de Dumnezeu prin origine Existența infinitului condiționat (lumea - sub forma unui întreg, care se dezvoltă în spațiu și timp infinit) nu contrazice existența unui singur infinit necondiționat Dar dacă existența unei astfel de lumi, din motive întemeiate, nu este admisibilă, atunci este posibil un alt punct de vedere, explicând semnul infinitului în termeni de spațiu (și timp) Spațiul este o formă nu numai de a fi situat în afara noastră, ci și de cunoașterea noastră; are nu numai un sens obiectiv, ci și subiectiv Dar în acest din urmă aspect, ea nu poate fi absolut identică cu forma de a fi a lucrurilor; altfel noi, împreună cu idealiştii, ar trebui să recunoaştem identitatea gândirii şi fiinţei, subiectivă şi obiectivă Prin urmare, este destul de imaginabil că spațiul poate fi finit în realitate, în afara eului nostru, și infinit, ca concept, în mintea noastră Un astfel de semn de infinit în conceptul subiectiv al spațiului, nefiind o fantomă a imaginației, este complet determinat de organizarea capacității noastre cognitive și are o semnificație epistemologică semnificativă În virtutea însăşi structurii naturii noastre raţionale - - cunoașterea noastră nu este constrânsă și nu limitată de limitele ființei, date în realitatea prezentă a experienței externe și interne Se extinde nu numai la real, ci și la existența imaginabilă sau

posibilă Dar tărâmul ființei posibile nu este în mod evident limitat; ne putem imagina un set infinit de corpuri, care, prin însăși proprietatea ființei exterioare, ar trebui să fie concepute doar ca extinse (ceea ce, de exemplu, are loc în geometrie); dar pentru realizarea unor astfel de reprezentări este necesară ideea mentală a unui spațiu infinit Astfel, putem fi de acord cu opinia acelor filozofi care recunosc spațiul (și timpul) infinit ca o formă de existență ireala, dar posibilă Dar sensul conceptului de spațiu infinit pe care îl luăm în considerare nu se limitează la faptul că este forma subiectivă a unei ființe posibile Întrucât spațiul și timpul sunt formele necesare nu numai ale ființei, ci și ale cunoașterii limitate, pe care cunoașterea noastră umană nu poate fi decât, este foarte firesc să ne așteptăm că vom începe să aplicăm această formă epistemologică, singura posibilă pentru noi, la cunoașterea acelei ființe, care, după esența ei, nu este limitată de această formă, ființa absolutului, eternului, divin Va trebui să o aplicăm în mod necesar, întrucât nu avem altă formă de cunoaștere, în afară de limitată, și pentru că pentru o ființă limitată și condiționată, percepția sau contemplarea deplină a eternului și infinitului nu poate fi accesibilă Dar întrucât această formă nu este în același timp adecvată conținutului perceput, întrucât necondiționatul nu poate fi o ființă limitată de timp și spațiu, singura modalitate de a distruge acest dar-adecvare pe cât posibil este ca noi, prin aplicarea acestei forme la absolut, extindeți-l la infinit și, pe cât posibil, îl echivalăm cu acesta, adică concepem eternul și infinitul sub forma unor momente de timp și spațiu infinit de actualitate Din acest punct de vedere, timpul infinit nu este altceva decât o imagine în mișcare sau un simbol al eternității imobile, iar spațiul nemărginit este o imagine a infinitului adevărat De aici este clar că - - fundamentul cel mai profund al fenomenului pe care îl atribuim spațiului și timpului semnul infinitului, nu trebuie să căutăm în nimic altceva decât în ideea de infinit care aparține minții noastre Această idee, care constituie avantajul naturii spirituale și raționale superioare a omului, își extinde influența asupra tuturor puterilor sale cognitive, inclusiv asupra capacității de a reprezenta Nu doar contemplăm, gândim, ci și reprezentăm necondiționatul, eternul, neschimbătorul Dar de îndată ce ne imaginăm, nu o putem face altfel decât în formele caracteristice reprezentării și ființei, care se cunosc prin ea, adică în forme temporal-spațiale extinse la infinit Prin urmare, dacă chiar ne-am gândit la ființa necondiționată ca la o ființă personală, atunci și atunci, reprezentând această ființă, unele dintre proprietățile ei, de exemplu eternitatea și omniprezența, trebuie să ne imaginăm sub forma unor momente de timp care curg infinit și sub forma umplerii sau pătrunderii spațiului infinit Deși mintea noastră în conceptele sale se ridică deasupra acestui nivel de reprezentare și îi recunoaște inadecvarea, dar întrucât omul este în același timp nu doar o ființă gânditoare, ci și o ființă reprezentativă, el nu se poate elibera niciodată și nu poate renunța la această formă epistemologică Spațiul infinit este o formă subiectivă necesară de reprezentare a infinitului cu adevărat În ceea ce privește cea de-a treia obiecție a lui Spencer, ea are prea puțină legătură directă cu problema originii lumii pentru a merita să ne oprim pe larg asupra ei și este, în general, izbitoare prin ciudățenia ei Crearea lumii, spune Spencer, presupune existența unei Forțe autoexistente, independente de lume - Creatorul lumii; dar existența de sine a unei astfel de Puteri este de neconceput; în consecință, crearea lumii este și ea de neconceput O astfel de concluzie, desigur, ar fi

valabilă dacă s-ar fi dovedit anterior corectitudinea premisei anterioare, întrucât crearea lumii poate avea un sens *) Pentru o explicație mai detaliată a chestiunii infinitității spațiului și timpului, a se vedea studiul nostru "Spațiu și timp" (Lucrări de V D Kudryavtsev-Platonov, vol v p și urm) - - numai sub presupunerea că există o cauză supremă a lumii Dar a intra într-o discuție cu privire la problema concevabilității sau a inconcepabilității existenței unei cauze absolute, superioare a ființei, care nu poate fi concepută decât ca auto-existentă, deoarece este o cauză absolută și primă, ar însemna a ne îndepărta din subiectul imediat al cercetării noastre Fundamentarea ideii de existență a celei mai înalte cauze autoexistente a ființei și, mai mult, înțeleasă în sensul teismului, este problema așa-numitelor dovezi ale existenței lui Dumnezeu*) Ne este suficient să observăm aici doar contradicția în care se încadrează Spencer Dovedind de neconceput a oricărui fel de existență de sine, fie că este vorba de existența de sine a materiei lumii sau de o Forță diferită de lume **), în același timp, cu toată hotărârea, el afirmă existența pozitivă a o ființă absolută (deși de necognoscibilă de către noi), alături de ființa condiționată, și prin aceasta el deosebește filosofia sa de scepticismul și pozitivismul obișnuit, care, deși afirmă doar existența reală a condiționalului, refuză să recunoască certitudinea existenței condiționalului necondiționat, considerând că este o simplă negație a condiționalității ***) Cât de repede a admis nu numai *) Pentru dovezi ale existenței lui Dumnezeu, vezi o serie de studii din "Pravosl ObozrL pentru - (Works of V D Kudryavtsev-Platonov, vol IL v pp -); cf "Bazele de bază ale filosofiei", , p - **) Premiers Principes, p , ***) Argumentând împotriva învățăturilor lui Hamilton și Mansel, care considerau conceptul de absolut ca fiind o simplă negație a inteligibilității sau simpla inexistență a ființei condiționate și relative, Spencer spune: În primul rând, observăm că toate concluziile, prin care demonstrăm relativitatea cunoașterii, presupun deja clar o existență pozitivă a unui obiect de cealaltă parte a relativului A spune că nu putem cunoaște absolutul înseamnă pur și simplu a spune că există un absolut Când negăm posibilitatea de a cunoaște esența absolutului, admitem deja existența lui în tăcere, iar acest singur fapt demonstrează că absolutul era inerent spiritului nostru, nu ca nimic sau negație, ci ca un anumit lucru noumenul, care este de obicei opus fenomenului, este peste tot și este inevitabil conceput ca o realitate Este absolut imposibil de înțeles cum cunoașterea noastră ar putea avea ca obiect doar fenomene, fără a admite și a nu înțelege în același timp realitatea care sunt aceste fenomene SOCH V KUDRYAVTSEV T - - concepibilă, dar și existența pozitivă a absolutului, necondiționului, irelativului, atunci este absolut imposibil de înțeles cum autoexistența acestui necondiționat poate fi de neconceput Într-adevăr, esența ființei relative și condiționate constă în faptul că ea poate exista nu de la sine, ci numai în raport cu o altă ființă, este condiționată de ea ca cauză a ființei sale Esența de a fi necondiționat și irelevant constă în faptul că, spre deosebire de primul, poate exista independent de orice relație cu altul, indiferent de orice condiții sau motive ale existenței sale A fi absolut și a fi autoexistent sunt una și aceeași; odată cu distrugerea existenței de sine, absolutitatea este și el distrusă; absolutul devine condițional, existând din celălalt și sub condiția celuilalt Așadar, unul dintre cei doi, Spencer, în contradicție acută cu sine însuși, trebuie să respingă însăși existența absolutului, ca realitate pozitivă, sau să-i recunoască existența de sine, nu numai ca pe un fapt complet de

conceput, ci și ca un fapt real; iar cu o asemenea mărturisire dispare, evident, toată forța obiecției sale față de doctrina creării lumii Deci, dintre cele trei obiecții ale lui Spencer la doctrina creației, niciuna nu poate fi considerată validă Rămâne un singur gând inițial general al acestor obiecții, gândul de neînțeles pentru mintea noastră a însuși actul creației, ca apariția a ceva din nimic; experiența nu este nimic de acest fel și un astfel de mod de origine este de neconceput și de neînțeles pentru noi Același gând servește drept reflecție" (Premiers Princip -) În altă parte, Spencer însuși rezumă concluzia finală a studiului său despre relativ și irelativ astfel: irelativul există Relativul în sine este de neînțeles dacă nu este în raport cu irelativul real din conştiinţa realităţii ascunse în spatele apariţiei fenomenelor şi din această imposibilitate decurge credinţa noastră indestructibilă în această realitate ( ) - - exprimat în mod repetat de alți adversari ai ideii de creație Crearea din nimic, spun ei, este categoric de neimaginat și de neconceput pentru noi Ideea de creație în sine nu este o idee filozofică, ci religioasă; a fost exprimat pentru prima dată în viața lui Moise Dacă filozofii o acceptă uneori, este cu o anumită lepădare de sine, ca o ultimă încercare de a explica începutul lumii, forțată de eșecul altor teorii Conceptul de creație este în esență un concept negativ și doar cum poate fi admis așa ceva în filosofie Ea exprimă doar ideea că lumea nu a fost formată de la sine, nu este formarea numai a materiei pregătite de Dumnezeu, nu este dezvoltarea naturii divine însăși, ci a provenit de la Dumnezeu printr-un act special al Ființei Sale Dar în ce constă acest act, cum este posibilă originea unei noi substanțe de la Dumnezeu, care însă nu este substanța lui, această teorie a creației lasă în întuneric complet Nimic, adică creația din nimic, conchide Schelling, este cea mai grea cruce pentru minte Fără a nega în principiu gândirea de bază cuprinsă în această obiecție, trebuie în primul rând să remarcăm că incomprehensibilitatea sau incomprehensibilitatea unui fapt sau concept dat nu poate servi în sine drept bază pentru negarea adevărului unui fapt sau concept dat, de îndată ce se găsesc alte motive valabile pentru acceptarea acesteia Incomprehensibilitatea în general poate fi de două feluri: simpla nereprezentabilitate a unui fapt sau fenomen cunoscut, în starea dată a cunoștințelor noastre și, prin urmare, aparenta lui imposibilitate; și incomprehensibilitatea, ca imposibilitatea de a fi de acord cu legile gândirii noastre, sau cu faptele incontestabile ale conștiinței noastre Primul fel de incomprehensibilitate este o chestiune condiționată și în niciun caz nu poate servi ca dovadă a imposibilității a ceva care este de neimaginat pentru noi De exemplu, înainte de descoperirea forței de gravitație către centrul pământului, oamenii nu puteau înțelege cum, având în vedere sfericitatea pământului, oamenii sau obiectele puteau rămâne pe partea opusă a acestuia fără a avea proprietatea de lipiciitate sau fără fiind atașat de suprafața sa prin orice Este evident că acest tip de incomprehensibilitate trebuie să se afle în mod firesc în doctrina - - crearea lumii din nimic, pentru că în ordinea actuală a lucrurilor, unde ele apar din cauze sau condiții date anterior, nu vedem nimic de acest fel, și fără a vedea și nu ne putem imagina Dar această împrejurare nu poate servi drept bază pentru a nega posibilitatea originii inițiale a lucrurilor din nimic "Nu putem să nu fii surprins", remarcă pe bună dreptate Mill în Logic, "că o asemenea importanță este uneori acordată circumstanței de neconceput, când atât de multe experimente arată că capacitatea sau incapacitatea noastră de a imagina un lucru are foarte puține în comun cu posibilitatea lucrul în sine în

aeba; că este de fapt o chestiune foarte accidentală și depinde de istoria trecută și de obiceiurile minții noastre În natura umană nu există un fapt mai general recunoscut decât dificultatea extremă experimentată la început de a imagina orice posibil este contrară experienței de lungă durată și obișnuită sau chiar obiceiurilor de gândire adânc înrădăcinate dificultatea este rezultatul necesar al legilor de bază ale minții umane, chiar și cea mai sofisticată minte nu este scutită de legile generale ale puterii noastre de reprezentare le-a găsit destul de ușor de conceput A fost o vreme în care oamenii cu o minte extrem de dezvoltată și cei mai eliberați de prejudecăți nu puteau crede în existența antipodelor, nu își puteau imagina, spre deosebire de combinația anterioară de idei, forța gravitației acționând nu în jos, ci în sus" etc *) * Mill, "Sistemul logicii", Trad Lavrov T , p - Am fi chiar în pericol de a cădea în eroarea opusă şi de a admite negarea acestui fapt ca fiind de neînţeles sunt multe cazuri în istoria științei când ceea ce odinioară era considerat de neînțeles și pe care oamenii au învățat să înțeleagă cu mare dificultate, ulterior s-au întărit într-o asemenea măsură în legăturile asocierii inseparabile, încât oamenii de știință au început să creadă că numai acest lucru este de înțeles, și tocmai ipotezele o contrazic, în care a crezut toată omenirea și în care, probabil, marea majoritate încă mai cred, sunt de neînțeles Deci, incomprehensibilitatea este pur și simplu - - Dar să presupunem, spun ei, că inimaginabilul nu este încă imposibilul Cu toate acestea, capacitatea de a vizualiza un fapt sau un fenomen dat este o virtute importantă a gândirii noastre, ceea ce o face mai acceptabilă pentru minte decât un gând care este complet lipsit de această calitate În acest sens, alte teorii ale originii lumii au avantaje indubitabile față de doctrina creației din nimic Este adevărat că atât teoriile dualiste, cât și teoriile panteiste au în favoarea lor unele analogii ale originii efective a lucrurilor din lume - prima este producerea de către om a diferitelor lucruri dintr-un material dat, a doua este dezvoltarea organică Aici avem puncte de convergență cu experiența, cu ceea ce vedem și ceea ce credem că înțelegem *) Dar este evident că acest tip de inteligibilitate este de cel mai scăzut fel, ca să spunem așa; este claritatea reprezentării, a comparației și nu a unui concept filozofic Cu această comprehensibilitate, sau mai bine, vizibilitate, suntem transferați de la cel mai înalt la cel mai jos nivel de cunoaștere, din sfera conceptului în sfera reprezentării Dacă, totuși, acordăm acestei comparații mai multă importanță decât ar trebui, dacă luăm aceste analogii în serios și cu strictețe, atunci inevitabil cădem, așa cum sa întâmplat cu dualismul și panteismul, în contradicții și dificultăți fără speranță Limităm Divinul - îl amestecăm cu lumea Ceea ce se câștigă în claritatea reprezentării se pierde în adevărul conceptului un lucru condiționat care decurge din antecedentele mentale ale spiritului uman într-o anumită perioadă și nu ne poate lumina cu privire la posibilitatea în natură a ceva moara Review of Hamilton's Philosophy, p *) Deși, în esență, fiecare proces natural al originii lucrurilor este de departe de neînțeles pentru noi În experiență, vedem doar procesul în timp al alternării faptelor individuale, dar nu chiar modul de trecere a acestora de la unul la altul Deci, de exemplu, în chimie, două corpuri care se unesc formează un nou corp, spre deosebire de ele; vedem faptele, dar nu înțelegem cum și de ce s-a format un nou corp La fel, pentru trecut, procesul de formare a unei plante dintr-o sămânță, un animal dintr-un embrion, este în esență de neînțeles Ne gândim în zadar că clarificând tot mai multe detalii despre acest

proces (de exemplu, în embriologia umană) și condițiile externe care îl însoțesc, facem orice progres în înțelegerea reală a esenței acestui proces - - Totuși, în ceea ce privește analogia și felul de inteligibilitate care decurge din aceasta, sau mai bine, concepibilitatea obiectului, atunci teoria creației nu este complet lipsită de acest merit În domeniul ființei reale, există unele analogii cu originea a ceva din nimic, al cărui concept este atât de dificil pentru gândire Acordați atenție tărâmului unei ființe spirituale mai perfecte și, prin urmare, mai aproape de ființa spirituală perfectă și de actele libertății noastre limitate Dacă această libertate nu este un cuvânt gol, atunci orice act cu adevărat liber nu este poziţia a ceva nou, care nu decurge neapărat din condiţiile date anterior Nu începem, prin acest act, cel puțin în viața psihică, o nouă serie de fenomene, condiționate de nimic altceva decât de libertatea noastră? Mai departe, cele mai perfecte produse ale minții și voinței noastre în domeniul științei, artei, vieții sociale, sunt ele într-adevăr doar rezultatele necesare ale condițiilor date anterior, simpla lor combinație, în care nu a intrat nimic nou, cu excepția primelor? Oare aici spiritul omului în cea mai înaltă dezvoltare, așa-zisul geniu, nu creează ceva cu totul nou - nu vine și aici ceva din nimic? Nu sunt introduse aici în viață, dacă nu unele ființe materiale noi, atunci idei noi, combinații noi de elemente materiale, de exemplu în creația de artă și tehnologie Nu e de mirare că actul de a crea lucrări strălucitoare se numește creativitate, un termen care denotă crearea absolută a lucrurilor de către Dumnezeu Prin urmare, în această creație spirituală, avem dreptul să vedem o oarecare analogie cu procesul creației din nimic Desigur, această analogie nu ar trebui să aibă o semnificație mai mare decât este necesar pentru o elucidare a problemei; a căuta în ea cheia explicării însuși procesul de creare a lumii din nimic, în domeniul gândirii filosofice, ar fi un efort zadarnic Acceptând-o în toată severitatea ei, ne-am confrunta cu dificultăți nu mai puțin decât cele în care se încadrează dualismul și panteismul Pe lângă incomprehensibilitatea acestui fapt, care depinde de imposibilitatea prezentării lui vizuale, din cauza absenței unor fenomene similare în experiență, există, așa cum noi - - stil, încă un alt fel de incomprehensibilitate reală, care decurge fie din contradicția unui gând cu legile rațiunii noastre, fie din incapacitatea naturală a minții noastre limitate de a înțelege de către minte orice fapt care îi depășește puterile Nu putem, de exemplu să înțelegem cum un lucru poate să existe și să nu existe, un concept dat să fie adevărat și în același timp fals, un fenomen să aibă un motiv și, în același timp, să nu îl aibă etc Nu putem înțelege a fi cu mintea noastră limitată absolut și nelimitat, pentru că nu există corespondență între cunoscător și cunoscut; Numai o ființă infinită poate înțelege pe deplin infinitul; în virtutea acesteia către cea mai înaltă Fiinţă care suntem atribuim predicatul incomprehensibilitatii În care dintre aceste două relații actul creației poate fi numit de neînțeles? Evident, nu în primul; am încercat să dovedim că ideea de creare a lumii nu numai că nu reprezintă nimic contrar rațiunii, dar este pe deplin justificată din punctul de vedere al filozofiei sunetului Deci, poate conține un element de neînțeles numai în măsura în care exprimă un fapt care în esență depășește puterea înțelegerii limitate, umane Recunoaștem cu ușurință un astfel de element în doctrina creației și trebuie să existe într-adevăr în el, deoarece actul creației este un act de voință absolută și atotputernică Ne este cu totul de neînțeles cum un inexistent devine mai întâi existent, cum, ca urmare a unui simplu act

al voinței divine, poate apărea o ființă diferită și separată de Dumnezeu în esență? Nu există, în cuvintele lui Schelling, nicio punte peste care să putem trece de la neființă la ființă; o astfel de tranziție poate fi gândită doar ca un act brusc, un salt de neînțeles (Sprung) Dar acest tip de neînțeles al actului de creație nu poate servi în niciun fel ca un obstacol în calea acceptării conceptului de creație în domeniul filosofiei Sarcina filosofiei nu este de a respinge tot ceea ce este de neînțeles și de a se strădui să facă inteligibil ceea ce este în esență inaccesibil înțelegerii umane, ci de a alege dintre posibilele soluții ale unei întrebări cunoscute pe cea care pare cea mai satisfăcătoare - - creativ pentru minte, chiar dacă această decizie nu a fost completă și definitivă Din acest punct de vedere, soluția teistă a problemei originii lumii este singura care leagă rațiunea Am văzut că alte soluții sunt complet insuportabile; împotriva lor stă singura teorie posibilă, căreia, în ciuda meritului ei, nu i se poate reproșa decât că explică MH W , nu explică totul în această chestiune Și ce este mai rezonabil și mai obligatoriu pentru minte: dacă să acceptăm o teorie care, deși are o latură întunecată, nu contrazice nici gândirea, nici experiența; sau să permită teorii care, deși la prima vedere par mai clare, dar la o examinare mai atentă nu explică nimic, dimpotrivă, se încurcă în contradicții fără speranță? Teoria creării lumii, în comparație cu altele, are cel puțin acea latură inteligibilă, care explică destul de satisfăcător relația cauzei producătoare cu produsul său În actul creator liber al voinței divine găsim cauza suficientă a originii lumii; un astfel de act este în deplin acord atât cu ideea lui Dumnezeu ca Ființă atotperfectă, cât și cu conceptul de lume Legalitatea și armonia în lume, precum și existența ființelor spirituale în ea (pe care materialismul nu le poate explica) își găsesc temelia în cea mai înaltă perfecțiune a Creatorului; iar limitările lumii și neajunsurile ei (pe care panteismul nu le poate explica) se explică prin separarea lumii de Dumnezeu, ca creații ale Sale, și nu manifestări ale propriei Sale naturi Doctrinei creării lumii i se reproșează uneori faptul că, bazându-se în principal pe indicarea deficiențelor altor teorii ale originii lumii, ea însăși suferă de aceleași neajunsuri Astfel, apărătorii creației dau vina pe panteism pentru faptul că nu poate explica originea limitării, imperfecțiunii și răului în lume Lumea așa cum este nu poate fi, cu deficiențele ei, dezvoltarea unei substanțe absolut perfecte - Dumnezeu; prin urmare, ea poate fi doar creația Sa Dar, spun ei, chiar și admițând ideea de creație, nu câștigi nimic împotriva panteismului Se pune întrebarea: cum ar putea Dumnezeu, o ființă perfectă, să creeze o ființă imperfectă? - - shennye, cu posibilitatea apariției răului în ea? Dacă din imperfecțiunile lumii tragi concluzia că nu poate fi o modificare a Divinului, atunci din aceasta trebuie să trageți concluzia că nici nu poate fi creația Lui, pentru că o creație imperfectă nu este demnă de un Creator perfect Adevărat, chiar și teoria creației în sine și în afara conexiunii cu alte concepte filozofice nu rezolvă în cele din urmă problema originii imperfecțiunilor și a răului în lume Dar, evident, nu este corect ca dificultățile privind reconcilierea imperfecțiunii lumii cu desăvârșirea Creatorului să fie aceleași atât pentru panteism, cât și pentru teism Alt lucru este să spunem că însăși imperfecțiunile lumii sunt modificări sau manifestări ale naturii divine, și altceva să admitem că ele constau în a fi cu totul diferiți și separati de Dumnezeu În acest din urmă caz, se presupune că este posibil să le explicăm chiar din trăsăturile ființei create, așa cum sunt create; în

primul, o asemenea posibilitate este exclusă categoric De fapt, teoria creației elimină cel puțin una dintre cele mai importante întrebări, insolubile pentru panteism, despre așa-numita finitate sau limitare a lumii Este greu de înțeles cum absolutul ar putea să asume formele limitării; dar este destul de clar că lumea, ca creație, nu ar trebui să fie o zeitate, de aceea ar fi trebuit limitată; altfel ar trebui să fie identic cu Dumnezeu Astfel, deja în însăși conceptul de creație se află soluția chestiunii limitărilor sale; iar dacă conceptul de limitare este în mod necesar combinat cu gândul la imperfecțiunea sa, în comparație cu natura absolut perfectă a Creatorului, atunci aici avem cheia explicării imperfecțiunilor din lume, o cheie care este complet pierdută în panteism Teoria creației în sine nu rezolvă doar problema originii în lume a unor astfel de imperfecțiuni, care depind nu numai de limitările sale, ci și de altele care nu decurg direct din conceptul de limitări, cauze - adică, teoria creației nu ne explică originea răului moral în lume, fio, și aici oferă o oarecare speranță de a explica acest fenomen, în timp ce în panteism, neagă - - dând o ființă separată de absolută a lucrurilor, trebuie să renunțăm la ea Această speranță stă în conceptul de independență și libertate relative, care este proprietatea ființelor raționale din lume; aici putem găsi o sursă de rău moral, independent de Dumnezeu în originea sa IV Experiențe de reconciliere a doctrinei teiste a creației cu alte teorii ale originii lumii În studiul nostru anterior al originii lumii, ne-am stabilit pe teoria teistă a creației, ca singura care corespunde pe deplin cu adevăratul concept al lui Dumnezeu și al lumii și este liberă de acele contradicții la care conduc alte teorii Dar, pe de o parte, nu am ascuns faptul că teoria creației conține și unele aspecte misterioase și în sine, fără legătură cu alte concepte filozofice, nu elimină complet diferitele neînțelegeri care decurg din ea Pe de altă parte, fiecare dintre teoriile unilaterale ale formării lumii pune în favoarea ei unele avantaje față de ideea de creație, motiv pentru care aceste teorii nu dispar complet din istoria gândirii filozofice, ci reapar în împrejurări favorabile, deşi într-o cerinţe ştiinţifice modificate şi mai adecvate ale acestei epoci Prin urmare, firește, printre gânditorii care aderă la viziunea teistă asupra lumii ca principiu general, au existat încercări de a reconcilia acest principiu cu ceea ce părea acceptabil și demn de atenție în alte teorii Aceste încercări păreau cu atât mai dezirabile cu cât anumite teorii unilaterale (de exemplu, materialismul și idealismul) se prezentau drept rezultatul necesar fie al științei empirice, fie al filozofiei consistente A armoniza teoria teistă cu alții care se pretind a fi cu adevărat științific și cu adevărat filozofic însemna nu numai să-i dea o nouă forță, ci și - - pentru a înlătura reproșul care i se adresa adesea că ideea de creație din nimic, ea admite că nu este de fapt o idee științifică sau filozofică, ci o idee religioasă Am evidențiat trei teorii principale unilaterale ale originii lumii: materialistă, dualistă și panteistă Să ne imaginăm acum experimente în acordul teismului cu fiecare dintre aceste teorii I Că între materialismul pur, care neagă însăși existența Divinului, și teism nu poate exista niciun punct de contact și apropiere, acest lucru este de la sine înțeles Dar am observat că, având în vedere extrema inconsecvență a materialismului în explicarea începutului lumii și având în vedere convergența cu cerințele conștiinței religioase și a gândirii filozofice sănătoase, materialismul, mai ales în timpul prezent și în cercul naturalului oamenii de știință, adesea ia forma pe care am numit-o naturalism și care diferă de materialism prin aceea că acceptă să permită unui

principiu transcendent, diferit de forțele fizice și materie, să explice începutul lumii În ceea ce privește cursul propriu-zis al formării lumii, care se află mai în spate, naturalismul îl prezintă și el ca desfășurându-se conform legilor naturale, fără a se deosebi aici de materialism Începutul unei astfel de reconcilieri între teism și materialism, care a avut ca rezultat naturalism, a fost pus în filozofie de așa-numiții lești ai secolului trecut *) Să lăsăm întrebarea deoparte: dacă deiștii au fost destul de sinceri în dezacordul lor aparent fundamental cu materialiștii cu privire la cauza absolută și primară a ființei - care simpatia lor evidentă față de materialism, absența oricărei polemici clare împotriva acestuia și dușmănia amară a multora dintre ei împotriva creștinismului uneori face o îndoială - sau recunoașterea lui Dumnezeu ca cea mai înaltă cauză a lumii a fost doar o concesie față de opinia publică și puterea circumstanțelor externe nefavorabile pentru predicarea deschisă a materialismului Asumă-ți cel mai bun și *) Printre ei se numără englezii: Herbert, Bolingbroke, Toland, Collins, Tyndall și alții; Enciclopediști francezi: Voltaire, Diderot, Rousseau etc - ai - adevăratul motiv filosofic al deismului: pe de o parte, convingerea inconsecvenței materialismului și nevoia de a recunoaște cauza cea mai înaltă, rațională a lumii, pe de altă parte, necesitatea, presupusa forțată de starea științei naturale moderne , pentru a permite cursul natural al formării lumii fără nicio intervenție a vreunei forțe supranaturale Cum pot fi îndeplinite aceste cerințe? Treaba nu părea dificilă A fost necesar doar să limităm cât mai mult posibil activitatea activă, creatoare a lui Dumnezeu, să-I dăm numai creația substanței inițiale a lumii (materiei) și legile și forțele ei fundamentale, iar apoi să atribuim întregul proces ulterior de formarea lumii la ponderea "naturii" - pentru a permite un minim de creație și un maxim, de lucruri de origine naturală Lumea s-a format mecanic, de la sine, după legile ei naturale, de îndată ce au fost date condițiile pentru această formare în materie și în mișcarea ei Dumnezeu a fost necesar doar ca punct de plecare al formării lumii și apoi a fost înlăturat, ca o ipoteză complet inutilă, atunci când și-a explicat cursul ulterioară Deși chiar numele de deism și deiști, aparent, aparține deja istoriei filozofie, dar, conform ideii sale principale, viziunea deistă asupra originii lumii este încă vie, mai ales în cercul oamenilor de știință naturală care simt inconsecvența materialismului și nevoia de a recunoaște faptul existenței lumii care vine dintr-o serie de condiţii materiale, motivul originii sale Dar, fidel ideii de bază a vechiului deism, naturalismul naturalist modern, nu numai că nu are niciun avantaj față de acesta, dar, dimpotrivă, în ceea ce privește apropierea de teism, este mult mai departe de acesta decât fost Primul deism, vorbind despre Dumnezeu ca Creatorul materiei și al forțelor ei, a avut în vedere conceptul actual de Dumnezeu, așa cum a fost dat în conștiința religioasă și filozofică din acea vreme Cauza creatoare a lumii este o ființă personală, perfectă; a pus atât de înțelept și de priceput bazele mașinii lumii încât atunci și fără ajutorul ei s-a organizat într-o lume reală Naturalismul modern este departe de o asemenea concepție despre Dumnezeu El este de acord să permită doar un complet necunoscut, vag, nedefinit - - o cauză fixă, transcendentă a lumii, fără a intra într-o explicație ulterioară a esenței și proprietăților acestei cauze Acest motiv este inaccesibil oricărei investigații "științifice", este incognoscibil, iar însăși incognoscibilitatea sa ne eliberează deja mintea de orice obligație de a avea vreun concept definit despre el Și în această

incognoscibilitate, în mod surprinzător, unii (de exemplu, Spencer) cred că găsiți un punct de convergență și acord cu conștiința religioasă, care pare să afirme același lucru în doctrina ei despre incomprehensibilitatea Divinității! Dar trăsătura cea mai esențială și caracteristică a teismului constă în faptul că el plasează ca început și cauză rădăcină a tuturor lucrurilor nu ceva nedefinit și de necunoscut, ci o Ființă vie, personală și perfectă, deși de neînțeles în esența sa Și dacă poate exista vreo reconciliere a naturalismului naturalist cu teismul, aceasta este doar cu condiția recunoașterii unei astfel de Ființe ca fiind cea mai înaltă cauză a lumii Dar este posibilă o astfel de reconciliere? La prima vedere, pare nu numai posibil, ci chiar dezirabil și necesar, având în vedere antagonismul existent între știința modernă și religie Aparent, în conceptul de Dumnezeu ca o Ființă atotperfectă, nimic nu se va schimba dacă înțelegem creația ca fiind singurul și inițial act de a crea materie cu forțele ei, lăsând apoi formarea ulterioară a lumii în cursul legilor naturale ale naturii Între timp, știința va fi pe deplin mulțumită dacă includem doar originea primelor fundamente ale existenței lumii (materia și forța), a căror origine nu știe nimic și nu poate spune nimic, iar apoi lăsăm totul în seama pur științifică, liberă de orice element suprasensibil, cunoașterea Dar la o privire mai atentă a chestiunii, se dovedește că această speranță de a reconcilia viziunea științifică și teistă asupra originii lumii nu este realizabilă În primul rând, pentru o astfel de reconciliere, ar trebui să sacrificăm adevăratul concept despre Dumnezeu Din punctul de vedere al acestei reconcilieri, trebuie să înțelegem creația ca o singură, de moment, - - ca să spunem așa, actul de viață al Divinității, după care Dumnezeu ar rămâne complet inactiv în raport cu lumea, lăsând formarea lumii în seama acțiunii naturale a materiei cu forțele ei Care este conceptul unui Dumnezeu inactiv, un spectator inactiv al formării lumii naturale, incompatibil cu conceptul naturii veșnic vie și veșnic activă a Divinității, este de la sine înțeles Dumnezeu manifestă proprietatea creativității nu numai pentru un moment, definit și nerepetabil al existenței sale după Adevărat, în multe sisteme ale teismului este admisă ideea că activitatea creatoare a lui Dumnezeu este pusă la limită odată cu creația finală a lumii prezente și că atunci această activitate a trecut într-una providențială, constând în păstrarea și gestionarea a ceea ce a fost creat; de aceea Providența este uneori numită "creație continuă" Dar această idee, evident, nu poate vorbi în favoarea deismului și naturalismului, deoarece are în vedere doar activitatea lui Dumnezeu după sfârșitul creației lumii existente și nu are în vedere cel mai puțin predispun la ideea că însuși procesul de formare a lumii Se poate limita la crearea doar a primelor fundații ale Miro-Vagi,-Mathers și forțe, fără secțiunea îndepărtată a divinității zeității Nu vorbi despre asta, limitând creația, în sensul nostru propriu, copilăria copilului de adevărată Mira, deism, în vederea înțelegerii înțelegerii despre Dumnezeu, ca Ființă veșnic vie și activă, este necesar să se permită continuarea acestei activități ("creație continuă") sub forma Providenței Dar o astfel de idee, după cum se știe, este respinsă cu desăvârșire hotărâtă de deism și naturalism, considerând-o incompatibilă cu conceptul conformității naturale a lumii la influența oricărui principiu suprasensibil asupra vieții sale Astfel Dumnezeu, în orice caz, rămâne un "spectator inactiv" al lumii pe care a creat-o, punct de vedere în care un acord între naturalism și teism este imposibil *) *) Totuși, ideea unei încetări complete a activității creatoare (în sensul propriu) a

Prieteniei cu crearea lumii reale și trecerea acesteia la providențială, idee bazată în principal pe învățătura teologică despre crearea lumea, necesită unele explicații Cum - - Dar poate că luăm un punct de vedere fals atunci când ne gândim să rezolvăm problema modului în care Dumnezeu a creat lumea, pornind de la ideea a priori a Divinității și, prin urmare, eliminând posibilitatea formării unei lumi complet naturale, pentru că, bine , baza acestui gând este mărturia Scriitorului că în ziua a șaptea Dumnezeu S-a odihnit de toate faptele sale, pe care le-a făcut (Gen ,) На этомъ основанiи богословская мысль въ сотворенiи существующаго мiра видитъ "послорении существующаго мiра видитъ "послђ послђдi Вренiи" послѢдствiи же Богъ, хотя а) производитъ новыя твари, но не новые виды творенiй; б) производитъ новыя твари, но не новые виды творенiй; б) производитъ новыя твари нiемъ законовъ естества, но не постановленiемъ новыхъ; в) новотворитъ въ împărăția harului (Cor ,), vânătoare în împărăția naturii (Metr Filaret, Note despre cartea Genezei , p ,) Dovezi empirice în favoarea încetării activității creatoare al Divinității, în sensul exact, poate servi prin aceea că, după crearea lumii, nu apar ființe și creații noi pe pământ și chiar și posibilitatea apariției lor în viitor, sub legile naturii existente, pare incredibilă și sozgdal), nu ne permite să raportăm conceptul de încetare a activității creatoare a Divinității doar la lumea creată cu creațiile ei existente, fără a prejudeca problema posibilității sau imposibilității manifestării activității creatoare în timpul următor și viitor? În același timp, Sfânta Scriptură, dând mărturie despre odihna lui Dumnezeu după crearea lumii, învață în același timp clar despre crearea unui nou cer și a unui nou pământ Cerul de odinioară și pământul de odinioară, zice Văzătorul, au trecut, marea nu mai este iată, fac toate lucrurile noi (Apoc ,) Este greu de imaginat că această manifestare a noului cer și pământ a fost doar o modificare naturală a ordinii reale a naturii odată cu trecerea timpului, fără participarea unui act special, creator, în sensul propriu Cât priveşte dovada empirică a imposibilităţii apariţiei unor noi fiinţe în univers, aceasta este departe de a fi decisivă Este, desigur, probabil în raport cu pământul nostru și cu starea dată a globului Dar dacă suntem de acord cu astronomia că universul nu este un întreg complet terminat, că în marea multitudine de corpuri cerești multe sunt în proces de formare și în diferite stadii ale acestuia, dacă presupunem în continuare că pentru fiecare dintre aceste corpuri cerești formate poate veni un moment în care vor apărea condiții favorabile pentru apariția unor ființe noi, poate vii și inteligente, dacă, mai departe, în însăși diversitatea structurii corpurilor cerești, putem presupune posibilitatea apariției asupra lor nu numai a unor tipuri de creaturi pământești asemănătoare, dar și cu totul noi, atunci, în același timp, vom fi siliți să recunoaștem posibilitatea unei noi manifestări a puterii creatoare a Divinului, dacă nu dorim să admitem teoria materialistă de formare mecanică a lumii și generare spontană (gen aequivoca) Cu toate acestea, pentru a fi de acord cu ideea exprimată de noi despre - - includerea doar a elementelor de bază și simple care servesc doar drept principii inițiale? Nu ar fi mai corect dacă ne îndreptăm atenția către originea reală a lucrurilor din lume și modul în care observăm această origine este transferat în mod similar la originea întregii lumi în general? Ce ne spun faptele despre originea reală a lucrurilor? Vedem că ființele emergente ale lumii nu sunt create de fiecare dată de Dumnezeu în mod direct, ci apar sau se nasc de la sine conform legilor stabilite ale naturii Desigur, o astfel de origine a lucrurilor presupune în mod necesar condițiile date,

existente inițial, ale acestei origini - materia, forțele și legile naturii Nu știm nimic despre originea acestor condiții rădăcină și primare și nu putem explica originea lor într-un mod natural; prin urmare, avem dreptul să presupunem că aceste condiții primare ale oricărei ființe despre originea lucrurilor își datorează apariția unei cauze transcendente, în caz contrar, ele sunt create de Dumnezeu Dar în ceea ce privește originea ulterioară a lumii din aceste condiții, pare de prisos să se permită participarea ulterioară a forței creatoare la procesul de formare a lumii Un astfel de proces, prin analogie cu procesul propriu-zis al originii lucrurilor unul din altul, trebuie să înțelegem ca un proces complet natural - presupunând posibilitatea unor noi acte de activitate creatoare a Divinității cu gândul la imposibilitatea apariției în univers a unor noi tipuri de creaturi nu va fi dificilă dacă înțelegem opera noilor creaturi, ceea ce este permis și de teologie, nu în sensul restrâns al unei simple repetiții a tipurilor lor existente (de exemplu, crearea de suflete conform teoriei creaționismului), dar în sensul transformării și modificării acestor tipuri prin puterea creatoare, o transformare atât de semnificativă încât, datorită prin diferența lor cu prezentul, ele pot fi numite, într-un sens impropriu, noi creații; asa, de exemplu cer nou și pământ nou pentru vremurile viitoare În ceea ce privește ideea posibilității apariției unor noi creaturi în lumile astrale nou organizate, atunci ideea unui astfel de tip de lumi nu este altceva decât o ipoteză care nu poate servi ca o obiecție puternică la ideea de imposibilitatea apariției în univers a unor noi tipuri de creaturi Față de această ipoteză, se poate înainta o alta, că, odată cu unitatea legilor naturii, noile ființe care apar pe corpurile astrale nu vor fi tipuri complet noi ale acestora, ci doar modificări de aceleași tipuri care există încă în univers - - începutul creării lumii, noi, după cum se spune, trebuie să permitem auto-crearea ulterioară a acesteia Am putea recunoaște ca adevărat acest tip de raționament, dacă nu ar amesteca originea ulterioară a lucrurilor, una din cealaltă, cu apariția lor inițială; dar există aici o diferență esențială, care nu permite o analogie între unul și celălalt În originea naturală obișnuită a unui lucru din altul, fiecare lucru nou apărut nu este o ființă absolut nouă sau un lucru nou, a cărui posibilitate nu a fost dată în cele anterioare; aici, în esență, nu este apariția noului, ci doar repetarea celui dintâi, având loc după legi Pentru a explica acest curs, odată stabilit, al vieții naturii, nu este nevoie să recurgem de fiecare dată la un act special de activitate creatoare O plantă, de exemplu, se formează dintr-o sământă, repetând tipul primei plante; un animal se naște din propriul soi; diverse fenomene din lumea anorganică alternează unul după altul, nereprezentând nimic nou care nu s-ar fi întâlnit înainte în viața naturii, cel puțin nimic care ar fi un fenomen absolut nou, și nu o nouă combinație de numai fenomene cunoscute ale naturii Dar cum au apărut inițial acele ființe ale naturii, care apoi își continuă existența, repetându-se în succesiunea indivizilor, conform legilor naturii? De unde a venit prima sământă, prima plantă, primul animal de acest tip? De unde au apărut inițial acele interrelații asemănătoare legii dintre forțe și legi ale naturii, care au făcut posibilă repetarea acestor fenomene naturale sau a altora similare, în aceleași condiții? Aici, evident, o analogie vagă cu originea reală a ființelor în prezent este deplasată; nu avem dreptul să spunem că la început ființele au luat ființă în același mod în care iau ființă acum, adică una din cealaltă Aici trebuie să se dovedească în mod pozitiv că originea originară a ființelor a procedat în același

mod sau similar una de la alta, așa cum procedează acum Dar critica materialismului ne-a arătat clar imposibilitatea de a explica originea lumii într-un mod natural SOCH V KUDRYAVTSEV, t sh - - chiar sub presupunerea că sunt date condiţiile iniţiale pentru formarea lumii - materia şi forţa Faptul că aceste condiții nu există de sine stătătoare (cum recunoaște materialismul), ci sunt create de Dumnezeu, nu poate ajuta cât de cât Pentru ca lumea să se formeze în mod natural din aceste condiții, trebuie să presupunem că în însăși materia și forța inițială a mișcării mecanice exista deja posibilitatea unei dezvoltări independente ulterioare și transformării în ființe și fenomene ale naturii infinit diferite, pe care o vedem acum Dar acest lucru este de neconceput Puterea mișcării mecanice nu s-ar putea diferenția prin ea însăși în diverse forțe ale naturii, acum active, care apar treptat în istoria lumii, în forțe, de exemplu, ale luminii, căldurii, electricității etc Cu toate acestea, ar putea da în sine diverse legi de acțiune pentru fiecare dintre ei, ceea ce vedem acum Nu ne putem lipsi de a vedea actul creator al Ființei celei mai înalte în apariția inițială a fiecăreia dintre aceste forțe cu legile speciale ale acțiunii sale Desigur, sub forma convergenței naturalismului naturalist cu teismul, am putea admite că inițial Dumnezeu nu a creat un substrat comun al existenței lumii - materia și nu o forță primară universală, ci o multitudine de elemente calitativ diferite ale naturii și diversele sale forțe Dar naturalismul cu greu ar fi de acord cu o concesie atât de pașnică în favoarea teismului În același timp, admițând acest lucru, am putea, și chiar și atunci nu fără dificultate, să explicăm originea naturală a naturii anorganice Spunem - nu fără dificultate, pentru că simplul fapt al existenței diferitelor elemente, forțe și legi ale naturii este departe de a fi suficient pentru a explica ordinea lucrurilor pe care o vedem acum Este nevoie de unele, mai înalte decât acestea, forță unică și rațională, care să combine și să echilibreze aceste elemente și forțe în așa fel încât de aici s-a format acel întreg armonios și oportun aranjat, pe care îl numim lume Fără aceasta, interacțiunea aleatorie și lupta forțelor naturii ar putea fi rezolvată printr-o mișcare haotică discordantă, fără nicio posibilitate de dezvoltare legală Dar, pe lângă natura anorganică, există o natură organică și spirituală, - - conţinând tipuri extrem de diverse de fiinţe vii şi animate Deoarece aceste ființe nu au putut fi formate inițial doar din elementele naturii anorganice, nu putem explica originea lor în alt mod decât printr-un act special de putere creatoare Și întrucât, conform dovezilor științelor naturii, aceste ființe nu au apărut dintr-o dată, ci treptat și, mai mult, după intervale lungi de timp, trebuie evident să permitem nu o singură inițială, ci mai multe acte creatoare succesive, ca ființe vii apar în univers, trebuie să recunoaștem crearea de către Dumnezeu nu numai a elementelor primare ale universului, ci și a creației succesive a anumitor ființe lumii Desigur, afirmând ideea manifestării succesive repetate a puterii creatoare a Divinității în crearea lumii, mergem împotriva acelei teorii larg răspândite ale științelor naturii din timpurile moderne, care este cunoscută sub numele de evoluționism și al cărui reprezentant cel mai strălucit este Darwin Cel puțin pe tărâmul naturii organice, respinge cu insistență necesitatea admiterii unui act de creație supranaturală pentru fiecare nouă rase de ființe organice care a apărut pe pământ, explicând originea lor prin transformarea extrem de lentă și treptată a unei rase în alta Fără să intrăm aici într-o analiză critică a acestei teorii *), care ne-ar abate de la subiectul imediat al cercetării noastre, să spunem doar câteva cuvinte

despre încercarea de a o concilia cu viziunea teistă a originii lumii Începutul acestei încercări a fost pus deja de Darwin însuși Deși afirmă formarea complet naturală a ființelor organice, el acceptă totuși să admită că "toate ființele organice care au trăit vreodată pământul, probabil, a provenit dintr-o formă primară, în care Creatorul a suflat mai întâi viață" **) Serios exprimat această idee Darwin sau sub formă de acomodare la religios ·) Această analiză a fost făcută de noi în studiul nostru: "Despre originea ființelor organice Teoria transformării* (vezi mai sus, p și urm) **) Despre originea speciilor Pe Rachinsky; - - doctrina creației*), oricum se poate închipui că teoria evoluției nu contravine acestei doctrine în așa măsură încât reconcilierea cu ea este imposibilă Dacă admitem, de exemplu, o dezvoltare complet naturală a organismului uman dintr-un embrion simplu, fără formă, microscopic, atunci de ce nu putem admite o dezvoltare naturală similară pentru toate ființele organice în agregat, recunoscând, desigur, că prima forță a unei astfel de dezvoltări, prima formă organică este creată de Dumnezeu Dar, de fapt, se dovedește curând că o astfel de reconciliere a teismului și evoluționismului nu îi poate satisface nici pe apărătorii celui dintâi, nici pe adepții celui din urmă Într-adevăr, pentru cei care recunosc o creație, se pune întrebarea: dacă trebuie admis un act supranatural al forței creatoare pentru a explica originea regnului organic, de ce ar trebui să limităm acest act la crearea unei singure forme organice primare? De ce nu au putut fi create de la început multe ființe organice? A limita activitatea creatoare a Divinității la crearea unuia sau nu a multor organisme primare simple și a nu recunoaște crearea multor, mai perfecte, înseamnă a permite inconsecvența logică Dimpotrivă, acceptând creația originală de către Dumnezeu a multor ființe organice, progenitorii unor rase cunoscute de plante și animale, nu numai că nu dăunăm a ceea ce este adevărat în darwinism (explicația originii soiurilor în cadrul unei rase date) , dar și elimina acele dificultăți insolubile în care se confundă această teorie Un mod și mai puțin reprezentat de reconciliere a teismului cu evoluționismul, pe care l-am prezentat, îi poate satisface pe apărătorii acestei din urmă teorii Și au dreptate, din punctul lor de vedere, să vadă în această împăcare o inconsecvență logică Darwin, au observat ei, nu a fost fidel cu el însuși atunci când, recunoscând formarea naturală a tuturor raselor, a admis originea supranaturală a uneia, a originalului Și asta *) Ei spun că în ultima ediție a operei sale, Darwin a lansat cuvintele: "în care Creatorul a suflat viață" - - forma originală a apărut și în mod natural, prin generare spontană din materie anorganică Deși o astfel de origine nu este un fapt incontestabil pentru timpul prezent, ea trebuie acceptată ca postulat necesar al întregii teorii a formării naturale a regnului organic *) Astfel, ar fi fost suficient să se facă doar o schimbare nesemnificativă în teoria lui Darwin, pe care, probabil, Darwin însuși nu ar fi contestat-o prea mult și care a urmat de la sine în consecință din propria sa teorie, pentru ca aceasta să piardă acel slab, cu toate acestea, sens conciliant între teism și ateism în explicația naturii, pe care a lăsat-o în urmă, permițând actul creației chiar la începutul vieții organice și s-a dovedit a fi o ipoteză pur materialistă Este de înțeles, așadar, de ce a fost întâmpinat cu atât de triumf și simpatie la apariția sa de către materialiști **) În general, reconcilierea teismului cu naturalismul, în special, cu cea a formei sale care predomină în prezent - cu evoluționismul, este imposibilă atâta timp cât își păstrează caracterul materialist, pe care și l-a asumat în viitorul apropiat**) Pentru o asemenea împăcare, de

altfel *) Așa este părerea lui Negelli, Vogt, Haeckel și alții I B Meyer Phil Zeitfragen, , **) Așadar, de exemplu, K Focht evaluează în felul acesta semnificația cercetării lui Darwin: "Consecințele acestei învățături sunt, în orice caz, teribile pentru o anumită direcție Nu poate exista nicio îndoială: teoria lui Darwin alungă complet Creatorul personal și pătrunderea lui temporală în cursul creației și în originea raselor, deoarece nu acordă nici măcar cel mai mic loc acțiunii Creatorului De îndată ce este dat primul punct de plecare, primul organism, viața organică se dezvoltă din el prin selecție naturală prin toate perioadele geologice, conform legilor simple ale eredității Nicio rasă nouă nu apare și nici una veche nu dispare prin intervenție creativă; cursul natural al lucrurilor este suficient pentru producerea tuturor fenomenelor " Vorles üb d Mensehen Vezi Fabri, Briefe gd Materialismus, '**) Deși un astfel de caracter i-a fost impus de către materialiști care doreau să-l exploateze în folosul lor, el nu rezultă deloc din esența ipotezei evolutive În studiul nostru "On the Origin of Organic Beings" (M), am încercat să arătăm că ipoteza evolutivă, în forma în care este prezentată de Darwin, este doar înțeleasă greșit - - În plus, este necesară o modificare semnificativă a ipotezei evolutive a originii rocilor organice și limitarea acesteia de limitele apariției naturale numai a soiurilor de natură dată O astfel de modificare nu contrazice deloc viziunea teistă asupra originii lumii, nici ceea ce este adevărat și fundamentat științific în această ipoteză Din punctul de vedere al teismului, este foarte posibil ca inițial creat de Dumnezeu, succesiv, în funcție de formarea globului și de condițiile fizice favorabile pentru viața uneia sau alteia rase organice, diverse tipuri sau rase de bază de plante și animale Dar după aceea, fiecare rasă, fiind neschimbată, în trăsăturile sale tipice, poate suferi diverse modificări nesemnificative, parțial din cauza schimbărilor influențelor externe - clima, schimbarea locului de reședință, hrană etc , inerente în parte datorită capacității organismelor să dezvolte în mod independent limite naturale și să se aplice mediului dat Prin urmare, fără un act creativ special de fiecare dată, pot apărea diverse modificări ale aceleiași rase Deci, de exemplu, o singură rasă umană, creată inițial de Bos, datorită influenței condițiilor climatice și a altor condiții, ar putea forma rase diferite, fiecare diferând printr-o culoare specială a pielii, structura craniului, forma părului etc În ceea ce privește ipoteza evoluționistă, eliberandu-se de încercările evident insuportabile cu orice preț de a produce tot felul de animale și plante dintr-o formă organică primitivă, ea își va păstra semnificația științifică într-o zonă mult mai modestă și mai îngustă, și anume: în zona de origine a soiurilor din cadrul acestei rase În acest domeniu organic, dacă sunt confirmate de știință, atât faptele și observațiile adunate atât de atent de Darwin și adepții săi cu privire la variabilitatea organismelor, cât și doctrina sa despre selecția naturală și sexuală și lupta pentru existență, pot fi utile poate fi numit materialist, deoarece este imposibil fără presupunerea ascunsă a unei minți care acționează teleologic în natură (pp -) - - Adevărat, împotriva unei astfel de încercări de a limita ipoteza lui Darwin și de a fi de acord cu teismul, se subliniază uneori că este irealizabilă Ele se referă la faptul că conceptele de gen, specie, varietate sunt departe de a fi stabilite de știință, că limitele lor nu pot fi determinate cu acuratețe De aici, pe de o parte, nu este în niciun caz posibil să se indice științific care rase aparțin originalului (deci, create de Dumnezeu) și care ale derivatelor; pe de altă parte, odată cu instabilitatea granițelor dintre gen, specie, soiuri, imposibilitatea

trecerii lor de la unul la altul nu poate fi dovedită științific Toate acestea sunt parțial adevărate; în acest sens, putem fi de acord cu acei naturaliști care consideră unul dintre meritele lui Darwin că el, cu o atenție deosebită, a clarificat nesatisfăcătoarea conceptelor existente de gen, specie, varietate Se poate foarte bine ca, tocmai ca urmare a investigațiilor lui Darwin și a îndoielilor stârnite de acesta, multe rase sau specii de animale și plante să fie recunoscute ca doar diferențe ale unei singure specii originale Dar lipsa de acuratețe științifică a clasificării genurilor și speciilor la ora actuală nu poate decât să vorbească despre necesitatea corectării acesteia, dar nu infirmă deloc ideea, confirmată de fapte neîndoielnice, despre existența unor neschimbate, neschimbate tipuri organice derivate, fie că le numim rase, genuri sau specii Determinarea numărului exact al acestora este o chestiune de științe naturale În orice caz, corectarea unor erori particulare în acest sens, prin transferarea anumitor genuri sau specii în categoria de soiuri, sau invers, nu poate zgudui faptul fundamental că rasele neschimbate existente de plante și animale nu pot decurge în sine dintr-una, chiar și din câteva, cele mai simple forme organice; pentru a explica apariția lor, trebuie să admitem un act creator supranatural Așa cum nu poate exista o reconciliere directă între materialism și teism, la fel nu poate exista o reconciliere similară între teism și al doilea din - - false teorii ale formării lumii care au fost supuse considerației noastre - dualist Dumnezeu nu poate fi Dumnezeu adevărat și Creatorul lumii, de îndată ce se opune unui autoexistent, diferit de el începând sub forma materiei coevale Dar, ca și în primul caz, așa cum am văzut, unor filosofi li s-a părut că o astfel de reconciliere părea posibilă în mod indirect, prin modificarea materialismului pur în naturalism deist, care a permis crearea inițială de către Dumnezeu a acționării independente în spatele lui materie cu forțe imanente ei, atât de asemănătoare aceluiași gen de acord părea unora posibil și în raport cu dualismul Acest acord putea fi ajuns în așa fel încât principiul mondial al doilea, care în dualismul pur apărea fie ca materie originară, fie ca ființă independentă (Ariman-Zendavesta), să fie lipsit de semnificația sa independentă, să fie recunoscut ca ființă inițial coborât de la Dumnezeu; dar apoi a apărut deja ca un principiu de funcționare independent, al doilea principiu creator de pace împreună cu cauza primară supremă a ființei; a jucat aproape același rol ca materia sau natura creată de Dumnezeu în naturalism Așa cum înseși teoriile despre originea lumii, pornind dintr-o astfel de vedere, la fel și motivele apariției lor în filosofie sunt destul de diverse; dar întrucât la baza tuturor se află un singur gând - despre necesitatea de a admite, pentru a explica procesul de a fi, pe lângă cauza cea mai înaltă a lumii, și un al doilea principiu al creației intermediar între ea și lume, atunci toate aceste teorii le putem numi în general teorii ale creaţiei mediate Sursa inițială a unor astfel de teorii este doctrina lui Platon despre sufletul lumii ca entitate formatoare de lume care mediază între zeitatea supremă și lume Conform învățăturii sale, Dumnezeu (ό Λ^ίουρχός) înainte de crearea lumii avea în fața sa, pe de o parte, lumea ideilor, pe de altă parte, materia; primul reprezentat fiind imobil, neschimbător, etern; a doua, o masă în continuă schimbare, dezordonată, neorganizată; din idei și materie ar fi trebuit să apară lumea pe care o vedem Dar pentru o asemenea apariție era nevoie, în primul rând, de ceva intermediar, prin - - că comunicarea şi întrepătrunderea ambelor elemente - idealul şi materialul - ar fi posibilă Un astfel de început intermediar servește

lui Platon Oush (·φνχη) al lumii Nu este doar o gândire, ci și un principiu organizator, revitalizator al materiei Fără suflet, lumea nu ar fi putut apărea ca un corp organic ordonat și care se mișcă singur Prin urmare, dimiurgul a format în primul rând sufletul lumii, amestecând elemente ideale și materiale Acest suflet mondial este baza și sursa fiecărei mișcări corecte și legitime din univers, exprimată în principal în fluxul armonios al corpurilor astrale; este o forță mondială atotproducătoare și, împreună, principiul ideal al unității lumii, conștiința ei, cu ajutorul căruia întreaga lume apare nu ca un întreg mecanic, ci ca o ființă vie animată de rațiune (ζώον) έμψυχον, έννουν) *) Ideea lui Platon despre necesitatea de a admite, pentru a explica originea lumii, un principiu intermediar între Dumnezeu și materie, exprimat în doctrina sa despre sufletul lumii, care era mai degrabă nedefinită în special, a primit o dezvoltare ulterioară în perioada ulterioară sisteme care se aflau sub influența lui Cu o claritate deosebită, această idee a fost exprimată în învățăturile lui Filon Pentru a concilia înălțarea absolută a lui Dumnezeu deasupra lumii cu limitările lumii, Philon consideră că este necesar să admită existența între el și lume a unor esențe mediatoare, pe care le numește forțe (όννάμείζ), deși cu o definiție mai apropiată dintre aceste forţe îi lipseşte stabilitatea şi claritatea Apoi le descrie ca proprietăți ale unei zeități, ca idei sau gânduri ale lui Dumnezeu, ca părți ale puterii și minții universale care guvernează lumea; apoi îi înfățișează ca slujitori, mesageri și suită ai Divinului, ca executori ai voinței Sale, ca suflete, ca îngeri și demoni Este imposibil să fim de acord unul cu celălalt ambele idei, pentru a da un răspuns clar despre personalitatea acestor forțe În plus, toate aceste forțe-ființe din Philo sunt unite într-un alt logos Logosul este mijlocitorul între Dumnezeu și pace, tot drumul *) Învățătura lui Platon despre sufletul lumii este expusă în Timeu mier de asemenea Phaedra, r și Legi, X - - îmbrățișarea relației dintre zeitate și lume; el este înțelepciunea și inteligența lui Dumnezeu, ideea care cuprinde toate ideile, puterea care cuprinde toate forțele; el este vicarul și mesagerul lui Dumnezeu, organul creației lumii și al guvernării lumii, cel mai înalt dintre îngeri, primul fiu născut al lui Dumnezeu, al doilea Dumnezeu (δεύτερος &εός, spre deosebire de ό &εος) El este arhetipul lumii și puterea care creează totul în ea, sufletul care îmbracă trupul lumii ca pe o haină Dar chestiunea personalității logosului rămâne la Philon în aceeași poziție nedefinită ca și problema personalității puterilor sale în general La Plotin, în loc de un singur principiu care mijlocește între Dumnezeu și lume (sufletul - Platon, logosul - Filon), există mai multe, care coboară pe treptele desăvârșirii, astfel de principii Prima lucrare a Ființei Primare este νους, sursa și regiunea ideilor, creatorul pluralității ideale de forme, ca o singură ființă primară - creatorul ființei în general; produsul minții este sufletul lumii, care, la rândul său, produce un al doilea suflet, altfel numit natură (φύβις)\ numai acesta din urmă este legat de trupul lumii în același mod în care sufletul nostru este cu trupul nostru Ideile neoplatonice despre ființe care mijlocesc între Dumnezeu și lume au primit o renaștere specială în primul secol al creștinismului în gnosticism, sub influența unor concepții orientale parțial dualiste, a învățăturii creștine parțial interpretate greșit despre Cuvântul lui Dumnezeu În majoritatea sectelor gnostice, dimiurgul diferă de cea mai înaltă ființă divină, ca principiu divin secundar, creator al lumii: acest principiu este uneori prezentat ca un bun, deși limitat în perfecțiunile sale, principiu al universului, atunci este înfățișat ca

principiu nu numai imperfect, ci și rău, amintind de conceptul persan al lui Ahriman și de conceptul creștin al diavolului Alți gnostici, în loc de un singur dimiurg, introduc rânduri întregi de mediatori între Divinitatea supremă și lumea ființelor, sub diferite denumiri; alții - recunosc lumea ca fiind creația unor ființe spirituale inferioare - ") Zeller, Eseu despre istoria Greciei, filozofie, , - îngeri *) Amestecul discordant de elemente religioase păgâne și creștine cu idei neoplatonice și predominanța fanteziei asupra gândirii stricte și sănătoase fac ca aceste concepții gnostice să aibă o valoare filozofică mică; ca urmare, rămâne doar o comună, care le unește, ideea necesității de a explica procesul de formare a lumii pentru a admite o ființă care mijlocește între Dumnezeu și lume, sau mai multe astfel de ființe În noua filozofie, idei precum neoplatonic și gnostic își găsesc apărătorii Astfel, celebrul fizician al secolului trecut, Lichtenberg, simpatizează cu ideea unei creații mediate "Nu pot să cred", spune el, referindu-se la imperfecțiunile și calamitățile de pe pământ, "astfel încât să se poată dovedi că suntem creați de o ființă cea mai înaltă și nu produși, poate, pentru distracție, de o ființă foarte imperfectă Cu mulți ani în urmă mă gândeam că lumea ar putea fi opera vreunei ființe subordonate, iar acum nu pot refuza un asemenea gând Ar fi o prostie să cred că nu va exista nici tristețe, nici boală, nici moarte ·) Deci, de exemplu, conform învățăturilor din Corint (c d Hr), din cel mai înalt Dumnezeu adevărat, Dumnezeul venerat de evrei, care au creat lumea, ar trebui să se deosebească de cel mai înalt Dumnezeu adevărat Doctrina adevăratului Dumnezeu ne-a fost proclamată de Isus Hristos, unul dintre eonii trimiși în lume pentru a o elibera de sub stăpânirea Dumnezeului iudeilor Conform învățăturilor lui Marcion (c), demiurgul și cosmocratorul, Dumnezeul evreilor, care a creat lumea și stăpânește asupra ei, ar trebui să se deosebească de Dumnezeul cel mai înalt Acest dimiurg, spre deosebire de cel mai înalt Dumnezeu, este o ființă, deși dreptă, dar nu bună, întrucât el este autorul tuturor relelor din lume, crud și schimbător în modul său de acțiune Iisus Hristos a fost trimis în lume de Divinitatea supremă pentru a elibera lumea de acest cosmocrator În Basilide (la fel ca și în Valentin! Întâlnim șiruri întregi de ființe care mijlocesc între cel mai înalt Dumnezeu și lumea ființelor; mai întâi nus, apoi logos, phroiisis și așa mai departe până la îngeri de diferite grade, care au format lumea; capul acestuia din urmă este Dumnezeul evreilor După mine Noul Saturnin (la fel ca și Carpocrate), lumea nu a fost creată de Dumnezeu însuși, ci de șapte îngeri aparținând celor mai de jos ființe de serviciu, după chipul și asemănarea lor ; Dumnezeul evreilor este unul dintre aceşti îngeri Pentru gnostici, vezi Ueberweg, Grundriss d Geschichte d Philosophie, , Il, pp - - - nu este posibil și că cel real este cel mai bun și singurul posibil Așa ne imaginăm lumea cerească și dacă cea mai înaltă ființă ar fi creatorul lumii noastre, atunci el, desigur, ar fi același A vorbi despre timpul încercării și al formării treptate a omenirii ca scop al imperfecțiunilor reale ale lumii înseamnă să ne gândim la Dumnezeu într-un mod foarte uman și să rostești cuvinte goale De ce nu pot exista grade diferite de spirite, care urcă la Divin, iar lumea noastră nu poate fi opera unuia dintre ele? De ce nu poate fi o încercare care a apărut ca urmare a necunoașterii încă depline a adevărului și nu a puterii depline? Mă refer atât la pământul nostru, cât și la întregul sistem solar; pete de ceață pe care Herschel le-a văzut, esența nu poate fi altceva decât aceleași încercări de încercare, lucrări neterminate și neterminate "*) Într-adevăr, dacă o persoană are capacitatea și puterea de a produce diverse obiecte, de

exemplu, clădiri, mașini, corespunzătoare mintea și puterile lui, iar deficiențele acestor lucrări nu pot cădea asupra lui Dumnezeu, atunci de ce nu ar trebui să existe aceeași capacitate și putere, dar, desigur, în cel mai înalt grad, în mod corespunzător naturii celei mai înalte și în alte ființe spirituale - iar lumile Nu sunt lucrările lor, ale căror defecte mărturisesc doar limitările creatorilor lor, dar nu cad asupra lui Dumnezeu, Cel mai înalt Creator al lumii? Pe lângă teoriile directe și deschise ale creației mediate, există în noua filozofie și un alt fel, asemănător ca idee de bază, încercări de a introduce între Dumnezeu și lumea cu adevărat existentă un principiu mediator care să explice originea lumii, cu ajutorul din care s-ar explica apariția în lume a unor astfel de fenomene, ceea ce, aparent, este greu de agreat cu recunoașterea creației directe Un astfel de principiu intermediar este lumea însăși, dar, desigur, nu în existența sa empirică fenomenală, ci în forma ideală premergătoare acestei existențe, ca substanță a lumii sau ideea lumii Principalul motiv bun pentru care, în opinia mea *) Lichtenberg în Drobish în a lui: Grundlehren der Religionsphilosophie p , - - toți filozofii care împărtășesc acest punct de vedere *), este necesar să admitem "contribuția însăși a creației la creație, așa cum ar fi," auto-crearea ființei finite", constă în relativ, confirmat de faptele istoriei al formării lumii, independența dezvoltării lumii Un alt motiv, nu mai puțin important, se alătură acestuia, - imposibilitatea de a conveni cu recunoașterea creației directe existența libertății și odată cu ea a răului, ca una din manifestările acestei libertăți Dacă Dumnezeu, spun ei, este Creatorul absolut și unicul al lumii, atunci totul în lume este complet nu numai în materie, ci și în forma de a fi Dumnezeu nu trebuie să determine numai lucrurile în ființă, ci și acele legi și formele prin care și în care viața lor este revelată și legile naturii umane, care sunt hotărâte să fie în această formă și nu în altă formă de către Dumnezeu Însuși Pentru a scăpa de această concluzie, este necesar să admitem că lumea își are ființa cu proprietățile ei nu exclusiv de la Dumnezeu, și numai de la El, ci la fel de mult de la sine și prin el însuși Dumnezeu este doar baza posibilității ființei finite existente, dar își primește realitatea de la sine, prin auto-dezvoltare liberă Întrucât ființa lumii, condiționată inițial în posibilitatea ei de Dumnezeu, își asumă una sau alta formă definită de existență prin ea însăși, între timp, așa cum ar putea accepta alta, ea este liberă și deci întregul proces al ființei actuale, condiționat prin acest act de alegere , trebuie de asemenea să fim recunoscuți ca liberi Prin urmare, dacă în acest proces apare ființa finită cu imperfecțiuni și rău, atunci, evident, lumea însăși va fi sursa acestor imperfecțiuni și rău; răul intră în el fără ajutorul lui Dumnezeu Astfel, rădăcina și cea mai profundă sursă a răului va fi *) alb, idee d Goti zeitate p și mp Marheineke, Dogm § , K Fischer, въ Journal fd Phil B broșură Sengler, Ideea lui Dumnezeu Il Th Ramang, System, d învăţătură religioasă - - Copilul nu constă în Dumnezeu, ci în actul transcendental de libertate a ființei finite, care precede existența definitivă, temporară a lumii, cu alte cuvinte, în libera alegere și dorință a substanței sau ideii lumii de a deveni tocmai așa , și nu o altă lume reală Exact în același mod, din punctul de vedere al teoriei originii lumii pe care o luăm în considerare, este de asemenea ușor și convenabil să rezolvăm o întrebare atât de controversată și dificilă despre libertatea omului După cum se știe, în această întrebare mintea noastră dă peste o contradicție insolubilă între lipsa de libertate recunoscută empiric a acțiunilor umane, supusă legii cauzalității în

lumea fenomenelor, potrivit căreia fiecare acțiune este condiționată în mod necesar de cea anterioară , și recunoașterea liberului arbitru, care este necesar cerut de interesele morale și autodeterminarea în om Dar această contradicție se rezolvă prin recunoașterea libertății transcendentale și a non-libertății empirice a ființei finite, domeniul căruia îi aparține omul Acțiunile omului, ca individ, ca fenomen empiric, sunt complet determinate de caracterul său inteligibil, transcendent, cu care apare în lume - și în această privință nu este liber Dar de ce apare o persoană cu un asemenea caracter moral și nu cu altul depinde de direcția pe care a luat-o în tărâmul lumesc, transcendent al ființei, un act de liberă alegere Astfel, omul trebuie numit atât liber, ca noumen, prin natura sa transcendentă, cât și neliber, ca fenomen, prin latura sa empirică, determinată în esența sa de actul libertății sale transcendente Ce este această "ființă finită" transcendentă, familiară, în general, care posedă proprietatea autodeterminării, această substanță sau idee autodezvoltatoare care se află între Dumnezeu și lume și condiționează ființa reală a acesteia din urmă? Caracteristici pentru o definiție mai specifică a acestui intermediar dintre ființa absolută și reală a dat un început absolut, ideea în curs de dezvoltare dialectică a lui Hegel, ai cărui adepți, așa-numita parte dreaptă, care au încercat să-și armonizeze filosofia cu teismul, aparțin teoriei pe care o luăm în considerare - - Gelurile acestei tendințe nu puteau să nu recunoască puterea obiecțiilor îndreptate împotriva doctrinei sale despre absolut, nu puteau decât să observe că absolutul său autodezvoltat din punct de vedere dialectic nu este absolutul adevărat, nu este Dumnezeu în sensul exact, ci principiul universal panteist Dar între timp, fără a renunța la filosofia lor preferată, ei nu puteau renunța la acest principiu, care se dezvolta atât de armonios și logic Cum să acţionăm pentru a păstra acest principiu şi în acelaşi timp a concilia existenţa lui cu recunoaşterea unui absolut absolut în sensul teismului, cu recunoaşterea unui Dumnezeu real, diferit de lume, şi nu a unui Dumnezeu panteist ? Mai rămăsese un singur lucru de făcut - deasupra absolutului fals al lui Hegel și deasupra lui să plaseze absolutul adevărat, Dumnezeul personal și viu Absolutul lui Hegel a fost retrogradat; ideea lui în curs de dezvoltare dialectic a coborât într-un loc de jos, a fost o idee derivată, nu a ființei absolute, ci a ființei finite, care venea de la Dumnezeu, deși păstra toate avantajele autodezvoltării, pe care le avea cu Hegel Astfel s-a realizat împăcarea filozofiei sale cu teismul, în care, potrivit proverbului, atât lupii sunt sătурați, cât și oile sunt în siguranță Ideea absolută a lui Hegel a rămas cu toate formele dezvoltării sale, dar s-a dovedit a fi ideea nu a absolutului, ci a finitului, autodeterminat în forme date de ființă Conceptul de auto-dezvoltare, care la Hegel este atât de mult auto-dezvoltare cât și necesitate imanentă în idee, este modificat și întărit prin introducerea conceptului de libertate și autodeterminare reală la aceasta, și nu la un alt mod de a fi În ceea ce privește ideile mai specifice despre această ființă care se dezvoltă pe sine și termenii prin care este desemnată de diverși filozofi, nu trebuie să intrăm în detalii aici, deoarece ideea principală pentru toate acestea este aceeași - și anume ideea de necesitate, pe lângă creație Dumnezeu al lumii, să-și recunoască "auto-creația", sub forma unei idei sau esență a lumii care se dezvoltă liber și independent Deci de exemplu Reif numește această esență creatoare de lume logos, prin care el înseamnă esența abstractă sau ideală a omului, care ia naștere spontan din unitatea divină indiferentă și se străduiește să - - constiinta de

sine Procesele de dezvoltare a ideii absolute în natură și spirit descrise de filosofia hegeliană devin aici procesele de dezvoltare ale acestei ființe umane ideale sau logos "Omul", spune Rafe, "trebuie să-și asume suferința și acțiunea în dezvoltarea lumii Dumnezeu în sine este o unitate eternă, neclintită Dumnezeu nu este supus existenței, nu se dezvoltă, indiferent cum numim această dezvoltare, fie eternă (ceea ce ar fi o contradicție directă) sau temporară Dumnezeu este o astfel de unitate eternă, încât în sine nu stă în nicio relație cu actul absolut al voinței (așa numește Reif logosul altfel, ca esență a omului ideal) Crearea și dezvoltarea lumii este acțiunea libertății umane; nu există nimic în lume și nu se întâmplă nimic care să decurgă din esența omului și în care să nu ne putem recunoaște Această acțiune, începutul tuturor lucrurilor, a înălțat din Dumnezeul veșnic, a construit lumea din ea însăși, a creat istoria felului nostru; o vedem deschisă înaintea noastră în natură și o întâlnim în lupta și treburile omenirii** *) "Ideea de creație", spune Noack, "este identică cu conceptul de logos, adică eu, care la începutul dezvoltării lumii apare ca un principiu real, complet în înclinațiile sale și, în concluzie, apare ca liber , în sine și pentru sine, autocunoaștere existentă, ca spirit individual** **) Ce se poate spune despre gândirea generală care stă la baza încercărilor prezentate de noi, de a introduce, pentru explicarea creației lumii, începutul mijlocitor între Dumnezeu și lume, indiferent cum ar fi numit de diverși filozofi, sufletul lumii? , dimurgerea, ideea lumii, logo-urile etc ? În primul rând, trebuie să remarcăm că observarea empirică și rațională a proprietăților și fenomenelor lumii în sine nu ne oferă indicii directe ale unui astfel de început Dacă acest început ar exista cu adevărat, atunci am avea dreptul să ne așteptăm ca el să-și exprime ființa într-o formă specială, specială, pe de o parte diferită de creativitate *) Sistem, d Willensbest **Specul Religiileviss Op Karinsky în a lui: "Critic ate review, perioada filosofiei germane , , p - - skago și influență providențială a cauzei celei mai înalte a lumii, pe de altă parte, din cauzele empirice care determină originea și viața ființelor lumii Dar experiența nu poate indica un astfel de efect special de mediere între Dumnezeu și lume În consecință, recunoașterea unui astfel de început nu este rezultatul observării cursului vieții lumii, ci este forțată de cerințe pur metafizice să explice orice proprietăți și fenomene ale lumii care sunt greu de explicat la recunoașterea creației directe Așadar, trebuie să acordăm atenție acestor cerințe și să vedem dacă sunt atât de urgente încât să conducă la asumarea vreunui principiu creator de pace care să mijlocească între Dumnezeu și lume și dacă sunt mulțumiți de recunoașterea acestuia În ceea ce privește doctrina lui Platon despre sufletul lumii, care servește ca prototip al tuturor astfel de vederi, este prea strâns legată de doctrina lui despre idei și materie pentru a avea vreo semnificație în afara cercului filozofiei sale, cu atât mai mult încât reprezintă o încercare nereușită de a elimina deficiențele esențiale ale acestei filozofii Platon are de fapt trei principii de existență: Dumnezeu, tărâmul ideilor auto-existente, a cărui relație cu cea mai înaltă ființă este extrem de nedefinită și materia, al cărei concept nu este nici el clar Cu un contrast puternic între lumea ideilor și materie, lui Platon i s-a părut necesar să introducă între ele un principiu intermediar, pe care credea că îl găsește în sufletul lumii În același timp, să remarcăm că însăși ideea sufletului lumii, forțată de neajunsurile propriei sale filozofii, nu este suficient de clarificată de el și închisă de diferite imagini fantastice, care au condus la opinii contradictorii ale istoricilor din

filozofie pe ea Așadar, unii dintre ei îi atribuie nu numai rațiunea, ci și conștiința, alții o identifică cu legea matematică a naturii, în principal astronomică, iar unii (precum Zeller), poate mai corect, observă că însăși întrebarea despre personalitatea sufletul lumii pentru Platon este încă nu a avut loc *) Motive mai specifice pentru recunoașterea mediatorului ') Zeller, Eseu despre istoria filozofiei grecești Pe M Nekrasova, , p SOCH V KUDRYAVTSEV, t sh - - a principiului creator care acționează între Dumnezeu și lume apar în învățăturile gnosticilor și neoplatoniștilor despre acesta Aceste motive sunt două: dorința de a umple abisul care separă cea mai înaltă, supremă Ființă de lumea materială finită și limitată de un număr de ființe intermediare între ele și, după aceea, încercarea de a explica cu ajutorul acestor ființe originea imperfecțiunile și răul din lume Pentru noi, în cazul de față, interesează doar al doilea motiv Cât privește întrebarea: ar trebui să limităm scara ființelor lumii care urcă treptele perfecțiunii la om, ca ultimă manifestare a principiului spiritual-inteligent din univers, sau avem dreptul să admitem rangurile ființelor superioare intermediare între El și Dumnezeu, atunci această întrebare are o semnificație și un sens independent, serios, deși soluția ei nu are nimic în comun cu acel ciudat și fantastic amalgam de concepte evreiești și creștine, idei de filozofie greacă și idei orientale, pe care le întâlnim printre gnostici și neoplatoniștii Cât despre presupunerea că originea imperfecțiunii și a răului în lume ne este clarificată prin introducerea unor ființe care mijlocesc între Dumnezeu și lume, nu este greu de observat inconsecvența acesteia Va fi la fel de insuportabil dacă privim aceste ființe ca emanații panteiste ale celei mai înalte ființe, la care tind majoritatea teoriilor pe care le-am prezentat, sau ca ființe independente, separate de Dumnezeu și create de el În primul caz, înțelegerea imperfecțiunilor lumii nu este în niciun caz facilitată de faptul că le considerăm sursa mai aproape sau mai îndepărtată de cea mai înaltă ființă, întrucât vor fi în egală măsură ieșiri din același început, modificări ale absolutului unic În acest din urmă caz, originea imperfecțiunilor și a răului în lume, aparent, este explicată mai convenabil, deoarece ființa creată de Dumnezeu, în virtutea însăși limitării și puterii și perfecțiunii sale incomplete, trebuie să producă în mod natural o lume imperfectă Dar, de fapt, din punct de vedere metafizic, nu se câștigă nimic printr-o astfel de presupunere care să explice cauza imperfecțiunilor existenței lumii Într-adevăr, dacă o ființă care mijlocește între Dumnezeu și lume, - - fie că îl numim un dimiurg, un înger, sufletul lumii, sau altfel, creat de Dumnezeu, atunci este inclus în conceptul general al lumii, ca totalitate a ființei create, eo ipso limitată; este o parte a lumii, una dintre ființele sale, produsă inițial de Dumnezeu, ca instrument pentru apariția altor ființe Evident, aceeași întrebare se pune în raport cu această ființă primordială, care are loc și în raport cu lumea dată empiric: cum ar putea un început sau o ființă, imperfectă și limitată în comparație cu el, să provină de la un Creator absolut perfect? În raport cu conceptul de Dumnezeu, este în esență același lucru dacă ne imaginăm că El creează o lume direct limitată și imperfectă, sau o ființă limitată producând la rândul său o lucrare și mai limitată și imperfectă, lumea empirică Problema cauzei limitării lumii nu este deloc eliminată odată cu recunoașterea principiului transcendent mediator, ci este doar îndepărtată de lume și transferată la acest principiu În ceea ce privește cele mai noi teorii ale creației cu ajutorul unui intermediar între lumea empirică și începutul absolut, orice nume ar avea, lăsând apoi deoparte motivul pur istoric prin care

au fost provocate aceste teorii - dorința de a aduce panteismul lui Hegel (parțial Schelling) mai aproape de teism, le remarcăm doar pe acelea dintre ele care au un sens metafizic Aceste motive, după cum am văzut: necesitatea de a admite, pe lângă crearea lumii de către Dumnezeu, o parte din ea, după cum se spune, "auto-creare"; imposibilitatea de a explica altfel imperfecțiunea și răul din lume și de a reconcilia conceptul de libertate cu faptul că necesitatea empirică a acțiunilor noastre Dar sunt aceste întrebări într-adevăr soluționate de ipoteza creației mediocre? Că în cursul actual al vieții lumii, nu orice lucru nou apărut este creat direct de Dumnezeu, ci se datorează condițiilor date inițial de natură, într-un mod natural, că în lume există un fel de proces de auto-creare , în sensul producerii lucrurilor prin natura însăși, este, desigur, adevărată Avem ceva drept în direct, și nu numai în sensul figurat al folosirii- * - - pentru a folosi expresiile obișnuite: natura a creat, natura a produs asta și asta Dar un alt lucru este producerea lucrurilor din condiții inițiale date de ființă, conform unor legi date și anumite, iar un alt lucru este originea acestor condiții inițiale, care pentru lumea fizică constituie substanțele, forțele și legile naturii, pentru lumea ființelor vii, fondatorii acestor creați inițial de Dumnezeu În raport cu aceste condiții, nu poate exista o auto-creare naturală, întrucât posibilitatea apariției lor nu se remarcă deloc în natura originalului, creat de Dumnezeu, substrat al existenței fizice, materiei cu forțele sale primare De aceea este necesar să concluzionăm despre originea lor transcendentală, în caz contrar, crearea lor directă de către Dumnezeu O astfel de concluzie nu subminează în niciun fel nici independența lumii, nici posibilitatea dezvoltării ei ulterioare conform legilor naturii, întrucât aceste legi date inițial de Dumnezeu conțin deja condițiile unei astfel de dezvoltări Dimpotrivă, introducând o oarecare esență supranaturală între Dumnezeu și lume, considerând lumea ca fiind dezvoltarea acestei esențe și recunoscând în acest sens auto-crearea lumii, întâlnim o serie întreagă de întrebări dificile, principalele care este: această esență este conștientă sau inconștientă? Apărătorii teoriei pe care o luăm în considerare le este greu să dea un răspuns cert la această întrebare, iar în ceața raționamentului lor abstract și neînțeles universal asupra acestui subiect, nu este ușor să găsim o lumină care să ne conducă la calea unui răspuns direct la această întrebare Pe de o parte, cursul oportun și ordonat al vieții lumii și libertatea de a alege cutare sau cutare direcție a vieții, atribuită principiului familiar, necesită în mod clar recunoașterea conștiinței și personalității sale Dar, pe de altă parte, acest lucru este împiedicat de conceptul hegelian al ideii absolute, care, fiind inițial inconștientă și neliberă, ajunge în conștiința individului doar printr-un lung proces de dezvoltare a lumii în persoana singurului sine ființe conștiente - oameni Ideea absolută nu este conștientă de la început, ci devine așa În același timp, este necesar să se acorde atenție faptului că esența pre-pașnică a lumii nu creează lumea ca ceva - - exteriorul este diferit de el însuși și de el însuși, dar îl creează singur, adică se dezvoltă pe sine în lume Lumea empirică este ideea lumii care se dezvoltă în spațiu și timp Dar vedem că întregul proces de formare a lumii înainte de apariția omului este un proces inconștient; nu putem, de exemplu de a atribui conștiința atomilor, afinității chimice, forțelor naturii etc Deci, evident, dezvoltarea unei idei de lume este un proces inconștient, iar ideea în sine nu poate avea conștiință din timpuri imemoriale Dar dacă da, atunci ce sens poate avea atributul de libertate care i se atribuie, posibilitatea de a alege cutare sau

cutare direcție a existenței lumii? Libertatea de alegere presupune în mod necesar o alegere conștientă și, de îndată ce nu există o astfel de alegere din cauza absenței conștiinței, atunci întreaga chestiune a creației lumii sau, ceea ce este, de asemenea, autocrearea devine fie accidentală, fie ia forma dezvoltarea lumii conform ideii imanente de necesitate O asemenea necesitate, corespunzătoare mai mult sau mai puțin legii procesului dialectic de dezvoltare a ideii absolute a lui Hegel, este într-adevăr pretutindeni asumată de apărătorii teoriei pe care o luăm în considerare Dar, de îndată ce acest lucru este permis, gândul de a explica imperfecțiunea lumii și răul din lume cu ajutorul unei idei intermediare între zei și lume este mai bine decât cu ajutorul conceptului obișnuit de creație, se transformă a fi un vis gol Ideea sau esența lumii, fiind inconștientă și dezvoltându-se după o lege imanentă, dialectică, nu poate da liber cutare sau cutare direcție dezvoltării sale, lumea nu poate fi alta (de exemplu, mai bună) decât ceea ce este Nu vorbim despre o altă dificultate metafizică care apare chiar și odată cu recunoașterea libertății de a alege una sau alta direcție a ființei de către ideea lumii Dacă lumea este imperfectă și conține răul, dacă ar putea fi altceva decât ceea ce este, atunci cum ar putea apărea această abatere a ideii lumii de la calea normală? Originea imperfecțiunilor și a răului în lume nu este deloc mai clară din faptul că sursa ei nu se va afla în lumea însăși, creată direct de Dumnezeu, ci în ideea lumii, care și-a primit originea de la același Dumnezeu - - În ceea ce privește reconcilierea, din punctul de vedere al teoriei pe care o avem în vedere, determinismul propriu-zis cu doctrina liberului arbitru cerut de interesele morale - reconcilierea, primul motiv pentru care, după cum se știe, a fost dat de Kant cu distincția sa între empiric și libertatea transcendentă, ea contrazice în egală măsură atât experiența, deci cerințele moralității și în sine nu atinge deloc scopul pe care îl are în minte Este contrar experienței, care prezintă faptele clare ale liberului arbitru în om*) Contrazice decisiv cerințele morale, propovăduind determinismul individual, distrugând toată energia morală, distrugând autodeterminarea și imputarea personală, plasând responsabilitatea morală pentru acțiunile noastre asupra unui act transcendent, independent de om, de libertate a ideii lumii Pentru viața morală, este esențială certitudinea că sunt personal liber și că pot fi așa sau altfel și, prin urmare, supus judecății morale a conștiinței pentru acțiunile mele Dar cum pot fi responsabil pentru ele dacă sunt determinate necondiționat de "caracterul meu inteligibil", un act de libertate predeterminat de un fel de esență lumească? Iar și această influență nu este în niciun caz evitată de faptul că, în loc de personalul (empiric) libertatea necesara moralitatii se introduce conceptul dubios al libertatii transcendentale a ideii lumii recunoasterea libertatii individuale poate ♦) Pentru o prezentare concisă a dovezilor liberului arbitru personal vezi "Fundamentele elementare ale filosofiei", M , p - - - a se abate de la normă decât libertatea unei ființe mai înalte și mai perfecte, un dimiurg, de exemplu, un logos sau o idee de lume care se autodetermina A treia dintre teoriile unilaterale ale originii lumii supuse analizei noastre este cea panteistă Dar, în ciuda tuturor opoziției sale față de teism, printre gânditorii acestei tendințe, mai ales în vremurile moderne, gândul la inconsecvența extremă a conștiinței sale religioase, a cărei cerință esențială, fără de care religia însăși este imposibilă, nu a dispărut niciodată - diferența completă dintre Dumnezeu și lume, creaturi de la Creator De aici și încercările sincere și numeroase de a

reconcilia această tendință cu teismul, încercări care, în raport cu chestiunea originii lumii, s-au exprimat în dorința de a elimina neajunsul constant indicat al panteismului, că în el lumea imperfectă și limitată este prezentată nu ca un produs al voinței Sale separate de Dumnezeu, ci ca o dezvoltare a voinței însăși ci natura absolutului, prin urmare, în esență, se identifică cu Dumnezeu Dar cum poate fi satisfăcută această cerință fără a sacrifica principiul fundamental al panteismului, că Dumnezeul absolut este totul (ëν καί παν) și că, în afară de El, nu poate exista altă ființă opusă Lui? Nu ar putea servi în acest scop însăși lărgimea și complexitatea conceptului de absolut, conform căruia, poate, va exista ceva în el care nu este Dumnezeu în sensul restrâns, teist al cuvântului și originea lumii din el nu poate fi deja numit dezvoltare sau manifestare a Divinului însuși? Este posibil să găsim în absolutul însuși o astfel de latură sau un astfel de moment, care, nefiind o expresie pozitivă a naturii sale, ar fi în același timp un astfel de substrat, un astfel de ceva din care ar putea apărea și o lume imperfectă, fără ? nevoia, pe de o parte, de a recurge la conceptul irațional al neantului teismului și, pe de altă parte, de a afirma o conștiință religioasă atât de terifiantă, gândită despre lume ca pe o modificare a Divinului? Sarcina este destul de dificilă și care, aparent, ar putea - - poate fi rezolvată numai într-un astfel de caz, dacă în Dumnezeu însuși a existat ceva care s-a format în lume independent de voința lui, care poate produce numai perfectul, care, prin urmare, s-a îndepărtat de Dumnezeu și s-a deschis într-un întreg relativ independent Este această sarcină pe care teoriile încearcă să o rezolve, pe care noi, folosind termenul preluat de la unul dintre apărătorii unei astfel de vederi (Schelling), o putem numi teorii ale căderii lumii de absolut Formarea unor astfel de teorii în filosofia modernă a fost, fără îndoială, influențată de ideea filozofului medieval, misticul Böhm, chemat din uitare și exaltat peste măsură de Schelling și adepții săi Potrivit lui Boehm, când spunem că Dumnezeu a creat lumea din nimic, atunci prin aceasta nimic nu ar trebui să însemne nimic în sensul literal, ci esența proprie a Divinului, doar în forma sa specială Lumea, natura, după Boehm, este trupul lui Dumnezeu, extras de el din sine Acum, ce formă în esența divină poate fi cauza lumii, în ce măsură este ea o existență imperfectă, chiar și cu un amestec de rău? Dumnezeu, conform învățăturii lui Bem, contemplând desăvârșirea sa, pentru a avea conceptul despre ea tocmai ca perfecțiune, este necesar să producă în sine o distincție între lumină și întuneric, iar întunericul este rău, fără de care nici rațiunea infinită nu poate contempla și iubeste bine Acest rău nu este doar o simplă negație logică a binelui, ci conține în sine o forță pozitivă, energie, dorință, focul mâniei; fără înțelepciune, iadul însuși este cuprins în el, pentru că nu există chin mai mare decât dorința, despărțit de obiectul ei și arzând în întuneric Schelling a folosit această idee a lui Bohm despre necesitatea de a admite în Dumnezeu însuși o parte întunecată, ca bază a conștiinței divine și împreună cu fenomenul lumii, iar Schelling a profitat de ea pentru a explica originea lumii Fără să cadă, așa cum i se părea, nici în panteism, nici în dualism, el admite clar, contrar panteismului, că lumea nu este Dumnezeu și Dumnezeu nu este lumea "Recunoaștem", spune el, "că conceptul de a fi (Werden) este singurul în concordanță cu natura lucrurilor; dar lucrurile nu se pot întâmpla în Dumnezeu (werden în Goti), deoarece sunt toto genere, sau, mai corect , - - infinit diferit de el Pentru a fi diferiți de el, ei trebuie, evident, să aibă o bază diferită de el "Faptul existenței răului în lume duce la aceeași

presupunere; pentru a arăta că răul în general nu există inițial în Dumnezeu, ci în creaturi, în special, moral rău în om, este necesar să se admită independența existenței lumii față de Dumnezeu, astfel încât ceea ce există și se întâmplă în lume să nu fie direct legat de a fi divin, ca de propriul său început pe de altă parte, lumea nu poate fi în afara lui Dumnezeu, atunci aceasta contradicția nu poate fi rezolvată decât în așa fel încât lucrurile să aibă temeiul în faptul că în Dumnezeu însuși el nu este el însuși Dumnezeu este punctul de unire a ambelor Dar, pe lângă acest principiu fundamental, în Dumnezeu trebuie să existe și altceva, în care constă originalul, nelegat de existența lumii, ființa lui Dumnezeu; în această privință, fiind una cu Dumnezeu, nu există numai aceasta principiu fundamental, dar, în plus, altceva Fiind în Dumnezeu, acest principiu fundamental nu este în sensul propriu Dumnezeu, altfel Dumnezeu ar fi temelia vieții lumii; în sensul său propriu, Dumnezeu este acel alt lucru care, deosebindu-se de acest principiu fundamental, formează ființa lui Dumnezeu, nelegată de existența lumii, diferită de aceasta Dacă ființele finite trebuie să aibă o viață independentă de Dumnezeu și la nivelul În același timp, trebuie să fie uniți cu El ca bază a ființei lor, atunci această bază pentru ei este aceea care în Dumnezeu nu este Dumnezeu însuși "Dacă lumea trebuie să fie distinsă de Dumnezeu, atunci trebuie să admitem că ea provine dintr-un fundament diferit de Dumnezeu și, din moment ce nimic nu există în afara absolutului, atunci nu rămâne decât să presupunem că lumea își are originea în acel principiu fundamental , care rămâne în Dumnezeu și este doar baza existenței divine, și nu Dumnezeu însuși" *) ') Phil despre esență d uman Libertate p - - Cum ar trebui să ne gândim acum la originea lumii din acest principiu fundamental comun atât al existenței divine, cât și al existenței mondiale? Întrucât principiul fundamental în sine nu este altceva decât un inconștient, necontrolat de rațiune, voință sau un simplu impuls (Sehnsucht) de a se produce pe sine, în mod evident nu poate fi un principiu creator în sensul teismului; dar, pe de altă parte, lumea nu poate fi o dezvoltare a acestui principiu, întrucât este complet diferită de el, iar a permite o asemenea dezvoltare ar însemna căderea în panteism Astfel, nu putem concepe originea finitului decât ca un fel de înstrăinare sau îndepărtare de absolut "Într-un cuvânt, nu există o trecere treptată de la absolut la real; originea lumii sensibile este de conceput doar ca o separare completă (Abbrechen) de absolutitate, prin intermediul unui anumit salt (Sprung)" *) Modul pe care l-am schițat pentru reconcilierea panteismului cu teismul, care constă în a descoperi în Dumnezeu însuși ceva ce nu este Dumnezeu însuși și care ar putea să se îndepărteze de Dumnezeu și să se formeze într-o lume independentă, nu este altceva decât o serie de poziții ciudate, nedovedite și care nu-și ating cel puțin scopul În primul rând, cum poate exista ceva în Dumnezeu care să nu fie El Însuși? Conform ideii panteiste obișnuite a lui Dumnezeu, el este identificat cu absolutul; dar în absolutul atot-unit și atotcuprinzător nu poate exista și nici nu poate apărea nimic care să nu fie el însuși, într-o formă sau alta a manifestării sale Pentru a evita această contradicție vezi Schelling *) Philosophie und Religion Găsim opinii similare asupra originii lumii la alți filozofi Așadar, Erdman (în eseul său "Natur oder Schõpfung'?") împărtășește pe deplin ideea lui Margeineke conform căreia "lumea trebuie înțeleasă ca creație a ei însăși și împreună ca creație a lui Dumnezeu", adică ca natură sau substanță în Dumnezeu el însuși, a fost respins sau s-a separat de măruntaiele Divinului și aceasta este autocrearea lui; dar, în același timp, ca ființă care se află în afara

lui Dumnezeu, separată de el, el nu mai este înfrânat de substanța divină, ci este mai mult o ființă co-esențială (konsubstanziell) cu Dumnezeu, ci separată de el, - a lui creare Pagină Schenach-Metaphysik ' - - pentru mine *), deosebește Dumnezeul absolut al lui Dumnezeu și prezintă materia în așa fel încât din absolutul (fundamentele) inconștientul originar, cu egală necesitate, se dezvoltă în paralel, pe de o parte, Divinul, pe de altă parte, natura sau lumea Aici, de fapt, ceva care nu este Dumnezeu servește drept bază a lumii, dar pentru aceasta există o idee monstruoasă că deasupra lui Dumnezeu și a lumii trebuie să punem absolutul inconștient și că Dumnezeu, împreună cu lumea, este produsul a acestui absolut În ceea ce privește lumea, ea nu beneficiază câtuși de puțin de independența ei, pentru că se bazează și pe absolut și constituie unul dintre momentele dezvoltării sale A evita Aceasta, în orice caz, explicația panteistă a originii lumii, în ciuda înlocuirii cuvântului: Dumnezeu, cu termenul: absolutul sau baza în Dumnezeu, Schelling introduce un concept ciudat de cădere sau respingere a lumii din absolutul Nu absolutul se dezvoltă în lume, ci lumea se îndepărtează de ea printr-un act de neînțeles, brusc, parcă "prin intermediul unui salt" toto genere diferit de absolut, opus lui? Schelling, ca alții filozofii direcției panteiste, reproșează teismului faptul că în conceptul de creație permite conceptul irațional de "nimic" și actul de neînțeles de a transforma acest nimic în ființă Dar nu este oare cu mult mai de neînțeles și nu contrazice legile logicii, transformarea bruscă a absolutului (sau, mai exact, a unei părți din el) în ceva complet opus și contradictoriu cu acesta, care nu este cauzat sau explicat? prin orice, - transformarea de a fi unul, neschimbat în a fi în schimbare, m fresh? Neajunsurile esențiale ale doctrinei pretins conciliante a lui Schelling despre originea lumii între panteism și teism, care nu au fost deloc eliminate într-o prezentare ulterioară, mai concretă și oarecum modificată a acestei doctrine într-o ulterioară, așa-zisă "pozitivă" *) Spunem: aparent, pentru că de fapt, la Schelling, diferența dintre absolut și Dumnezeu nu este clarificată definitiv și absolutul este amestecat constant cu divinitatea și îi poartă numele - - filosofia sa *), a condus la noi încercări de reconciliere de către filozofii de direcție semipanteistă Ideea principală a acestor încercări a rămas aceeași; dincolo de puntea necugetată a creării lumii din nimic, trebuie să găsim în Dumnezeu însuși ceva care ar putea servi drept temelie substanțială a lumii Dar dezvăluirea acestui gând, sub forma unei mari înclinații spre teism, apare într-o altă formă decât la Schelling Pentru a caracteriza aceste încercări, va fi suficient să ne oprim asupra a două dintre ele, aparținând lui Fichte cel Tânăr și lui Pfleiderer, deoarece, în ciuda diferenței de nuanțe, în ele se realizează una și aceeași idee, că baza lumii ar trebui să fie ceva conținut în Dumnezeu însuși, și nu nimic, din care lumea ar fi produsă de teismul suiranaturistic Fichte, supunând doctrina lui Schelling despre inconștiența și impersonalitatea absolutului unei critici amănunțite, îl recunoaște pe Dumnezeu ca o ființă conștientă personal El explică originea lumii de la Dumnezeu în felul acesta: "Dumnezeu, o entitate veşnică conştientă, este unitatea infinitului de forţe, pe care le cuprinde în sine şi le înfrânează în unitate; aceste forțe constituie natura lui, esența forțelor sale reale, vitale Fiecare dintre aceste forțe este o poziție originală (Lrposition), dar, ca atare, o potență adormită sau ascunsă, conectată prin unitatea cu Dumnezeu "În fiecare dintre aceste prime poziții se află un principiu special, inerent al voinței, care o face capabilă să devină finită și să descopere care o determină la o ființă finită, un

particular în cea mai divină unitate Admiterea unei astfel de voințe separate este începutul și originea finității Fiecare ființă numai printr-un act autocreativ (Actul selbstschopferischen) , izvorât din propriul impuls interior (voința), devine ceea ce este el Se creează pe sine din propria sa propoziție, sau mai degrabă, autocrearea constă în faptul că voința inerentă ființei se face independentă, se dezvoltă prin propria sa *) Despre originea lumii conform filozofiei "pozitive" a lui Schelling, vezi articolul lui Linitsky din Zhurn "Credință și rațiune" pentru , nr și - - moduri Dar, cu toate acestea, această creație de sine este în același timp și creația lui Dumnezeu; deoarece numai principiul universal al voinței, în care se află baza eternă a tuturor, este baza activă și în toate felurile creația ființelor individuale Voința universală a lui Dumnezeu pentru crearea lumii finite constă doar în a chema voința separată a fiecărei lumi ființe și în distrugerea sau înfrânarea în raport cu el propria sa putere și unitate predominantă Acțiunea imediată a voinței divine, creatoare, constă în aceea că ceea ce este îmbrățișat în unitatea divină și pătruns de ea, dar, prin urmare, încă nu există pentru el însuși (adică, principii, forțe), prin îngăduirea propriei voințe, este făcut creat, relativ independent Crearea de către Dumnezeu înseamnă a permite acelor forțe în Dumnezeu care până atunci erau subordonate să acționeze în sine (Fürsichwirken lassen) să acționeze ca și cum ar fi independente în sine, absolute această acțiune a forțelor subordonate este acțiune fără unitatea lor și principiul coexistent a rațiunii (Intelligenz) Prin urmare, ele ies nu numai din unitatea divină, ci sunt și ceva opus lui Dumnezeu, în ce măsură El este spirit și activ spiritual Voințe separate sunt în cele din urmă auto-creatoare orbește, acționând inconștient din întunericul propriei ființe Prin urmare, noțiunea căderii ideilor sau "căderii de la spiritul divin al bazei lumii care acționează independent nu este de fapt falsă, dar doar incompletă și insuficientă pentru explicarea lumii " "cădere", prin urmare, Fichte înlocuiește cu termenul: "permițând" (Zulassen) "darea locului (Platzlassen)" la adormire, ascunsă în ființa divină, forțe să acționeze independent *) Creația nu este de fapt o lucrare (Hervorbringung) a ceva a lui Dumnezeu, ci doar o manifestare în momente separate, în timp, a ceea ce în Dumnezeu deplin (vollem Gotte) există în legătură **) ') Im Fichte, Speculative Théologie, , §§ , , **) Fichte, Jurnal pentru d trupa Philos IX, p - - Într-o formă puțin diferită, binecunoscutul filozof și teolog modern Pfleiderer se gândește să realizeze o convergență a teismului cu panteismul El recunoaște adevărul neîndoielnic că lumea trebuie să aibă singura ei temelie în Dumnezeu, în voia și mintea lui Dar acest adevăr, în opinia sa, este "formulat extrem de fără succes în doctrina creării lumii din nimic prin intermediul unui act liber și temporar al voinței divine; se poate spune că fiecare cuvânt din această învăţătură este înşelător (ist irrefürend) Repetând apoi binecunoscuta obiecție că conceptul de creație nu asigură independența lumii, o face un fenomen accidental și nu explică legalitatea imanentă a dezvoltării lumii, el ajunge la concluzia că baza substanțială a lumii ar trebui nu trebuie căutat în nimicul transformat în mod miraculos în ființă, ci în însăși ființa (Wesen) Dumnezeu, pentru că în Dumnezeu dorința și gândirea cea mai desăvârșită este una și aceeași cu esența cea mai perfectă Așadar, "în loc să spunem: lumea a fost creată printr-un act liber al voinței divine, un act care nu ar fi putut fi, fără îndoială, este mult mai corect, împreună cu un vechi învățător al Bisericii*), să pune-l astfel: voința lui Dumnezeu este substanța lumii, iar mintea lui este

forma lui Numai printr-o astfel de recunoaștere poate fi eliminată orice contradicție între credința religioasă în creație și adevărurile științei Independența lumii este pe deplin asigurată aici, "dezvoltarea lumii în natură și istorie nu este altceva decât obiectivată în spațiu și timp *) Pfleiderer citează aici cuvintele Sf Irineu (Adv haer I, ,): Ipse (Deus) a semet ipso fecit libere omnia et est substantia omnium voluntas ejus qui fecit ea per semet ipsum, i e per verbum et per sapientiain suam Ho Pfleiderer aici, evident, reinterpretează cuvintele Sf Părinte, punând în conceptul său de substanță un astfel de sens, pe care nu îl are printre antici și nu îl are și pe care l-a primit la filozofii de mai târziu Numind voința lui Dumnezeu substanța lucrurilor, Irineu vrea doar să spună că baza lucrurilor, cauza de care depinde existența lor, este voința lui Dumnezeu (substantia - literalmente, ceea ce stă sub ceva, susține ceva) și deloc că voinţa lui Dumnezeu este însăşi esenţa lucrurilor, că toate lucrurile sunt doar fenomene ale acestei esenţe Ultima înțelegere este contrazisă de cuvintele anterioare: a semet ipso fecit libere omnia, ca să nu mai vorbim de toate învățăturile Sf Tată despre originea lumii - - manifestarea și acțiunea a ceea ce, privit din temelia sa interioară, este acțiunea divină etern una Și această acțiune nu urmărește alte scopuri decât cele care ele însele decurg din necesitatea cursului firesc al lucrurilor, deoarece una și aceeași minte divină formează și forma acțiunii sale - legile lumii și împreună formează scopul lumea, ca produs al acțiunii sale * *) Nu trebuie să ne oprim mult timp asupra analizei acestor și a unor încercări similare de a modifica conceptul de creație pentru a înlocui conceptul presupus irațional și negativ de nimic mai mult cu un concept pozitiv de forțe sau proprietăți divine, ca baza lumii, de vreme ce în ei panta enie spre panteism De fapt, care sunt acele "vitale", "forțe reale", acele "principii" în Dumnezeu, despre care vorbește Fichte și care, despărțite de Dumnezeu, au devenit baze independente ale lucrurilor lumii? Dacă aparțin însăși esenței natura divină, apoi întreaga lume care s-a dezvoltat din ele, nu este și o modificare a esenței divine? Ca să nu mai vorbim că rămâne cu totul de neînțeles modul în care aceste forțe pot ieși din unitatea divină și pot începe o întreținere completă și independent de Dumnezeu modul de existență și acțiune? Expresii: "îngăduință din partea lui Dumnezeu", "lăsând forțele să acționeze independent", în esență, nu explică nimic, pentru că nu vedem nici motivele unei astfel de acțiuni a Divinității, nici explicația despre cum și de ce "puterile" ar putea realiza o asemenea izolare de unitatea divină care au devenit nu numai independente, ci chiar "ceva opus lui Dumnezeu" Un asemenea tip de nedumerire nu va fi deloc eliminat dacă noi, în loc de multe forțe reale sau "propoziții primare" ale lui Fichte, recunoaștem ca bază substanțială a lumii orice forță, moment sau proprietate din natura unei zeități, pentru exemplu, impreuna cu Pfleiderer - vointa Dumnezeu este temelia existentei lumii in sensul ca fara ea *) Pfleiderer, Religionsphilosophic p - - - nici nu ar putea exista - asta este, desigur, adevărat Dar baza existenței lumii nu este deloc aceeași cu substanța lumii; de aceea, avem dreptul de a spune: lumea a luat ființă prin voia lui Dumnezeu, dar nu avem nici cel mai mic drept să spunem: lumea a luat ființă din voia lui Dumnezeu, este o dezvoltare imanentă a voinței sale Afirmând aceasta din urmă, mergem direct la identificarea panteistă a lumii cu Dumnezeu, la recunoașterea ei ca modificare a Divinului Nu vom fi protejați de o astfel de identificare deloc prin faptul că începem să recunoaștem nu întreaga ființă a lui Dumnezeu, ci una dintre momentele sau proprietățile ei, voința, ca bază substanțială

a lumii O astfel de limitare aparentă a panteismului este o inconsecvență evidentă Voința în Dumnezeu nu poate fi concepută ca o parte din el, ca o proprietate sau un moment separat în natura sa, care poate servi ca substanță pentru lume fără legătură cu alte proprietăți ale Divinului Voința divină este de neconceput în afară de ființa sa și de alte proprietăți ale naturii sale Recunoscând lumea ca o dezvoltare imanentă a voinței sale, trebuie neapărat să o recunoaștem ca pe o manifestare a minții divine (ceea ce face Pfleiderer), și apoi a întregii naturi divine Nu ne putem opri asupra semipanteismului, conform căruia Dumnezeu nu trece complet în lume fără urmă, ci doar unul dintre momentele ființei sale; trebuie neapărat să ajungem la panteismul complet Până acum am vorbit despre încercări de a reconcilia viziunea teistă asupra originii lumii cu naturalismul, dualismul și panteismul Am văzut eșecul acestor încercări Toate acestea, fiind efectuate consecvent, c capetele capetelor conduc la aceleași teorii unilaterale pe care s-au gândit să le elimine, profitând de ceea ce este mai valoros în ele, pentru a clarifica și a îmbunătăți conceptul de creație Acum trebuie să ne oprim pe încă o încercare, care, neavând nimic în comun cu experimentele pe care le-am prezentat de reconciliere a direcțiilor esențial ireconciliabile, are în vedere doar să clarifice conceptul de creație fără a părăsi tărâmul teismului Clarificarea se referă la acel punct, care pare a fi cel mai dificil și incomod pentru rațional - - gândurile sunt tocmai conceptele de creație din nimic Pentru mulți filozofi, așezându-se dintr-un punct de vedere strict teist, li s-a părut posibil, dacă nu să elimine, apoi să netezi claritatea acestui concept pur negativ al bazei substanțiale a lumii (neantul) prin presupunerea existenței în Dumnezeul ideilor care preced lumea, atât despre lume în general, cât și despre lucrurile create în ea b Lumea, desigur, a fost creată din nimic, dar "ea este din nimic", așa cum o exprimă unul dintre apărătorii unei astfel de concepții, "ea trebuie totuși înțeleasă nu într-un sens complet literal, deoarece lumea are și avea o presupunere veșnică în mintea divină; ceea ce este de fapt nou în creație este doar realizarea acestui gând divin despre non-sine * *) Sursa originală a ideilor despre ideile care preced existența reală a lumii, după cum se știe, se află în filosofie Platon Ideea de a folosi această idee pentru a clarifica conceptul de creație aparține în principal lui Bl Augustin "Cine îndrăznește să spună", învață el, "că Dumnezeu a creat totul nerezonabil (irratio-nabiliter)? **) Dacă acest lucru nu poate fi spus corect, dacă este de necrezut, atunci rămâne de presupus că totul a fost creat rațional, conform a gandi (ratione) Dar omul este creat dupa acelasi gand, dupa care calul a fost creat?in mintea Creatorului?Cand cand a creat, nu s-a uitat la nimic din afara lui, pentru a aranja in consecinta ce a aranjat;ar fi nelegiuit să credem așa Dar dacă aceste gânduri (rationes) sunt despre lucruri care ar fi trebuit create și care sunt create, conținute în mintea divină, atunci ele trebuie să fie eterne, deoarece în mintea divină totul care există nu poate fi altceva decât etern şi neschimbător idei Astfel, ideile nu numai că există, dar au un adevărat *) W Kaulich, System der Metaphysik ") Anterior, se găsește la Dionisie Areopagitul SOCH KUDRYAVTSEV, t sh - - existență, în măsura în care sunt eterne și, în plus, rămân atât de neschimbate Din participarea (participatione) ideilor rezultă că fiecare lucru devine ceea ce este care nu exista încă? Și din nou, cum a putut el să creeze ceea ce nu știa? Căci nu putea produce nimic fără să știe; el a creat ceea ce știa , și nu cunoșteau doar ceea ce era deja creat înainte de a se crea, și erau și nu erau; erau în cunoașterea lui Dumnezeu, nu erau prin fire"

) Predare bl Augustin a stat la baza tuturor concepțiilor ulterioare de acest fel în mulți filosofi medievali *) și mai târziu catolici până în timpurile moderne Cum se dezvăluie, conform învățăturilor lui Toma d'Aquino, la unul dintre noii filosofi: "Dumnezeu, ca Ființă infinit rațională, se cunoaște complet din veșnicie și nu numai că se cunoaște așa cum este, ci și în ce măsură este imitat (imitabilis), adică în ce măsură perfectiunile sale infinite pot fi, deși imperfect, exprimate sau reflectate prin imagini sau afișaje limitate Apoi, mai departe, ca Ființă infinit atotputernică, aceste imagini pe care le poartă în mintea sa, contemplându-se cu mintea sa și care, prin urmare, trăiesc în el pentru totdeauna, ca modele sau temelii ale lucrurilor care trebuie create, el poate dărui existență, esență și viata independenta Pentru a-și dezvălui perfecțiunile, Dumnezeu din aceste imagini, cărora vrea să le dea ființă cândva, printr-un val al voinței sale, le comunică propria natură și existență; El nu împrumută astfel de natura și esența lor din propria ființă, ci creează din nimic, după asemănarea ideilor sau gândurilor conținute în ființa sa, în mintea lui *) Lib de quaestionibus, XLÍI **) De genesi ad literam lib V cap ***) De exemplu Beda, Anselm, Abelard, Thomas Aquinas, Hugo S Victor și alții - - lei despre lucruri Acest act, în sine, în raport cu cauza sa, este etern, dar împlinirea sau împlinirea lui începe și are loc în timp În timp ce filozofii catolici, în învățătura lor despre ideile care preced lumea, aderă la un punct de vedere strict teist, în special, învățăturile lui Bl Augustin, teiștii protestanți expun adesea această doctrină în astfel de nuanțe încât este imposibil să nu remarcăm o anumită influență a concepțiilor semi-panteiste Iată cum este expusă această învățătură de către unul dintre cei mai faimoși reprezentanți ai teismului modern, Zengler "După cuvintele Apostolului (Evr ,), vizibilul venea DIN nevăzut (μη έ% φαινομένων τα βλεπόμενα), SUB cel nevăzut, învățătorii bisericii, așa cum au înțeles ideea Albert cel Mare și alții , sub vizibil, lumea creată În acest sens pozitiv, cum ar trebui să fie înțeleasă de fiecare dată ideea de lume ca un nimic, când spunem că Dumnezeu a creat lumea din nimic și când ceva trebuie să vină de acolo Pentru că neantul perfect, care nu există în niciun fel, nu este real, nu este real, ci negația a tot ceea ce este real Deci există un nimic real, un nimic relativ, un relativ inexistent Ca idee a lumii, nu este Dumnezeu, ideea și esența (Wesenheit) a lui Dumnezeu; nu este nici lumea creată, nici începutul (Princip) din care Dumnezeu creează lumea reală Ca idee, sau gând, sau act al voinței (Willensthath) a lui Dumnezeu, acest început nu este doar începutul formal, ci și adevăratul început al lumii și, în același timp, începutul atât al materiei, cât și al formei Dumnezeu creează lumea din ea conform materiei și formei Ideea de lume este începutul, αρχή și στοιχεία lumii Acest neant este astfel ideea de lume, în măsura în care nu este Dumnezeu și nu este lumea actuală, ci posibilitatea implicită a lui Dumnezeu, puterea de a produce lumea actuală Ideea lumii nu este doar orice posibilitate abstractă, nu o formă simplă, concept simplu sau prototip ·> "Dumnezeu", după cum Өoma Аквинатъ, "a zburat din veșnicie, ca să fie lumesc, dar nu din veșnicie, ci când El însuși a dispus de veșnicie" Suma Lib , Ubachs, Theodieae elementa p ' - - (Urbild), dar reală, care, împreună cu aceasta, este substanța lumii Ca gândire divină, este atât un principiu de conținut, de materie, cât și de formă, sau este un principiu real și formal Cunoașterea lui Dumnezeu este, așa cum spune Augustin, substanța tuturor ființelor (Wesen) Ideea de lume, ca posibilitate sau forță a ființei actuale, nu este un existent în raport cu această ființă, ci în în sine este o ființă complet pozitivă" *) Ce

să spunem despre viziunea pe care am prezentat-o? Concepția ideilor lucrurilor în Dumnezeu, precedând existența lor reală, contribuie la clarificarea incomprehensibilului în actul de a crea lumea și netezește claritatea acelei idei de creație din nimic, ceea ce nu este fezabil pentru mintea? Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să definim exact sensul care este legat de termenii: idee și lume ideală Ideile pot fi înțelese ca gânduri ale minții divine despre lucrurile create sau pe cale de a fi create, gânduri în esență destul de diferite și separate de lucrurile existente Ideile pot fi atunci înțelese ca începuturile transcendente, reale, ale lucrurilor care există de fapt, ființa lor fenomenală; deși sunt în Dumnezeu, ele sunt esența ideilor sau gândurilor divine, dar în același timp constituie baza suprasensibilă a însăși existenței lucrurilor, esența lor ideală interioară În primul sens ei înțeleg ideile lui Bl Augustin și filozofii catolici care îl urmăresc O astfel de concepție a ideilor este în deplină concordanță cu adevărata învățătură despre Dumnezeu și constituie o concluzie necesară din conceptul omniscienței Sale, pentru care tot ceea ce există cu adevărat este pe deplin cunoscut, nu numai în trecut și prezent, ci și în viitor, încât se roagă să se spună că în Dumnezeu din veșnicie și înainte de apariția lumii, a existat o idee, atât despre lume în general, cât și despre tot ceea ce trebuie să aibă loc în timp, procesul dezvoltării lumii Dar trebuie remarcat faptul că, cu această înțelegere a cuvântului idee, nu facem niciun progres în explicarea lucrurilor de neînțeles *) Single Ideea de peșteri P Th Speculum Cosmologie, p , - - ", zhimago în originea lumii, deoarece lumea reală și lucrurile reale, în esența lor, nu sunt deloc la fel cu ideile despre ele în mintea divină De unde a venit tocmai ceea ce i-a făcut reali, care le-a dat propria lor existență - însăși ființa lor, ca condiționată, limitată și distinctă de Dumnezeu? Trebuie să căutăm din nou baza acestui fenomen nu într-o idee, ci într-un act liber al voinței lui Dumnezeu, un act care a chemat lucrurile din inexistență la ființă, într-un cuvânt, în creație care nu a existat înainte În general, presupunând existența unei idei în mintea divină, putem spune doar că lucrurile sunt create pentru aceste idei, dar nu putem spune că aceste idei constituie ceva dorit din care a fost creată lumea Acest ceva s-ar găsi numai dacă am începe să înțelegem cuvântul: ideea în al doilea sens indicată de noi Zengler și alți apărători ai doctrinei unei lumi ideale care precede prezentul sunt înclinați spre această înțelegere Dar, evident, o asemenea înțelegere, realizată în mod consecvent, duce la acea viziune semipanteistă asupra originii lumii, despre care am vorbit deja Ideile divine, ca temelii reale ale lucrurilor, sunt acele "prime propoziții*, acele "silg adormite în divinitate", despre care vorbește Fichte cel Tânăr; aceasta este aceeași idee despre lume care s-a îndepărtat de Dumnezeu, despre care învață Schelling și discipolii săi Pentru a evita această jumătate -pantic -panticly, inevitabil, în înțelegerea ideilor, cât de pozitivă a început să fie MIROBISIA, ar fi doar în cazul, dacă din idei, ca gânduri divine despre lucruri, am început să distingem idei, ca realitate a începutului vieții de zi cu zi fenomenale, empirice, empirice Atunci am avea dreptul să spunem că această lume reală nu a venit din nimic, ci din lumea ideală care a precedat-o, că ea servește drept deschidere a acestei lumi transcendente în spațiu și timp, că ideile sunt adevăratele prototipuri ale realului lucruri Dar o asemenea concepție, pe de o parte, nu ar avea niciun avantaj față de teoria obișnuită a creației; ar înlocui doar problema originii lumii cu adevărat existente cu întrebarea originii lumii ideale Originea

ultimului - - Totuși, dacă presupunem că nu este vorba doar de totalitatea gândurilor divine despre lume, ci de lumea creată de Dumnezeu, ea poate fi din nou concepută numai cu ajutorul aceluiași concept de creație, ca un apel care anterior nu exista a fi prin voia lui Dumnezeu Apoi, însăși ideea unei astfel de lumi ideale este capabilă să trezească tot felul de nedumerire cu privire la oportunitatea ei de a explica procesul de formare a lumii De fapt, lumea ideală care precede prezentul trebuie să fie fie mai perfectă decât cea existentă, fie mai puțin perfectă, fie egală ca valoare cu aceasta Dar sub fiecare dintre aceste presupuneri apare un fel de dificultate insolubilă Dacă lumea ideală, care o precede pe cea reală empirică, este mai perfectă, ideală în sensul calitativ al cuvântului, atunci întrebarea este, de ce a trebuit Dumnezeu să realizeze această lume în spațiu și timp, * să creeze lumea reală? Dacă, odată cu realizarea acestei lumi, a ajuns la ea o perfecțiune pe care nu o avea înainte, dacă o lume holistică și completă nu poate fi decât una în care latura ideală se exprimă în mod necesar într-o manifestare fenomenală, atunci nu este clar de ce lumea ideală ar trebui să preceadă prezentul și de ce lumea formei ideale nu este dată împreună cu conținutul ei empiric? În lucrările umane, constatăm într-adevăr că ideea, planul, ideea precede execuția, de ex în lucrări artistice sau tehnice Dar poate acest lucru să aibă o aplicație pentru mintea și voința creativă? În Dumnezeu gândirea și realizarea ei nu sunt separate; ciudat ar fi să presupunem că pentru el a fost mai întâi necesar să creeze tipuri sau o idee, așa cum ar fi, modele de lucruri, pentru ca apoi, privindu-le, să creeze lucrurile în sine Dacă lumile ideale și cele fenomenale sunt egale ca valoare și conținut, atunci existența primei dintre ele este complet superfluă Despre conținutul acestei lumi, idei, se poate spune același lucru pe care Aristotel a spus despre ideile lui Platon: sunt o dublare complet inutilă a lucrurilor reale REGRESIV ȘI PROGRESIV TEORIA ORIGINEI MĂSURII *) Soluția problemei procesului de formare a lumii și a legilor conform cărora are loc acest proces aparține, aparent, în întregime științei naturii Este mai mult sau mai puțin reușită și rezolvă această întrebare în diverse științe, care privește nu numai starea actuală a universului, ci și istoria acestuia, pornind de la presupusa stare inițială a materiei sub formă de atomi și terminând cu starea actuală a noastră planetă Printre aceste științe, astronomia, geologia, paleontologia și biologia ocupă locul principal Știința naturii studiază, în plus, nu numai legile speciale ale originii acestor sau altor zone ale naturii, ci încearcă, pe cât posibil, să generalizeze aceste legi și să le reducă la una sau mai multe originale Filosofia, la prima vedere, nu are nimic de-a face aici și, în esență, nu poate spune nimic aici, întrucât este lipsită de instrumentul științific necesar pentru rezolvarea unei astfel de întrebări - observația, experiența și capacitatea de a trage concluzii, ipoteze și generalizări bazate pe pe ei Dar, cu o privire mai atentă asupra chestiunii, se dovedește că doctrina natural-științifică a formării universului departe de a epuiza această problemă în toată amploarea și din toate părțile și punctele de vedere În primul rând, știința naturii înseamnă universul pe care îl vedem, lumea dată empiric, *) Acest articol a fost plasat în , Teologic Vestnik" pentru , după moartea autorului - - în studiul căruia metoda inductivă este într-adevăr, dacă nu singura, atunci cel puțin instrumentul principal Ea pornește de la presupunerea că realitatea dată empiric cuprinde totalitatea ființei cu adevărat existente, că universul pe care îl vedem este singurul univers în

sensul exact care îmbrățișează tot ceea ce există Dar altceva este posibil și, după cum arată cel puțin istoria religiilor și a doctrinelor filozofice, este o presupunere complet de imaginat că lumea pe care o vedem nu se limitează la aria existentă, că împreună cu aceasta lume poate exista o lume invizibilă, obiecte și ființe, despre care nu se spune nimic și sentimentele exterioare și observația empirică bazate pe mărturia lor nu pot spune Dacă permitem această presupunere, atunci soluția problemei formării lumii pe cale naturală va fi deja îngustă și unilaterală, deoarece va viza doar latura empirică a lumii, universul vizibil Va necesita un adaos, care ar trebui căutat în acel domeniu al cunoașterii, care, cu ajutorul metodei raționale, încearcă să pătrundă acolo unde nu există acces la observația directă În plus, știința naturii, destul de în acord cu sarcina sa, priveste lumea dintr-o latura pur faptica, empirica O studiază în același mod și cu proprietăți fizice pe care le percep simțurile noastre Nu știe despre alte proprietăți și calități care nu sunt date în experiența externă Dar nu numai conștiința generală, ci și istoria gândirii filozofice arată că, pe lângă proprietățile fizice, omul a transferat întotdeauna naturii și alte feluri de proprietăți și calități, a căror sursă inițială a găsit-o în sine, în ideile de adevărul, bunătatea, harul inerente minții sale, care pot fi unite într-o idee generală a perfecțiunii Fără a se limita la cunoașterea empirică a acelor sau a altor obiecte și fenomene naturale, o persoană gânditoare a încercat să le considere din punctul de vedere al valorii lor ideale, a găsit pe unele dintre ele mai multe, altele mai puțin perfecte Trecând de la fenomenele particulare ale lumii la totalitatea lor, el și-a pus întrebarea dacă și în ce măsură în domeniu ca - - a ființei atât fizice, cât și spirituale, acea idee de perfecțiune, pe care a găsit-o în propriul său spirit, a rezolvat această întrebare în mod diferit, judecând după diferența de tendințe filozofice, ai căror poli extremi sunt aici optimismul și pesimismul Dacă aplicarea acestor concepte ideale la lumea empirică este legitimă, dacă obiectele acestei lumi și întreaga lume pot fi considerate nu numai în raport cu proprietățile lor fizice date în experiență, ci și în raport cu proprietățile idealului care nu sunt văzute direct în mod direct, atunci din acest punct de vedere soluția Întrebarea pe care am pus-o se va dovedi din nou insuficientă și unilaterală numai prin metoda științifică naturală În această insuficiență constă dreptul filozofiei de a rezolva problema legii generale a dezvoltării lumii, care diferă de știința naturii prin faptul că, pe de o parte, surprinde această problemă într-o amploare și generalitate mai mare decât știința naturală, pe de altă parte mâna, atrage atenția asupra acelor proprietăți ideale ale vieții lumii, pe care știința pozitivă nu le privește Întrucât acea lege generală a dezvoltării lumii, pe care filosofia încearcă să o înțeleagă, nu este o lege fizică, asemănătoare acelor legi fizice care sunt studiate de știința naturii, avem dreptul să o numim lege ideală sau metafizică Avand in vedere problema legii formarii lumii din punctul de vedere indicat de noi, in istoria gandirii religioase si filosofice intalnim doua vederi dominante, opus-pozitive, dintre care una o vom numi regresiva, si dupa locul de origine răsăriteană, cealaltă progresivă sau occidentală Pe scurt, aceste opinii pot fi formulate astfel: după prima, procesul existenței lumii pare a fi o coborâre de la cel mai bun la cel mai rău, după cel de-al doilea, de la cel mai rău la cel mai bun Prima viziune este comună în sistemele religioase și filozofice ale Orientului Primele, descinde de la începutul suprem al ființei, ființele erau cele mai

perfecte; sunt zei, semizei, spirite mai mult sau mai puțin perfecte Cu cât lumea se dezvoltă mai mult, cu atât - - el devine mai perfect și mai rău atât în ordinea fizică, cât și în cea morală Starea actuală a lumii, în toate cosmogoniile aproape orientale, pare a fi ultima și cea mai imperfectă perioadă a vieții lumii Originea însăși a naturii fizice nu este adesea actul inițial al creației, ci desăvârșirea lui și este adusă în legătură cu istoria anterioară, domestică a ființei Lumea vizibilă este creată ca loc de pedeapsă și purificare a spiritelor căzute Deci de exemplu conform cosmogoniei egiptene, care include și teogonia, procesul de dezvoltare mondială decurge în următoarea ordine Din măruntaiele misterioase ale primului început de ființă (Ammun) sunt zeii supremi, personificând principalele forțe cosmice: Knef (spiritul), Neit (materia), Seveh și Pasht, al căror sens nu este destul de clar și care cel mai aproape corespunde conceptelor de spațiu și timp Din unirea acestor zei apar noi zei secundari, numiți creați și au apărut în contrast cu primii, necreați și ascunși Acești zei (opt Kabir) creează lumea sau, mai bine, ei înșiși se dezvăluie în lume, deoarece mulți dintre ei servesc ca personificare a obiectelor și fenomenelor lumii, de exemplu Re (soare), Jog (lună) Pentru a popula pământul pe care l-au creat, opt Pe ea coboară Kabirii, și anume în Egipt, și prin unire reciprocă produc o nouă generație de zei, din care apoi se nasc zeii inferiori și spiritele inferioare, având un caracter complet antropomorf Aici doar această lume a ființelor superioare se desparte în cele bune și rele și apar opoziția morală și lupta La început doar zeitățile bune domnesc; apoi vine predominarea celor răi și războiul deschis împotriva celor dintâi Osiris și Python sunt liderii a două partide ostile din adunarea zeilor inferiori Multe spirite căzute (Anofi) și monștri de dimensiuni și forțe extraordinare, precum titanii și uriașii greci, iau parte la lupta zeilor Pentru a curăța pământul de ceea ce s-a întâmplat pe el, ca urmare a predominării forțelor întunecate, a dezordinei, spiritul universal Knef trimite asupra lui un potop, prin care pământul revine la starea sa primitivă Dar împreună cu asta, să purifice și să sa - - mih revoltat împotriva bunătății și ordinii spiritelor, zeii superiori formează corpuri umane și animale, în care închid spiritele căzute; așa apare rasa umană Diferite grade de purificare sunt exprimate prin diferite grade de tranziție a sufletelor de la o ființă organică la alta; aici stă fundamentul doctrinei egiptene a transmigrării sufletelor Conform învățăturilor lui Zendavesta, în fruntea universului se află două principii calitativ opuse ale ființei, binele și răul - Ormuzd și Ahriman Crearea lumii începe cu crearea a șase Amshaspandiev de către Ormuzdom - spiritele sau zeii supremi; apoi urmează Izedes, spiritele cerești inferioare și, în final, Ferouers (Fravashi) Feruerii nu sunt ființe pur spirituale Ei au o formă exterioară, fantomatică, a acelor creaturi care trebuie să apară mai târziu în lume și pe care trebuie să le reînvie Deci de exemplu Ferorii umani au o înfățișare umană, ferorii animale au un animal etc , toate creaturile pământești au ferorii lor Astfel, feruers nu sunt, în esență, nimic altceva decât lumea reală, vizibilă anterior, lumea ideală invizibilă existentă, care servește drept prototipul primei; deci de exemplu chiar înainte de crearea lumii, potrivit lui Zendavesta, soarele, luna și stelele existau din lumina originară, dar numai ca feruers Lumea feruerilor este așadar un fel de lume platoniciană a ideilor, doar într-o formă mai senzuală Spre deosebire de Ormuzd, Ahriman creează spirite rele; sunt la fel de numeroase ca si cele bune, iar prin ordine si importanta le corespund celor dintai Așa că Ahriman le opune celor șapte Amshaspandiyam celor

șapte Darvand; șapte feruri de planete - șapte comete; Izedam - spiritele bune li se opune Fecioarei - spiritele răutății și minciunii Între cele două împărății ale binelui și răului este o luptă; sub forma continuării acestei lupte, cu scopul triumfului final asupra răului, Ormuzd creează o lume vizibilă, materială și o persoană în ea Dar în paralel cu crearea de creaturi pământești bune și frumoase este activitatea lui Ahriman, care constă parțial în deteriorarea creațiilor lui Ormuzd, parțial în producerea de obiecte rele și imperfecte; asa este de ex în regnul organic plante otrăvitoare, animale răpitoare - - În alte cosmogonii orientale (indiene, babiloniană, feniciană), ideea că crearea lumii vizibile a fost precedată de crearea invizibilului, spiritual, în ordinea gradării de la perfecțiune la imperfecțiune, nu este exprimată cu atâta claritate ca în Egipteni și persani, deoarece, în consecință, adică o puternică colorare antropomorfă a zeilor, ei par inițial să fie activi în această lume și sugerează existența ei Dar pentru asta, ele transmit în mod clar ideea unei perfecțiuni mai mari a perioadei anterioare de dezvoltare a lumii în comparație cu starea ulterioară a lumii Ideea, comună cosmogoniei orientale, a ordinii formării lumii, ca proces de coborâre de la mai perfect la mai puțin perfect, nu a întâlnit simpatia filosofilor greci O oarecare analogie cu ea poate fi găsită doar în învățăturile lui Platon despre idei, dacă le înțelegem ca principii substanțiale care au precedat existența lumii reale și dacă le considerăm nu ca principii autoexistente, ci ca un produs al Divinului, ca un principiu absolut al tuturor lucrurilor Lumea ideală, a cărei lumea reală servește doar ca o reflectare vagă, este prezentată decisiv de Platon ca o lume mai perfectă, mai frumoasă *) și mai reală decât fenomenalul real; în comparație cu prima ființă, cu adevărat existentă (cea din), cea din urmă poate fi numită ca și cum nu ar exista (μή din) Platon privește crearea lumii reale ca pe un act de cea mai inalta bunatate al Creatorului lumii, care, fiind bun si neinvidios, nu a putut tolera ca, in afara de el, sa ramana ceva neorganizat - materia haotica; a vrut să-i dea cea mai perfectă formă posibilă, organizând-o după modelul ideilor eterne și perfecte Dar nu a creat el însuși toate lucrurile în mod direct, ci ca organ mediator al creației a creat inițial sufletul lumii, ca principiu care animă și formează materia În ceea ce privește procesul lumii materiale, acesta este descris de Platon ca o serie de efecte succesive ale sufletului lumii asupra materiei Dar în domeniul stării spirituale a ființei ') Idei la veto τό καλόν ἀυτό, cel mai frumos lucru Reprezentant VI - - sufletele în trupuri pământești și muritoare îl preced cu viața într-o stare mai perfectă, pe stele, al căror număr corespunde numărului de suflete create de Creatorul lumii Îmbrăcarea sufletelor în trupuri muritoare este pentru el fie un act de voință creatoare, un act necesar pentru realizarea plinătății și armoniei lumii, în care să existe nu numai ființe spirituale, ci și spiritual-senzuale (în Timeu), sau un act al liberului arbitru al sufletelor înseși, - căderea lor (în Fedro) Nu voința demiurgului, ci propria vinovăție a sufletelor a fost motivul pentru care au căzut în tărâmul existenței senzuale, pe pământ; Tocmai acele suflete au fost cele care, din cauza atracției către senzual și material, nu puteau urma zborul unor suflete mai desăvârșite, zei și demoni către locul cel mai ceresc și tărâmul adevărului deplin, unde contemplau lumea ideală în întreaga ei puritatea și frumusețea, au căpătat o formă carnală Pe lângă Platon, ideea formării lumii ca proces de coborâre de la perfect la imperfect o întâlnim în unele sisteme neoplatonice și mai ales gnostice Cu șiruri de diverse substanțe și ființe, acum eoni, acum spirite, gnosticii încearcă să umple abisul

care separă pe Creatorul lumii de adevăratul senzual, plin de rele și imperfecțiuni, lume Această lume nu este un produs al lui Dumnezeu însuși, ci al unei ființe inferioare asemănătoare unui zeu (dimiurg, cosmocrator, Dumnezeul evreilor) Potrivit lui Basilides, Saturninus, Carpocrates, lumea senzuală a fost creată nu de Dumnezeu, ci de îngeri, care se află pe treapta cea mai de jos în gradația ființelor spirituale Găsim apoi urme ale influenței ideilor orientale despre ordinea formării lumii în filosofia Cabalei, care poartă un caracter emanatic notabil *) De la Dumnezeu, cel unic și de neînțeles ') Conform ultimelor cercetări, principala sursă scrisă a filozofiei cabalistice, care se presupune că constituie tradiția secretă a înțelepciunii Vechiului Testament, nu merge mai departe de secolul al IX-lea d Hr (Cartea Jezirab, atribuită anterior rabinului Akib, care a trăit în secolul al II-lea d Hr) Dar dezvoltarea finală a acestei filozofii aparține secolului al XII-lea, chiar al XIII-lea Filosofia cabalistică a fost studiată cu interes de mulți filozofi creștini, de exemplu Pomponat, Fitin, Pic de Mirandola, Paracelsus și alții, iar ea a avut o oarecare influență asupra lor - - ființe (Ensoph), inițial au existat zece Zephyros, care se pare că constituie ipostaza diferitelor proprietăți divine Pe tărâmul universului, Cabala, ca și Platon, pe lângă lumea vizibilă, recunoaște existența invizibilului care o precede, dar nu una, ci patru, diferite ca perfecțiune, lumi Aceste lumi sunt creația celor zece Zephirot Omul însuși, înainte de a apărea pe pământ în formă corporală, a existat sub forma unui om ideal, ceresc (Adam Kadmon), format din trei părți: spirit, suflet și un spirit mai grosolan (Ne-phesch), în care instinctele de natura animală sunt personificate Acest Adam ceresc, în care principiile masculine și feminine s-au îmbinat, prin voia lui Dumnezeu a apărut pe pământ sub forma unui soț și soție cu scopul de a contempla lumea și, prin cunoașterea ei și a ei înșiși, de a realiza unirea cu zeitatea În noua filozofie, ideea că lumea reală reală a fost precedată de o lume superioară, ideală, se regăsește uneori printre filozofii teiști, care au fost influențați mai mult sau mai puțin puternic de doctrina ideilor lui Platon Deci, potrivit lui Sengler, pe lângă lumea reală, există o lume a ideilor, care, fiind considerate în unitatea și legătura lor, formează ideea generală a lumii Această lume ideală nu este doar un set de gânduri divine despre lume sau modele după care el creează lucruri, ci are și o existență și o semnificație independentă Lumea ideilor are o existență dublă (ist zweimal vorhanden), mai întâi în Dumnezeu, în sine, ca act de cunoaștere și voință divine, apoi în afara lui Dumnezeu, într-un mod real, creat-actual Ideile sunt esențe (Wesenheiten, Nu-postasen) în sensul propriu al cuvântului, nu ființă odihnitoare, ci principii vii, în mișcare, reale și formale ale lumii (naturae naturantes) Lumea provine din idei, și este necesar să considerăm drept o eroare directă doctrina că superiorul provine de la inferior, varietatea de la simplu (de exemplu, atomii), spiritul din materie *) Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că, deși Platon are *) Sengler Die Idea Gottes Il Theil p , , , , - - sub influența lui, cei mai noi filosofi, procesul de dezvoltare a lumii pare a fi un fel de trecere de la o stare mai bună (lumea ideală) la una mai proastă, dar între ei și învățătura sistemelor religioase și filosofice ale Orientului există o diferență semnificativă că primele idei, în ciuda sensului lor independent și substanțial, nu sunt esența anumitor ființe vii, ci doar principiile generale constructive ale ființelor concrete care apar senzual; între timp, conform cosmogoniilor orientale, ființele originale, domestice, erau ființe vii, reale,

personale - zei, spirite, demoni Motivul acestei diferențe, desigur, putea fi văzut în forma poetică, mitologică și antropomorfă în care erau îmbrăcate ideile filosofice cele mai străvechi; așa că în unele, cel puțin, coarne și spirite, sub un văl destul de transparent, sunt ascunse conceptele forțelor și obiectelor reale ale naturii Dar, în general, originea concepției conform căreia procesul vieții lumii este o mișcare de la mai perfect la mai puțin perfect a fost influențată și de alte motive, mai interne În primul rând, ele constau în conceptul panteist al lui Dumnezeu, ascuns în adâncurile religiilor antice orientale Potrivit concepției panteiste, care în antichitate are o formă mai naivă de emanatism, originea ființelor de la Dumnezeu este prezentată ca o ieșire din el, iar analogia răspândirii luminii este prezentată inevitabil minții Așa cum lumina devine din ce în ce mai slabă pe măsură ce se răspândește prin spațiu, tot așa ființele care emană de la începutul absolut al ființei, asemenea razelor de lumină, trebuie în mod natural să devină din ce în ce mai sărăcite în perfecțiuni pe măsură ce se îndepărtează de acest început În spatele acestuia, un motiv practic a condus la o viziune similară - dorința de a rezolva cel mai mare mister al vieții - existența răului și a dezastrelor în lume; O persoană a simțit profund toată amărăciunea suferinței sale și a celorlalți; nu a putut găsi cauza principală a acestora în activitatea sa personală, pentru că a văzut că măsura suferinței nu corespunde cu măsura perfecțiunii morale; cei buni și cei răi au suferit în egală măsură Între timp, el a purtat în sine ideea adevărului etern, care nu permitea suferința accidentală și nevinovată Desigur, ar putea exista - - gândit: nu sunt aceste suferințe aparent nevinovate esența pedepselor pentru păcatele săvârșite de cineva și cândva în necunoscutul de acum, premergător apariției omului, perioada vieții lumii? Un răspuns pozitiv la această întrebare a dat naștere la diferite feluri de ghicire despre această perioadă dominicală, despre ființe asemănătoare zeilor care se luptau cu forțele întunecate și malefice, despre căderea spiritelor și sufletelor, despre întemnițarea lor în temnițele pământești corp, etc Ideile răsăritene despre procesul existenței lumii, ca gradație descendentă a ființelor, nu au primit o dezvoltare ulterioară în filosofia greacă Deja Aristotel a notat corect acea trăsătură caracteristică care deosebește filozofia greacă de filosofia orientală, că prima produce totul în lume din ceea ce este mai rău, în timp ce al doilea deduce totul din cel mai bun Într-adevăr, deja în cosmogonia mitică a grecilor, haosul este plasat în fruntea întregului univers; atunci natura urmează calea perfecțiunii treptate Dar nu numai natura, ci chiar și zeii înșiși sunt supuși aceleiași legi; zeii luminii din Olimp apar la sfarsitul procesului teogonic, sunt precedati de forte demonice intunecate, zeii elementari ai generatiei lui Uranus si Kronos, victoria asupra careia ultima generatie de zei se obtine doar printr-o lunga lupta Gândirea filozofică care părea să înlocuiască mitologia, în ciuda varietății de direcții și a diferențelor speciale în explicarea originii lumii, aderă ferm la concepția generală conform căreia procesul vieții lumii este procesul de apariție a celui mai perfect din cel mai puțin perfect De la origini spontane, de exemplu apa, aerul, focul, un amestec haotic de elemente, atomi etc , toate obiectele lumii se formeaza treptat intr-un mod natural Omul însuși este același produs natural al naturii care urcă treptele de dezvoltare, ca și alte ființe; apariția lui pe pământ nu este cauzată de niciun act special de putere supranaturală, nu este adusă în legătură cu nicio istorie mondială superioară a universului *)
·) Deci Nair , conform lui Anaximandru, primele animale, inclusiv omul,

s-au format în mediul umed; fiind extras de acolo de soare - - Chiar și printre acei filozofi care, ca și Platon, au distins lumea ideală de cea fenomenală, originea acesteia din urmă se supune legii generale a dezvoltării progresive Sursa primară a unei astfel de diferențe puternice între viziunile orientale și cele occidentale asupra cursului vieții lumii, desigur, nu poate fi căutată în niciun fel de observații empirice, din cauza absenței complete, în starea de atunci a științelor naturale, a oricăror indicii de o epocă atât de îndepărtată a vieţii lumii ca epoca originii iniţiale a lucrurilor Și în Occident, ca și în Orient, întrebările de acest fel au fost la început rezolvate în același mod teoretic de speculație Dar diferența esențială, care a determinat modul de rezolvare a acestora, a fost că gândirea greacă a fost de la început liberă, cel puțin, mai puțin dependentă de influențele religioase decât în Orient În absența unor astfel de influențe, gândirea filozofilor greci, în explicarea originii universului, a trebuit în mod firesc să se îndrepte către lumea însăși și să caute în ea câteva indicii pentru a rezolva această problemă Ea putea găsi astfel de indicii numai în faptele originii reale a lucrurilor concrete observabile, prin analogie cu care se putea gândi la originea totalității tuturor lucrurilor - lumea Dar faptele empirice au condus direct la ideea dezvoltării lumii progresive În lumea unei plante organice, un animal nu apare brusc în plinătatea dezvoltării sale finale, ci o realizează prin la căldură, au pus un înveliș înțepător, apoi, împliniți la o anumită vârstă, au rupt acest capac și au ieșit pe uscat Anaxagoras a învățat că tatăl și mama tuturor viețuitoarelor sunt soarele și pământul; animalele provin din nămol murdar, încălzit cu căldură Parmenide a crezut că la început au apărut de pe pământ membrii separati ai omului, ceea ce le-a împovărat, că aceste membre s-au unit ulterior și au format corpul uman Conform învățăturilor lui Empdocles, din amestecul umed de pământ, încălzit de căldură, au apărut mai întâi forme animale grosiere și dezordonate (τνποι), organisme incomplete și organe individuale nedezvoltate Combinația acestor forme grosolane și organe a produs ființe monstruoase, jumătate om, jumătate fiară, jumătate om, jumătate femeie; apoi au început să apară ființe normale și, în conformitate cu legile naturii, să se înmulțească Epicur credea că pământul a produs în mod direct primii copii sau, după cum a spus adeptul său Lucretius, primii oameni au crescut din pământ ca iarba SOCH V KUDRYAVTSEV t sh - - trecerea treptată de la o sămânță simplă, un embrion la un întreg organism În lumea umană, fiecare obiect, fie el în domeniul artei, științei, tehnologiei sau vieții sociale, nu este creat brusc și deodată, ci treptat, printr-o serie de lucrări succesive, începând de la prelucrarea materialului brut și terminând cu acea formă a ei, care este ultima și completă; în același timp, în chiar procesul de lucru, sunt posibile erori, corecții și lucrări nereușite Generalizând această lege a formării empirice a lucrurilor și aplicând-o întregii lumi, gândirea greacă a ajuns în mod firesc la concepția că natura sau acel arhitect invizibil care a aranjat lumea, în activitatea sa de formare a lumii, trebuia să urmeze acea cale progresivă, care în prezent natura și mintea unei persoane merg în formarea lucrărilor lor În direcția indicată de filosofia greacă, filosofia occidentală mergea constant înainte Revenirea la ideea cursului regresiv al formării lumii a devenit cu atât mai puțin posibilă, cu atât mai mult în mișcarea gândirii filozofice participarea Principiului supranatural la formarea lumii a fost limitată, deoarece, evident, o teorie regresivă este posibilă doar sub presupunerea unei acţiuni libere şi neconstrânse de

legile originii lucrurilor Începutului date de experienţă Filosofia empirică, strămoșul căruia trebuie să îl considerăm Bacon, a limitat mai întâi activitatea de creare a lumii a Zeității la tipul conținutului său - crearea inițială a materiei cu forțele sale principale (deism), apoi (în materialism) a respins complet participarea în formarea lucrurilor de orice fel agent suprasensibil şi a încercat să prezinte întregul proces de formare a lumii ca acţiunea materiei cu forţe imanente acesteia din timp imanente Într-o astfel de perspectivă, atunci când a rezolvat problema ordinii de succesiune a ființelor lumii, a trebuit, desigur, să se limiteze la o generalizare a observațiilor privind originea ființelor cognoscibile empiric și să ajungă la o teorie necondiționat progresivă a dezvoltării lumii Dar o astfel de teorie ar putea avea valoare doar ca ipoteză bazată pe analogii până când a primit o bază științifică fermă în date empirice, - - care au prezentat aparute relativ recent si avand ca subiect nu doar starea actuala, ci si istoria lumii stiintei - geologia si paleontologia Rezultatul general al acestor științe, la care trebuie adăugate și teoriile astronomice ale formării corpurilor cerești, este că ființele universului au apărut treptat, prin ascensiunea de la simplu și imperfect la complex și perfect O astfel de lege a dezvoltării lumii este acum incontestabil recunoscută nu numai de știința naturii, ci și de filozofie, deoarece în cea din urmă, în ciuda diferenței de direcții, în ciuda diversității opiniilor asupra primei cauze a ființei și asupra gradul influenței sale asupra cursului vieții lumii, aparent, ideea a fost întotdeauna ferm stabilită că legea formării lumii este legea gradării de la imperfect la perfect În același timp, nu are nicio diferență dacă înțelegem această lege ca legea acțiunii materiei însăși cu forțele ei (materialismul), sau ca o lege stabilită de voința liberă a Creatorului lumii (teismul), sau ca lege de autodezvoltare a principiului absolut însuși (panteism) Pentru că chiar și în sistemele idealiste, deși absolutul este primul și cel mai perfect, este așa numai în posibilitate (în potență); (este Deus implicitus) Procesul de dezvoltare a absolutului, descoperirea reală a vieții sale, se realizează numai prin dezvoltarea lumii (lumea este deus explicitas) La prima vedere, ar putea părea că starea absolutului în procesul dezvoltării lumii este o stare mai puțin perfectă decât ființa sa în plinătate și unitate absolută, deoarece această ultimă stare este uneori numită de panteiști străini de adevărata ființă a alterității absolute , negarea adevăratei beatiya etc , astfel încât, trecând prin procesul vieții lumii, ea merge de la cel mai bun la cel mai rău Dar cel mai recent idealism privește această chestiune diferit În general, el respinge ideea orientală a vieții lumii, ca nu adevărata stare a absolutului, nu consideră lumea, ca panteiștii indieni, o înșelăciune, un vis, o dorință rușinoasă a lui Brahma, dar o revelaţie cu totul normală a vieţii absolutului Ideea absolută, de exemplu, conform învățăturilor lui Hegel, deși aparent se neagă pe sine în "altele- * - - fiind" în lume, dar se întoarce la sine nu doar la fel ca înainte, ci "îmbogățit cu tot conținutul, cu toată plinătatea dezvoltării sale dialectice" *) În ceea ce priveşte etapele acestei dezvoltări, în general, filosofia idealistă nu se abate aici de la doctrina empirică a cursului secvenţial al formării lucrurilor, schimbându-i doar căptuşeala; ce, de exemplu în materialism este înțeles ca acțiunea materiei și a forțelor ei, în idealism este prezentat ca un proces de autodezvoltare a absolutului Din absolut în idealism, la fel ca din materie în materialism, ființele lumii iau naștere și se formează într-un mod progresiv În general, în noua

filozofie, ideea unei formări progresive a lumii întâmpină opoziție doar în acele sisteme care resping în general caracterul obiectiv al ideii de perfecțiune și conceptul de proces temporal Așa este de ex sistemul lui Spinoza Cu conceptul de substanță absolută - Dumnezeu (sau, în esență, de asemenea, substanța lumii), conceptul de dezvoltare și îmbunătățire în timp este absolut incompatibil Dumnezeu, ceea ce este, este împreună și la un moment dat Numai pentru viziunea umană, subiectivă, este posibil să se facă distincția între perfect și imperfect, la fel ca distincția dintre temporal *) Excepția aici pare să fie Hartmann, în a cărui filozofie, nu fără motiv, unele trăsături se regăsesc în comun cu panteismul oriental Potrivit învățăturii sale, lumea este un produs al voinței oarbe și nerezonabile a absolutului, care suferă de languirea ființei Din acest punct de vedere, s-ar putea presupune că procesul vieții lumii mizerabile este o coborâre necondiționată de la cel mai bun la cel mai rău Dar nu chiar așa În absolut, pe lângă voința oarbă, mai există un moment - reprezentare, idee, rațiune Sarcina rațiunii este de a corecta amăgirea absolutului, de a trezi în ea conștiința cu ajutorul procesului de dezvoltare a lumii, de a arăta iraționalitatea ființei și de a forța voința sau dorința de a trăi să se oprească, a cărui consecință ar trebui să fie încetarea existenței lumii Dar în ceea ce privește procesul în sine, modul în care o idee sau rațiune atinge acest rezultat, a fost, fără îndoială, un proces progresiv, care coincide cu procesul empiric de formare a lumii, deși este complet de neînțeles pentru ce anume, pentru înțelegerea absolutului, acest motiv particular, și nu altul, era nevoie de rațiune Cu toate acestea, chiar și din punct de vedere pur metafizic, procesul de formare a lumii poate fi numit progresiv, deoarece duce și la ceea ce, potrivit lui Hartmann, este cel mai bun - la beatitudinea inexistenței - - inainte si dupa De fapt, în absolut, toate lucrurile sunt la fel de perfecte și egal în esență împreună, fără nicio diferență Adevărata filozofie, prin urmare, contrar vederii obișnuite, trebuie să renunțe la noțiunea de dezvoltare temporală a lumii și să privească lucrurile din punctul de vedere al imuabilității și al eternității (sub specie aeternitatis) Așadar, în fața noastră sunt două teorii generale ale formării lumii - regresivă și progresivă, pe care le-am numit est și vest Pe care dintre ele ar trebui să ne oprim? La prima vedere, nu poate exista nicio dificultate în ceea ce privește soluția acestei întrebări Teoria orientală nu are date științifice în favoarea ei; sursa sa teoretică în idei pur metafizice sau, dacă acest cuvânt nu este aplicabil celor mai vechi lucrări ale gândirii umane, idei teosofice despre începutul tuturor lucrurilor; practic - în nevoia religioasă de a înțelege originea răului și a dezastrelor în lume Ca ieșire din principii false, și în sine nu reprezintă nimic mai mult decât o serie de imagini fantastice și născociri mitologice și nu poate oferi nicio teorie filosofică coerentă a originii lumii O teorie progresivă, creată de misticismul clar, nu întunecat, gândirea filozofică a Occidentului și confirmată de toată autoritatea științei pozitive, este o altă chestiune În ceea ce privește reproșul teoriei regresive că are un caracter metafizic și religios, acest reproș, destul de înțeles din partea celor care recunosc experiența ca singura metodă de cunoaștere și resping în principiu orice religie și metafizică, pentru noi, desigur, nu poate avea valori Dacă ipotezele formării lumii, create pe baza acestei teorii, au fost de natură fantastică și mitologică, atunci vina nu ar putea fi teoria în sine, ci starea inițială a minții umane, când au apărut și când au apărut ideile metafizice s-au manifestat numai în

simboluri şi imagini cu caracter religios Și de alt fel, teoriile progresive ale formării lumii, create de cei mai vechi filozofi greci, erau ele libere de amestecuri fantastice și mitologice? Treaba rațiunii nu este să urmărească gândirea din cauza ei - - expresie pliabilă, dar încearcă să o extragi și să o eliberezi de excrescențe străine Teoria regresivă ar putea fi în sfârșit eliminată, nu prin referire la forma sa metafizică și religioasă, ci numai dacă teoria opusă ar putea da o soluție finală întrebării de bază Dar am observat deja că știința empirică, pe care se bazează în principal, nu poate oferi aici decât o soluție unilaterală În fața ei se află doar lumea empirică și doar legile acestei lumi sunt supuse investigației ei Decizia ei (presupunând că este complet corectă) poate fi completă și definitivă doar în ipoteza că lumea vizibilă epuizează întreaga zonă a existentei și că, în afară de această lume, nu există și nu poate fi altfel Dar de îndată ce am admis că, în afară de lumea vizibilă, există o alta, invizibilă, atunci devine imediat întrebarea dacă legea dezvoltării lumii pe care o descoperim pe baza observării lumii vizibile poate fi aplicată și acestui lucru lume? Știința empirică, din punctul ei de vedere, nu are nici cel mai mic drept să afirme acest lucru Dacă chiar și în ceea ce privește legile fizice și chimice care funcționează în sistemul nostru solar, este încă o întrebare nerezolvată pentru știința naturii dacă acestea (de exemplu, legea gravitației) au aplicație în acele sfere ale universului care se află dincolo de granițele a sistemului nostru solar, cu atât mai mult știința nu poate spune nimic despre identitatea legii generale a formării lumii în două lumi, esențial diferite una de cealaltă Dacă totuși, gândirea iscoditoare a omului încearcă să rezolve această problemă nu numai aplicând-o lumii sensibile, ci și celei suprasensibile, atunci nu se mai poate limita la o soluție experimentală a acesteia Lumea ideală este închisă sentimentelor noastre; observațiile sunt imposibile aici; trebuie să ne schimbăm punctul de vedere și să încercăm să luminăm această lume dintr-o latură diferită, filozofică, rațională Punctul de vedere rațional diferă de cel empiric prin aceea că, în timp ce cu acesta din urmă, la soluționarea acestei probleme, trecem prin inducție de la particular la general, de la faptele originii lucrurilor pe care le observăm până la concluzie a legii generale a dezvoltării lumii, în domeniul cunoașterii raționalului - - Pe de altă parte, încercăm să rezolvăm aceeași întrebare pe baza unei idei sau principii generale O idee atât de grozavă pentru noi în cazul de față ar trebui să fie ideea celui mai înalt principiu al ființei și, mai mult, în forma sa definită - ca ideea ființei celui mai înalt Dumnezeu perfect*) În legătură cu întrebarea care ne interesează, trebuie să discutăm acum care dintre cele două teorii pe care le-am propus, cea regresivă sau cea progresivă, este cel mai în acord cu această idee și nu pot fi unite și convenite ambele teorii din punct de vedere rațional pe care l-am indicat? La prima vedere, ideea lui Dumnezeu nu ne ajută să rezolvăm problema ordinii de succesiune a ființelor lumii Cu ideea lui Dumnezeu ca Creatorul atotperfect și atotputernic al lumii, se pare că El creează inițial cele mai bune și mai perfecte ființe, apoi treptat mai rele și mai puțin perfecte, iar faptul că în activitatea Sa creatoare El merge pe sens invers Primul mod de origine a lucrurilor poate părea neconform cu adevăratul concept de Dumnezeu numai dacă este înțeles în sensul emanatismului, așa cum a fost în unele învățături religioase și filosofice orientale, dacă reprezentăm în procesul creației însăși esența lui Dumnezeu, încetul cu încetul scăderea obositoare și sărăcindu-se în perfecțiunile lor Dar între emanatism și teoria

regresivă a creării lumii nu există nicio legătură și relație esențială Dacă lumea este o manifestare sau o revelație a substanței divine însăși, atunci coborârea treptată a ființei sale de la perfecțiune la imperfecțiune poate fi explicată prin sărăcirea sau epuizarea acestei substanțe Dar, dacă lumea nu este un produs al voinței Sale, diferit de Creator, atunci nimic nu-L împiedică să creeze la început chiar și cele mai perfecte ființe, fără să-și epuizeze în vreun fel puterea de a crea pe următoarea, în gradarea lor descendentă Despre *) Acceptăm această idee ca o presupunere necesară A justifica acest punct de vedere teist asupra începutului absolut al ființei, contrar materialismului, dualismului și panteismului, depășește scopul prezentului studiu și constituie sarcina principală a teologiei naturale sau raționale - - Împotriva celui de-al doilea mod progresiv al originii lucrurilor, din punctul de vedere al ideii de Dumnezeu, se poate face aparent remarca că ea diminuează și limitează cumva caracterul absolut al minții și voinței divine și introduce un aspect antropomorf element în conceptul de Dumnezeu Din punct de vedere progresiv, Dumnezeu apare, ca un artist uman, mai întâi pregătind substanța lumii (materiei), apoi prelucrând-o treptat, urcând de la forme mai simple și mai aspre la cele mai perfecte și mai complexe lucrări După cum se știe în lumea teologică, acest gând a fost pentru unii (de exemplu, Origen) un motiv pentru a respinge crearea de șase zile a lumii, trecând constant de la imperfect la perfect Un asemenea mod de creație li se părea nedemn de Creator; ei credeau că Dumnezeu, ca ființă atotperfectă și atotputernică, era cel mai potrivit să creeze totul printr-un act unic și inseparabil al voinței sale; numai pentru înțelegerea umană, limitată, incapabil să înțeleagă acest act în întregime, se dezvăluie ca crearea lumii care are loc într-o anumită ordine și într-o anumită gradualitate, temporală Dar, în afară de inconsecvența teologică a unei asemenea vederi, gândul care stă la baza ei nu poate fi admis nici din punct de vedere filozofic, întrucât contrazice experiența, care arată apariția treptată a ființelor pământești pe pământ; aceste indicii de experiență ar putea fi eliminate în cazul de față doar printr-o presupunere falsă cu privire la semnificația pur subiectivă a categoriilor de timp, iar orice concept al procesului propriu-zis al originii lucrurilor (fie că este un proces regresiv sau progresiv) devine nu o reprezentare a unui proces real, ci doar o reprezentare subiectivă a minții noastre Nu mai există, în proeminența noastră împotriva teoriei progresiste, gândul la aceeași și demn de atenție stă, că, cinstind legea MIRIȚII progresive A LEGII DEJA A ARENȚEI BUNULUI, Am fi limitat zeitatea, impunând se leagă de el, pe care nu este la putere L-am supune pe Dumnezeu legii universale a ascensiunii de la cel mai rău la cel mai bun și am cădea în pericolul de a admite - - a întruchipa în ea, dacă nu nevoia imanentă panteistă de a se dezvolta pe sine în lume, atunci nevoia de a produce lucruri într-o ordine și nu în alta Deoarece aceeași dificultate apare și în cazul în care limităm activitatea Divinității la o singură lege regresivă a formării lumii, atunci de aici rezultă singura modalitate de a evita dificultățile, de a atribui lui Dumnezeu atât unul cât și celălalt mod de creație, prin care posibilitatea de a reconcilia teoria regresivă şi progresivă a dezvoltării mondiale Am văzut deja că ambele moduri pot fi în mod egal de acord cu conceptul de Dumnezeu, dar acest lucru nu este suficient; ambele căi sunt la fel de necesar presupuse de conceptul de Dumnezeu ca ființă absolută De fapt, dacă Dumnezeu este o ființă absolută și, ca atare, în raport cu ființa creată, este plinătatea vie a tuturor posibilităților (raționale), atunci în activitatea sa creatoare trebuie să realizeze fiecare dintre

aceste posibilități Așa cum nu vedem niciun motiv pentru care El ar aduce la existență doar una sau doar o anumită parte din posibilele creaturi care sunt de acord cu ideile minții Sale, tot așa nu vedem niciun motiv pentru care El, în ceea ce privește metoda de producere a acestor creaturi, a limitat el însuşi către una sau din posibile căi de creaţie Așa cum din conceptul de plinătate absolută a vieții și minții divine decurge nevoia de a crea nu o singură creatură, ci multe și variate creaturi, care sunt reduse la două grupuri principale de ființe, materiale și spirituale, la fel de precis, pe baza aceluiaşi concept, trebuie să admitem şi diversitatea modalităţilor sau legilor de producere a acestor creaturi, - modalităţi, care se rezumă şi la două principale; regresivă și progresivă Și dacă ultima dintre aceste metode, pe baza mărturiei experienței, o vedem realizată în lumea senzuală, fizică, atunci noi, pe baza cerințelor rațiunii, o putem recunoaște pe prima (regresivă) așa cum este realizată în lumea suprasensibilă, spirituală Cum ar trebui să reprezentăm acum relația dintre aceste două moduri de origine a lucrurilor și, împreună cu aceasta, condițiile - - ordinea apariției ființelor lumii pe care le creează? Două ipoteze sunt posibile în mod logic aici: fie ambele procese ale dezvoltării lumii pe care le-am indicat se desfășoară în paralel și simultan, fie secvențial, astfel încât primul (regresiv) îl precede pe al doilea (progresiv) Să ne uităm la fiecare dintre aceste presupuneri a) Aparent, ideea însăși a existenței mondiale, diferită de existența absolută, vorbește în favoarea primei Întrucât lumea, prin însăși esența ei, ca ființă creată, trebuie să conțină în ea însăși, alături de trăsături asemănarea cu Divinul și opoziția cu El atât în ființă, cât și în proprietățile ei fundamentale, atunci această opoziție ar trebui să se extindă și asupra acelei proprietăți, pe care o numim unitate absolută, simplitate, necomplexitate O ființă creată, prin însăși esența ei, nu poate fi o ființă absolut unificată și, ca obiect simplu și integral, nu poate rezista celei mai înalte ființe Ea trebuie să conţină în sine o anumită multiplicitate şi diferenţă, iar în cea mai simplă şi primitivă formă această diferenţă trebuie să apară sub forma dualităţii existenţei mondiale, opusă unităţii absolute a primului principiu al existenţei O astfel de dualitate o găsim și în experiență în două, deși strâns legate, dar în același timp esențial diferite laturi ale ființei - materială și spirituală, care se bazează pe două substanțe limitate (create, după învățăturile lui Descartes) - materia și spiritul , care servesc ca fundație metafizică a două rânduri de ființe și fenomene fizice și spirituale Întrucât spiritul și materia sunt elemente la fel de esențiale care intră în conceptul de ființă creată, este clar că în procesul de creație a lumii, unul și celălalt ar fi trebuit să apară simultan și inițial sub forma contrariilor lor polari În aceeași formă, trebuie să aibă loc și dezvoltarea lor ulterioară, constând în producerea de ființe materiale și spirituale concrete Procesele de regresie și progresivă trebuie să decurgă în paralel, fiecare pentru o serie corespunzătoare de ființe Materia fără formă, haotică, sub influența forței creatoare, trece succesiv prin toate fazele de dezvoltare indicate - - știința, pornind de la concentrarea sa inițială sub formă de atomi și corpuri chimice simple, și terminând cu formarea omului pe pământ, cea mai perfectă dintre ființele organice ale naturii Dar în paralel cu acest proces vizibil, empiric al universului și concomitent cu acesta, există un altul, invizibil, în direcția opusă în domeniul ființei spirituale Aici, printr-un act creator, mai întâi sunt chemate la ființă ființele cele mai perfecte, apoi, într-o gradație descendentă, din ce în ce mai

puțin perfecte Ambele procese - descendent și ascendent - se termină și se termină într-o persoană care, de o parte a ființei sale, reprezintă cel mai perfect organism - limita dezvoltării naturii fizice, pe de altă parte - ultima etapă inferioară a regnului spiritual - sufletul uman, scena pe care este posibil doar contactul si unirea spiritual cu materialul, pe care l-am gasit in natura spiritual-organica a omului Astfel, istoria universului este un cerc sau ciclu de închidere, în care o persoană constituie desăvârșirea naturală și sfârșitul creației, punctul culminant, unde calea ascendentă fizică și descendentă spirituală a universului (άνω ο< ός καί κάτω όός din Heraclit) b) Conform celei de-a doua dintre ipotezele indicate de noi, procesul de formare a lumii este prezentat în așa fel încât crearea lumii vizibile a fost precedată de crearea lumii invizibile Ordinea de succesiune a ființelor acestei ultime lumi este regresivă, începând cu cele mai perfecte ființe și terminând cu cele care reprezintă, ca să spunem așa, minimul de spiritualitate și perfecțiuni spirituale De îndată ce plinătatea posibilelor ființe spirituale a fost finalizată, activitatea creatoare a Divinului pune bazele unei alte lumi - senzuală și materială, ale cărei obiecte și ființe iau naștere treptat, în mod progresiv, urcând de la mai puțin la mai mult perfectă, pentru om, cea mai perfectă ființă a lumii vizibile Deși nu poate fi dat aparent niciun fundament metafizic în favoarea acestei presupuneri, așa cum am găsit-o pentru prima dată în ideea de lume, care include în mod necesar două elemente, spirit și materie: dar nu - - întâlnește contradicții în această idee și poate fi de acord cu ea Pentru că pentru Dumnezeu, ca ființă absolută și nelimitată de timp, ideea bicomponentă, ca să spunem așa, a lumii este prezentată și există din veșnicie, iar în ceea ce privește realizarea ei în timp, ea poate fi justă la fel de simultane pentru unul și celălalt moment al ideii de lume, pe cât și consistente, fără a încălca unitatea și completitudinea universului Indicând două posibile teorii imaginabile ale dezvoltării lumii, munca filozofiei în rezolvarea întrebării pe care am propus-o este limitată Ea nu poate da aici un răspuns definitiv, deoarece pentru cunoștințele științifice și filozofice este disponibilă doar acea latură a lumii, care în dezvoltarea ei reprezintă un proces ascendent - natura, cu includerea omului În ceea ce privește latura care reprezintă procesul de coborâre în lumea spiritelor pure și în general a ființelor care se află deasupra omului, atunci atât însăși existența acestei lumi, cât și mai ales ordinea originii ființelor sale, căci filosofia are doar o semnificație ipotetică , motiv pentru care teoriile prezentate de noi evoluții mondiale pot fi numite nu mai mult decât ipoteze filozofice Faptul că existența unei lumi suprasensibile, invizibile nu este doar posibilă, ci și probabilă, filozofia poate fi de acord cu acest lucru, deși pentru noi în cazul de față ar fi inadecvat să explicăm în detaliu temeiurile acestei posibilități În ceea ce privește cunoștințele mai precise și separate despre această lume invizibilă, ele pot fi comunicate unei persoane numai prin revelație supranaturală Filosofia, dacă a vrut să se apuce de această afacere, după cum arată experiența, este în pericol să se lase dusă, dacă nu de invențiile fantastice ale sistemelor religios-filosofice orientale, atunci de nu mai puțin arbitrare, deși având o culoare filozofică, ideile a gnosticilor si neoplatonicilor Cu o asemenea semnificație a Revelației, pentru soluționarea întrebărilor referitoare la lumea suprasensibilului, nu va fi de prisos să evaluăm teoriile prezentate de noi, regresive și progresiste din punct de vedere religios La prima vedere, Geneza lui Moise, se pare, - - favorizează decisiv şi exclusiv teoria progresivă a

formării lumii Iată un proces evident de ascensiune de la cel mai puțin perfect la cel mai perfect, de la starea nestabilită, haotică a materiei la om, coroana creației Dar pe baza altor mărturii, Sf Scripturile teologilor creștini au ajuns pe bună dreptate la concluzia că crearea lumii vizibile, care este descrisă de scriitorul vieții de zi cu zi, a fost precedată de crearea lumii invizibile, spirituale Ei găsesc o referire ascunsă la această creație, așa cum se știe, chiar în scrierea vieții mozaice, în cuvintele: la început, Dumnezeu a creat cerul și pământul, unde prin numele cerului ei înseamnă împărăția duhurilor necorporale*) Aceasta arată că doctrina teologică a creării lumii îmbină atât teoriile regresive, cât și cele progresive ale formării lumii în așa fel încât, înfățișând procesul activității creatoare, ca o coborâre de la mai perfect (lumea spiritelor) la cea mai puțin perfect (lumea vizibilă), departe pentru Aici cursul creației în această ultimă lume este prezentat ca un proces de ascensiune de la mai puțin la mai perfect Din acest punct de vedere, dintre cele două ipoteze ale dezvoltării lumii pe care ni le-am propus, o favorizează evident pe cea din urmă mai mult decât pe prima, pentru că nicăieri în învățăturile Părinților și Doctorilor Bisericii nu există indicii clare că crearea lumea spirituală și lumea simțurilor ar trebui să se desfășoare în paralel și simultan; dimpotrivă, crearea lumii spirituale pare mai degrabă finalizată în momentul în care a început crearea lumii senzuale În ceea ce privește aplicarea teoriilor progresive și regresive în zona uneia și celeilalte lumi separat, atunci în ceea ce privește lumea spirituală în învățătura Bisericii, nu găsim indicii clare și precise despre crearea ființelor spirituale a fost realizat prin coborâre de la mai perfect la mai puțin perfect, sau înapoi Împotriva ambelor opinii, care presupun o succesiune și un proces temporar, stă învățătura Sf Vasile cel Mare, căreia i se opune lumea îngerească *) Dogmă, teologie Arh Makaria , vol II, p - Experiență în drept, dogmă, teologie Arc Sylvester vol P , p - - - falsitatea lumii aparent nu s-a produs la timp Referindu-se la cuvintele scriitorului vieții de zi cu zi: la început, Dumnezeu a creat cerul și pământul până la cerul și pământul vizibil, întrucât Moise "vorbește numai despre lucrurile care au primit ființă în timp", spune Sfântul Vasile: "a fost ceva, la fel de probabil, înainte de această lume, dar aceasta, deși de înțeles pentru înțelegerea noastră, nu este totuși introdusă în narațiunea (a lui Moise), ca necorespunzătoare puterilor minților nou antrenate și infantile toate lucrurile au creat o lumină mentală, potrivită pentru fericirea celor care iubesc pe Domnul, natura rațională și invizibilă și toată podoaba creaturilor inteligibile care depășesc înțelegerea noastră, astfel încât este imposibil să le inventăm nume Și când a devenit necesar să se adauge la lumea existentă și la această lume atunci s-a produs o succesiune de timp, asemănătoare cu lumea și cu animalele și plantele din ea, mereu grăbindu-se și curgând și nicăieri întrerupându-și curgerea a adăugat : la început crea, adică în acest început, temporar "*) Negarea procesului temporal al originii lucrurilor, pe care Sf Vasile are o aplicație în lumea invizibilă, unii Doctori ai Bisericii o au și în aplicare în lumea vizibilă Așadar, Clement din Alexandria și Origen, urmându-l pe Filon, privesc relatarea lui Moise despre crearea lumii doar ca o reprezentare alegorică a adevărului general că Dumnezeu este Creatorul tuturor lucrurilor Bl Augustin, pe alocuri în scrierile sale, exprimă și Gândul că Dumnezeu imediat, fără intervale, a creat totul și că, prin urmare, zilele vieții lui Moise nu denotă altceva decât doar momente sau intervale mentale, succesive în raport cu ·) Conversații timp de șase

zile Creațiile Sf Vasily Vel TI p - - cunoaștere mai mult sau mai puțin clară a ceea ce a fost creat de îngeri *) În încheierea acestui studiu, considerăm că nu este de prisos să remarcăm că, vorbind despre legea metafizică a formării lumii, am avut în vedere doar ordinea apariției ființelor în lume, fără a atinge problema laturii calitative a dezvoltarea lumii Indiferent dacă lumea merge în bine sau în rău, atât în general, cât și în aria vieții acelor sau altor creaturi ale ei în special, soluția acestei întrebări nu este în nici un fel legată de acele teorii, regresive și progresive, ale formarea lumii, despre care am vorbit, pentru că, atât ființele cele mai perfecte, cât și cele mai puțin perfecte, atât înainte, cât și după cele care au apărut, sunt în egală măsură supuse îmbunătățirii infinite și abordării Atotperfectului, ca scop ideal al ființei lor În ce ar trebui să constea exact această îmbunătățire, ca scop al lumii, dacă acest scop este pe deplin atins datorită independenței lumii (în special a ființelor ei conștient libere), după ce legi și prin ce mijloace realizarea scopului mondial este realizat - aceste întrebări ar trebui să facă obiectul unui studiu special *) Cu toate acestea, în alte locuri ale scrierilor sale, Bl Augustin atribuie un sens real zilelor creației, deși le înțelege nu în sensul de zile obișnuite, ci de perioade de timp nedefinit Dogm Teologie Arh Sylvester Vol , p